I. D. MUȘAT

Războiul Dobagilor

EDITURA TINERETULUI

I. D. MUŞAT

Răzbunarea Haiducilor

I. D. MUȘAT

RĂZBOIUL IOBAGILOR

VOLUMUL II

1956
EDITURA TINERETULUI

CAPITOLUL I

1

De mai multe zile plouă într-una, era o ploaie de toamnă, deasă şi rece. Drumul desfundat, acoperit cu o terciuială deasă de noroi, trece printre două dealuri păduroase. Pe acest drum, caravana negustătorilor clujeni se mişca greoaie ca un balaur molîu, împotmolit într-un smîrc. Prin mijlocul drumului, hîrtoape pline cu apă noroioasă făceau ca boii să se afunde pînă-n piepturi, opintindu-se în juguri; unii alunecau şi îngenuncheau. Bietele animale erau frînte de oboseală. De altfel, întreaga caravană părea sfîrşită de puteri, chiar şi tălăngile atîrnate la gîtul boilor, încărcate cu noroiul care se pusese pe ele, sunau dogit, obosit!

Moţăind în şei, bouarii mergeau pe lîngă care în pas domol şi numai cînd cornul începea să sune prelung, dădeau pinteni cailor şi porneau în lungul caravanei înjurînd strașnic, pocnind din bice pe deasupra boilor, silind mersul. Dar sudălmile şi larma lor nu ajutau la nimic — doar pădurea o făceau să ră-

sune — boii înaintau tot încet, nepăsători, abia ridicîndu-şi picioarele din noroiul cleios!

Fără îndoială, plecarea spre Lemberg fusese o îndrăzneaţă încercare, căci deşi în ţară era linişte şi pace, drumurile nu mai prezentau siguranţa pe care o avuseseră cu un deceniu mai înainte, cînd bunele orînduieli ale regelui Matei se mai păstrau. Dar încercarea izbutise, mai aveau de mers vreo două zile şi se părea că vor ajunge cu bine în cetatea Clujului, cu carele încărcate, cu oamenii şi vitele nevătămate. Asta însemna mult!

Călătoria fusese liniştită, aproape o plimbare. La dus nu avuseseră nici o neplăcere, nici o încăierare, nici o încercare de jaf din partea tîlharilor sau din partea seniorilor pe domeniile cărora trecea drumul. Şi doar drumul era lung şi lăsat în părăsire, la voia bunului plac al seniorilor şi tîlharilor, aşa după cum erau lăsate aproape toate drumurile din ţară. Nesiguranţa domnea pretutindeni în Ungaria, fiecare senior fiind suprema autoritate pe domeniul său. Şi dacă drumul se întîmpla să treacă pe domeniul unui mare magnat, călătorii erau la cheremul lui.

Oraşele se mai bucurau de oarecare putere şi autonomie, îşi mai păstrau încă privilegiile cîştigate cu multe stăruinţe şi jertfe, dar dincolo de zidurile lor, magnaţii stăpîneau pămîntul ţării, cu toată suflarea de pe el. Din pricina aceasta, negustătorii nu mai îndrăzneau să părăsească oraşele, fiecare domeniu peste care trecea drumul fiind o primejdie. A trebuit un om curajos ca starostele Taill să ia iniţiativa, să opună forţa, forţei, pentru ca încercarea făcută de către negustătorii clujeni să izbutească, aducînd înflorire şi bogăţie în cetate.

Taill nu era numai mîndru de reuşita întreprinderii sale, ci, ca un bun negustător, el era şi mulţumit de afacerile pe care le făcuse; încheiase tîrguri strălucite şi dobîndise cîştiguri frumoase pentru el şi pentru ceilalţi tovarăşi din breaslă. Mărfurile pe care le dusese la tîrg se vînduseră ca pîinea caldă, iar de cumpărat, cumpărase minunăţii: catifea de la florentini, oţeluri de la şvezi, precum şi mărfuri aduse din Orientul În-

depărtat: mătăsuri, piei de marochin, mirodenii, droguri şi altele de la tătari. Aşa că toţi banii obţinuţi din vînzarea mărfurilor aduse la tîrg, precum şi cei cu care plecase la drum, au fost schimbaţi în mărfuri străine — mărfuri mult căutate. Patruzeci de care, toate încărcate cu lăzi şi baloturi, se întorceau acuma spre casă. Şi în afara acestor nepreţuite bogăţii, starostele Taill mai aducea cu sine şi unele înţelesuri care preţuiau tot atît ca şi aurul pămîntului. El încheiase convenţii noi cu veneţienii, înnodase un fir comercial care fusese rupt de mult, luase arvune, stabilise întîlniri noi, schimburi de mărfuri. Fără îndoială, neguţătorii clujeni vor fi prea mulţumiţi de starostele lor şi niciunul nu va mai cîrti contra lui, căci atuncea cînd Taill a fost ales staroste a întîmpinat multe greutăţi, şi dacă n-ar fi fost fiul fostului stăpîn al Casei Taill, moştenitorul firmei şi scaunului de staroste, nimeni n-ar fi dat nici o coajă de ceapă pe el. Cu toate acestea, bărbile albe din sfatul breslelor tot se împotriviseră, căci spuneau ei: „Un vîntură-lume să fie în fruntea noastră, doamne fereşte!" Acum se vor convinge şi aceştia că fiul lui Frideric Taill merită să ocupe scaunul tatălui său.

„Şi Demény... Demény ce va spune? se întreba Taill. Cu siguranţă se va umfla în pene şi tot meritul reuşitei îl va trece în seama sa. Nu-i nimic, e un om care m-a susţinut totdeauna, singurul care mi-a arătat prietenie din prima zi cînd m-am întors în oraş! Şi apoi, e un om deştept şi puternic — reprezintă Casa Fugger din Augsburg!"

Cine reprezenta Casa Fugger, reprezenta mult de tot, căci Fuggerii deţineau bogăţia şi puterea Europei centrale şi, ca şi Medicişi din Florenţa, ar fi putut da din familia lor soţii prinţilor şi regilor, şi ei înşişi ar fi putut ridica treptele tronului, dacă ar fi vrut să schimbe puterea banului cu puterea coroanelor princiare. A te bucura de prietenia împuternicitului Fuggerilor era un lucru care trebuia preţuit cum se cuvine!

Polgarmeşterul Demény şi starostele Taill formau o pereche tocmai potrivită pentru a sta în fruntea ora-

şului. Taill era tînăr, plin de avînt, întreprinzător; Demény era şiret, chibzuit şi un iscusit diplomat. Şi în împrejurările grele prin care treceau, asta preţuia mult. Cu aceste calităţi, ale unuia şi ale altuia, cu botine de fier să fi căutat şi o pereche mai potrivită de conducători nu găseai.

Dar oraşul mai avea un dregător însemnat — era primarul regelui, seniorul care făcea legătura între rege şi oraş. Acesta era domnul de Nyárád. A fi primar al regelui era mare lucru, şi pe timpuri nu orişice curtean putea ajunge în această mare demnitate, dar acum, de cînd cu domnia lui Ulászló al II-lea, domnul de Nyárád, primarul regelui pe lîngă oraşul liber regesc Cluj, ajunsese un fel de a cincea roată la car. Domnul de Nyárád aproape nici nu se amesteca în treburile oraşului, era doar mulţumit să i se plătească simbria regulat şi să fie lăsat în pace. Totuşi, ca să-şi facă simţită prezenţa, amintea şi el din cînd în cînd, cu glas solemn, polgarmeşterului să nu uite că taxele regelui trebuiesc plătite la timp!

Oraşul mai avea în fruntea sa un mare Sfat, ales de orăşeni. Sfatul oraşului Cluj era puţin cam pestriţ. Unii erau mai deştepţi, alţii mai puţin, unii mai învăţaţi, alţii mai neştiutori, dar cu toţii grijului faţă de interesele lor mai întîi şi numai apoi şi faţă de cele ale cetăţii. Zîzania, se înţelege, îşi făcea uneori loc printre ei, fiindcă pricinile care se aduceau în faţa Sfatului erau felurite, aşa că trebuia să se ciocnească unii cu alţii, cum a fost şi în cazul cu caravana ce se întorcea acum pe drum greu acasă. Ceea ce convenea dubălarilor, nu convenea de multe ori cojocarilor. Dacă meşterii fierari veneau cu o propunere, se ridicau împotriva ei arămarii, aurarii şi argintarii. Meşteşugarii se hărţuiau cu neguţătorii, şi împreună, cu zarafii şi împrumutătorii de bani. Dar pînă la urmă tot ajungeau la un înţeles, şi buna armonie îşi lua locul, aşa după cum se cuvine într-o aşezare de oameni cu greutate.

Şi cum s-ar fi putut altfel, cînd în faţa lor — oameni cu ateliere şi dughene, cu case şi pămînturi în afara cetăţii — sta mulţimea celor care munceau şi

asudau pentru dînşii ? Un pic, doar, să se fi clătinat buna înţelegere dintre ei, şi mulţimea îşi ridica nesăţioasă capul. Nu aşa s-a întîmplat cu un an în urma trimiterii caravanei ? Şăoarii, curelarii, împletitorii au avut de lucru o lună încheiată cu calfele şi oamenii lor. Cînd calfele cereau una, cînd cereau alta : ba că vinul care li se cuvenea ca tain trebuie dat la sfîntul Dumitru, din cel vechi, nu la sfîntul Mihai, din cel nou ; ba că postavul trebuie să fie mai altfel şi nu aşa cum li se dă. Iar în ceea ce priveşte plata săptămînală, cereau fără înconjur cinci mărci în loc de patru. Auzi, cinci mărci ! Unde s-a mai pomenit asta? Se ştia doar din timpuri bătrîneşti că patru mărci e de ajuns pentru plata unei calfe de curelar, de dubălar sau împletitor. A cere mai mult e curată neobrăzare.

Aşadar în fruntea caravanei călăreau Gheorghe Doja şi starostele Taill. Ploaia se cernea într-una, măruntă, rece şi nesuferită. Nu era de aşteptat îndreptarea vremii ; mergeau înainte, să ajungă odată la capătul călătoriei, ca greul să ia sfîrşit. Calul lui Doja, obişnuit cu orice timp, o lua înainte cu cîţiva paşi, din pricina asta cei doi călăreţi abia de-şi adresau unul altuia cîteva cuvinte. Starostele Taill avea mintea prea ocupată de complicate socoteli neguţătoreşti : bani, mărfuri, planuri pentru viitor. O încercare reuşită naşte pofta de altele noi. Mergea în pasul calului său cuminte şi plănuia : în primăvară, un drum spre apus, pînă-n Augsburg, centrul negoţului. In vară, un drum pînă la Lipsca. Schimb de mărfuri, bogăţie, bunăstare pentru oraş !

„Ah, dacă acest Gheorghe Doja ar fi om înţelegător şi n-ar umbla după năluci, ce n-ar putea face el ! Oraşul i-ar ridica o aşezare într-unul din satele sale, ar deveni simbriaşul cetăţii, scutul, apărătorul ei. O să-l iau pe departe, o să-i propun din nou, într-o formă mai ademenitoare. Ce dumnezeu, e aproape de bătrîneţe, ar fi timpul să se aşeze într-un fel!“ vorbea cu sine Taill.

Doja îşi avea şi el gîndurile lui : patruzeci de oameni şi aproape o sută de arme de foc nu-i mult. Nu,

nu-i mult, dar e mai mult decît a fost! Ceea ce trebuie aşteptat, e un bun prilej!

Caravana înainta greoaie. Pădurea prin care trecea nu se mai sfîrşea. Starostele Taill căuta să rupă tăcerea. Sili cu pintenii calul şi veni lîngă Doja.

— Ne apropiem de casă, căpitane Gyuri, începu el. Mă gîndeam la domnia ta. Eu am umblat jumătate lumea şi iată că m-am aşezat locului... şi nu mă pot plînge, nu-mi merge rău!

Doja îşi întoarse capul spre el.

— Fiecare cum i-i firea şi menirea în lume! răspunse Doja puţin supărat că fusese tulburat din gînduri. Pesemne menirea domniei tale asta ţi-a fost, să ajungi starostele neguţătorilor, să te îngrijeşti de treburile lor, să auzi laudele şi hula din gura lor! Mie...

— Eu mă gîndeam... vezi... omul pînă la o vîrstă... înţelegi? începu pe ocolite Taill.

— Cam bănuiesc eu la ce te gîndeai domnia ta, răspunde Doja, pricepîndu-i gîndul. Mi-ai mai vorbit parcă într-o seară, aşa într-o doară. Eu te întreb doar atîta: Domnia ta... ai lăsa o treabă începută şi neterminată? Nu! Vezi bine că nu! Atunci ce să mai vorbim degeaba!

Doja îşi struni calul, apoi lăsă frîul liber, şi calul o luă la goană. Taill rămase în urmă.

— Ce l-o fi apucat pe căpitanul Gyuri? şopti starostele Taill puţin dezamăgit şi opri calul în loc, căci se îndepărtase prea mult de capul caravanei.

Trecuseră de Văşcăpău, de Hida, şi acum străbăteau o pădure întunecoasă de fagi, urcînd cu greu o colină. Drumul părea mai bunişor pe coasta în pantă uşoară. Dincolo de colină se deschidea valea Almaşului. O vale largă, nămoloasă, plină de trestii şi stufi prin mijlocul căreia se tîra lin şi tulbure pîrîul Almaşului.

Între vale şi poala colinei împădurite, drumul nu-i mai larg de patru stînjeni. Un loc primejdios, cel mai primejdios loc din tot lungul drumului. Starostele Taill ştie lucrul acesta. Dacă soarele s-ar arăta pe cer, ar zări pe culmea dealului, nu prea departe de locul unde se afla, vîrful cetăţuiei Almaşului, stăpînită acum de Imre Werböczy!

La dus primejdia nu fusese prea mare. Caravana avea mărfuri din țară, care nu-l interesau pe magnat. Inapoierea era primejdioasă. Rar caravană care să se reîntoarcă din străinătate, să treacă prin raza cetățuiei și să scape nejefuită.

Cetățuia stăpînea două drumuri principale. Din vîrful turnului se vedea în depărtare, spre stînga, drumul Huedinului care tăia munții și se îndrepta spre Oradea, iar de acolo, către Buda și orașele nemțești. Spre dreapta se vedea șerpuind drumul mai puțin umblat, care ducea spre Satu-Mare pînă la granița leșească, și mai departe pînă-n orașele mari, Lemberg, Varșovia și porturile Balticii, drum pe care se înapoiau acum acasă carele clujenilor.

Starostele era puțin îngrijorat. Doja în schimb simțea o neliniște prin tot trupul. De mult aștepta ziua răfuielii cu Werbőczy, dar n-ar fi vrut însă ca acest lucru să se întîmple tocmai acum. Avea prea puțini oameni și, în afară de asta, îl încurca și Taill cu caravana lui. Nici locul luptei nu și l-ar fi putut alege cum ar fi vrut, căci era forțat să se țină în apropierea caravanei, mai ales că unul dintre care era încărcat cu lăzile în care se aflau armele sale, arme atît de mult rîvnite.

Drumul intrase de mult pe domeniul cetățuiei magnatului Werbőczy. In marginea dreaptă a drumului, pe o ridicătură de pămînt, se afla ruina postului de strajă. Din ceea ce fusese odinioară rămăseseră doar zidurile fără uși, fără ferestre, cu acoperișul prăbușit. Totul aducea aminte de o ordine apusă. Caravana înainta încet, greoaie, oamenii și animalele abia urcau coasta colinei.

Norii se răriseră și se lăsaseră în jos. De pe colină se vedea în depărtări... Parcă începea să se lumineze. Ploaia încetase, numai burnița se mai cernea rar depunînd bobițe de apă, ca mici mărgăritare, pe saricele mițoase ale bouarilor. Pe văi se lăsaseră pături groase de negură. Singurătate înfiorătoare. Nu se arăta nici o pasăre, nici o vietuitoare, se auzeau doar din cînd în cînd glasurile cocorilor ce alergau în stoluri șiruite pe deasupra norilor.

Caravana ajunsese deasupra colinei. Boii suflau din greu, nori de aburi le ieşeau pe nări, unii îngenunchează în jug. Vătaful bouarilor sună din corn. Se opri în loc toată caravana. Apoi cu greu carele se aliniară pe tăpşanul de deasupra colinei. Popasul. De data aceasta trebuia să rămînă mai mult timp pe loc. Vitele erau prea obosite. N-aveau poftă de mîncare şi stăteau cu capetele plecate, fără vlagă. Oamenii îşi simţeau şi ei puterile sleite. Pe măsură ce se apropiau de casă, greutăţile îi împovărau. Noroc că timpul părea să se schimbe.

Focurile fură în grabă aprinse. Oamenii îşi primiră merindea. Cei pricepuţi în ale fiertului rămaseră să pregătească coleşa, mămăligă din făină de mei şi orz, hrana obişnuită la drum. Ceilalţi se îngrijiră de animale. Cînd mămăliga fu gata, se strînseră toţi în jurul focurilor, şi fiecare pîrpălea la pară cîte o bucată de slănină înfiptă în vîrful unei ţepuşe. Începură să uite greul drumului ; glumeau, povesteau, cîntau. Cei mai tineri începură danţul, sărind în joc, lovindu-şi cu palmele carîmbii cizmelor.

Oamenii lui Doja păstrau regula ostăşească ; îşi curăţau şi frecau caii cu şomoioage de paie, mai dădeau şi cu ţesala pe ei înainte de a le împărţi hrana. Şeile, frîiele, le curăţară cu atenţie. Armele de asemenea fură şi ele curăţate şi puse la îndemînă : suliţa înfiptă în apropiere, scutul rezemat de ea. Arhebuzele, cele două cu care rămăseseră după bătălia din ostrov, le puseseră mai la o parte, gata de tragere.

După ce şi-au terminat munca, oamenii lui Doja îşi primiră şi ei hrana : pîine, carne uscată, afumată, slănină şi usturoi — merindea obişnuită a ostaşilor. Bándy avea grijă de împărţirea merindei şi nu se arăta nici de fel zgîrcit. Iar la fiecare popas, Doja împărţea oamenilor rachiul care-i înviora. La masă începeau poveştile ; unul spunea una, altul alta, frînturi din viaţa lor de mai înainte. Cei vechi în ceată povesteau întîmplări din iarna trecută, de pe timpul cînd fuseseră în tabăra din apropierea Dunării, despre vitejia lui Tomuş, despre Tureatcă, acel de care nu mai ştiau nimic, despre puternicul Keresztes şi neastîmpă-

ratul căpitan Iovan Streţcu. Uneori, Sárkány şi Balhó îşi încercau spadele într-o luptă pe care o priveau toţi, încurajînd cu strigăte cînd pe unul, cînd pe altul, hotărînd izbînda de partea aceluia care luptase cu mai multă măiestrie. Alteori, Ferkó îi înveselea cu cîte o năzdrăvănie de isteţ călăreţ, mai ales atunci cînd uita de Sári.

— Aşteaptă, Ferkó, mîine-poimîine ne-om răfui noi cu măriile lor! căuta să-i abată gîndurile Bándy.

Dar de cîteva zile, la fiecare popas, Gheorghe Doja observă o oarecare nelinişte tăcută printre oamenii noi din ceată. Aceştia nu mai erau stăpîniţi de voia bună din timpul drumului spre Lemberg: „Poate timpul acesta păcătos să fie de vină!" îşi spuse. Însă în curînd se convinse că pricina trebuia căutată în altă parte. Între oameni pătrunsese ceva, ceva ascuns, nemărturisit, o nemulţumire poate.

Doja se făcu că nu ia în seamă nimic, spunîndu-şi că vor veni ei singuri să-şi arate păsul, însă zilele treceau, se apropiau de sfîrşitul călătoriei, şi printre oamenii lui domnea aceeaşi nelinişte încordată. Ba ceva mai mult, chiar Bándy, Sárkány, Kulcsár şi valahii, parcă şi ei îi ascundeau ceva.

La popasul din ziua aceea, toţi păreau şi mai morocănoşi. Îşi vedeau de treburi ca şi cînd Doja nici n-ar fi trecut prin dreptul lor. Niciunul nu-şi ridică ochii să-l privească. Mormăiau şi înjurau, ceea ce nu mai făcuseră niciodată. Cineva îşi vîrîse coada între ei, altcum nu se poate. Trebuia ruptă aţa şi asta cît mai în grabă.

— Bándy, ia vino repede încoa! îl strigă Doja în cele din urmă pe bătrînul ostaş.

— Porunceşte, căpitane Gyuri! spuse Bándy, oprindu-se.

— Ia mai adă o ploscă cu rachiu, cu vremea asta păcătoasă ne-au amorţit şi sufletele. Vreau să mai trag şi eu o înghiţitură înainte de masă.

Bándy stătu o clipă în loc, parcă ar fi vrut să spună ceva şi nu îndrăznea. Se scărpină sub căciulă, îşi mai făcu de lucru cu mustăţile, mormăi cîteva cuvinte ne-

înţelese, şi dînd din mînă ca şi cînd ar fi vrut să alunge cine ştie ce, porni după ploscă.

— Ia veniţi cu toţii încoace, feciori! strigă Doja către ei.

Veniră în grabă Kulcsár, Costan, Ferkó, Sárkány şi tovarăşul său Balhó, veniră şi ceilalţi care se pregăteau să mănînce, veniră păşind agale, unul cîte unul. În urmă de tot, bălăbănindu-şi mîinile lungi şi puternice, veni Gavriş, fostul haiduc. Cînd fu la doi paşi de ceilalţi începu a tuşi rar, înfundat, tainic.

Moş Petcu dădu pe cei mai tineri la o parte şi deschise locul între Doja şi Gavriş, care se apropiase. Doja avu o tresărire; „Ce-o fi vrînd bătrînul de mi-l pune pe Gavriş în faţă?" se întrebă el.

Oamenii veniseră cu pîinea şi slănina în mînă, mîncau. Costan îi întinse lui Doja o felie de pîine şi o bucată de carne pîrpălită în foc. El îi mulţumi cu o căutătură prietenească, apoi începu să-şi taie bucăţele mici de pîine şi carne, mîncînd cu poftă.

— Ia să-mi spuneţi ce-i cu voi. Hai, daţi-i drumul! începu Doja, după ce mai luă o înghiţitură.

Oamenii se uitau unul la altul şi nu îndrăzneau să-şi deschidă gura.

— Ce dumnezeu! Aţi amuţit cu toţii? Tocmai acum cînd s-ar putea să avem puţin de lucru! Bándy, Costane, Ferkó, ştiţi voi că sîntem în apropierea celui care a trecut prin foc şi sabie tabăra noastră de lîngă Dunăre?

— Ce să-ţi spunem toate nimicurile domniei tale? grăi domol Costan.

Doja se opri din mestecat, începuse să clocotească de mînie: „Cum, tocmai Costan să vorbească aşa?!"

— Deschideţi odată gura, mă scoateţi din sărite! A intrat necuratul printre voi? Vreau să ştiu tot! se răsti Doja.

— A intrat şi-l alungăm noi, rosti Bándy. Vezi-ţi domnia ta de treburi!

— Cît despre luptă, ar fi şi timpul, căpitane Gyuri, vorbi Kulcsár, scuturîndu-şi pletele.

— Bine, bine! se mai potoli Doja, crezînd că între ei este vreo neînţelegere fără însemnătate şi toată ne-

liniștea lui e fără temei. Știu că sînteți nerăbdători, dar n-am ce vă face, dușmanul în cale nu vi-l pot scoate. Aveți răbdare, vine el și nechemat!

— Să-i trimitem o scrisoare, ca lui Toroczkoy, glumi Ferkó de unul singur.

Rîseră de mîntuială. Dar în aer plutea mai departe apăsarea. Doja își fixă privirea asupra lui Gavriș, care stătea pósac, sprijinit în spadă.

— Ce-i, Gavriș, parcă nu ți-ar fi boii acasă?

— Nu! răspunse el și-și dădu drumul la vorbă, ca și cînd atîta ar fi așteptat. Și ți-oi spune-o verde, în față: la treburi de felul ăstora să nu te mai înjugi, căpitane Gyuri. Ni s-a urît mergînd în pașii cailor, privind sub cozile boilor. Asta nu-i treabă pentru noi, o vezi prea bine!

— La ce fel de treburi? Nu înțeleg! răspunse Doja încruntat, neînțelegînd vorbele ocolite ale lui Gavriș.

— Ia, slugă la dîrloagă, cum ne vîrîși, la neguțătorii ăștia! spuse apăsat Gavriș.

— Aha! Ascultă, tu știi pentru ce-am făcut-o, o știi tot așa de bine ca și mine, nu? vorbi, stăpînindu-și mînia, Doja. Nu de plăcerea de a ne mîna caii prin Țara Leșească, nu-i așa?

— Știu, — făcu Gavriș puțin încurcat, — dar de înțeles nu prea înțeleg! Dacă era vorba pe cumpărate și n-aveam bani, apoi bani găseam, numai să fi vrut. N-au pierit bogătanii din țară și nici tîrgurile nu s-au spart! Sîntem patruzeci de oameni, tot unul și unul, dacă domnia ta ai fi vrut, ehei!...

— Ce vrei să spui? îl fulgeră cu privirea Doja.

— Chiar și caravana asta, ce mai încolo? Ce avem noi cu neguțătorii Clujului și cu starostele lor? Sînt atîtea bogății în carele lor!...

— Așaaa! Spune, hai, dă-i drumul! Nu te opri! îl îndemnă Doja, plin de mînie, gata să-și iasă din fire.

— Dar, să zicem că sîntem prieteni, să-l lăsăm pe staroste, de, prietenia nu se calcă cu ușurință! Însă, mă înțelegi, domnia ta, mai pe marginea drumurilor, mai prin pustă, mai prin codri, găseam noi bani mai

mulți decît ne trebuiau pentru niște păcătoase de arme! Eu... de... m-am gîndit că pornind pe altă cale... dar să zicem că domnia ta nu te-ai învoi... atuncea m-am gîndit să iau vreo zece-cincisprezece oameni...

Doja nu mai putea răbda. Ceea ce auzea era de neînchipuit.

— Destul! strigă el și mai să tragă spada și să se repeadă la Gavriș.

— Tac, tac, căpitane Gyuri! dădu Gavriș cîțiva pași înapoi. Să am iertare... eu... vezi... m-am gîndit...

Doja se mai potoli. Tăcu cîteva clipe privindu-și oamenii. Unii dintre cei noi își plecară capetele, ceilalți se uitau cu ciudă la Gavriș.

— Ascultă, Gavriș, începu Doja liniștit, căci își dădu seama că situația nu poate fi așa de gravă cum și-o închipuise puțin mai înainte. Despre pustă, despre codri, cu noi nu poate fi vorba, m-ai înțeles? Cînd te-ai hotărît să rămîi cu noi, ai aflat ce vrem și pe ce drum sîntem porniți. Erai încolțit și te-am ocrotit. Nu ți-am cerut să rămîi, ai rămas de bună voie, și te-am primit frățește. Nu te-am întrebat nici cine ești, nici de unde vii. Nu te întreb nici acuma, cînd trebuie să pleci dintre noi! Pusta-i largă, omule, codrul întunecos. Pleacă și dumnezeu să-ți ajute! Noi avem alte gînduri și alte năzuințe, le cunoști, nu mai e nevoie să ți le spun. Noi n-avem poftă de tîlhărit pe marginea drumurilor, prin pustă sau prin codri, pentru treaba asta o să-ți găsești ortaci destui! Ar trebui să te pedepsesc fiindcă ai căutat, după cum am înțeles, să momești oamenii, dar n-o fac. Sînt mulțumit că n-ai aflat ascultare, că ademenirile tale nu i-au făcut să uite pe ce drum au pornit... înțelegi, Gavriș? Eu și oamenii aceștia am luat în mînă arma nu pentru a ne înavuți tîlhărind!...

Gavriș tăcea. Își mișca doar umerii și se uita în ochii lui Doja, nu fără oarecare trufie.

— Căpitane Gyuri, — începu el rar, apăsat, — domnia ta crezi că pe mine m-a pornit în lume pofta de tîlhărit și nu greul iobăgiei? Crezi că inima mea nu-i însîngerată de cît am pătimit și de cît pătimesc frații mei iobagi? Crezi, domnia ta, că ura pe care o

ai față de magnați e mai mare decît ura care-mi zbucium̆ă și mie sufletul ? Eu tot greul l-am simțit pe pielea mea, căpitane Gyuri ! Cînd m-ai întîlnit, n-aveam o sfănțuigă în buzunar și totuși... cu trei zile înainte, nu mă sfiesc să ți-o spun, jefuisem un neguțător de cai. Și banii crezi că i-am băut ? întrebă Gavriș care părea că nu mai are de gînd să se oprească.

Doja îl privea acum pe Gavriș cu îngăduință, înțelegător. Dar poate nici nu se mai gîndea la el, ci la un alt om. La unul care de asemenea era plin de zbucium, dar care ca și Gavriș își avea gîndurile lui. Da, Gavriș îi vorbise nu de mult despre popa Laurentius.

— Bine, Gavriș, te înțeleg, dar dintre noi trebuie să pleci ! Și dacă vreunul dintre voi vrea să-l urmeze, poate s-o facă ! și Doja își roti ochii pe fețele oamenilor lui, urmărindu-le fiecare mișcare.

— Să nu mă urmeze nimenea, căci nu vreau să fac zîzanie printre voi. Să nu-ți închipui c-am vrut... am vorbit numai, am spus ! strigă Gavriș, simțindu-se vinovat.

— N-o să fie nici un fel de zîzanie, fii fără teamă, spuse Doja. Apoi îl întrebă pe Bándy : Unde-i Valentin ?

Bătrînul își întoarse capul jur împrejur, căutîndu-l pe Valentin. Tînărul nu era nicăieri, nu se afla acolo nici Iancu Gurău. Ferkó vîrî două degte în gură și fluieră ascuțit. Bándy începu și el să strige, ducînd palmele pîlnie la gură :

— Valentine ! Valentiii-ne-ee !

— Unde naiba s-o fi dus ? întrebă îngrijorat Doja.

— S-o fi afundat în codru cu Iancu, după cum au obiceiul. Iată, calul și scutul îi sînt aici, spuse Ferkó, și din nou vîrî degetele în gură și fluieră de mai multe ori.

Calul lui Valentin îi învățase numele, și cînd îl auzi strigat, ridică capul și-și ciuli urechile, apoi începu și el să necheze, strigîndu-și parcă stăpînul. Oamenii își întoarseră privirile spre armăsarul lui Valentin, mirîndu-se de deșteptăciunea lui și de felul cum fusese dresat. In apropierea calului erau sulița și scutul lui Valentin — era același scut pe care bătrînul Drag

îl purtase în nenumărate bătălii şi care avea zugrăvit pe el şoimul cu coronița pe cap şi spada în gheare.

Peste puţin se auzi fluieratul de răspuns al lui Valentin, şi apoi trupul zvelt al tînărului apăru din desişul pădurii, urmat la o mică depărtare de Iancu Gurău. Intr-o mînă Valentin ţinea arbaleta, iar în cealaltă spada cu teaca înainte. Alergase şi gîfîia puţin, părea neliniştit.

— Bădiţă Gyuri, sîntem urmăriţi! Doi oameni se ţin prin pădure pe urmele noastre... aşa-i, Iancule? Sînt iscoadele cuiva! Am tras cu arbaleta în unul. Cred că l-am lovit, căci a luat-o la goană spre inima codrului şi l-am pierdut din vedere. Celălalt a întins arcul către mine, săgeata lui însă s-a înfipt într-un copac, lîngă stînca pleşuvă din apropiere.

Iancu Gurău dădu de mai multe ori din cap în semn că aşa este.

Doja îl ascultase cu luare-aminte. Spusele tînărului păreau adevărate, de altfel era şi de aşteptat.

— Costane, du-te cu doi vînători de-ai tăi şi vezi ce-i cu povestea asta! ţinu Doja să aibă dovada.

— Nu-i poveste, bădiţă Gyuri! îl asigură Valentin, văzîndu-l totuşi pe Costan plecînd.

Iancu Gurău interveni şi el, cerînd parcă iertare:

— Ne-am dus să ne mai dezmorţim puţin! Eram în popas... şi nici nu ne-am afundat prea departe în pădure...

— Ne-am gîndit că poate dăm peste vreo ciută! completă Valentin. Caii ni i-am pus la rînd: i-am curăţat, i-am hrănit, n-aveam ce face!

— Şi punga cui ai lăsat-o? întrebă Doja.

— E atîrnată la oblîncul şeii mele... Iţi trebuie punga? Ţi-o aduc pe dată! sări Valentin bucuros că scapă uşor de mustrare. El alergă la locul unde-şi avea şaua, luă punga şi întorcîndu-se cu ea în mînă i-o dădu lui Doja. Poţi să numeri, sînt toţi banii, pînă la un pitac, căută să se dezvinovăţească, gîndind că poate cineva l-o fi învinuit de lipsa unor bani.

Oamenii rîseră, zîmbi şi Doja. In ultimul timp, Doja îl însărcinase pe Valentin cu purtatul pungii, cu

ținutul socotelilor. Dar ceea ce mai rămăseseră din obiectele de preț erau tot în păstrarea lui Bándy. Valentin era mîndru de însărcinarea aceasta și căuta să nu piardă încrederea pe care Doja i-o arătase — purta socotelile cu multă pricepere și chibzuială.

— Fă pe dată socoteala lui Gavriș, numără-i banii. El pleacă dintre noi ! îi spuse scurt Doja.

— Slavă domnului ! făcu Valentin, privindu-l printre gene pe Gavriș.

— Pentru ce slavă domnului, pentru ce te bucuri ? îl întrebă surprins Doja.

— Nu mă bucur. Am zis slavă domnului, atît ! răspunse Valentin, care știa el ce știa.

— Pentru ce n-ai venit să-mi spui ? L-ai auzit și l-ai văzut pe Gavriș ce mocnește, pentru ce mi-ai ascuns ? îl luă din scurt Doja.

— Păi, credeam că... n-are rost să-ți spunem domniei tale toate nimicurile ! Aici îi baciul Bándy, și ceilalți, oameni vechi ; erau ei în stare să-i abată gîndurile lui Gavriș.

Doja își îndreptă din nou ochii spre Bándy, și Bándy îi spusese cam aceleași cuvinte. Doja se mulțumi cu cele auzite, dar totuși faptul că ascunseră vorbele și gîndurile lui Gavriș îl supăra.

— Vreau să știu tot, ați înțeles ? Nici un gînd ascuns, nici din partea mea, nici din partea altcuiva ! Numără-i banii lui Gavriș !

Gavriș se posomorî.

— Nu ne potrivim, voinicule, — spuse Bándy vrînd parcă să-l mîngîie, — firea omului îi ca iarba cîmpului, amestecată ! Noi avem rînduielile noastre și drumul nostru. Nu-i cu supărare, fătul meu, pămîntul îi larg, dragule !

— Partea lui Gavriș face o sută optzeci de mărci și cîteva sfănțuigi, grăi Valentin. Prețul armelor să-l trag ?

— Nu ! Armele le primește din partea noastră. Numără-i pînă la două sute. Baciule Bándy, ia dă plosca ceea încoace !

Bătrînul îi întinse plosca. Faţa lui Bándy rîdea de bucurie, ca şi a celorlalţi ; parcă li se luase ceva de pe suflet.

— In sănătatea ta, Gavriş ! ridică plosca Gheorghe Doja, şi după ce bău o înghiţitură, i-o întinse lui Gavriş.

— In sănătatea ta, căpitane Gyuri ! răspunse acesta posomorît.

Gavriş bău pe nerăsuflate, bău mult, să se ameţească. Nu ştia ce avea de făcut mai apoi. Îi părea rău că trebuie să se despartă de tovarăşii alăturea de care trăise şi pe care îi atîţase acum, prin vorbe necugetate, împotriva lui Doja. N-o făcuse cu pornire, ci numai pentru că nu-l putea înţelege pe Doja ; firea lui îl împingea pe alte căi. După ce-şi şterse mustăţile, începu prietenos :

— M-aş putea ruga de iertare, şi poate că pînă la urmă aş putea rămîne cu voi. Dar n-o fac, trebuie să plec. Recunosc, oamenii nu-s la fel, nici n-au aceeaşi fire, are dreptate baciul Bándy ! Poate ne vom mai întîlni în viaţă, să nu fie nici o pricină de duşmănie între noi.

— Din partea noastră să nu ai nici o grijă ! îi spuse cu blîndeţe Doja.

Cei trimişi cu Costan să adeverească sau nu spusele lui Valentin se întoarseră. Nu întîlniseră pe nimeni, dar găsiseră în trunchiul unui arbore săgeata de care amintise tînărul. Doja luă săgeata şi-o cercetă. Avea vîrf de oţel şi pană.

— Fiţi cu ochii în patru, nu vă îndepărtaţi de tabără ! porunci el.

— Rămîn şi eu pînă trece primejdia, grăi Gavriş. Altcum s-ar spune că mi-am primit partea pe degeaba, că v-am furat !

— Fă cum vrei ! dădu din umeri Doja.

— Dacă trece primejdia, ne despărţim. Plec în drumul meu, pe unde văd cu ochii... la dreapta, la stînga, n-am hotar.

Starostele Taill stătea tolănit pe un pat de paie împletite, aşezat în apropierea focului. Îşi mai făcuse o dată socotelile în gînd. Cîştigul era mare, mai mare decît se aşteptase. De s-ar termina drumul acesta, devenit plictisitor o dată cu începerea ploilor, să se vadă acasă, în cetate, în mijlocul familiei, în tihna căminului. Ar fi vrut ca odihna boilor şi oamenilor să ia sfîrşit cît mai repede, să vadă caravana pornită, să audă chiuiturile bouarilor, pocnetele bicelor. Larma îl distra, îi dădea senzaţia de stăpînire asupra lungului şir de care, asupra oamenilor care le însoţeau. Numai în mers, parcurgînd în trap drumul în lungul caravanei, simţea că el e de fapt stăpînul.

Doja se apropia însoţit de Valentin. Era mulţumit de felul cum se dezlegase încurcătura cu Gavriş. Mai avusese Doja mici neînţelegeri cu oamenii lui, cu Streţcu pe timpuri, cu Bándy uneori, dar Gavriş era primejdios pentru unitatea cetei, iar gîndurile, vorbele şi faptele lui puteau fi vătămătoare. Fusese puţin cam aspru. Dar nu, bine-a făcut! E un viteaz, Gavriş acesta, îi pare rău de pierderea unui om ca el. Dar vitejia lui, de multe ori îi spre rău şi nu spre bine. „Nu, nu, nici o părere de rău, viteji se găsesc destui, oameni de înţeles, chibzuiţi şi înţelepţi, mai puţini!“ îşi spunea Doja în drum spre Tail.

Valentin merge cu doi paşi în urma lui, nu vrea să-i tulbure gîndurile cu întrebări.

— Valentine, — întrerupse Doja tăcerea, — tu eşti băiat cu carte şi din cărţi poţi afla multe. Deci s-ar putea ca în unele privinţe să ştii mai multe, deşi eşti mai tînăr ca mine.

Valentin căută să înţeleagă cuvintele lui Doja şi ce vrea de la el.

— Stau seara de vorbă cu starostele Taill, — continuă Doja, — vorbind despre cele văzute şi auzite în tîrgul Lembergului. Dracul îl ştie pe starostele meu, în ultimul timp parcă-mi vorbeşte păsăreşte, nu-l mai

înțeleg! E drept, e un om umblat, dar mi le amestecă pe cele cunoscute mie cu cele necunoscute, și oricît m-aș trudi, nu mă pot descurca în iețele pe care mi le mișcă cu vorbe meșteșugite. Aș vrea să știu un lucru: oare vom avea războ? Eu am gîndurile mele și ele nu trec hotarul țării, starostele însă aleargă nebunește peste țări și mări. Dar asta n-ar fi nimic, însă uneori le întoarce și pe o parte, și pe alta, de nu mai pricep nimic!

— E un om umblat starostele, Gyuri baci! A văzut multe, știe multe! începu sfios Valentin, parcă neîndrăznind să-și spună părerea.

— Știu! spuse Doja năcăjit că Valentin nu-i răspunde deschis. Însă eu te-am întrebat pe tine!... Și tu ai fost doar cîțiva ani la Praga, printre străini, iar carte stii mai multă ca el... Tu cam ce zici? stărui el.

— De, Gyuri baci... eu, ce să zic? Parcă aș crede, de... după cîte îmi pot eu da seama, asupra celor auzite și văzute în orașul acela leșesc, așa s-ar părea, că da! În primăvară, cu ajutorul lui dumnezeu, s-ar putea să pornim! vorbi Valentin cam nesigur de cele gîndite de el.

— Va să zică, crezi și tu că în primăvară s-ar putea să avem război! Dar nu te-ai întrebat cine să-l facă? Dobje-dobje?

— De, mai știi, s-ar putea să-l facă și el! Eu n-aș putea să spun că el... sau altul... domnia ta, îl cunoști doar pe Dobje-dobje, știi mai bine ca oricare ce poate și ce nu!

— Despre partea lui, pot dușmanii dormi liniștiți! făcu un gest disprețuitor Doja.

— Dar starostele Taill ce spune? îl întrebă Valentin.

— El le amestecă, le încurcă, cred că pînă la urmă nici el nu mai știe ce spune și ce crede.

Cînd îi văzu apropiindu-se, starostele Taill se ridică de pe patul împletit și porni în întîmpinarea lor.

— Ce s-a întîmplat, frate Gyuri? Am auzit de Gavriș, iată ce înseamnă să-i faci omului bine!

— Cine ți-a spus? îl întrebă Doja.

— Ei, n-are a face, fă bine şi aşteaptă rău. Văzuşi ? Il scăpai în Lemberg, îmi pusei obrazul pentru el, şi drept mulţumită rîvnea la bogăţiile mele.

Intr-adevăr, Gavriş făcuse o boroboaţă în oraşul leşesc. Se încăierase într-o crîşmă, lovise, iar cînd străjile tîrgului încercaseră să pună mîna pe el, trăsese spada. Starostele Taill pusese o vorbă pentru el, altcum l-ar fi închis.

— N-am venit pentru asta, îi tăie pofta de vorbă Doja. Cu Gavriş am terminat, ce s-o mai lungim.

— Ştiu, foarte bine ai făcut ! Ce zici, frate Gyuri, am putea scurta popasul ? schimbă Taill vorba.

— Nu ! O să-l prelungim, răspunse Doja. Boii şi caii, — începu el să-l lămurească, — trebuie să fie bine odihniţi. Eu ţi-aş spune să-ţi chemi vătaful aici, ca să-i spun cîteva cuvinte. Trebuie să avem grijă pînă coborîm coasta, şi o bucată bună de mers chiar dincolo de coastă, să fim cu ochii în patru. El să ţină carele strînse, unul în spatele celuilalt, să nu poată trece nici cîinele printre ele !

— Crezi cu adevărat că s-ar putea întîmpla ceva ? se arătă îngrijorat Taill.

— Bănuiesc ! îi întări Doja teama. E mai bine ca pînă la popasul următor, pînă ajungem pe valea Nădăşelului, carele să meargă aşa după cum spun eu, iar oamenii să se ţină pe lîngă boi, gata să dea o mînă de ajutor, în caz de trebuinţă !

— Să-l chem pe vătaf ? întrebă starostele galben la faţă.

— Mai lasă-l pînă îşi termină boii hrana, căuta Doja să nu-l sperie prea mult.

— Mă bizui pe domnia ta, căpitane Gyuri. Ce să-ţi mai spun, ai şi domnia ta interesul ca şi mine. S-ar bucura măria sa de lăzile domniei tale... Nu crezi ? întrebă cu înţeles Taill.

— Cred ! Dar să-şi pună pofta-n cui ! Cu măria sa am eu o socoteală veche. De mi l-ar scoate dracul în cale, n-ar fi rău !

— Să ţi-i socoată d-altă dată, zău, nu mai cobi ! surîse îngheţat Taill. Lajos, Lajos, — începu starostele să strige, — măi nebleznicule, ia vino mai re-

pede! Adă ceva de mîncare şi urciorul cu vin, avem oaspeţi! Hei, drag-dragoste! Valentine, dacă aş fi o fată frumoasă şi nu starostele neguţătorilor, m-aş îndrăgosti de tine!

Lajos, omul care-l servea pe Taill, veni în grabă cu un urcior cu vin şi trei cancee. Aduse cîrnaţi leşeşti şi şuncă afumată, aşeză toate bunătăţile pe o tavă şi se trase mai la o parte, rîzînd.

— Ce rîzi, mă? îl întrebă starostele.

— Ei, rîd şi eu aşa, rîd de căpitanul Gyuri.

— Rîzi ca prostul, cară-te de aici! îi porunci Taill.

Lajos rîdea de păţania lui Doja. In Lemberg, starostele îl ospătase cu carne de castor şi picioruşe de broască. Doja mîncase fără să ştie ce mănîncă, dar cînd i se spuse mai tîrziu, se mîniase foc şi-l sudui şi pe Taill, şi pe servitor că nu i-au spus.

— Ai grijă, căpitane Gyuri, îi strigă Lajos înainte de a pleca. Starostele îţi dă şuncă de urs afumată! Să nu mă burduşeşti iarăşi!

— Ascultă, staroste Taill, începu Doja, făcîndu-se că n-a auzit cele spuse de Lajos. Să nu te superi că îl adusei şi pe Valentin cu mine, ca să stăm puţin de vorbă, dar acum că ne întoarcem acasă, hai să judecăm în trei. Oare după cele văzute şi auzite în tîrgul Lembergului, ce-o fi?

— După cum văd, numai la asta te gîndeşti, căpitane Gyuri! L-ai adus şi pe Valentin, foarte bine ai făcut, mă bucur. Ii tot spun căpitanului Gyuri, — se adresă starostele tînărului, — şi el tot nu vrea să mă înţeleagă! Hai să-i cîntăm amîndoi.

— Incepe domnia ta cîntecul, grăi sfios Valentin.

— Foaie verde patrafir, vrea papa să facă război, ăsta-i cîntecul, spuse Taill pe nerăsuflate. Dar n-o să iasă nimic din asta, sau poate o să iasă o încurcătură să se ducă pomina!

— Lasă gluma, staroste, şi să vorbim serios. Crezi că vom avea sau nu vom avea război? întrebă Doja, dornic să se dumerească o dată.

— Ce te interesează pe domnia ta atîta războiul. zău nu pricep! Dar să vorbim, că alta n-avem ce face! Cînd îşi vîră popii nasul şi cînd neguţătorii stau la

spatele lor cu pungile doldora de bani, să știi că războiul îi gata! Deci judecînd după semnele acestea, vom avea război. Însă astăzi, la noi, războiul n-are cine-l face. Deci s-ar putea să nu avem război. Totuși, după cîte am înțeles din cele auzite în Lemberg, s-ar putea ca papa să mai găsească pe cineva, spre pildă prostimea!

— Vezi, asta am vrut să știu! Va să zică, papa cheamă norodul, prostimea cum îi spui domnia ta, la război. Ei bine, credeți că papa, cu popii lui, cu tămîie în loc de praf de pușcă, poate face război? Domnia ta trebuie să știi! Valentine, prin cărți nu stă scris? O poate face?

— Cum să n-o poată! răspunseră amîndoi deodată.

— Doar în Țara Leșească asta făcea! Chema norodul la războiul contra păgînilor! mai completă starostele Taill.

— Bine, pînă aici îi bine! Va să zică chema norodul la război. Și, se înțelege, regele trebuie să dea oamenilor arme, nu-i așa? Sau papa se îngrijește și de asta? întreba Doja, urmărindu-și firul gîndului său.

— Stai mai încet, spuse Taill. Că dacă privim pe partea cealaltă a monedei, dispare papa și-i vedem pe negustători.

— Iar o încurci! mormăi Doja. Pînă acum era vorba de papa, acum îmi vii cu negustătorii.

— Da, vezi bine, căci ei stau în spatele papei! Și-am să-ți explic pentru ce: păgînii s-au întins ca o pecingine, au ocupat porturile mărilor, au lovit tot negoțul, ei bine, așa nu mai poate merge!

— Vezi, aici nu te pot eu înțelege, zise Doja. Bine, să zicem că domnia ta ai dreptate, și un fapt îți vine în sprijin: la Lemberg negustătorii blestemau pe turci, dar vorbeau mai puțin despre război. Despre război vorbeau și predicau popii. Ce amestec au popii în treaba asta?! Îți aduci aminte de ziua cînd un stol de călugări au năpădit în tîrg? Tot tîrgul a stat în loc! Iar cînd cel înalt și slab, galben ca o frunză veștedă, îmbrăcat în haina vișinie, a început să vorbească, parcă lumea înnebunise! Toți se foiau

de colo-colo: unii își strîngeau șatrele, iar alții au plecat chiar atunci!

— Cum să nu-mi amintesc, era unul dintre cardinalii trimiși de papă.

— Dracu' să-l ia, fie și cardinal! Călugărul acela cu nasul coroiat ca de vultur, cu glasul pițigăiat, ți-l mai amintești?

— Vezi bine, ți-am spus doar. Era cardinalul amiral, îl cheamă Cosini. În trecut a fost un pirat mai sîngeros ca Cerneiaga. Acum e cardinalul amiral al papei Leon al X-lea. Venea din Baltica. Vezi, căpitane Gyuri, asta-i politica... asta înseamnă politică! Neguțătorii din Veneția, din Florența și din alte cetăți neguțătorești din miazăzi și miazănoapte chiar, nu pot porni războiul pe față împotriva turcilor, ar însemna să-și taie și ultima cracă de sub picioare. Atuncea ce fac? Asmut pe alții, dar mai întîi îl vîră pe papa în combinația asta. Fără el, știu ei prea bine că nu pot face mare ispravă. Papa, bineînțeles, are și el interesele sale. Dacă suferă negoțul, suferă și visteria lui, așa că interesele neguțătorilor cu ale papei se leagă laolaltă. De aceea venețienii și ceilalți s-au gîndit să pornească un război împotriva turcilor cu ajutorul papei.

— Ai priceput ceva, Valentine?

— Cît și domnia ta, Gyuri baci! zîmbi Valentin cu înțeles.

— Ia să ne lămurim, staroste Taill. Noi venim din Lemberg, din Țara Leșească, nu din Veneția și nici din Roma. Călugării căutau să-i ridice pe leși împotriva turcilor. Ce-mi vorbești domnia ta de venețieni, de papa și mai știu eu de cine? și Doja se uită întrebător la Valentin, așteptînd parcă aprobarea acestuia.

— Păi asta-i politica, frate Gyuri! izbucni în rîs starostele atotștiutor. Să scoți fierul din foc cu mîna altuia! Nici papa și nici cetățile neguțătorești nu au oameni cu care să poarte războiul. Oameni, dragul meu căpitan Gyuri, avem noi și leșii. Nu m-aș mira dacă ajunși acasă am găsi la noi în cetate o altă ceată de călugări, cu alt Cosini, care ar propovădui

războiul. După cîte am înțeles, în Lemberg, acolo, li se spunea că noi sîntem de mult gata.

— Asta am înțeles-o bine. Am auzit-o cu urechile mele! spuse Doja sigur pe ce știa. Dar mă mir că nu văd nimic la noi în țară. N-am întîlnit în drum nici oști, nici oameni porniți spre tabere, nimic.

— Nici să nu întîlnim! zise scurt Taill. De război ne arde nouă?

— Ar fi un bun prilej, murmură mai mult pentru sine Doja și se ridică.

Starostele începu să rîdă cu șiretenie:

— Stai, stai, grăi el și turnă vin în cancee. Bănuiesc la ce te gîndești, îi făcu cu ochiul Taill. Dar, prietenește îți spun că e cam greu. Mai întîi, magnații care se vor opune. Știu ei pentru ce. O știm și noi, nu? Iar Dobje-dobje, ce să mai vorbim! Așa că, frate Gyuri, prilejul... Eu aș zice că tot sub scutul unei cetăți ar trebui să te pui. Spre pildă, chiar cetatea noastră. Crezi că dacă aș pune eu o vorbă în fața Sfatului cel mare nu s-ar prinde? Ai rămîne pe unul din domeniile cetății, ca un senior și ne-am ajuta unul pe altul.

— Să mă războiesc pentru voi, cam asta ai vrea, spuse Doja ironic.

— Și de ce nu? Doar asta ți-i meseria! Nu crezi că-i o cinste destul de mare să fii apărătorul unui oraș bogat? Cît despre țară... s-o lăsăm!

— Hei, staroste Taill, iată că nici domnia ta nu le poți înțelege toate.

— Nu, nu pot! Cum să pot pricepe ceea ce-i de nepriceput? Să ne vedem fiecare de-ale noastre, să nu ne batem capul cu treburile țării. Așterne-ți bine patul tău și nu te gîndi cum or dormi ceilalți!

— Lasă, staroste Taill, nu ne pricepem unul pe altul! Știu eu ce am de făcut, numai să văd odată păsările acelea negre croncănind și prin părțile noastre...

— Mari primejdii bănuiesc că vrei să înfrunți! grăi cu gravitate Taill. De o sută de ori mai mari ca acelea pe care le-ai înfruntat pînă acum!

— Dar domnia ta, domnule staroste Taill, — intră în vorbă cu avînt Valentin, — cînd te-ai hotărît să porneşti la drum spre Lemberg, ce-ai făcut altceva decît să înfrunţi o primejdie mare? Să înfrunţi o putere!

— Mă copilule, eu îl am alături pe căpitanul Gyuri... şi primejdia totuşi nu-i prea mare! Şi în afară de asta, eu nu sînt numai starostele Taill, sînt trimisul unui oraş liber, al unei cetăţi! Voi ce sînteţi?... Noi avem oraşul, cetatea noastră, mai avem oarecare stare, avem şi bani. E drept, sîntem ca nişte ostroave în mijlocul unei mări duşmănoase, dar zidurile noastre rezistă încă la loviturile valurilor, înţelegi?

Burniţa încetase. Soarele începu să lumineze pîlcurile de nori. Un vînt uşor sufla din miazăzi împrăştiind norii, făcîndu-i să alerge pe cerul înseninat. Pădurea începuse să freamăte.

— Despre războiul acesta, căpitane Gyuri, — începu iarăşi Taill, — nu pot spune multe. Şi mai ales nu pot face proroci, să aşteptăm!...

Vătaful bouarilor se apropia de el. Şfichiuia cu biciul bălăriile veştede, rotindu-şi ochii spre norii care alergau pe cer. Era un om totdeauna posomorît, vorbea răstit cu toţi şi nici faţă de starostele Taill nu-şi schimba vorba — numai cu Doja îşi mai muia glasul.

— Pregătiţi-vă de plecare! Prindem în juguri, plecăm! spuse stăpînindu-şi vocea.

— Căpitanul Gyuri vrea să-ţi spună cîteva cuvinte. S-ar putea să avem de furcă pe aici, pe aproape. Ascultă ce-ţi spune şi nu speria pe bouari, îi atrase atenţia Taill.

— Ştiu eu despre ce-i vorba, nu te îngriji domnia ta. Hai, căpitane Gyuri, poate am şi eu să-ţi spun cîte unele.

— Dă semnalul şi nu mai lungi vorba, îi porunci starostele Taill.

Omul se dădu cîţiva paşi mai la o parte, puse cornul la gură şi începu să sune prelung. Boii îşi ridicară capetele, se opriră din rumegat, se auziră cîteva mugete, unii se ridicară chiar, căci cunoşteau

semnalul. Bouarii alergau pocnind din bice, prindeau boii de coarne, ridicau jugurile, înjugau. În curînd caravana era gata de plecare.

Călăreţii lui Doja se aruncară în şa. O opinteală în juguri şi caravana porni la drum însoţită de strigăte şi pocnituri de bici.

3

Se luminase bine de tot, pîcla se împrăştiase. Mirosul de baltă şi putreziciune luă locul miresmelor pădurii, de coajă de arbore şi hribi. Valea băltoasă se întindea sub poala colinei. Mai departe, în zare, munţii se profilau în seninul care limpezise cerul. În dreapta, pe culmea cea mai înaltă, se vedea turnul rotund al cetăţuiei Almaşului. Caravana înainta în şir strîns, car după car; bouarii nu mai îndemnau, nu mai pocneau din bice.

Deodată, un cîrd de raţe sălbatice se roti pe deasupra caravanei, măcăind speriate. „Cineva le-a stîrnit," îşi spuse starostele Taill, şi-şi opri îngrijorat calul. Inima starostelui începu să bată năvalnic. El îşi roti ochii în jur şi-l strigă pe Doja:

— Gyuri, frate Gyuri!

Doja întoarse capul, trezit din gînduri. Bătu uşor cu palma gîtul calului, vorbindu-i prietenește. Animalul sforăi şi-şi ridică ţanţoş capul, ciulindu-şi urechile.

— Na, na, ce-i, ce-i cu tine? îi vorbi Doja. Apoi, întorcîndu-se către staroste, îi spuse: Parcă m-ai strigat, staroste!

— Mi se pare că ne aţine cineva calea, spuse îngrijorat Taill.

— Ei şi?... Cam cine crezi, domnia ta, c-ar putea fi? întrebă Doja, arătîndu-se netemător.

— Hai, hai, nu te mai face, ştii, domnia ta, mai bine ca mine!

— De mi l-ar scoate diavolul în cale, aş spune că am noroc... i-aş plăti o veche datorie.

— Las-o dracului de datorie, să i-o plăteşti cînd n-oi fi eu de faţă!

— Te temi? îl întrebă Doja ironic.

— Nu mă tem, dar nici nu pot spune că-mi fac plăcere asemenea răfuieli. Zi mai bine doamne fereşte! şi Taill făcu cîteva cruci.

— Ba, dă doamne! rîse Doja.

— Mă faci să cred că ţi-ar părea bine dacă tîlharul ne-ar ieşi în cale, spuse Taill, rîzînd şi el de data aceasta.

— Şi cum încă! strigă Doja atingînd cu pintenul burta calului. Sultan făcu o săritură şi porni în galop, lăsîndu-l în urmă pe staroste. Valentin porni şi el în galop în urma lui Doja.

Drumul cotea şerpuitor coborînd spre baltă. Era locul cel mai potrivit pentru un atac din partea celor ce stăpîneau cetăţuia care se zărea pe vîrful dealului. După cîteva sute de paşi, la o nouă cotitură, drumul era închis. Doi arbori doborîţi de-a curmezişul drumului închideau trecerea caravanei.

Doja încetini fuga calului, apoi se opri şi-şi trase spada din teacă.

— Spusu-ţi-am! se auzi glasul lui Valentin.

— Rămîi în urma mea, spuse Doja şi păşi prevăzător înainte. Deodată, o săgeată zbîrnîi ca un bondar, trecînd pe deasupra capului său. O altă săgeată i se opri în pieptarul de sîrmă împletită pe care-l purta. Doja întoarse capul fără grabă, descălecă şi-i porunci lui Valentin: Du-te şi cheamă opt oameni. Să aducă şi una dintre arhebuze. Vezi, şi nu-l speria şi mai tare pe staroste!

Călăreţii sosiră repede în apropierea lui, împreună cu arhebuza. Doja se apropie de arborele doborît, apoi strigă din toată puterea:

— Cine a zvîrlit săgeata aceasta? Să vină s-o ia!

— Cine sînteţi voi? se auzi o voce puternică în apropiere.

— Vino şi vezi! tună vocea lui Doja.

— Faceţi la dreapta şi vedeţi-vă de drum, n-avem nimic cu voi! Ai cui războinici sînteţi? se auzi din nou glasul celui ce se afla dincolo de copacul doborît.

— Cine întreabă ? strigă Doja.

— Stăpînul meu, măria sa domnul Werbőczy ! veni răspunsul.

— Spune-i să-şi arate faţa !

— Pleacă-ţi fruntea cînd îi auzi numele ! şi o nouă săgeată zbîrnîi pe la urechea lui Doja.

— Isten veled[1], răsună vocea lui Doja. Era strigătul lui de luptă.

Atuncea arhebuzierul scăpără cremenea. O bubuitură puternică făcu să se ridice caii în două picioare. Crenguţele arborilor doboriţi, ce împiedicau drumul, săriră puzderii în aer. Patru ostaşi, sărăcuţ îmbrăcaţi, ieşiră şi o luară la fugă spre trestiile din baltă. Valentin îşi încordă arbaleta şi trase — unul dintre ostaşi căzu săgetat. Doi călăreţi dădură pinteni cailor şi porniră în urmărirea celor rămaşi. După o scurtă luptă, ostaşii lui Werbőczy fură prinşi şi legaţi fedeleş.

Deodată se auziră două focuri de arhebuză trase unul după altul. Adevărata luptă se încinsese în urmă, cu cei ce rămăseseră să străjuiască caravana.

— E glasul lui Piti ! strigă Valentin. Cunoştea după bubuitură uşoara lor arhebuză care rămăsese la caravană.

— Glasul ei, într-adevăr, dar şi un glas străin ! După mine, voinici ! strigă Doja din toată puterea.

Ajungînd la locul luptei, fură nevoiţi să descalece, şi împreună cu ceilalţi, în rînd strîns, să dea lupta cu spadele. Gavriş, care nu plecase, era în frunte. Spada lui grea lovea fără milă. Vocea lui puternică se auzea tot mereu. Valentin căută să scoată din bătaie arhebuza atacatorilor. Ascuns după trunchiul unui copac, el descărcă în plin arbaleta lui de vînătoare. O armă scumpă, cu arcul de oţel, cu tir precis şi bătaie lungă.

Oamenii seniorului nu erau luptători încercaţi. Luptau de mîntuială, mai mult pentru a-şi apăra vieţile. Erau de altfel şi slab înarmaţi şi se mişcau greoi, fără să cunoască regulile luptei. Se vedea cît

[1] Isten veled — dumnezeu cu tine. (N.A.)

de colo că nu erau deprinşi cu mînuirea armelor. Dar în centrul cetei lui Werböczy erau cîţiva luptători buni, conduşi de doi mici nobili, după cîte se părea, vasali. Lîngă ei se afla o arhebuză grea. Valentin îşi îndreptă atenţia asupra ei şi din trei descărcări de arbaletă scoase din luptă pe arhebuzieri.

Cîţiva dintre oamenii lui Doja se retraseră din luptă şi starostele Taill le lega rănile. Doi cai căzuseră şi stăteau acum răsturnaţi, cu burţile despicate. Un bouar lovit de o schijă de arhebuză se văita ca broasca în gura şarpelui. Căzuseră şi trei boi, loviţi de plumbii arhebuzelor.

După un ceas, încăierarea luase sfîrşit. Doja şi oamenii lui se reîntoarseră la caravană, aducînd cu ei mai mulţi prinşi, între care şi pe unul dintre cei doi nobili. Werböczy nu se arătase, ceea ce-i dădu de gîndit lui Doja şi-l nelinişti pe Taill. Se mai puteau aştepta la neplăceri, poate chiar la un nou atac.

Doja îl iscodea pe micul nobil prizonier:

— Spune, cîine, unde ţi-i stăpînul? strigă el mînios.

— Cum vorbeşti cu mine aşa, ca un păgîn! Sînt ostaş! Sînt cavaler ca şi tine, te văd purtînd zale! încercă să-l îmbuneze prinsul, arătîndu-şi starea.

— Eu nu sînt cavaler, eu sînt Gheorghe Doja, ticălosule! Unde ţi-i stăpînul? Asta te-am întrebat!

— Doja?! strigă înspăimîntat micul nobil.

— Chiar eu, ce te miri aşa? Răspunde: unde ţi-i stăpînul, nu-l slăbi Doja.

— Cer iertare domniei tale... n-am ştiut! Crede-mă că n-am ştiut, altfel nu-ţi stăteam în cale. Stăpînul meu a plecat de-o săptămînă, a fost chemat la voievod.

— Atunci, cum ai îndrăznit, nemernicule? scrîşni Doja.

— Am avut poruncă să vă ţinem calea. Stăpînul nostru ştia că veţi trece pe aici, răspunse vasalul lui Werböczy, tremurînd. Înainte de a pleca spre Alba,

v-a pîndit el însuși. Apoi a venit chemarea voievodului și ne-a lăsat pe noi să prindem carele și să le ducem în curtea cetățuiei, fără să ne atingem de mărfuri. Ați văzut prea bine cu ce oameni am atacat. Steagul și călăreții, cei mai buni ostași pe care îi avem, sînt plecați cu măria sa.

— Pe omul acesta ar trebui să-l luăm cu noi, spuse starostele Taill. Werbőczy nu se va lăsa cu una, cu două, ne va pîrî voievodului, poate chiar regelui. Va cere despăgubiri pentru oamenii pierduți. Sînt sigur că ne va învinui pe noi, el socotindu-se în dreptul său să ne jefuiască. Știi prea bine, Gyuri, seniorul are dreptul să ia tot ce cade pe drumul care trece pe domeniul lui. Dacă am fi pierit în luptă, sau am fi fugit părăsind caravana, el era în dreptul lui să pună stăpînire pe tot.

— Legați-i rana! porunci Doja, arătîndu-l pe micul nobil.

— Pe ceilalți oameni care au scăpat cu viață, vă rog să-i lăsați în pace. Eu merg cu voi bucuros și voi mărturisi cinstit cum s-au petrecut lucrurile, chiar dacă m-ar trage stăpînul în țeapă, adăugă liniștit micul nobil, văzîndu-l pe Doja mai binevoitor față de el.

Un ostaș dintre cei prinși ceru îngăduința să taie o halcă de carne din trupul unui bou ucis.

— Stăpînul nu vă hrănește? îl întrebă Doja, privindu-l lung.

Omul ridică din umeri și-și pironi privirea rugătoare pe fața lui Doja.

— Boii uciși să fie ai voștri, ca să știți și voi pentru ce v-ați luptat. Staroste Taill, dacă ai vreo pretenție, o pui în socoteala mea!

— Drept ce mă crezi, căpitane Gyuri? Ai lor să fie! aprobă Taill și-și văzu mai departe de treabă, legînd rana lui Valentin, care fusese puțin rănit la brațul stîng.

— Doare? îl întrebă pe tînăr în timp ce-i spăla rana cu rachiu tare.

— Dă-i drumul mai repede şi nu mă mai întreba, nu doare! răspunse Valentin, care deşi îl durea, voia să se arate bărbat.

— Ai răbdare, ai răbdare, voinicule! Ei, cum ţi-a plăcut? căută Taill să-l ia cu vorba.

— Dar dumitale? întrebă Valentin.

— Straşnic! Aproape uitasem că nu sînt decît un biet tîrgoveţ, starostele neguţătorilor dintr-un oraş liber!

— Al dracului de liber! strînse din dinţi Valentin, căci starostele îi pusese pe rană o alifie roşie, usturătoare.

— Liber, vezi bine, magnaţii n-au nici o putere în oraşele noastre. Cu voi e cu totul alta! mai spuse Taill puţin cam îngîmfat.

— Ai avut chiar acuma dovada, şi totuşi vorbeşti? Ce, oraşele dumneavoastră nu sînt aşezate pe pămîntul ţării? Dincolo de zidurile lor e apa mării? Cred c-ai văzut că nu-i aşa, da sau ba? îl luă repede Valentin, ca să-i mai taie îngîmfarea.

— Stai, tinere, ia-o încet, nu te răţoi la mine. Stai liniştit, să-ţi oblojesc rana!

Valentin începu să rîdă. El vorbi plin de satisfacţie:

— Noroc de oameni ca Werböczy, ei vă mai aduc aminte dumneavoastră, tîrgoveţilor, că lumea nu se sfîrşeşte la marginea zidurilor cetăţii domniilor voastre!

— De data asta ai dreptate! recunoscu Taill care continuă să se ocupe de rana lui Valentin. Aşa, strîng mai tare, ca să-ţi opresc sîngele. Nu te doare?

— Doare, Valentine? îl întrebă Doja, venind în apropierea tînărului.

— O zgîrietură, nimic mai mult! răspunse nepăsător Valentin şi schimbă vorba: Uite cum s-a înfierbîntat Sultan, curg spumele de pe el. Uite cum bate pămîntul cu copitele!

— Aşa-i el! Cum simte că-i vorba de luptă, nu-l mai poţi ţine locului! spuse Doja.

— Ca şi domnia ta, căpitane Gyuri, rosti starostele Taill.

4

Două zile după sosirea caravanei fu convocat Sfatul cel mare al oraşului Cluj, pentru a hotărî în legătură cu trei pricini de mare importanţă.

Domnul Demény, polgarmesterul ales de cetăţeni, împreună cu domnul de Nyárád, primarul regelui, stăteau în faţa primăriei, aşteptînd sosirea juraţilor, a staroştilor breslelor şi a cetăţenilor fruntaşi care formau Sfatul.

Aliniaţi la spatele lor stăteau zece alebardieri din garda permanentă a primăriei. Zece lungani mustăcioşi, îmbrăcaţi cu mundire vărgate roşu cu albastru, cu nădragi roşii şi cizme de iuft, cu pinteni groşi pe călcîie. În mîna dreaptă, fiecare ţinea alebarda, iar pe capete cu toţii, afară de decurion, care avea o pălărie, purtau bonete de faldin galben.

Cei doi primari erau şi ei îmbrăcaţi în haine de mare gală. Domnul Demény purta un caftan din catifea de culoare vişinie, îmblănit cu blană de biber. Era încălţat cu botfori lăcuiţi, cu turetcile răsfrînte. Pe cap avea a bonetă pleoştită, tivită cu fir de argint. Mijlocul lui, rotund ca o bute, era încins cu o centură lată, iar pe paftaua ei era gravată stema oraşului. De centură îi atîrna o sabie încovoiată de care se împiedica la tot pasul. Domnul de Nyárád purta costumul curţii regale, ca reprezentant al regelui, iar înfipt în bonetă avea un penaj bogat din pene de cocor, ce-i atîrnau în jos, gîdilîndu-i uneori nările şi făcîndu-l să strănute. Cînd strănuta, toţi cei zece lungani mustăcioşi strigau în cor: „La mulţi ani, măria ta!“

În faţa primăriei, în colţul pieţei, trîmbiţaşii şi toboşarii, îmbrăcaţi în uniforma străjilor orăşeneşti, îşi arătau măiestria chinuindu-şi instrumentele, făcînd o larmă asurzitoare, întrecîndu-se cu clopotele catedralei sfîntului Mihail. Clopotele sunau şi ele de zor, bătute după tactul unui cîntec bisericesc, de către fratele Luca, clopotarul beţiv, şontorog şi slut al catedralei.

Domnul Demény, polgarmeşterul, era vesel, bine dispus. Şi una, şi alta i se citeau pe faţa bucălată. Nu tot acelaşi lucru s-ar fi putut spune despre domnul de Nyárád, primarul regelui. Condamnat să-şi ducă viaţa departe de curte, printre tîrgoveţii îngîmfaţi de ştiinţa lor meşteşugărească şi buchiile cărţilor pe care le citeau — îndeletniciri nedemne de un nobil — el se simţea un exilat în mijlocul acestei lumi, străine lumii sale.

In ziua aceea, polgarmeşterul Demény părea mai mîndru ca un sultan întors dintr-o mare bătălie. Şi de fapt, pentru el şi pentru cetăţenii oraşului, îndrăzneaţa întreprindere care reuşise într-un mod atît de fericit, revărsînd bogăţie şi bunăstare asupra oraşului, fusese o mare bătălie. Infruntarea lui Werböczy de către Doja îi dăduse domnului Demény şi mai mult curaj în purtarea sa îngîmfată. El privea cu semeţie viitorul oraşului şi abia avea bunăvoinţa să-şi îndrepte privirea spre domnul Nyárád, reprezentantul regelui. Se înţelege, întreg meritul întreprinderii şi-l atribuia sieşi, rar cînd se mai gîndea la starostele Taill, iar cît despre secuiul Doja, nici nu putea fi vorba.

Domnul de Nyárád tuşi de două ori, ca să-i atragă atenţia domnului Demény că şi el era acolo. Dar polgarmeşterul se făcu că nu aude şi continua să se foiască de colo-colo, prin faţa alebardierilor, ca un cocoş împintenat. Primarul regelui îl plictisea, şi Demény începuse să-l privească ca pe o povară pusă în spinarea oraşului. Fără să-şi mărturisească gîndurile, polgarmeşterul socotea că ar fi timpul să scape de această povară care îngreunează fără nici un folos socotelile oraşului.

Intoarcerea cu bine a caravanei avu un rezultat neaşteptat şi asupra cetăţenilor de rînd. Chiar şi calfele, şi lucrătorii ajutători se bucurară, căci munca reîncepea şi cu ea li se asigura pîinea zilnică. Fruntaşii oraşului, cînd auziseră cum fusese înfrînt marele magnat Werböczy, prinseră curaj şi speranţe într-un viitor mai bun, căci dacă negoţul se va putea face de acum în voie, îşi vedeau averile înzecite. Imbrăcaţi

cu haine de sărbătoare, se mişcau veseli prin piaţa oraşului şi prin uliţele cu dughene. Reuşita întreprinderii le dase din nou încrederea în puterile lor. Vorbeau cu voce tare, se opreau locului, mişcau într-una din mîini, se simţeau stăpîni în oraşul lor.

In faţa taberelor care înconjurau măreaţa catedrală era o forfoteală ca în zi de tîrg, deşi neguţătorii nu începuseră vînzarea mărfurilor, ci făceau numai pregătiri, desfăcînd lăzile şi baloturile. Numai cei doi neguţători de droguri şi mirodenii, de parfumuri şi dantele, nu mai putuseră aştepta. Jupînesele nerăbdătoare îi siliseră să înceapă vînzarea mult rîvnitelor mărfuri, dornice să aibă cît mai repede minunatele nimicuri aduse din depărtări.

Toamna parcă se întorsese şi ea, aducînd vreme caldă şi însorită. Cerul senin, cu soare vesel, era parcă mai frumos ca oricînd. Şi dacă n-ar fi fost ştirile îngrijorătoare de război care se şopteau, cetăţenii Clujului s-ar fi putut socoti în ziua aceea oameni pe deplin fericiţi.

In această atmosferă de bună dispoziţie şi încredere se ţinu şedinţa Sfatului cel mare al oraşului liber regesc. Hotărîrile luate erau adevărate acte de curaj şi demnitate civică.

La început fură puse în dezbatere cererile mult timp amînate ale marilor nobili Bánffy şi Teleky. Grefierul prezentă aceste două cereri ca fiind una singură, cu acelaşi obiect. Hotărîrea ce trebuia luată urma să fie o hotărîre principală, care nu viza nominal persoanele, ci pe nobili în general. O altă cerere care făcea şi ea parte din punctul întîi al ordinei de zi, fiind în legătură cu un cetăţean onorabil al oraşului, a cărui fiică se lăsase furată de un nobil scăpătat, căpătă o altă rezolvare.

Marii magnaţi Bánffy şi Teleky cereau să li se acorde dreptul de a cumpăra pămînt în vatra oraşului şi îngăduinţa de a clădi aici case în care să se aşeze atuncea cînd vor avea plăcere. Cererea aceasta era o îndrăzneală de neînchipuit. Un oraş liber regesc îşi avea legile lui, drepturile lui, oastea lui, justiţia şi celelalte instituţii autonome. Avea dreptul să

se întărească cu ziduri şi asupra lui nu dispunea nimeni în afara Sfatului cel mare, nici chiar regele. Orăşenii erau oameni liberi şi toţi trebuiau să aibă o meserie şi să facă parte dintr-o breaslă. Îndrăzneala celor doi magnaţi nu se datora decît timpurilor grele prin care trecea oraşul Cluj de la moartea regelui Matei.

Sfatul nu cutezase pînă atunci să le respingă cererile, ci le tot amînase aşteptînd timpuri mai bune, un prilej mai potrivit. Şi, slavă domnului, prilejul se ivise acum, datorită înfruntării cu succes a seniorului Werbőczy.

Grefierul, bătrînul cărturar Paulus Veg, îşi întrerupse cronica la care lucra şi de două zile îşi tot frămînta mintea, împreună cu polgarmeşterul Demény, pentru a redacta cele trei hotărîri pe care Sfatul urma să le voteze în ziua aceea. Fusese o muncă grea, căci se cerea multă pricepere şi diplomaţie. Bătrînul pusese toată ştiinţa şi şiretenia, dar şi fusese răsplătit cu multă dărnicie pentru strădania lui. Maestrul Paulus Veg căpătase un butoiaş de două vedre cu vin de Aiud, bun, vechi, precum şi opt coţi de stofă cărămizie pentru un nou anteriu, cel vechi se rărise ca sita şi doar venea iarna.

Cei doi primari aşteptau în faţa primăriei. Grefierul se învîrtea tipa-tipa cu papucii lui de pîslă prin camera unde Sfatul urma să ţină şedinţa, aşezînd pe masa lungă, la care trebuia să ia loc cei doi mari demnitari şi magistri, clopoţelul, călimara, penele şi ulcica cu apă. În sală intraseră cîţiva dintre membrii Sfatului, dar bătrînului cărturar nu-i păsa şi-şi văzu mai departe de treabă. Dacă n-ar fi el, Paulus Veg, oraşul acesta cu toate hrisoavele lui, cu toate privilegiile care dau dreptul să se numească oraş liber regesc, oraş în care regele nu are decît un primar de formă, iar voievodul nici un cuvînt de spus, n-ar însemna nimic. El, Paulus Veg, va face cunoscută generaţiilor următoare şi chiar lumii întregi existenţa oraşului, şi nu tîrgoveţii aceştia gălăgioşi, care-şi fac însemnările pe răboj, deşi mulţi dintre ei se laudă cu ştiinţa de carte.

In sfîrşit, cei doi primari intră în sală. Asistenţa se ridică în picioare şi se apleacă ceremonios în faţa lor. Aşa se cuvine: să cinstim pe marii demnitari! Bătrînul Paulus Veg ocupă şi el loc la masa de pe podină, mai la o parte, dar oricum sus, alături de cei puternici.

Polgarmeşterul Demény, grav şi solemn, deschise şedinţa şi dădu citire hotărîrilor care urmau să capete aprobarea Sfatului.

— Aducem la cunoştinţa tuturora, — începu Demény, — că cererile domnilor magnaţi Bánffy şi Teleky se resping. Se resping ca fiind o încercare ocolită de a încălca drepturile şi privilegiile oraşului nostru liber.

— Arde-i, Pista! şopti starostele fierarilor, ghiontind cu pumnul său butucănos pe tăbăcarul Schill, un uscăţiv totdeauna pornit împotriva nobililor.

Tăbăcarul ar fi răspuns cu un bobîrnac, aşa după cum se obişnuia, dar polgarmeşterul se încruntă la ei şi, lovind cu ciocanul în clopotul de pe masă, continuă:

— Nu putem lua în seamă asemenea cereri. Primindu-le, ne-am tăia craca de sub picioare. Am deschide o portiţă şi mîine-poimîine ar trebui ca noi să părăsim oraşul şi să-l lăsăm nobililor, aşa după cum iobagii şi chiar ţăranii liberi îşi părăsesc delniţele strămoşeşti. Noi, la un loc cu nobilii, nu putem trăi. Ştie fiecare cetăţean cum sînt nobilii: lipsiţi de carte, fără înţelegerea legilor cetăţeneşti, neobişnuiţi să trăiască în societate paşnică şi bună înţelegere cu alţii. Sînt hrăpăreţi, porniţi pe harţă, îngîmfaţi. Dispreţuiesc pe meşteşugari şi meşteşugurile, nu se supun legilor şi-şi fac singuri dreptate. De aceea, cinstiţi cetăţeni, ţinînd seama de toate cele înşirate şi avînd în vedere privilegiile de care ne bucurăm, cererile lor au trebuit să fie respinse.

Domnul de Nyárád, primarul regelui, a ascultat absent, posomorît. S-ar fi ridicat poate în apărarea nobililor şi ar fi protestat pentru cuvintele jignitoare spuse la adresa lor, dar nu mai avea tăria s-o facă, nu se mai bizuia pe nimic, era acolo doar ca o urmă a trecutului.

Trîmbiţaşii şi toboşarii ieşiră pe balcon şi anunţară cetăţenilor că una dintre hotărîri fusese luată.

Domnul Demény citi mai departe:

— În privinţa numitului Tecsy, nobil scăpătat, devenit prin furtişag ginerele meşterului Szabó, cîrnăţarul, ţinînd seama de interesele breslaşului Szabó şi de lipsa de minte a fetei sale, am hotărît: numitul Tecsy, ginerele lui Szabó, să fie primit în oraş, printre noi, dar numai cu următoarele condiţiuni. În primul rînd să se lepede în faţa obştei de toate privilegiile nobiliare, care şi aşa nu mai preţuiesc nici o ceapă degerată, întrucît Tecsy, după cum se ştie, nu mai are nici o avere. În al doilea rînd, să îmbrăţişeze meseria socrului său şi să-i slujească în mod cinstit şi cu supunere, timp de doi ani. Iar a treia condiţiune e ca socrul său, cîrnăţarul Szabó, să verse în casa oraşului o sută de mărci, ca să se înveţe minte, şi altă dată să ştie cum să-şi păzească fetele. Îndeplinite fiind aceste condiţiuni, numitul Tecsy va fi primit în mijlocul nostru ca cetăţean al oraşului, iar breasla măcelarilor îl va putea înscrie printre breslaşi.

Un timp se glumi pe seama cîrnăţarului Szabó, pe seama fiicei sale Sári şi pe seama nobilului scăpătat Tecsy. Apoi Demény lovi cu ciocanul de mai multe ori clopotul şi se făcu din nou linişte.

— Ne-am sfătuit îndelung, — citi în continuare polgarmeşterul, rar, autoritar, privindu-l din cînd în cînd pe domnul de Nyárád, — şi gîndindu-ne că aceasta ar fi şi dorinţa înălţatului nostru rege Uiászló al II-lea şi ascultînd şi sfaturile dumnealui, maestrului Bastyány, arhitectul, am hotărît să se retacă în mare grabă zidurile cetăţii noastre, zidurile turnurilor şi bastioanelor. Să se desfunde şanţurile înconjurătoare şi să se refacă punţile. Toate să fie aşa precum au fost pe timpul gloriosului rege Sigismund, cînd ni s-au dat drepturile şi privilegiile de care ne bucurăm ca oraş şi ca cetate regească!

Domnul de Nyárád dădu să se scoale şi să spună că pentru treaba asta s-ar fi cuvenit să fi cerut mai întîi îngăduinţa regelui, dar renunţă şi începu să

bată cu degetele în masă ca într-o darabană. Fierbea fără să dea în clocot.

Polgarmeşterul Demény se făcu că nu observă neliniştea primarului regesc şi citi mai departe:

— Tot în legătură cu întărirea cetăţii, am hotărît turnarea în grabă a zece tunuri de tuci, ferecate cu inele de bronz în trei locuri: la gură, la mijloc şi la broască. De asemenea se vor cumpăra douăsprezece arhebuze noi, mari, de cetate, din Augsburg. Plata tuturor acestor cheltuieli se va face din lăzile breslelor, după măsura pe care o va hotărî Sfatul staroştilor, şi din lada oraşului, în care, după cum spune vistiernicul şi arată socotelile din condică, şi după cum ştim şi noi, se află cîţiva guldeni de aur, mai mult chiar decît ar fi de trebuinţă. În ceea ce priveşte munca braţelor, dumnealui, Bastyány, arhitectul, va întrebuinţa pentru toate muncile pe iobagii noştri din satele oraşului. Juzii valahi vor scoate pe iobagi la muncă, fiecare jude cu satul lui; fiecare sat va da cîte cincizeci de perechi de braţe. Iar noi, ţinînd seamă de greutăţile iobagilor din satele oraşului, pentru acest an, să-i scutim de cincizecime, ca să ştie şi ei că noi sîntem creştini cu frica lui dumnezeu, nu haini, ca seniorii.

— Doamne ajută! se auzi un glas în sală.

Atuncea toată lumea care lua parte la Sfat se sculă şi-şi făcu semnul crucii. Crainicul ieşi pe balcon şi puse trîmbiţaşii şi toboşarii să sune.

Veni la rînd a treia hotărîre, care a cerut multă chibzuială şi adîncă gîndire din partea polgarmeşterului şi grefierului şi, în afară de acestea, şi multă şiretenie.

După ce trîmbiţaşii şi toboşarii îşi făcură datoria, se auzi iarăşi glasul lui Demény. De data aceasta parcă vorbea un cleric pios, nu polgarmeşterul băţos de mai înainte, care plănuia să refacă zidurile cetăţii şi să toarne tunuri.

— Glorie şi slavă prea fericitului nostru părinte, papa Leon al X-lea! spuse el şi-şi făcu smerit semnul crucii.

— Amen! răspunse întreaga sală. Toţi plecară capetele spre pămînt şi-şi făcură şi ei semnul crucii.

— Noi, cetăţenii acestui sărman oraş liber regesc, luînd în dezbatere cererea trimisului papal şi a arhiepiscopului nostru din Esztergom, cerem îndurare şi iertare... Cu toată dorinţa noastră cucernică, nu ne-am putut aduna mai în grabă, pentru a da un răspuns cuviincios. Avem şi noi multe necazuri şi de aceea am fost nevoiţi să ţinem pe numitul trimis, dominicanul Pálffy, departe de oraş, dar bine găzduit pe seama noastră în claustrul din Mănăştur. Acum, după ce ne-am întrunit şi-am hotărît, îi îngăduim numitului Pálffy, trimisul prea sfîntului părinte papa Leon al X-lea şi al arhiepiscopului din Esztergom, Tamás Bakács, să intre în oraş şi în toată libertatea să predice, după dorinţa papei, războiul sfînt împotriva păgînilor.

Noi, însă, ţinem să se ştie: în oraşul nostru nu sînt vandori[1] şi nici oameni fără căpătîi. Tot omul îşi are rostul lui şi trăieşte cinstit, slăvind pe dumnezeu şi pe sfîntul părinte papa Leon al X-lea! Aşadar, nu vedem cum ar putea aduna dominicanul Pálffy în oraşul nostru, oameni pentru războiul sfînt! N-ar putea-o face, fiindcă nu are de unde! Totuşi, fiindcă sfîntul părinte şi arhiepiscopul l-au trimis în oraş pentru a predica cruciada, noi nu ne opunem. Ştim însă că toată strădania îi va fi în zadar. Să-i îngăduim deci ca duminică să predice în piaţa mare, şi să ne îngrijim să ridicăm un podium şi să îndemnăm mulţimea pentru a veni şi a-l asculta cu bunăvoinţă şi smerenie. Însă, totuşi, după cum am mai spus, ştim: strădania îi va fi zadarnică!

In privinţa contribuţiei noastre în bani şi oameni înarmaţi, ostaşi pentru cruciadă... cu mare părere de rău şi cu sufletele întristate trebuie să spunem răspicat trimisului sfîntului părinte papa Leon al X-lea că nu putem da nici de unele. Mai întîi, oameni nu avem. Valahii, din cele cîteva sate iobăgeşti pe care le avem, n-au ce căuta în Oastea Crucii, căci ei sînt

[1] Vandori — vagabonzi, golani. (N.A.)

schismatici, ba am putea spune chiar că ei nu sînt nici de fel creştini. Dacă i-am amesteca cu bunii creştini catolici, am face un mare păcat, şi păcatul ar apăsa greu asupra noastră, asupra sufletelor noastre neprihănite, ca stăpîni ai lor. Noi am spus lucrul acesta şi dominicanului Pálffy, dar el ne-a înfruntat spunîndu-ne: „Cine porneşte la luptă împotriva păgînilor, acela e bun creştin". Noi zicem, poate! Nu ne împotrivim cu vorba fiindcă nu cunoaştem canoanele, dar inimile noastre de adevăraţi creştini ne îndeamnă să nu îngăduim iobagilor noştri schismatici să plece spre tabere.

Totuşi, ne întoarcem şi zicem: dacă ar fi, după cum spune dominicanul Pálffy, şi porunca regelui ca toată suflarea din regatul măriei sale să pornească împotriva păgînilor, noi, firește, nu ne punem stavilă. Deci, dacă aşa stau lucrurile, să încerce dominicanul Pálffy să predice şi iobagilor noştri schismatici. Ştim însă dinainte că printre ei nu se găsesc dornici care să plece spre tabere. Ş-apoi... chiar dacă s-ar afla, noi ţinem să spunem şi regelui nostru: Măria ta, noi am plătit la timp birul măriei sale, nu mai avem nici un ban cu care să îmbrăcăm ostaşii. Noi sîntem un oraş sărman, şi lada noastră de bani, de mulţi ani e goală!

Sala tăcea chitic. Polgarmeşterul îşi şterge fruntea asudată, parcă ar mai fi vrut să spună ceva, dar nu-şi aduce aminte ce şi dădu să se aşeze. Atunci domnul de Nyárád, nemaiputînd răbda, se sculă şi strigă cu voce solemnă:

— Glorie sfîntului părinte papa Leon al X-lea! Glorie regelui Ulászló al II-lea!

— Uitasem, mormăi polgarmeşterul Demény.

Uitase, într-adevăr, că aceasta era formula de închidere a dezbaterilor Sfatului.

Trîmbiţaşii şi toboşarii sunară şi mai zgomotos, anunţînd ridicarea şedinţei Marelui Sfat.

Orice s-ar spune, a fost o zi frumoasă şi veselă, şi ar fi rămas în istorie prin grija lui Paulus Veg ca o zi fericită, dacă toate s-ar fi sfîrşit aşa după cum fuseseră plănuite. Însă hotărîrile luate, deşi în-

tocmite cu chibzuială și diplomație, avură darul de a nemulțumi pe doi seniori puternici, pe un nobil scăpătat, și, mai mult ca pe oricare, pe trimisul papal. Nu mai vorbim de domnul de Nyárád, care clocotea de mînie.

Așadar, sfătoșii din orașul liber regesc întărîtaseră pe toată lumea împotriva lor. După ședință, la cîte un canceu de vin sau o cană de bere, deveniseră lăudăroși și trufași; ar fi înfruntat toată lumea, pe toți puternicii pămîntului. Cît despre regele Ulászló, toți făceau glume pe seama lui, ba începuseră curajoșii să se salute, adresîndu-și unul altuia porecla regelui: Dobje-dobje!

Fruntașii orașului merseră în corpore la „Pisica cu ghemul", crîșma cea mai mare, cu han, din oraș. Izbînda trebuia sărbătorită după cuviință; vinul și berea curseră în valuri, muzicanții îi înveseliseră cu cîntecele lor. Balada celor trei eroi orășeni — cizmarul, croitorul și butnarul — fu cîntată în cor, în trincăt de cancee. În clădirea primăriei nu mai rămăsese decît garda alebardierilor și bătrînul cărturar, maestru Paulus Veg, care se așezase la pupitrul său și scria fără grabă cronica orașului, pentru ca generațiile viitoare să știe că în anul domnului 1513, Clujul avea un Sfat și capul Sfatului era polgarmeșterul Demény, care a înfruntat pe marii magnați Bánffy și Teleky și chiar pe papa Leon al X-lea!

5

Se înserase. Seară de toamnă tîrzie, liniște și pace în oraș. Străjile fuseseră rînduite în turnurile de pază, făcliile de rășină luminau porțile cetății. Străjuirea pe străzi o făceau oamenii din breasla cojocarilor. Breaslă săracă, oameni slabi, cu staroste bețiv și cîrcotaș.

Starostele breslei, care trebuia să răspundă în noaptea aceea de paza orașului, se înfundase într-o

crîşmă în tovărăşia fratelui Luca, clopotarul catedralei sfîntului Mihail, şi ca de obicei beau vîrtos amîndoi dintr-o singură oală, pe rînd, grăbindu-se ca nu cumva unul să rămînă în urma celuilalt.

In timpul acesta, în biserica franciscanilor, abatele Pálffy, trimisul papal şi omul de încredere a lui Tamás Bakács, primatul Ungariei, fierbea de mînie. Fusese ţinut în afara oraşului, în claustrul din Mănăştur, iar hotărîrea pe care o luase Sfatul, prin care i se îngăduise, abia după o săptămînă, intrarea în oraş, îl scosese din sărite. O asemenea cutezanţă din partea unor orăşeni era de neînchipuit pentru un prelat venit cu o misiune atît de importantă. Atît abatele Pálffy, cît şi călugării dominicani care-l însoţeau erau foc şi pară. Abia aşteptau ca slujba religioasă să ia sfîrşit pentru a-şi da drumul furiei. Erau hotărîţi ca prin blesteme şi anateme să răstoarne totul în oraşul acesta cu un Sfat şi un polgarmeşter atît de cutezători. Pálffy avea de gînd să dea o lecţie de pomină vulpoiului de polgarmeşter. O asemenea întoarcere după deget nu întîlnise trimisul papei în nici un oraş pe unde umblase pînă atuncea propovăduind în numele papei Leon al X-lea, războiul sfînt împotriva păgînilor ; cum o să îngăduie tocmai unei vulpi ticăloase şi anticriste ca Demény ?

Biserica era ticsită de lume. Jumătate din oraş venise să-l asculte pe trimisul papal. Din faţa altarului şi pînă afară, mulţime de bărbaţi şi femei ascultau slujba religioasă, aşteptînd clipa cînd dominicanul se va urca la amvon şi va aduce la cunoştinţă bula papei, cuvîntul lui dumnezeu. Mulţimea era nerăbdătoare să audă din gura lui adevărul, căci în ultimele zile, în timpul cît polgarmeşterul îl ţinuse în afara zidurilor oraşului, umblaseră numai zvonuri, care mai de care mai îngrijorătoare.

Fum gros, iz de trupuri înghesuite amestecat cu miros puternic de tămîie, atmosferă înăbuşitoare. Ultimele note groase ale orgii se pierdură în murmurul credincioşilor ce intonau şoptit un imn pentru slava

Mariei. Slujba se sfîrşise şi o dată cu ea şi murmurul mulţimii.

In liniştea apăsătoare ce se făcuse în biserica înaltă, cu coloane şi pilaştri ridicaţi spre bolta cu ornamentaţii aurite, dominicanul Pálffy urca rar, una cîte una, treptele amvonului. La fiecare trei trepte se oprea şi-şi rotea privirea pe deasupra capetelor credincioşilor, îndreptate spre el. In ochii bulbucaţi, negri ca tăciunele, ai dominicanului, se citea numai mînie şi ură. Pe faţa lui, zbîrcită ca un pergament învechit de vreme, se întipărise puternic dispreţul nemărginit ce-l avea pentru mulţimea celor strînşi ca să-l asculte.

— Blestem asupra voastră, turmă necredincioasă! fură primele lui vorbe şi toată lumea se cutremură.

Unele femei începură să ţipe, altele se văicăreau în şoaptă, bărbaţii îşi plecară capetele, făcîndu-şi semnul crucii. Cei ce rămăseseră în picioare încercară să îngenuncheze, dar nu putură din cauza înghesuielii.

Pálffy îşi întinse în lături mîinile, mînecile sutanei îi atîrnau largi, păreau aripele unui diavol negru ce vrea să-şi ia zborul. El îşi mişcă de două-trei ori, ritmic, braţele în sus şi-n jos, pentru a opri plînsetele femeilor şi a ţintui locului pe cei ce mai încercau să îngenuncheze. Mulţimea rămase încremenită şi îngrozită, cu capul în pămînt. Dominicanul îşi începu predica. Vorbea de dumnezeu, de singurul dumnezeu, de sfîntul părinte papa Leon, de războiul sfînt, cruciada care trebuia să mîntuie lumea creştină de plaga păgînilor cotropitori. Aminti chiar şi de locurile sfinte şi accentuă asupra datoriei fiecărui credincios de a-şi da avutul şi viaţa pentru această cauză sfîntă. Ingeri şi demoni, iadul şi raiul. Focul arzător al gheenei îi aşteaptă pe cei care se dau în lături. Grădinile raiului, pajiştile minunate cu izvoarele lor cristaline dătătoare de viaţă veşnică îi aşteaptă pe cei ce dau totul pentru cruciadă. Cuvinte tari, imagini înfiorătoare se amestecau rînd pe rînd în predica sa.

După aproape un ceas de încordare, cînd mulţimea ascultătorilor devenise o masă înfierbîntată, gata să ia foc, începu atacul împotriva Sfatului oraşului şi a

polgarmeşterului Demény. Polgarmeşterul fu numit diavolul cu chip de om, necuratul care pune beţe în roate carului de luptă al creştinătăţii, Anticrist!

Demény nu se afla în biserică. Era acasă la el unde, cu porţile grele de stejar zăvorîte, îl aştepta pe Gheorghe Doja şi pe starostele Taill. Ideea de a se întîlni şi a sta de vorbă fusese a lui Taill — era vechea idee a starostelui de a-l apropia pe Doja, sub o formă oarecare, de oraşul Cluj. Demény şi-o însuşise cu însufleţire şi-o considera acum, după cum avea obiceiul, ca ideea sa proprie. Se înţelege, lui Doja nu-i spusese despre ce-i vorba. Se sfătuise cu Taill să-l ia cu binişorul, pe departe; erau siguri că pînă la urmă îl vor îndupleca.

Doja primise să vină, cu atît mai mult, cu cît ar fi vrut să vorbească şi el cu trimisul papal, să se informeze direct despre cele plănuite de papa Leon. Habar n-avea de hotărîrea Sfatului şi de conflictul dintre polgarmeşter şi dominican. Îşi închipuia că dominicanul va fi găzduit în casa polgarmeşterului, aşa după cum se obişnuia. Acolo îl va întîlni, îi va vorbi şi se va putea informa îndeaproape despre tot ce se pune la cale în legătură cu cruciada. Aşteptase atîta un prilej potrivit şi iată că pe neaşteptate, şi de unde nici nu visa, el se ivise.

Planurile polgarmeşterului Demény erau mari, nu se opreau numai la repararea zidurilor, la desfundarea şanţurilor cetăţii şi la turnarea cîtorva tunuri. El dorea să ridice oştirea oraşului, să-i dea un comandat vrednic şi cu experienţă în treburi ostăşeşti. Să ridice puterea militară a oraşului pe aceeaşi treaptă cu a marilor oraşe-cetăţi.

După părerea lui, Doja putea fi convins. Şi trebuia convins pe orice cale, rămînea hotărît. Mai erau unele forme care trebuiau îndeplinite, dar în privinţa aceasta se sfătuise cu magistrul oraşului şi căzuseră repede de acord. Doja va fi legat de mîini şi de picioare, ca să nu-şi poată lua avînt şi să uite că nu-i decît un simplu simbriaş al oraşului, şi totul va merge de minune.

Doja întîrzia să se arate. Demény rămas singur

acasă îl aştepta. Jupînesele, copiii, calfele şi ucenicii lui erau cu toţii în biserica franciscanilor, unde ascultau îngroziţi tunetele şi fulgerele dominicanului, toate îndreptate împotriva polgarmeşterului.

Pe uliţă nu se auzea nici un zgomot, nici un glas, nici chiar al paznicului, care din sfert în sfert de ceas striga din turnul primăriei: „Te văd, te văd!"

Întîrzierea lui Doja şi liniştea neobişnuită care domnea în oraş îl înspăimîntă puţin pe polgarmeşter şi-l făcu să se întrebe: nu cumva s-a întîmplat ceva? Singurătatea din jur îi insuflă teama de necunoscut, de neprevăzut. Frica începu din ce în ce să pună stăpînire pe el. Toate gîndurile lui în legătură cu planurile măreţe îi zburară din minte. Cînd o cucuvaie începu să se tînguie, el îşi opri respiraţia, ascultînd-o cu sufletul la gură. Vaietul păsării nu se repetă, dar polgarmeşterul nu mai putea sta locului. Începu să umble nervos prin cameră pînă îi veni în gînd că n-ar fi rău să bea un păhărel cu vin. Deschise dulapul greoi, cu încrustături încărcate, şi scoase trei cupe de argint, le aşeză pe masă şi-şi turnă într-una vin. Bău cupa pînă la fund. O umplu din nou, sorbind de data asta vinul pe îndelete. Simţi o fierbinţeală în obraji şi parcă începu să se simtă iarăşi stăpîn pe sine, tare şi puternic — polgarmeşterul de mai înainte. Tăcerea domnea mai departe. Asta îl făcu să-şi încingă sabia şi să iasă afară, în uliţă, ca să vadă ce se petrece şi de ce nu mai vin Doja şi Taill. Cînd puse mîna pe ivărul uşii, lovituri puternice de ciocan făcură clopotul porţii să răsune. Tot atuncea auzi gălăgie în apropierea casei. Se duse la poartă şi cînd o deschise îl avu în faţă pe starostele cojocarilor şi pe fratele Luca, clopotarul. Mai la o parte zări una dintre străjile cojocarilor. Atuncea auzi şi glasul paznicului din turnul primăriei: „Te văd, te văd!"

— Dracul să vă ia, beţivani îndrăciţi, ce vreţi cu mine? îi întrebă domnul Demény, supărat că în loc de cei aşteptaţi avea în faţă pe cei doi beţivani şi straja zdrenţăroasă a cojocarilor.

— Nu te îngîmfa, polgarmeştere! Nu te îngîmfa! strigă printre sughiţuri starostele cojocarilor, amenin-

ţîndu-l cu degetul. Sabia arhanghelului stă deasupra capului tău!

— Chinurile iadului te aşteaptă! strigă şi clopotarul Luca. Ai nemulţumit pe dumnezeu cu trufia ta. Ai înlăcrămat pe sfînta Fecioară! Anticristule! Husitule! Umileşte-te în faţa noastră, dacă vrei să afli îndurare!

— Ce tot trăncănesc beţivii aceştia? întrebă Demény pe cei din straja cojocarilor, apropiindu-se de ei.

— Polgarmeştere, — începu cel ce părea să fie conducătorul străjii, — noi i-am scos din crîşmă şi i-am adus în faţa domniei tale. Nu te uita în gura lor, ascultă ce-ţi spunem noi: am venit să te anunţăm că la poarta dinspre Feleac aşteaptă o trupă de călăreţi trimisă de voievod. Trupa vrea să intre în oraş. Ce facem, polgarmeştere? Ne daţi cheile, sau nu ni le daţi?

Polgarmeşterul n-avea nici o cheie. Ea se afla la paznicul turnului, dar aşa era tradiţia; cerîndu-i cheile, însemna că cere învoire primarului de a intra în cetate. Oraşul, ca toate oraşele libere regeşti, avea şi privilegiul cheii, dreptul de a opri intrarea în oraş a oricui, chiar şi a regelui.

— Ce vor? Cine-i comandă? întrebă Demény.

— Nu ştiu! Un nobil foarte nerăbdător. Ne-a suduit de mama focului şi ne-a ameninţat că sfărîmă porţile, dacă nu deschidem pe dată.

— Cum aşa? făcu indignat Demény. Şi voi v-aţi speriat? Sînt mulţi? întrebă el puţin mai prevăzător.

— Nu sînt prea mulţi, două steaguri, cam optzeci de oameni. I-am numărat şi eu, şi paznicul din turn, spuse conducătorul străjerilor.

— Nu deschidem, — hotărî polgarmeşterul cu oarecare teamă, — căci optzeci de călăreţi însemna o adevărată oştire.

— Atuncea ce facem? întrebă iarăşi capul strajei.

— Dacă încearcă să forţeze porţile, atunci străjerii din turn să deschidă focul asupra lor! porunci Demény.

— Păi străjerii n-au cu ce să deschidă focul, n-au pulbere de nu mai ţin minte de cînd! Doar dacă

ne-am desface încărcăturile tunurilor, altcum, cu arhebuzele n-avem ce face, răspunse conducătorul străjii.

— Du-te şi sună alarma, beţivane! se răsti către Luca. Bate clopotul cel mare, bate-l în dungă, rar şi apăsat, ca să se trezească toţi beţivanii ca de-alde voi! O să le arătăm noi ce înseamnă să forţeze porţile unui oraş care se bucură de privilegii!

— Alarma?! Ce, ai căpiat, domnule polgarmeştere? Doar nu vin tătarii! se arătă speriat clopotarul.

— Mişcă-te şi nu te mai zgîi la mine aşa! strigă Demény, zgîlţîindu-l pe clopotar.

Starostele cojocarilor privea buimac, apoi deodată trezindu-se începu a zbiera:

— La clopot, fraţilor! şi-l împinse pe fratele Luca spre biserică.

Straja cojocarilor o luă la goană spre poarta oraşului, ca să ducă porunca polgarmeşterului.

Demény rămase singur în faţa casei sale, mai nervos şi mai nerăbdător ca să-i vadă pe cei aşteptaţi.

Clopotul cel mare începu să sune. Suna rar, dangătele urmau unul după altul, pe măsură ce ecoul lor se stingea în depărtări. Sunetul lui puternic, însoţit de vibraţiile care se stingeau încet, răsună sinistru în noaptea înstelată. Oamenii dădură buzna pe străzi. Ciinii începură să urle înfiorător. Porumbeii ce se adăposteau în turnul catedralei ieşiră speriaţi de sunetul clopotului, neobişnuit la vremea aceea. Ei zburau în stol pe deasupra pieţei, neîndrăznind să se aşeze pe acoperişul catedralei.

Din biserica franciscanilor ieşeau valuri de oameni; alergînd pe lîngă ziduri, se îndreptau spre piaţa oraşului. Toţi se întrebau speriaţi: ce s-a întîmplat? Dar nimeni nu putea da un răspuns liniştitor.

Un călăreţ veni în goana calului, înconjură catedrala şi trase de-a dreptul la poarta lui Demény. Era Gheorghe Doja.

— Ce s-a întîmplat? îl întrebă pe polgarmeşter. Am văzut alergînd o strajă.

— Nimic deosebit, poftește în casă! îi spuse De-

mény, neliniștit dar curtenitor. De cînd cu nebunia asta a papei, toți și-au pierdut capul! Dau buzna la porțile orașului, vin, pleacă, parcă orașul ar fi un sat fără cîini! Bine c-ai venit, căpitane Gheorghe Doja, te-am așteptat cu nerăbdare. Poftește, intră!

Doja agață frîul calului de grilajul de fier al ferestrei și pași pragul. Demény îl urmă. Nu mai zăvorî poarta, căci acum era cu Doja și se simțea din nou puternic.

Intrați în camera mare, cu tavanul scund, boltit, Demény începu să-și frece mîinile mulțumit:

— Îmi pare bine să te am oaspe, căpitane Gheorghe Doja, îmi pare tare bine! Ia, bea un vin bun, vechi! Vezi, starostele Taill întîrzie cu breslașii, cu dracu' mai știe cine, totdeauna își găsește cîte ceva, numai unde trebuie să fie la timp nu-i. Noroc! Eu am mai băut, mi se urîse singur așteptînd. Căpitane Gyuri, vrem să punem la cale un lucru mare, mare de tot, și ne-am gîndit la domnia ta! Oameni care poartă o spadă sînt destui, dar noi te vrem pe domnia ta, numai pe domnia ta! E o cinste pe care ți-o face această cetate și oraș liber, o mare cinste!

Doja îl privea surprins. Afară larma se întețise.

— Trimisul papal vine astă-seară la domnia ta în casă? îl întrebă Doja, nerăbdător să stea de vorbă cu dominicanul.

— Trimisul papal?! făcu mirat Demény. Ce să caute? Ce-ți închipui, căpitane Gyuri, cînd te așteptăm pe domnia ta, cum aș fi putut aduce în casă străini, cu care n-avem nimic de-a face? Abia aștept să văd orașul scăpat de ei... închipuie-ți, papa ne cere oameni și bani! Dar și-a găsit omul! și polgarmesterul începu să rîdă.

— Și regele? Regele ce spune? întrebă Doja.

— Dobje-dobje? El... se spune că și-ar fi dat îngăduința. Dar asta nu ne privește pe noi. I-am plătit darea, sănătate bună! Sîntem oraș liber, căpitane Gyuri, nu ne poruncește nimenea, nici papa, nici regele, nici voievodul! Aici eu, polgarmesterul, sînt stăpîn! Și, bineînțeles, Sfatul cel mare! se umflă în pene Demény.

— Aş fi vrut să stau de vorbă cu trimisul papei, credeam că-l întîlnesc în casa domniei tale, grăi necăjit Doja.

— Ce ai, domnia ta, cu trimisul papei ? Eu te-am chemat, eşti în casa mea, stăm de vorbă amîndoi ! După cum îţi spuneam, vrem să facem un lucru mare, să-i dăm acestei cetăţi puterea care i se cuvine... Tresări căci auzise poarta deschizîndu-se în lături, larmă şi tropote de paşi grei prin gang. „Ce dracu' poate fi ?" se întrebă polgarmeşterul înspăimîntat. Să ştii... n-apucă Demény să-şi termine vorba, că uşa se deschise brusc. În cameră dădură năvală vreo zece ostaşi cu lănci şi alebarde, cu toţii întinseră lăncile spre pieptul lui Doja, împingîndu-l spre perete. O voce puternică strigă de la spatele lăncierilor :

— Gheorghe Doja, dă-te prins ! De te împotriveşti, îţi pierzi viaţa ! Era vocea nobilului Bornemisza, care aflase de la paznicii porţii că Doja se îndreptase spre casa polgarmeşterului.

Doja dădu să-şi tragă spada, dar nu-şi mai putea mişca mîna, era ţintuit la perete. Privi uimit în toate părţile, apoi îşi opri ochii pe faţa polgarmeşterului — îi venise gîndul unei trădări din partea acestuia, dar îşi dădu seama pe dată că nici vorbă nu putea fi de aşa ceva. Demény era înspăimîntat, alb ca varul.

După cîteva clipe, seniorul Bornemisza, trimisul voievodului, se apropie de Doja. El îşi scoase foarte politicos pălăria şi salută întîi pe polgarmeşter, apoi pe Doja, spre marea mirare a acestuia.

— Domnul Gheorghe Doja este prizonierul voievodului, grăi către polgarmeşter.

Demény îşi şterse fruntea năpădită de sudori şi începu să se bîlbîie, dar mai apoi îşi recăpătă glasul şi întrebă :

— Cum aţi ajuns domniile voastre aici ?

— Am dat în lături poarta foarte slab apărată şi-am intrat în oraş ! răspunse zeflemitor Bornemisza.

— Aţi călcat privilegiile oraşului ! strigă Demény, căruia îi revenise curajul. Apoi îşi puse mîinile în cingătoare şi deveni bătăios : E o încălcare nemaipomenită, nici regele n-ar fi îndrăznit s-o facă ! Veţi răs-

punde pentru asta, căci îmi închipui, voievodul n-a putut să-ţi dea o poruncă care ar nesocoti drepturile şi privilegiile noastre. Vă rog să părăsiţi pe dată casa mea şi oraşul, aţi înţeles?

— Cer iertare pentru privilegiile încălcate! făcu o plecăciune Bornemisza. Vă rog să binevoiţi, domnule polgarmeşter, a primi salutul şi urările de bine ale măriei sale voievodul Ioan Zapolya, atît domnia voastră, cît şi cetatea şi oraşul liber Cluj! spuse şi se înclină pînă la pămînt, obligîndu-l pe Deméný să facă acelaşi lucru. În numele voievodului, cer găzduire pentru mine şi oamenii mei! Cît despre nobilul Gheorghe Doja, aveţi asigurarea mea, nici un fir de păr nu i se va clinti de pe cap. E o chestiune care trebuie lămurită, dar pînă atuncea e prizonierul nostru.

— Domnule, căpitanul Gheorghe Doja este oaspetele meu şi al oraşului, — începu polgarmeşterul, — nimeni nu are dreptul să se atingă de el! Deci, vă rog, să luaţi cunoştinţă; ar fi a doua mare încălcare a privilegiilor noastre, dacă l-aţi ridica din casa şi oraşul nostru pe căpitanul Gheorghe Doja! Există vreo vină pe care voievodul o pune pe seama căpitanului Doja? Să o aducă la cunoştinţa noastră, avem magistraţi! O vom judeca după legile oraşului nostru! îi tot dădea cu gura Deméný, vorbind cu ton grav.

— Vă cer pentru a doua oară iertare! zise Bornemisza, întinzînd mîinile în lături, în gest de neputinţă. Eu sînt ostaş, nu ştiu ce vrea voievodul cu nobilul Gheorghe Doja. Am poruncă să-l ridic, îl ridic... cît despre vină, vă pot asigura, vina îi foarte mică! şi privi spre Doja, încruntîndu-şi puţin sprîncenele.

Doja stătea ţintuit, lipit de perete, cu vîrfurile a zece lăncii în piept; dacă ar fi făcut o mică mişcare de împotrivire, ar fi fost pierdut. „Fără îndoială e din pricina lui Toroczkoy sau a lui Werbőczy, gîndea Doja. Şi dacă cel puţin aş putea încerca să scap...“

— Te rog să nu faci nici o mişcare, grăi Bornemisza păşind, apropiindu-se de Doja. Îţi iau spada, Gheorghe Doja! ridică tonul nobilul Bornemisza.

Doja se încruntă, închise ochii. Niciodată, nici rănit grav, nu se despărţise de spada sa. După cîteva clipe îşi întredeschise puţin pleoapele şi-l privi pe nobil, îşi privi apoi spada de care se despărţea! Inima i se strînse de durere. Încercă să-şi mişte braţul drept, ar fi vrut să facă un efort desperat, cum mai făcuse şi altădată, dar ostaşul care-i imobilizase braţul, simţind el parcă gîndurile care îl frămîntau, apăsă din toată puterea cangea alebardei, mai să-i străpungă muşchiul braţului. Era peste putinţă orice mişcare. Singuri ochii şi-i mai putea mişca. Aruncă o privire cruntă nobilului Bornemisza. Acesta părea nepăsător. Îi desprinse spada din încheietori, o cîntări în mîini satisfăcut. Apoi trase puţin lama din teacă:

— Frumoasă spadă! Grea, vitează! grăi Bornemisza şi, ridicîndu-şi ochii, se adresă lui Doja: O vei căpăta înapoi, căpitane Gheorghe Doja!

Doja se încruntă, apoi îşi plecă privirea spre pămînt, încleştîndu-şi fălcile, mai să-şi sfărîme dinţii din gură.

— Sînt sigur de asta, ştiu ce spun! Şi Boremisza continua curtenitor: Te rog să mă ierţi, căpitane Gyuri, dar privindu-te, îmi dau seama că voi fi nevoit să-ţi leg şi mîinile. Ştiu, nu se obişnuieşte faţă de un nobil, dar domnia ta nu eşti omul care să înţeleagă o situaţie impusă de jocul politicii curţii, de aceea o fac. Altfel ai fi în stare să-ţi iei zborul pe dată ce ţi s-ar ivi prilejul şi, crede-mă, n-aş vrea să mă văd pus în încurcătură faţă de cancelarul Martinuzzy şi de voievod!

Doja îl auzea vorbind, îi vedea buzele mişcîndu-i-se, dar în afară de faptul că se simţea în puterea lui Bornemisza, nu înţelegea altceva. Bunăvoinţa pe care i-o arăta nobilul o privea ca pe o viclenie obişnuită — cît despre curte, despre Martinuzzy şi voievod, de care amintise Bornemisza, la ce s-ar fi putut aştepta din partea lor? Ah, dacă cel puţin oamenii lui ar putea afla! De bună seamă, nobilul acesta, împodobit cu atîtea zorzoane, nu poate avea cu el mai mult ca o sută de călăreţi; i-ar da uşor peste cap ceata lui, numai de-ar afla!

Un ostaş aduse o funie, şi lăncierii apăsară şi mai tare vîrfurile lăncilor pe pieptarul de zale al viteazului. Bornemisza trecu spada ostaşului şi se apropie de Doja ca să-i lege el însuşi mîinile.

— Fă-mi plăcerea şi te supune, lasă-mă să-ţi prind mîna, n-aş vrea să-i duc cancelarului numai capul domniei tale, ceea ce l-ar întrista mult pe cancelar, după cîte îmi dau eu seama! grăi Bornemisza surîzînd.

De altcum, vorbele lui erau fără rost, deoarece Doja n-ar fi putut încerca nici o împotrivire. Bornemisza trecu funia mai întîi pe încheietura mîinii drepte, apoi la cea stîngă, trase, strînse, făcu un nod.

— Bine, îţi mulţumesc! zise Bornemisza şi se înclină, rîzînd satisfăcut.

Cînd erau gata de plecare apăru şi Taill. La început, starostele nu-şi dădu seama ce se petrece în casa polgarmeşterului. Surprins de prezenţa ostaşilor, fu şi mai surprins cînd îl văzu pe Doja legat fedeleş, iar pe Demény, galben la faţă, parcă atunci ar fi ieşit din mormînt.

— Ce se petrece aici? strigă deodată Taill.

— Starostele Taill, dacă nu mă înşel? întrebă Bornemisza puţin nesigur dacă nu face o confuzie.

— Da, ne cunoaştem! spuse răspicat Taill.

Răspunsul starostelui căuta să amintească nobilului o întîmplare care îi adusese din partea lui Taill un dar însemnat.

— După cum vezi căpitanul Gheorghe Doja e prizonierul voievodului. Dacă ai de gînd şi domnia ta să protestezi în privinţa privilegiilor oraşului, ţin să-ţi spun c-ai întîrziat. A făcut-o polgarmeşterul Demény. Iar eu, în numele meu şi-al măriei sale, mi-am cerut iertare.

— Aş vrea să stau de vorbă cu domnia ta puţin, numai puţin! îi spuse lui Bornemisza, dîndu-şi seama că pe baza privilegiilor oraşului nu poate ajunge la nici un rezultat.

— Cu plăcere! Sutaş, — se adresă Bornemisza celui care comanda pe lăncieri, — du-l pe căpitanul

Gheorghe Doja pînă în bastionul unde sînt adăpostiți oamenii noștri. Ai grijă de el.

Sutașul făcu semn ostașilor și-l conduse pe Doja spre ușă. Înainte de a ieși, Bornemisza îi puse mîna pe umăr :

— Domnule Gheorghe Doja, te rog să-l urmezi liniștit pe sutaș, opunerea e zadarnică ! îi spuse Bornemisza.

Cele zece lănci se aplecară. Sutașul porni împreună cu Doja. „Voi vedea eu ce-o mai fi", își spuse Doja și păși pragul.

— Nici nu mi-am putut închipui că va merge așa de ușor, grăi Bornemisza mulțumit.

Deméný mormăi cîteva cuvinte neînțelese, își turnă vin și bău ; devenise din nou neliniștit.

— Vreau să știu despre ce-i vorba. Dau oricît, numai să-l văd pe căpitanul Doja scăpat. E în legătură cu Toroczkoy ? întrebă Taill.

— Nici vorbă ! Toroczkoy e prea slab. Iar de scăpat nici nu poate fi vorba ! Voievodul și domnul cancelar Martinuzzy vor să stea de vorbă cu Doja. Pentru ce ? Numai ei știu !...

— Poate Werböczy ? întrebă Taill.

— In oarecare măsură s-ar putea, grăi Bornemisza. Dar nu fiți îngrijorați, n-o să i se întîmple nimic. Nu știu ce v-a apucat și pe domniile voastre, zău de mai înțeleg ceva ! Toată lumea ține la țăranul acesta ! Înțeleg, iobagii, dar domniile voastre, dar domnul Martinuzzy !

— Domnule Bornemisza, știi foarte bine... cred că ți-am făcut dovada... sînt destul de larg la mînă, nu ? începu din nou, cu înțeles, Taill.

— Vai de mine ! Îți mulțumesc și-ți făgăduiesc să fac tot ce îmi va fi cu putință... dar ca să-l fac scăpat, asta nu ! Mi-aș aprinde paie în cap cu cancelarul !

In timpul acesta sosi jupîneasa polgarmeșterului, calfele și ucenicii care plecaseră de la biserică, înspăimîntați de afurisaniile lui Pálffy ; cu toții începură să spună, încurcîndu-le, cele auzite din gura dominicanului. Se liniștiră cînd Deméný, nepăsător, porunci

să se servească masa pentru el și pentru oaspetele lui neașteptat, pe care polgarmeșterul îl opri, ca și pe Taill, la masă.

In mănăstirea franciscanilor, dominicanul Pálffy își continua predica înflăcărată, atîțînd spiritele. O dată cu dangătul clopotelor, o parte dintre ascultători ieșiseră în curtea mănăstirii. Aici, alți călugări, și mai înverșunați împotriva polgarmeșterului, începură și ei cu predicile și îndemnurile de răzvrătire. Nobilul scăpătat Tecsy le ținea hangul, strigînd și el din toate puterile împotriva lui Demény.

Văzînd atitudinea lui bătăioasă, un călugăr îl îndemnă să ridice sărăcimea orașului. Tecsy nu așteptă să i se spună de două ori. Ros de răzbunare, supărat de hotărîrea umilitoare luată de Sfat în legătură cu el, porni cu larmă mare, însoțit de cîțiva. Prilejul era binevenit — gîndea el — nu numai să se răzbune pe Demény, ci să-și creeze și o situație în oraș. Răsturnînd pe cei care erau în fruntea orașului, ar putea să se cocoțeze el sau în cel mai rău caz socrul său, cîrnățarul.

Tecsy răscoli marginile orașului, bătu la porțile caselor sărăcăcioase și în curînd strînse în jurul său o mulțime destul de mare cu care se îndreptă spre piața orașului.

Intre timp alergaseră la Demény oamenii din breasla argintarilor și fierarilor, cu toții bine înarmați. Ei străjuiau acum poarta lui Demény, și deși nu erau prea mulți, Tecsy n-avu curajul să-i atace. Dimpreună cu cei cu care venise, se îndreptă din nou spre mănăstirea franciscanilor.

Aici găsi aceeași fierbere pe care o lăsase. Dar mulțimea șovăia. Oameni din breslele sărace: cojocari, dubălari, țesători nu îndrăzneau să se ridice contra polgarmeșterului. Erau legați bănește de zaraful și argintarul Demény. Unii luaseră dacă nu arvune pentru mărfurile pe care le produceau, cel puțin împrumuturi, așa că nu puteau să-și dea frîu liber urii pe care o avea contra polgarmeșterului și fruntașilor care-l susțineau. Călugării plecau peste cîteva zile, ei însă rămîneau să trăiască mai departe împreună cu

Demény şi cu ceilalţi care formau Sfatul cel mare al oraşului. Îl vor răsturna poate pe Demény, îl vor ucide, poate, dar oare cu asta s-a sfîrşit totul? Şovăiau.

Trebuia ca o autoritate mult mai mare decît aceea a călugărilor să pună mulţimea în mişcare. Şi această autoritate fu găsită; cineva aduse vestea: „Au intrat oştile voievodului Zapolya în oraş!"

Dominicanul Pálffy căută să se folosească pe dată de această veste, dînd o tălmăcire personală acestei ştiri. El predică: trupele voievodului au venit pentru a-l pedepsi pe polgarmeşter, pe hainul, pe anticristul care şi-a bătut joc de cuvintele sfîntului părinte papa Leon al X-lea şi trimişii acestuia!

Lesne crezătoare, mulţimea luă cuvintele dominicanului de bune. Se ridicau acum două puteri contra polgarmeşterului: papa şi voievodul! Situaţia se schimbase. Mulţimea îl şi vedea pe polgarmeşter în lanţuri, tîrît în faţa voievodului, poate chiar pînă şi în faţa papei! In sfîrşit vor scăpa de el şi de ai lui.

Pálffy prinse freamătul mulţimii şi îşi înteţi îndemnurile. Polgarmeşterul şi Sfatul trebuiau răsturnaţi. In locul lui Demény pus nobilul Tecsy, în Sfat — oameni din mulţimea credincioşilor. In forma aceasta, gîndea dominicanul, va avea oraşul la picioarele sale, va putea face recrutări pentru cruciadă şi va dispune după plăcere de lada cu guldeni a oraşului.

Tecsy, încurajat de Pálffy şi de freamătul mulţimii, trase spada şi se puse în fruntea ei.

Mulţimea porni tumultoasă. Ameninţările şi blestemele la adresa celor care conduceau oraşul erau strigate în gura mare. In mijlocul gloatei se aflau călugării împreună cu Pálffy. Înaintau intonînd cîntece religioase, ridicînd ameninţători spre cer torţe arzînde, afurisind pe necredincioşi şi trufaşi.

In mijlocul pieţei fu adusă o masă. Pálffy ajunse deasupra ei ca ridicat de un duh nevăzut. După ce făcu un semn ca mulţimea să-i dea ascultare, se închină şi desfăcu sulul cu bula papală, chemarea la luptă, în cruciadă împotriva păgînilor. Bula se adresa poporului, nobililor, prinţilor. Şi prin ea, toţi erau che-

mați să se ridice cu armele împotriva păgînilor, pentru a elibera creștinătatea.

Oamenii au rămas împietriți cînd au auzit grelele cuvinte, blestemele zvîrlite de papă împotriva acelora ce se vor opune și nu vor da tot ajutorul pentru cruciadă.

— Blestem mamele care și-ar împiedica fiii! tuna glasul lui Pálffy, citind textul bulei papale. Blestem femeia care și-ar opri bărbatul de a porni la luptă! Blestem stăpînul care și-ar opri slugile de a intra în oastea creștinătății! Blestem principele care și-ar împiedica supușii! Blestem asupra tuturor celor ce nu vor asculta cuvîntul și nu se vor ridica! Blestem orașul acesta în care trimișii sfîntului părinte papa Leon al X-lea au fost umiliți! Blestem pe nemernicii care s-au pus în calea sfîntului părinte! Blestem pe polgarmeșter și întregul Sfat al acestui oraș păcătos!

După fiecare blestem, călugării ce înconjuraseră masa pe care Pálffy era urcat întăreau în cor afurisaniile lui:

— Amen! Amen! Amen!

Glasurile lor profunde răsunau înfiorător în liniștea și seninul nopții.

Mulțimea înfricoșată se înfioră, se mișcă în loc ca unduirile unei ape și fiecare începu să se văicărească.

La auzul numelui lui Demény, un iureș năvalnic împinse mulțimea fanatizată spre casa lui. In cîteva clipe, porțile fură sfărîmate, apărătorii casei călcați în picioare, polgarmeșterul prins, strivit, adus în fața mesei înconjurată de călugări. Demény abia se mai putea ține pe picioare, și fiindcă împrejurarea era potrivită și nimeni nu avea să răspundă de moartea polgarmeșterului, călugării hotărîră ca mulțimea să-l spînzure, ceea ce și făcu. Apoi aprinseră cîteva case ale notabililor, partizani ai lui Demény.

Pe la miezul nopții, mulțimea se potoli și se împrăștie. In urma ei rămaseră rugurile caselor aprinse ce-și ridicau fumul spre înaltul cerului senin întunecîndu-l.

6

De prin colibele şi bordeiele satului aşezat pe culmea dealului, oamenii începură să iasă în miez de noapte. De sus, de la hanul de pe marginea drumului, puteau privi ca într-o căldare oraşul din mijlocul căruia se înălţau spre cer limbi de foc.

Ştirile născocite vin parcă aduse de vînt. Undeva s-au ridicat satele, ard grajdurile nobililor, ard şi castelele! Vîrcolacii încep să ronţăie din lună. Anticrist a pornit cu paşi mari să cutreiere pămîntul, tropăind cu cizme de fier înroşit. Doi împăraţi mari se vor înfrunta în luptă crîncenă. Oşti se vor încleşta în bătălii şi mare vărsare de sînge va fi pe pămînt. Focul va cuprinde lumea şi poate, pînă la urmă, dreptatea lui dumnezeu se va revărsa asupra lumii.

Acum lumea s-a aprins, au încins-o flăcările. Las-o să ardă! Asta-i lume? Sfîntul ei de lume!

— Ei, jupîne, arată-ţi nasul!

Dar uşa hanului rămase închisă, obloanele grele lăsate pe ferestruicile joase. Jupînul n-are gînd să-şi arate nasul. A pus drugi groşi la uşă. Inima îi bate să-i spargă coşul pieptului, şi-i ţîţîie ca şoarecele prins în capcană.

— Deschide, jupîne! Deschide ori spargem, dăm foc! Loveşte, fîrtate, loveşte! Loveşte că s-a aprins lumea! Lumea arde şi tu îţi numeri aurul, ticălos ce eşti!

— Poftiţi, oameni buni, poftiţi! Aveţi răbdare, aveţi răbdare, doar nu dau tătarii! Iată că deschid! se auzi un glas sfios de dincolo de uşă.

— Nu dau tătarii, da' arde lumea! Arde lumea, jupîne! Ieşi afară şi vezi cum arde!

— Măi creştini, luaţi-o mai încet, ce va apucat? Băgaţi omul în sperieţi, aţi bolunzit? Nu mai ştiţi de nimic, nici de dumnezeu, nici de bătrîni? spuse judele satului, care se afla şi el printre oameni.

— Tacă-ţi gura, jude! Nu te vîrî unde nu-ţi fierbe oala c-o păţeşti! Ia adă mai bine hrisoavele celea bă-

trîne, scrise pe piele de cîine, vrem să știm cum stăm, acum cînd începe să se aprindă lumea!

— Mă, mă tîndală, nătîngule! Pînă nu afli despre ce-i vorba, ține-ți gura. Ți s-a făcut de streang? Arde în piața Clujului... și ce-i dacă arde? Se spune că s-ar război împărații... lasă-i să se războiască, ce te doare pe tine? A pornit Anticrist pe pămînt... lasă-l să pornească sănătos, n-a ajuns pînă aici. Cînd o ajunge, vom vedea noi ce avem de făcut! îl mustră pe îndrăzneț judele.

— Ai dreptate, moș Petre! Ai dreptate, moșneagule, și eu tot așa zic, cînd o fi să fie, vom vedea noi ce avem de făcut! Da în hanul jupînului tot intrăm!

— Păi vezi bine că intrăm, rîse bătrînul jude, arătîndu-și gingiile fără dinți. Dacă am venit pînă aici, intrăm. De ce să nu intrăm? Dar la cine plătește, te-ai gîndit?

— Cu ce? Cînd arde lumea, nu se mai plătește!

— Ei, nu-i așa, nu arde lumea noastră, satul nostru! Jupîne, adă aici la oamenii aceștia de omenie și crestează la răboj că judele plătește! Niculiță! Măi Niculiță, — strigă judele Petru, — ian du-te pînă la baba mea, spune-i să-ți dea tașca cu hîrțoage. Adă-le aici să le scuturăm de molii! Noroc, jupîne! Să dea dumnezeu și bine.

— Să te audă dumnezeu, jude! răspunse crîșmarul, termurînd tot de spaimă.

— Bună noapte, oameni buni! Arde, ha? Arde? se vîrî între iobagi Gavriș.

— Lasă-l în turbă să ardă! răspunse judele satului. Incotro, măi Gavriș, voinicule, încotro în miez de noapte?

— Înspre încolo! Unde mă duc ochii! Poate spre vale, poate spre munte, poate nicăieri în noaptea asta, răspunse Gavriș.

— Te-ai despărțit de Doja? îl întrebă judele, care îl știa în ceata acestuia.

— El s-a despărțit de mine, nu eu de el. Nu mă vezi, nu-i vezi? Uite-l pe Valentin, uite-l pe bătrînul Bándy, se țin după mine ca umbra! Măi Valentine,

ce-ai fi avînd tu cu mine? se întoarse spre tînărul care sosise în faţa hanului dimpreună cu Bándy.

— Ce să am? Am veni şi noi să privim cum arde Clujul!

— Nu te speria, fiule, nu vă fur nimic, nu vă iau nimic! Jude, parcă era vorba de un răboj pe aici, pe la jupînul ăsta cinstit?

— Era, şi ce-i dacă era? clipi din ochi judele.

— Păi dacă era, spune-i jupînului să nu mai cresteze, plătesc eu în noaptea asta! Gavriş plăteşte, sfîntul ei de lume! spuse el printre dinţi. Nu te-ai întrebat ce face Doja în oraşul care arde?

— Nu-i purta dumneata de grijă! i-o tăie Valentin.

— Optzeci de călăreţi s-au dus după el. Viu sau mort îl vor duce în faţa satanei şi voi vă ţineţi după coada mea!

— Taci, măi omule, cine îţi are baiul! intră în vorbă şi bătrînul Bándy.

— Mai bine ne-am arunca în şei şi ne-am duce să vedem ce-i pe acolo, mai spuse Gavriş.

— Vezi-ţi tu de drumul tău şi dă-ne bună pace, ştim noi şi Doja ce avem de făcut! căută să pună capăt vorbelor Bándy.

Valentin aflase de trecerea lui Bornemisza şi a trupei comandată de el. Aceasta îi dăduse de gîndit. Doja era în oraş. Bănuitor, trimisese un om de ispravă ca să-l caute pe Doja, să treacă pe la Taill, să întrebe, să iscodească, dar omul nu se reîntoarse, şi erau îngrijoraţi. Cît priveşte Gavriş, începuse să li se pară ciudat. Haiducul îşi tot amîna plecarea. Nu părea nici de fel hotărît să se despartă de ceată. Şi încă un fapt îi pusese pe gînduri. De cu seară dispăruse Piţi, arhebuza lor uşoară şi trei oameni din ceată, printre care Iancu Gurău, gornistul. Tocmai el! Asta îl scotea din sărite pe baciul Bándy, mai ales că Iancu era unul dintre cei mai apropiaţi bătrînului ostaş. Bándy nu vrea nici în ruptul capului să creadă c-ar fi o întîmplare ca oricare alta, că n-ar fi nimic neobişnuit la mijloc. Bándy şi Valentin îl învinuiau în taină pe Gavriş de furtul arhebuzei şi, de, s-ar putea ca tot el să le fi sucit capul şi celor trei. Iancu

Gurău și ceilalți doi porniseră de cu seară la vînătoare de mistreți; porniseră fără să spună, de teamă ca să nu fie opriți de către bătrîn sau Valentin.

Intrară cu toții în han și se așezară la masa lungă și îngustă. Jupînul toarnă vin în cancee; îi cam tremură mîna, dar nu de teamă că nu și-ar vedea banii, doar plătește Gavriș, ci de învolburarea vremei ce se simțea. În han cu toții strigă, se veselesc.

Arde lumea!

Judele deschise tașca cu hîrțoage și ca prin farmec se făcu liniște de nu se mai auzea nici musca. Slovele nu le cunoaște judele Petru, dar el știe pe dinafară tot ce-i scris în ele. Ține sulul deschis și silabisește ca și cînd ar citi. Iobagii îi ascultă pentru a suta oară cuvintele silabisite. În tașca bătrînului jude se află și o copie a vestitului document încheiat pe dealul de la Bobîlna, în anul 1437, vreme de mult trecută, dar de care oamenii își amintesc ori de cîte ori ajunge cuțitul la os și nu mai pot răbda nelegiuirile.

Bătrînul jude trece peste unele rînduri. O face cu bună știință, are el socotelile lui, citește după cum suflă vîntul, după cum stau timpurile, nu zvîrle vreascuri pe foc înainte de a se înălța para. Uneori se mai încurcă și silabisește un rînd pe care ar fi vrut să-l treacă cu vederea, însă ascultătorii, iobagii satului, cunosc în întregime documentul tot așa de bine ca și el, doar le fusese silabisit de nenumărate ori. De data aceasta, cînd bătrînul jude căută să sară rîndul în care li se părea lor că fuseseră stabilite drepturi încălcate, săriră ca arși:

— Aiii, ticălos bătrîn! Fă bunătate și întoarce-te înapoi, ia-l de la cîbla de bucate.

— No, no, ce v-a apucat? Unde am rămas? Așa da, de la cîbla de bucate! și bătrînul începu să silabisească: Fiecare casă va da o cîblă de bucate pe an pentru fiecare holdă. Nobililor să nu li se mai dea none. Tot iobagul are dreptul de strămutare de pe o moșie pe alta, dintr-un sat în altul!

— Dintr-un comitat în altul! completă cel mai gălăgios.

— Da! Şi dintr-un comitat în altul! Dar... ascultaţi numai! Dar mai întîi să-şi plătească tragiul[1].

— Păi cum vine asta? Pămîntul rămîne acolo şi tu să-i plăteşti darea! Din ce şi cu ce? se răsti altul la bătrîn.

— Ce mă întrebi pe mine? Aşa stă scris, aşa citesc! se încruntă nemulţumit judele Petru şi se opri din silabisit.

— Bine, moş Petre, asta o s-o vedem noi, citeşte mai departe!

— Aşa da, asta o s-o mai vedem noi! dădu din cap judele. Nobilii care pe nedrept vor încerca să-i oprească pe iobagi de a se strămuta de pe pămînt...

— Cum pe nedrept? Cum vine asta? se înfurie din nou cel care tot întrerupea silabisitul bătrînului.

— Pe nedrept! Asta vine cam aşa, măi Lupane, dacă nu vrea domnul, nu poţi pleca. El hotărăşte dreptul sau nedreptul. Ce te răţoieşti la mine? Ai auzit de atîtea ori ce glăsuieşte documentul şi nu te-ai înfuriat ca acum.

— Păi acum nu vezi dumneata, arde!

Valentin asculta în tăcere şi privea peste umărul bătrînului jude. Tînărul se mira de faptul că deşi judele nu ştia latineşte, totuşi el silabisea cu precizie, în romîneşte, ca şi cînd ar fi tradus textul latinesc. Şi nu greşea. Nu făcea decît greşeli voite, din motive cunoscute numai de el.

— Ai o minte straşnică, îi spuse Valentin. Ştii ce, fă totul sul şi spune protocolul ca pe tatăl nostru, ş-aşa nu-ţi stau ochii pe el, în zadar îl ţii deştăcut în faţa dumitale!

— S-ar putea asta?! făcu nemulţumit judele. Şi începu din nou să silabisească. Toţi îl ascultau cu religiozitate.

Gavriş asculta silabisirile judelui, urmărindu-i cuvintele cu multă atenţie. Uneori da din cap aprobînd. De cele mai multe ori mîrîia nemulţumit. După spusele lui Valentin, el ridică canceul şi sorbi prelung băutura, apoi îi zise uitîndu-se în ochii lui Valentin:

[1] Tragiu — dare de pămînt. Corect: teragiu — impozitul agricol. (N.A.)

— Bătrînul cîntă ca un huhurez!

— Nu-ţi place cîntecul? îl întrebă tînărul.

— Să-i ia dracul, prostii! Îmi place, dar mai bine le-ar putrezi hrisoavele, prea se bizuie pe ele. Eu ştiu un lucru... dreptatea nu se face citind hîrţoage!

— Fă-i şi pe ei să gîndească la fel cu tine! îi spuse Valentin.

— Hm! Hm! mormăi Gavriş.

— Sufletul tău neîmblînzit dă-l lor. Nu te gîndi la drumuri, la pustă, la codru!

— Fraţilor, — strigă Gavriş, acoperind silabisitul judelui, — ce-i scris acolo a murit de mult. A murit o dată cu vitejii de la Bobîlna.

Judele se opri, îşi îndreptă faţa spre Gavriş şi-l privi mirat:

— Slova nu moare niciodată! spuse el.

— Slova omoară dreptatea, moşule! Uite aici, şi Gavriş îşi lovi cu palma mînerul spadei. Asta-i pana cu care se scrie slova dreptăţii!

— Cu spada se apără! răspunse bătrînul. De scris, se scrie cu pana de gîscă, fără ură şi fără pizmă, dacă vrei să ştii! Dar de mult nu se mai scrie aşa!

— Dacă vreţi să vă apăraţi dreptatea, veniţi cu mine, îi îndemnă Gavriş pe iobagi. Veniţi să vă arăt eu cum se face dreptate.

Iobagii tresăriră. Toţi tăcură şi-l priviră lung pe Gavriş.

— Dreptatea a murit o dată cu Matei! se auzi glasul lui Bándy.

— La dracul! Dreptatea şi-o face omul! trînti Gavriş pumnul pe blana groasă a mesei.

Făclia de răşină fumega împrăştiind o lumină pîlpîitoare. Iobagii îl priveau pe Gavriş cu ochi sticloşi.

— Dacă sufletul nu vi-i frînt, vă mai puteţi face dreptate! Iată, dă domnul şi începe să ardă, să se aprindă focurile! Începe ici, trece dincolo, ies pribegii de prin păduri, oamenii se strîng, se adună şi pun mîna pe topoare, pe ţăpoaie. Sufletele voastre ce fac, au amorţit?

Valentin nu-l auzise niciodată vorbind ca acum,

părea să nu fie Gavriş pe care ei îl cunoşteau, ci cu totul altul, un Gavriş necunoscut.

— Bagă hrisovul în taşcă, jude Petre, lasă-l acolo să putrezească, şi-a trăit traiul, acum trebuie scris altul. Iată că se face ziuă. Cine vrea să vină cu mine, să nu se gîndească mult! strigă Gavriş, ridicîndu-se de la masă.

Se ridică încet, greoi, nesfîrşit. Făclia îl lumina din dreapta. Umbra lui, îngrămădită pe perete, se ridică şi ea, iar cînd ajunse la tavan, se frînse deodată şi trecu jumătate pe tavanul spoit cu var. Gavriş stătea drept, cu pieptul umflat, trăgea aerul cu toată puterea plămînilor, ca un taur. Hangiul se chirci în colţul unde se aciuase.

— Doamne! se minună el privind umbra lui Gavriş. Şi fără să vrea şopti: Anticrist!

Iobagii se ridicară şi ei. Dădură canceele peste cap, bînd pînă la ultima picătură. Gavriş îşi goli canceul, apoi îl trînti de pămînt, sfărîmîndu-l în bucăţi.

— Hai, cine vine cu mine? Să nu mai aşteptăm zorile! Apoi îşi strînse cureaua de care-i atîrna spada şi-şi vîrî mîinile în mînecile sumanului, care pînă atuncea îi stătuse atîrnat pe umeri.

— Dumnezeu să-ţi ajute, Gavriş! strigă Valentin.

— Să vă ajute şi vouă! Să-ţi piară din gînd năpasta pe care mi-o faci. Nu eu am furat-o pe Piţi! Nici nu vi i-am ademenit pe cei trei oameni! Să-i spui asta lui Doja! îi zise lui Valentin cînd fu în pragul uşii.

Toţi cei din han ieşiră o dată cu Gavriş. Cîţiva erau hotărîţi să-l urmeze, alţii ieşiseră fiindcă nu mai era cine plăti băutura şi jupînul sas nu dădea pe datorie.

Ieşise şi Valentin, şi baciul Bándy. Tînărul căută să-l îmbuneze pe Gavriş şi spuse:

— Iartă-mă, Gavriş, acum văd bine că nu ne-ai putut fura arhebuza, nici ademeni oamenii! Îi părea rău că-l năpăstuise. Dar trăieşti cu omul timp îndelungat şi tot nu-l poţi cunoaşte, iar cînd nici nu te gîndeşti şi ţi-ai făurit o icoană despre el, iată că deodată vezi că te-ai înşelat.

Hotărît lucru, Gavriș era altfel decît și-l închipuise. Dar oricum, fiecare cu drumul lui. Doja nu-l mai vrea în ceată. Doja vede mai bine ca el. Cel puțin să nu se despartă supărați unul de altul.

— Gavriș, te-am rugat să mă ierți, te năpăstuisem! încerca Valentin să se apropie de el.

— Cît aveți de gînd să stați în satul acesta? îl întrebă Gavriș, neținînd seama de rugămintea lui.

— Pînă se întoarce Gheorghe Doja!

— Și dacă nu se mai întoarce? La asta nu te-ai gîndit?

— Nu cobi, Gavriș, cum poți vorbi în felul ăsta? grăi bătrînul Bándy și se opri în loc cutremurat. Își trăgea mereu mustățile, punea mîna streașină la ochi, privea în josul drumului, spre cetate.

— Hai, fraților, cine vrea să vină cu mine, să mă urmeze!

Gavriș părăsi grupul și cu el plecară și cîțiva iobagi, nu prea mulți, căci ceilalți aveau ochii ațintiți asupra bătrînului Petru Oană, judele satului.

Judele își purta ochii de la unul la altul, spunînd parcă fiecăruia: stați pe loc, stați binișor, măi oamenilor, uite aici, în tașca asta-i dreptatea noastră! El strîngea cu amîndouă mîinile tașca cu hrisoave, o apăsa pe piept, în dreptul inimii, s-o simtă parcă mai bine. Ehei, arde! Asta înseamnă c-o să-i vină și lui timpul! cugetă bătrînul jude. O să le citească el nobililor seniori documentul, o să le spună pe șleau c-au fost călcători de jurămînt, că s-au legat la una și alta cînd le-a fost sabia iobăgească la grumaz și-au călcat în picioare, apoi, toate cele hotărîte paragraf de paragraf.

— Lup de șapte hotare! glăsui judele, cînd Gavriș se îndepărtase binișor.

— O fi! Te întrebăm însă pe tine, jude, noi ce facem?

— Dăm de știre satelor: unul s-o ia călare pe valea Micușului în jos, pînă la Petrești, altul în sus spre Vălișoara. Mîine în zori de ziuă să se strîngă satele iobăgești aici. Om vedea noi ce avem de fă-

cut! Dumneavoastră, voinicilor, ce aveți de gînd? se adresă judele bătrînului Bándy și lui Valentin.

Dar n-apucară cei doi să răspundă și iată că după cotitura drumului apăru un grup numeros de călugări pribegi. Unde fuseseră noaptea trecută, cine-i găzduise, nimeni n-ar putea spune. Erau pribegi, cerșetori îmbrăcați în anterie peticite. In urma lor la cîțiva pași venea o ceată de milogi, unii fără un picior, alții fără o mînă, toți plini de plăgi, îmbrăcați în zdrențe. Tîrgurile săptămînale sau tîrgurile de țară, cînd se țineau, erau pline de astfel de oameni și nu numai cu prilejul lor, ci ori de cîte ori vreo întîmplare neobișnuită avea loc, călugării aceștia pribegi apăreau și ei.

La răsărit, cerul devenise de aramă. Se arăta o zi frumoasă de toamnă. După cîtva timp se ivi de după coasta dealului și soarele, roșu ca vîlvătaiele ce se înălțau din oraș. Iobagii se descoperiră în fața soarelui, iar grupul călugărilor pribegi și al milogilor începu să murmure un cîntec religios, tărăgănat și monoton.

Un călăreț venea în goana calului dinspre oraș. Era omul trimis de Valentin. El aducea vestea că Doja fusese prins.

Cei doi rămaseră fără glas: Doja prins!

— Nu-i adevărat! se răsti la călăreț Bándy, căruia nu-i venea să creadă. Trebuia să-l fi trimis pe Ferkó, nu pe nepriceputul ăsta. Sau să te fi dus tu însuți! îl dojeni pe Valentin.

— E așa după cum vă spun, credeți-mă! căută omul să-i convingă. In oraș se petrec lucruri mari! Polgarmesterul a fost spînzurat. Orașul întreg mișună de pribegi. Abia am putut răzbate. Dacă nu credeți, mergeți și vedeți!

— Mă duc! grăi cu greu Bándy, parcă i s-ar fi tăiat răsuflarea. Valentine, ai grijă de oameni! Pe starostele Taill nu l-ai văzut? îl întrebă pe călăreț.

— Ce staroste? făcu omul. Parcă mai îndrăznește vreun bogătan să-și scoată nasul afară din casă?!

— Nu spuneți nimic, oamenilor! porunci Bándy, grăbind pasul spre văioaga unde ridicaseră corturile.

Valentin mergea îngîndurat, căuta să se ţină pe urmele lui Bándy, care grăbea paşii tot mai mult. Gîndurile i se învălmăşiseră: „Bădiţa Gyuri! Tocmai acum! Tocmai acum cînd ţara începe să se învolbureze! Ce ne facem fără el?“ îngîna tînărul. „Oare baciul Bándy ar putea să-l înlocuiască? Dar Gavriş? O, Gavriş! În Gavriş numai sîngele clocoteşte, cît despre minte!“...

Cînd ajunseră la corturi, oamenii dormeau încă. Bătrînul se opri locului în dreptul unui foc aproape stins:

— O să-ţi iau calul, Valentine, îi spuse tînărului.

— N-ar fi mai bine să mă reped eu? întrebă Valentin, căci n-ar fi vrut să-şi dea calul.

— Nu, du-te şi adă calul! îi reteză Bándy orice împotrivire.

Dar cînd Valentin veni cu calul înşăuat, bătrînul începu a mormăi:

— Nu-mi trebuie şaua ta, nu mi se potriveşte! Şi de unde la început părea tare grăbit, acum se codea.

— Trece timpul, baciule! îi spuse neliniştit Valentin.

— Vezi-ţi de treabă, copilule! mormăi baciul Bándy, apoi se apucă să desfacă chinga şeii.

Dădu şaua lui Valentin jos şi singur se duse să şi-o aducă pe a lui. O potrivi încetişor, îi încercă chinga, o suci, o învîrti, tot oprindu-se în loc, parcă ar fi vrut să-şi mai aducă aminte de ceva. Valentin stătu ca pe spini, aştepta să-l vadă zvîrlindu-se în şa, însă bătrînul nu părea nici de fel grăbit. Îşi trase spada din teacă, trecu degetul pe ascuţişul ei, apoi o vîrî la loc, părînd mulţumit de ea. Gata de plecare, puse piciorul în scară şi se azvîrli, dar calul nu-l cunoştea — feri în lături şi se ridică pe două picioare. Bătrînul Bándy mormăi o sudalmă, şi mai iute de se aştepta Valentin, se azvîrli din nou. Tînărul îl văzu deodată în şa, cu pintenii înfipţi în burta calului. „Naiba să-l ia de bătrîn, iată-l de ce-i în stare!“ era gata să strige tînărul, însă baciul Bándy i-o luă înainte.

— Ai grijă de oameni! Staţi gata! Nu vă mişcaţi din loc pînă nu primiţi veşti de la mine! porunci el şi dădu drumul calului, care se avîntă în galop.

— Vezi unde-i, află cum i-am putea veni în ajutor! strigă Valentin în urma baciului Bándy.

7

Oraşul fierbea. Sărăcimea, calfele, cei fără lucru, vagabonzii, iobagii satelor învecinate mişunau pe străzile strîmte. Călugării cruciaţi aţîţau focul: ură şi patimă! Cuvîntul lor scosese de prin cocioabele mărginaşe şi de prin bordeiele ca nişte vizuini ale satelor toată gloata flămîndă şi zdrenţoasă.

Călugării aceştia murdari, bărboşi, cu plete miţoase împîslite, cu opincile sau sandalele ferfeniţate, cu anteriile în zdrenţe, hoinari care băteau drumurile ţării, erau cerşetori şi tîlhari şi nu la puţini dintre ei se aflau ascunse sub anterie cuţite lungi, bine ascuţite.

Un grup mai numeros mergea cîntînd prin uliţele oraşului, însoţit de schilozi, care-i acompania. Unii îşi întindeau în văzul mulţimii braţele ciuntite de securea călăului sau bontite de lepră. Cîntau monoton, cu tînguiri, stîrnind revolta mulţimei contra celor care îi adusese în starea aceasta.

In fruntea grupului păşea întunecat popa Laurentius. Timpul nu-i schimbase prea mult înfăţişarea. avea aceeaşi barbă de ţap roşcată, aceiaşi ochi vii, roşcaţi şi ei, aceeaşi cruce de alamă strălucitoare pe piept — numai îmbrăcămintea ce o avea pe el părea mai laică.

Fusese poate în oraş în noaptea aceea, ascuns, nevăzut de nimeni, sau poate poposise într-unul din satele învecinate şi venise în zori, deodată cu cei lalţi, nu s-ar putea şti. Din cînd în cînd se oprea şi propovăduia mulţimii. Cuvintele lui zguduiau gloa-

tele nu prin ceea ce însemnau, ci prin felul cum erau spuse. Vorbirea lui era un amestec din care cu greu s-ar fi putut pricepe ceva. Mulțimea însă îl asculta și se agăța de prorocirile lui ca de ultima nădejde. Ogorul lui dumnezeu era lumea visată, lumea dreptății, lumea săracilor: plivitul ogorului era vădit îndemn la răscoală.

— Spus-a domnul... — se auzea glasul popii Laurentius, iar călugării care-l însoțeau și milogii se trînteau cu fața la pămînt, înspăimîntați, — mai ușor va trece funia prin urechile acului, decît va intra bogatul în împărăția cerurilor. Fraților, ați fost umiliți, chinuiți, batjocoriți, pîinea de la gura copiilor v-a luat-o făptura necuratului, bogatul, puternicul, iată că acum păgînul vine să vă ia și sufletele închinate Mîntuitorului! N-am venit să propovăduiesc pacea și împăcarea, ci lupta, urgia, pustiul, căci sfîrșitul e aproape!

Pilde naive, parabole împrumutate de la toate sectele. Dumnezeu care și-a însămînțat ogorul cu sămînță bună, curată, dar iată că pe urma Atotputernicului a venit pe furiș necuratul și și-a cuibărit și el sămînța, și din sămînța necuratului au răsărit puternicii, bogații — neghina ogorului lui dumnezeu.

Acum predica cu subînțelesuri, pentru cruciadă s-ar fi părut, dar după îndemnul: sculați-vă! mai punea cîteva cuvinte, pe care fiecare le înțelegea cum voia și cum îi convenea.

Orașul continua să fiarbă ca un cazan în clocot, totuși, în afară de spînzurarea și arderea pe rug a polgarmeșterului Demény, de aprinderea cîtorva case și spargerea unor hambare mai puțin bine păzite de străjile breslelor, fapte mai grave nu se întîmplaseră. Dar o dată cu ivirea acestor călugări pribegi și a popii Laurentius, mulțimea devenea tot mai înverșunată. La ațîțarea călugărilor pribegi se mai adăugau și cuvintele sfătoase ale juzilor sătești. Vorbeau de drepturi încălcate, de hrisoave vechi, de regele Sigismund, de Matei, de tot neamul Corvineștilor și mereu despre cincizecime. Cincizecimea se plătea în trecut regelui. Acum satele devenite pro-

prietatea orașului, o plăteau orașului, iar pe lîngă ea fuseseră obligați să presteze și munci așa după cum era stabilit față de seniori, ceea ce, pe timpul cînd aparțineau regelui, nu erau obligați să facă. Toată ura care mocnise pînă atuncea în sufletele lor de oameni năpăstuiți și nedreptățiți era pe cale să izbucnească pustiitoare. Jurii dezgropau amintirile luptelor din trecut. Printre ei se mai aflau bătrîni care își aduceau aminte de Bobîlna, de răscoala din timpul acela cînd gloatele iobăgești, conduse de Nagy Antal și căpitanul Mihai Valahul, bătuseră oștile nobililor și ale episcopilor și ocupaseră Clujul.

Un călăreț mergea prin oraș în pasul calului, urmat de-o ceată de iobagi călări și ei, înarmați cu furcoaie și topoare. El străbătu mulțimea, îndreptîndu-se spre locul unde popa Laurentius își ținea predica. Ajuns lîngă el, sări de pe cal, își trase spada și se adresă popii:

— Binecuvîntează-mă, părinte! zise el, aplecîndu-se pios.

— Binecuvîntat să fii, ostaș al domnului! Noroc, frate Gavriș! Pe ogorul lui dumnezeu sau în Oastea Crucii? îl întrebă Laurentius, clipind șiret din ochi în timp ce-și strîngeau mîinile.

— Tu ce spui, popă?

— In Oastea Crucii, ș-apoi pe ogorul lui dumnezeu! Și...

— Și una, și alta deodată?

— Una fără alta nu se poate! Nu mă mai întreba atîta... cum ai prins de veste că mă aflu aici?

— A trecut un corb în zbor și mi-a spus! Ascultă, părințele, ce facem acum?

— Eu ți-aș spune să te îndrepți pe vale în jos, spre Gherla, și mai departe... aici n-ai ce face. Orășenii ăștia au intrat în sperieți, dar îs tot trufași, fiindcă-s mulți și-s la ei acasă. Ia-o pe vale, Gavriș, și strînge satele după tine, se înțelege, în Oastea Crucii! Pe la Crăciun ne-am putea întîlni în Tîrgul Mureșului!

— Crezi c-ar fi bine așa? întrebă privindu-l lung Gavriș.

— N-ai ce face aici, ţi-am spus. Eu rămîn să mă întîlnesc cu trimisul tartorului de la Roma, o să iau o împuternicire şi pentru tine, ca să poţi vorbi în numele papei, şi-apoi, ştii tu...

Starostele Taill se frămînta neputincios. El îşi dădea seama că trebuie să facă ceva în cea mai mare grabă. Altfel o nouă furtună ar fi putut să se dezlănţuie. Una cu mult mai vijelioasă decît cea prin care trecuse oraşul. Mulţimea, în cea mai mare parte străină de oraş, putea deveni o haită turbată pornită pe jaf şi omor, pe foc şi distrugere. Oraşul trebuia mîntuit, autoritatea restabilită. Mulţimea alungată dincolo de ziduri. Dar cum? Cu forţa nu s-ar fi putut. Ar fi însemnat să grăbească dezlănţuirea vijeliei. Şi cu cine? Oamenii s-au învălmăşit, breslele s-au spart. În casa străjilor sînt optzeci de ostaşi ai voievodului, tot acolo se află nobilul Bornemisza şi prizonierul său Gheorghe Doja. Ar putea cere ajutorul lui Bornemisza, dar ar avea vreun rezultat? N-ar fi numai o întărîtare zadarnică? Doja, poate...! Dar Doja e acum prizonier şi nobilul nu l-ar mai da din mînă pentru nimic în lume.

El ieşi din casă gata să înfrunte primejdia. Se furişă prin locuri dosnice şi reuşi să se strecoare pînă la primărie. Acolo nu era nimeni, numai domnul Paulus Veg, bătrînul grefier, care stătea nepăsător la pupitrul său şi-şi ascuţea penele, parcă nimic nu s-ar întîmpla în oraş. Ba părea chiar mulţumit, bucuros că poate să înregistreze în cronica sa şi fapte mai puţin obişnuite ca cele de obicei.

Cînd intră starostele Taill, grefierul tocmai se pregătea să se apuce de scris. Începea un nou capitol al cronicii sale: un capitol zbuciumat. Merită să-ţi freci mîinile mulţumit pentru un asemenea subiect! Dar înainte de a începe munca, n-ar strica să mai arunce ochii pe fereastră, spre piaţa plină de golănime.

— Minunat! murmură Paulus Veg.

Cînd se întoarse dădu cu ochii de starostele Taill.

— Ce dracu faci dumneata aici? îl întrebă neliniştit Taill.

— Mă pregătesc de scris! Fii te rog bun şi vîră un butuc în cămin, nu mă pot apleca, mă cam dor şalele! spuse plîngăreţ grefierul.

— Dracul să te ia, de scris îţi arde acum? îl repezi Taill supărat.

— Hei! Fiecare cu treburile lui, staroste Taill. Zi, nu vrei să vîri butucul în foc? Mă laşi să mă chinuiesc eu, om bătrîn! Hain mai eşti la suflet, staroste!

Bătrînul îşi strînse anteriul în jurul trupului uscat ca o scîndură şi păşi spre cămin legănîndu-se, îndreptîndu-şi din mers şalele.

Taill trecu la fereastră şi privi piaţa plină de lume străină. El îşi dădu seama că soarta oraşului se află acum în mîna popii Laurentius şi a călăreţului acela ce venise cu ceata de iobagi înarmaţi după el. Nu-l recunoscuse pe Gavriş.

Paulus Veg se apucase de lucru. Murmura silabisind ca şi cînd şi-ar fi dictat singur. Asta îl scoase din sărite pe Taill.

— Ascultă, omule, mă faci să-ţi arunc hîrţoagele jos şi să le calc cu picioarele! Cască gura, spune ceva, dă-mi un sfat! strigă mînios Taill.

Bătrînul părăsi pupitrul şi se apropie de staroste.

— Un îndemn, oricît de neînsemnat, din partea hoţului de popă şi tot oraşul vostru ar fi dat pradă flăcărilor şi jafului, grăi cu nepăsare domnul Paulus Veg. Nici nu ştiu unde mi-aş putea ascunde hîrtiile, doar dacă nu le-aş duce cu mine.

— Satul arde şi baba se piaptănă! Dumneata la hîrtii te gîndeşti?

— La ce să mă gîndesc dacă nu la hîrtiile mele, la cronica mea? Mă mir şi eu ca şi dumneata că îndemnul din partea popii nu vine încă. Pesemne plănuieşte ceva, aşteaptă pe cineva?

— Bestia aceea de Pálffy, omul papei, unde dracul s-o fi ascuns? Pentru ce nu se arată în mijlocul mulţimii, s-o înscrie, s-o îndrepte spre tabere, să facă ce l-o îndemna necuratul cu gloata asta de golani zdrenţăroşi?

— Se răzbună amarnic pe voi! surîse ironic grefierul.

— Da, așa se pare, ticălosul! aprobă Taill, care nu-și mai lua ochii de la mulțimea în fierbere.

— Sărmanul Demény! Și cînd te gîndești cu cîtă grijă întocmisem hotărîrea aceea cu papa! Cine și-ar fi putut închipui să ajungeți aici? Așa-i, scris i-a fost să pătimească moarte de martir pentru dibăcia lui! rîse ușurel Paulus Veg, cărturarul.

— La dracul cu dibăcia voastră! strigă Taill pradă furiei. Vă zgîrciți unde nu trebuie. Uite unde am ajuns cu dibăcia voastră. O să ardem cu toții ca niște șobolani închiși în șură. Ar trebui trimis cineva spre turnul unde s-a adăpostit trimisul voievodului, poate ne-ar veni în ajutor.

— Nu știu, nu mă privește! spuse Paulus Veg, dînd din mîini în semn de împotrivire. Treaba voastră. Eu rămîn aici, lîngă hîrțoagele mele. Cînd va veni noul polgarmeșter, să-i pot arăta protocoalele, asta-i datoria mea!

— Ai înnebunit pesemne! Care polgarmeșter?

— Cojocarul!

— Ține-ți gura, nu mai vorbi asemenea bazaconii. Te-ar putea auzi cineva. Cum poți crede ca orașul nostru să încapă pe mîna acelui bețivan?

Deodată starostele își aminti de primarul regelui, de domnul de Nyárád. Nu cumva salvarea ar putea veni de la el?

— Rămîi și-ți vezi de treabă. Dacă mă caută cineva, să-i spui că m-am dus la domnul de Nyárád, ai înțeles, maestre?

— Mai bine ți-ai vedea de treabă, dacă vrei să nu te întîlnești cu știreangul și rugul ca și Demény. Ce poate să-ți facă domnul de Nyárád? Sînt sigur că se află acum tocmai în fundul pivniței, și ca să fie și mai ferit, o fi pus ca să-i zidească intrarea! Ș-apoi, staroste Taill, cum o să poți străbate prin mulțimea aceasta? E de ajuns să te zărească oamenii cojocarului și s-a sfîrșit cu dumneata!

— Nu te îngriji de mine! spuse Taill şi păşi spre uşă. Dar cînd o deschise, se lovi piept în piept cu Párkány, fierarul, care tocmai se pregătea să intre.

— Bine că te-am găsit, staroste Taill. Of! Abia am răzbit pînă aici! Ei, ne-au făcut-o popii, ce zici?

— Intră şi spune-mi repede ce se petrece în oraş. Ce-i prin părţile voastre, s-a întîmplat ceva?

— Aproape nimic, fii pe pace! Mi-am strîns oamenii, sînt cu toţii în curtea mea. Ştii prea bine cum sîntem noi, fierarii, unul şi unul, şi nici o haimana printre noi! Au venit şi căldărarii, şi turnătorii. Toţi sîntem înarmaţi bine. Aşteptăm porunca cuiva, dar naiba ştie ce-i pe aici, nimeni nu porunceşte!

— Ce-i cu scrisoarea aceea? îl întrebă Taill, căci omul ţinea un sul de-a lungul spadei.

— Ce să fie? O carte de la Buda, pentru asta am venit să te caut. A adus-o crainicul care venea de la Oradea. A descălecat în faţa potcovăriei şi-a întrebat de domnia ta.

Starostele luă scrisoarea. Abia atuncea îl văzu mai bine pe Párkány. Fierarul îşi cususe pe piept o cruce mare, galbenă. Taill începu să rîdă cu hohote, neputînd să se oprească.

— Ce rîzi, staroste? îl întrebă fierarul nedumerit. Ce, mi-au crescut coarne?

— Cine naiba ţi-a cusut crucea aceea galbenă pe mundir? zise Taill.

— Nevastă-mea, cine altul! Trebuia să ajung cumva la dumneata! Te-am căutat şi pe acasă. Mi-au spus c-ai plecat: erau tare îngrijoraţi. Trimite-le vorbă prin cineva că te afli bine, nevătămat. Despre cei de-acasă să n-ai nici o grijă, am trimis zece oameni bine înarmaţi să-ţi păzească familia.

— Îţi mulţumesc, frate Párkány. Pe drum nu s-a dat nimeni la dumneata?

— Nu! Nimeni n-a îndrăznit cînd m-a văzut cu crucea pe piept. După cum am înţeles eu, cine se dă cu cruciaţii nu păţeşte nimic. Aşa-i acum în oraşul nostru! Dumneata rîzi de mine, să-i vezi însă pe toboşarii şi trîmbiţaşii noştri: stau acolo, în colţul pieţei... toţi au cîte o cruce mare pe piept.

— Să-i ia dracul! Au înnebunit cu toţii! rîse din nou Taill, bucuros că totuşi lucrurile nu sînt aşa de grave pe cum par.

Rupse pecetea şi desfăcu sulul. Scrisoarea era trimisă de Ambrus Szaleresi, neguţător de postavuri în cetatea Budei şi în acelaşi timp agentul Veneţiei. Taill fusese prieten cu Szaleresi. Impreună cutreieraseră lumea, iar acum făceau acelaşi negoţ cu postavuri şi întreţineau strînse legături de afaceri.

Citi şi nu-i veni să creadă. Szaleresi îi cerea să dea tot concursul cruciadei! Reciti scrisoarea. Se opri asupra unor cuvinte, căutîndu-le înţelesul cam tainic, surîse şi deodată faţa i se lumină: „A naibii treabă! Szaleresi!... Hm!"

Scrisoarea era ticluită ca să se poată citi printre rînduri şi isteţului Taill nu-i fu greu să-i afle înţelesul; Szaleresi vorbea de veneţieni, de drumuri, de negoţ, de toate cele ce formau preocupările mai noi ale oraşelor, şi nu erau uitaţi nici acei ce stăteau de-a curmezişul intereselor orăşeneşti, marii nobili cu privilegiile lor. Cuvintele, în aparenţă uşoare, loveau greu în aceştia.

Taill îşi mai aruncă odată privirea pe sfîrşitul scrisorii: *„De aceea nu mai sta pe ginduri şi pe dată ce primeşti scrisoarea mea, dă tot ajutorul celor care fac recrutări pentru cruciadă. Oraşul vostru e un oraş bogat, dezlegaţi-vă băierile pungilor şi înarmaţi o trupă cît mai numeroasă. Oraşele trebuie să-şi spună răspicat cuvîntul, şi nu vor putea-o face decît în cazul cînd trupele orăşeneşti vor atîrna greu în cumpănă. Eu voi veni în Ardeal peste o lună, caută să ne întîlnim. Il însoţesc pe Tamás Bakács, arhiepiscopul, conducătorul cruciadei. Fii om cu cap, frate Taill. Mă bizui pe tine!"*

Taill rămase cîteva clipe pe gînduri. La toate s-ar fi aşteptat, numai la o astfel de scrisoare din partea lui Szaleresi nu! Dar scrisoarea îi veni în ajutor, îndemnîndu-l la acţiune:

— Párkány, dă-mi crucea ta galbenă, îţi dau şase coţi de stofă pe ea.

— Ţi-o dau şi fără şase coţi de stofă... Ce vrei să faci?

— Nu mă mai întreba! Hei, maestre Veg, un ac şi aţă nu se găsesc prin hîrţoagele dumitale? întrebă sigur de ceea ce vrea să facă.

Bătrînul scotoci sertarul pupitrului şi-i întinse un ac lung şi gros, prin urechile căruia putea trece chiar şi o sfoară.

— Te dai cu popii, îmbrăţişezi cauza lui Tamás Bakács, a papei, poate vrei să dai chiar cu mîna ta foc oraşului? mormăi bătrînul.

— Da, chiar aşa o să fac! Iar pe dumneata o să te ard pe rug ca pe un eretic ce eşti, să nu mai ticluieşti în viitor hotărîri neghioabe de felul celei scrise deunăzi!

Párkány îi cusu cu sfoară groasă crucea galbenă pe piept. Taill îşi îndreptă umerii şi-şi scoase pieptul voinicește în afară. Cu mîna strîngea mînerul spadei; începuse să-şi simtă sîngele prin vine. In urma scrisorii primite înţelesese că singura cale pentru a salva oraşul, singurul pas chibzuit pe care l-ar putea face, ar fi, aşa după cum îi cerea şi Szaleresi, să îmbrăţişeze cauza cruciadei, să devină el însuşi un cruciat.

Deşi avea crucea cusută pe haina sa, încă nu vedea cum ar putea face primul pas, cum ar putea pătrunde în mulţime, cum s-ar putea apropia de popa Laurentius. Dacă Pálffy nu s-ar fi ascuns în claustru, l-ar fi chemat pe el, şi, cu autoritatea trimisului papal, ar fi încercat. Cu toate că semnul de cruciat se vedea pe pieptul lui, tot îi venea greu să coboare.

Jos, în piaţă, aceeaşi fierbere. Sub ferestrele primăriei cineva cînta acompaniindu-se cu lăuta. Taill prinse versul. Astfel de cîntec nu mai auzise. Nu era o baladă eroică, un vers de jale sau de voie bună, nici ceardaşul săltăreţ. Era, cîntat, un îndemn răspicat la revoltă.

— Párkány! strigă Taill şi se opri în faţa fierarului, nemaiştiind ce să-i spună.

— Spune, staroste Taill, spune odată, ce vrei? Dacă trebuie să-i retez dintr-o lovitură capul călugă-

rului aceluia roşcat, o fac cu plăcere! Nu ştiu însă cum ne-om descurca apoi!

— Tocmai la asta m-am gîndit şi eu, ce-o să iasă pe urmă!

— A dracului încurcătură! mîrîi Párkány.

— Spune şi dumneata ceva, se răsti fierarul către Paulus Veg. Pentru ce naiba te mai plătim, dacă nu eşti în stare nici să dai un sfat cînd trebuie!

Bătrînul ridică degetul arătător în sus şi grăi:

— Du-te şi dă poruncă toboşarilor şi trîmbiţaşilor să sune din tobe şi trîmbiţe, asta ar însemna un început de autoritate! Mulţimea aşteaptă să vadă că cineva porunceşte în oraşul acesta nenorocit.

Cei doi se priviră în tăcere, apoi îşi îndreptară ochii spre Paulus Veg, care îşi reluase liniştit lucrul, ca şi cînd ar fi fost singur în camera aceea cu bolte şi pereţi goi.

— Cred că ai dreptate, maestre Veg, dar pentru asta ar trebui să-l avem pe cojocar, cel puţin pînă scăpăm din încurcătură, vorbi Taill.

— Ai venit la vorba mea, staroste. Dar dacă vrei să încerci ceva, încearcă fără el. Mulţimea aşteaptă pe cineva care să întruchipeze autoritatea oraşului, forţa şi puterea cetăţii. Aşteaptă un om puternic. Îl aşteaptă pentru a-l asculta sau pentru a-l sui în streang; totul atîrnă de cum va şti să se prezinte şi, poate, şi de un pic de noroc. Încearcă dumneata, staroste, pari să fii un om norocos! glăsui bătrînul, clipind din ochii lui gălbui, plini de neînţeleasă linişte.

— Încercăm? se întoarse Taill spre Párkány.

— Putem! spuse apăsat fierarul, strîngînd cu putere mînerul spadei sale lungi şi grele.

— Nu te bizui pe spadă, fierarule! îi spuse Paulus Veg. Lasă-l pe staroste s-o ia înainte, e o vulpe destul de încercată! Şi dacă vreţi să faceţi ceva, nu vă mai socotiţi mult. În astfel de împrejurări, clipele preţuiesc mai mult ca ceasurile.

Taill păşi hotărît spre uşă, Párkány îl urmă. Dar neţinînd seama de sfatul lui Veg, îşi trase spada din teacă, hotărît să moară luptînd în cazul cînd vor fi atacaţi.

Deodată, toboşarii şi trîmbiţaşii începură să sune din tobe şi trîmbiţe. La sunetul lor, ca la o comandă, alebardierii oraşului ieşiră din pivniţa unde se ascunseseră şi împreună cu decurionul [1], se strecurară pe lîngă ziduri, ajungînd în colţul străzii unde Taill şi Párkány, înconjuraţi de trîmbiţaşi şi toboşari, ţineau spadele ridicate în sus.

Mulţimea rămase surprinsă : se auziră murmure. Apoi oamenii tăcură şi cu toţii îşi îndreptară capetele spre colţul pieţei. În liniştea care se lăsase asupra oraşului, sunetul tobelor şi trîmbiţelor se auzea şi mai răsunător. Popa Laurentius îşi întrerupse predica, milogii şi schilozii milogeala cîntată monoton. Cîntăreţul opri şi el cîntecul de îndemn la răscoală.

„Acum e clipa cînd totul atîrnă de un fir de păr!" îşi spuse starostele Taill. În gînd îi veniră cuvintele lui Veg : „Să te asculte, sau să te atîrne în streang". Starostele simţi cum sîngele îi îngheaţă în vine, cum degetele i se răcesc şi cum picioarele încep să-i tremure. Dar parcă se trezi, îşi scuturâ cu putere capul şi-şi potrivi mai bine cingătoarea de care-i atîrna spada. Făcu semn decurionului să treacă în dreapta sa, cu spada trasă. Fierarul Párkány trecu în stînga. Trîmbiţaşii şi toboşarii tăcură. Atuncea cei trei păşiră cu hotărîre spre mijlocul pieţei. Alebardierii îi urmau ţinîndu-se cu zece paşi în urma lor, formînd un scut de apărare al spatelui.

Mergeau spre locul unde se afla popa Laurentius înconjurat de călugării pribegi şi de cerşetori. Mulţimea se dădea la o parte, deschizîndu-le un drum destul de larg. Nu se auzea nici un murmur, numai paşii celor trei şi tropotul cizmelor greoaie ale alebardierilor. Oamenii aşteptau cu încordare cele ce vor urma. Taill îşi dădu seama că, în ciuda semeţiei lor, erau mult prea slabi pentru a-şi impune cu forţa autoritatea. Trebuia să găsească pe dată un mijloc pentru a-l cîştiga pe popă de partea lor. Cînd ajunseră în dreptul lui, starostele Taill făcu o plecăciune

[1] Decurion — căpetenia unei trupe de zece soldaţi. (N.A.)

și singur, fără ceilalți doi, îngenunche cerînd binecuvîntarea.

Gestul starostelui aduse cu sine un murmur de ușurare. Fețele se luminară, pumnii se descleștară. Taill înțelese că prin umilința lui cîștigase pe jumătate bătălia. Cei doi se priviră cîteva clipe, înfruntîndu-se. Taill cu fața zîmbitoare, Laurentius cu fruntea încrețită. Și fiindcă popa n-avea de gînd să întrerupă tăcerea, Taill începu:

— Dumnezeu să vă ajute pe drumul pe care ați pornit! Și se opri, așteptînd răspunsul lui Laurentius. Acesta își lăsase capul pe umărul drept și-l privea pe staroste pieziș, printre gene, cu ochii aproape închiși, cu buzele strînse.

— Hm! mormăi popa.

— Și noi vă vom ajuta după puterile noastre, continuă starostele Taill, prefăcîndu-se că nu i-a auzit mormăitul. Sîntem și noi cu creștinătatea, oameni care trudim pentru pîine. Nu facem rău nimănui, nu asuprim pe nimeni. Avem și oarecare bunăstare și putem ajutora. Unde mergeți voi, acolo mergem și noi, dușmanii voștri sînt și dușmanii noștri!

— Hmm! mormăi din nou popa Laurentius, ridicîndu-și capul, fără să-și deschidă complet ochii.

Mormăielile nu erau un semn îmbucurător, dar starostele Taill nu-și pierdu curajul. Privi în lungul drumului deschis prin mijlocul mulțimii. Alebardierii se aliniaseră pe o parte și pe alta. Spate în spate, cu alebardele întinse de-a curmezișul, opreau mulțimea și țineau drumul deschis.

— Spuneți ce vreți de la noi și vă dăm tot ce vă putem da! vorbi cu brațele întinse în lături Taill.

Popa Laurentius continua să tacă. Își plecă doar bărbia pe piept, privindu-l pe sub sprîncene pe staroste. Taill simți mînerul spadei lui Párkány apăsat în coastă. El începu atuncea să vorbească iarăși, abia stăpînindu-și mînia:

— În oraș se află trimisul sfîntului părinte papa Leon al X-lea. El e singurul în măsură să strîngă oameni în orașul nostru; poate ai aflat lucrul acesta? Și nu știu dacă știi... tot în oraș se află și mai multe

steaguri de călăreți ai voievodului. Ești tu pentru Oastea Crucii, sau vrei să pornești gloata pe o altă cale?

— Hm! mai mîrîi odată popa Laurentius, pironindu-și ochii însîngerați pe fața starostelui.

— Te văd purtînd la șold o spadă ca și călugării ostași, și mai văd pe pieptul tău o cruce. Dacă ești pentru Oastea Crucii, sîntem frați!

Popa Laurentius își roti capul pe deasupra mulțimii, apoi vorbi dușmănos:

— Poporul vrea dreptate!

— Știu! încuviință repede starostele, bucuros că în sfîrșit l-a auzit grăind. Asta vrem și noi, dreptate!

— Noi mergem pe calea dreptății, pe calea domnului!

— Și încotro duce calea voastră? Nu spre tabere? întrebă Taill.

— Poate! Norodul va hotărî! răspunse Laurentius.

— Atunci nu văd pentru ce v-ați oprit în orașul nostru, noi înșine sîntem nedreptățiți! Căutăm și noi dreptatea și n-o găsim nicăieri!

— Hmm! Căutați voi dreptatea și n-o găsiți nicăieri? Căutați-o cu arma în mînă!

— Știm, am mai auzit vorbele acestea... dar acum e vorba de cruciadă! Bănuiesc că și voi tot pentru asta ați venit. Poate nu din îndemnul papei, ci din îndemnul vostru lăuntric, ca buni creștini iubitori de Cristos și de norod. Dacă ăsta ți-i gîndul, noi îți întindem mîna și-ți dăm tot ajutorul! Iată, alegeți din mulțime două sau trei sute de voinici care vor să te urmeze în cruciadă, iar noi, orășenii, ne obligăm pe cinstea și crucea noastră, să-i îmbrăcăm, să-i înarmăm și să le plătim simbria!

Laurentius își descreți fruntea. Cu palma stîngă își netezea barba roșcată, părea mulțumit de propunerea starostelui:

— Vreți voi să faceți asta, sau vreți să faceți cu mine ceea ce-ați făcut cu Gheorghe Doja?

— Doja! se miră starostele. Doja e prietenul nostru!

— L-aţi vîndut ca Iuda, voievodului! scrîşni Laurentius.

— Nu-i adevărat! protestă Taill. Du-te şi stai de vorbă cu el, cred că se mai află în cetate! Îţi va spune cu gura lui cum a fost prins!

— Mă trimiţi în ghearele lui Bornemisza? se încruntă popa Laurentius.

— Trimite să-l cheme! Cum aş putea să-ţi dovedesc că te înşeli? Ai atîţia oameni, mulţimea îţi ascultă cuvîntul, trimite-o să-l elibereze.

Numele lui Doja trecu de la unul la altul şi mulţimea, care pînă atuncea stătuse liniştită, începu să freamăte şi să se mişte, gata să treacă peste alebardieri. Starostele îngălbeni, şi din nou începu să simtă sudoarea năpădindu-i părul de sub pălăria ţuguiată.

Fierarul Párkány avu o tresărire. Prin mintea lui fulgeră un gînd: trupa voievodului era la marginea oraşului, cantonată în cele două bastioane; în grajdurile alăturate îşi aveau ostaşii voievodului caii. Ce-ar fi să încerce? El ridică spada şi strigă din toată puterea:

— Cine vrea să lupte pentru Doja? Hai, voinicilor, luaţi-vă după mine!

Strigătul acesta neaşteptat tăie firul discuţiei celor doi.

Mulţimea avea nevoie de o destindere, îndemnul lui Párkány era bine venit. Popa Laurentius şi chiar Taill vrură să-l oprească, dar fierarul Párkány nu mai ţinu seama de nimic. El îşi făcuse planul şi-l găsise potrivit, de aceea începu să strige ca un smintit:

— După mine, fraţilor!

Oamenii, săturaţi de predici şi de milogelile cerşetorilor din suita lui Laurentius, auzeau un om care-i îndemna la luptă, care începea cu fapta, care se punea în fruntea lor. Toţi care aveau o armă în mînă, o furcă, un topor, se luară după fierarul Pár-

kány. Din piepturile lor ieşeau strigăte nesfîrşite, huiduieli şi înjurături către voievod şi ostaşii săi.

Curînd, trei sferturi din mulţime alerga după fierar, ridicîndu-şi armele, îndreptîndu-se buluc spre marginea zidurilor care se aflau la oarecare depărtare de centrul oraşului. Piaţa rămase aproape goală. Plecaseră mai toţi străinii. Rămăseseră numai cîţiva cetăţeni, alebardierii, trîmbiţaşii şi toboşarii, precum şi popa Laurentius cu suita sa de călugări cerşetori şi milogi.

Cînd piaţa se goli, apărură orăşenii ce stătuseră baricadaţi în dosul porţilor. Toţi oamenii lui Demény ieşiră acum la iveală. Cei neînarmaţi se înarmară în grabă. Cînd începură împuşcăturile în apropierea bastioanelor unde se aflau călăreţii voievodului, părăsiră curtea lui Párkány şi în goană mare veniră şi ocupară piaţa. Orăşenii prinseră curaj. Formară cete înarmate şi ocupară toate celelalte porţi ale oraşului, precum şi zidurile, pregătind apărarea. Numai poarta dinspre Feleac, pe unde urma să fie alungată sărăcimea, rămase liberă. În faţa pericolului de pustiire, acum cînd situaţia se schimbase spre bine, duşmănia dintre cele două partide ale breslelor fu uitată. Chiar şi cojocarii cu starostele lor veniră şi dădură o mînă de ajutor la alungarea celor străini de oraş.

Fierarii, armurierii, argintarii, oameni toţi bine înarmaţi, formară cete şi porniră pe urmele mulţimii spre poarta dinspre Feleac, hotărîţi s-o împingă din spate, s-o zvîrle dincolo de ziduri.

Frica lui Bornemisza contribui la realizarea planului lui Párkány. Văzînd gloata năvălind spre bastioane, Bornemisza dădu în grabă ordinul de plecare. Trupa încălecă şi ieşi din cetate în largul cîmpului, trăgînd mereu focuri de arhebuză. Mulţimea furioasă, călăuzită de fierar, năvăli asupra lor, ieşind de asemenea dincolo de ziduri. Párkány rămase în urmă. Între timp sosiseră cetele fierarilor, armurierilor şi ale celorlalţi breslaşi. Ei zăvorîră porţile, ocupară zidurile şi puseră armele în poziţia de bătaie. Abia cînd fură porţile închise şi cînd pe ziduri începură să se

arate, cu armele în mîini, noii străjeri, își dădură seama iobagii și mulțimea săracilor străini de oraș de șiretenia lui Párkány.

Orice încercare de a mai pătrunde în oraș era zadarnică. Renunțînd la urmărirea trupei voievodului și la eliberarea lui Doja, mulțimea se strînse în apropierea porții neștiind ce să facă: să atace sau să se împrăștie?

Popa Laurentius își dădu seama că devenise prizonierul lui Taill. Nu-i cunoștea gîndurile, dar se dumeri pe dată, din felul cum îl privea, că acesta era hotărît să-și țină cuvîntul și să se folosească de el.

— Acum putem sta liniștiți de vorbă, rosti Taill. Popă, ostaș, haiduc, orice ai fi, ești un om care merită o soartă mai bună. Vei avea cei trei sute de oameni făgăduiți! Ce zici? Primești tîrgul?

— Ne-am înțeles, răspunse zîmbind de data aceasta roșcatul.

— Bine! Însă ceea ce trebuie să facem, s-o facem după toată rînduiala. Vom chema aici pe trimisul sfîntului părinte și-l vom ruga să te înscrie în capul listei ostașilor pe care-i dă pentru cruciadă orașul nostru. Tu vei fi comandantul lor, îți vei alege sutași și decurioni; chiar și pe ostași, tot tu îi vei alege. Vei purta steagul nostru, cu stema orașului nostru. Dumnezeu să-ți ajute! Și-i întinse mîna... Du-te la poarta dinspre Feleac și-ți alege oameni, dar un lucru să știi: răspunzi cu capul pentru ei, noi nu ne jucăm!

Fără să mai aștepte răspunsul, Taill îi întoarse spatele și porni spre primărie.

Laurentius se uită mult timp după el. Iar cînd cei-lalți călugări, cerșetori și milogi începură tînguiala lor tărăgănată, presărînd-o cu blesteme, Laurentius își trase spada din teacă și se zborși la ei:

— Pieriți din fața mea, spurcăciunilor!

Își îndesă căciula pe cap și cu spada în mînă, cu pași mari de uriaș, păși spre poarta cetății, ca să-și aleagă pe cei trei sute ce urmau să formeze oștirea cruciată a orașului Cluj.

În timpul acesta, baciul Bándy îl căutase pretu-

tindeni pe Taill: fusese pe la locuința acestuia, pe la Casa breslei neguțătorilor, pe la magazia cu mărfuri a starostelui Taill — acolo se aflau depozitate și armele lor aduse din Tîrgul Lembergului așa că cercetă lăzile: erau întregi. Deci în privința aceasta nici o grijă. Dar unde naiba se ascunde starostele Taill?

Bătrînul ostaș încălecă și se îndreptă spre Casa orașului. Cînd ajunse în piață, mulțimea dispăruse, numai cîțiva oameni împrăștiați grăbeau spre ulițele mărginașe. Mirat, Bándy opri calul în fața catedralei: Hm, ce s-o fi petrecînd pe aici? Acum un ceas piața era ticsită de oameni de nu puteai străbate... Ce dumnezeu s-a întîmplat? In fața primăriei zări străjerii de pază cu alebardele pe umeri. Hai spre primărie, s-ar putea ca starostele să fie acolo!

Intr-adevăr, întrebînd pe decurion, acesta îi întări presupunerea că starostele Taill era sus. Descălecă, legă frîul de belciugul porții și urcă scările. Cum deschise ușa dădu cu ochii de Taill. Starostele era singur căci Paulus Veg se duse pe balcon. Ieșise ca să privească întorsătura pe care o luaseră întîmplările. Rezemat de marginea balconului privea în lungul străzii, urmărind pașii popii Laurentius care se pierdu în depărtare. Cînd bătrînul cărturar vru să intre în sală, îl văzu pe Bándy care vorbea agitat cu starostele și nu mai intră. Rămase tot pe balcon, privind piața goală, urmărind zborul porumbeilor care roteau pe deasupra catedralei.

Starostele Taill căuta să-l facă pe Bándy să înțeleagă:

— Nu mai stărui, nu mai stărui și, vă rog pentru binele căpitanului Gyuri, nu încercați nimic! Îi pierdeți capul, vă spun! Am vorbit cu nobilul Bornemisza, care comanda trupa voievodului... n-o să i se întîmple nimic. Dar dacă încercați, nobilul va fi nevoit să-i taie capul! Eu cred că-i mai bine să-l știm viu, în mîna voievodului, decît mort, cu capul în traista vreunui ostaș, înțelegi?

Bándy nu se lăsa ușor înduplecat. Taill, după atîtea încercări prin care trecuse, își pierdu cumpătul:

— Ascultă, baciule Bándy, nu mă scoate și dumneata din sărite! Dac-ai ști cîte am avut de tras într-o zi și-o noapte, nu te-ai încăpățîna!... Parc-ai fi băietanul cela, Valentin! Ești un om bătrîn, ostaș care ai trecut peste multe, înțelege! Intr-un fel sau altul, tot o să-l scăpăm pe căpitanul Gyuri, dar nu acum. Acum în nici un caz. Incercînd, i-am face cel mai mare rău... mai e nevoie să-ți repet de-o sută de ori asta? O să încercăm pe toate căile, ce nu se va putea pe una, se va putea pe alta, și... mai e și banul!

— Bani aproape nu mai avem! grăi, puțin mai liniștit, baciul Bándy, dîndu-și seama că starostele avea dreptate. Oricum, atît timp cît Doja e în viață, se mai poate nădăjdui.

— Ei, bani s-or găsi, dacă va fi nevoie! Hai, hai cu mine acum, și-l împinse ușurel de spate, îndreptîndu-se spre ușă.

Paulus Veg se scutură înfiorat și intră înăuntru, părăsind balconul. Țopăi de cîteva ori cu papucii lui de pîslă de la un capăt la altul al camerei, apoi, înfundînd căminul cu lemne, oftă. Mai strănută de cîteva ori și, pășind spre pupitrul lui, prinse pana în mînă și începu să scrie grăbit în cronica sa cele întîmplate în ziua aceea.

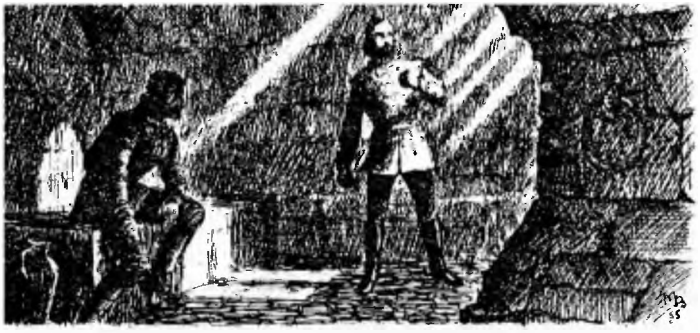

CAPITOLUL II

1

Voievodul părăsi fereastra prin care privise un timp în curtea palatului, unde cîţiva tineri nobili începuseră o luptă cavalerească. Îl pătrunsese frigul şi se apropie de căminul în care ardeau butuci groşi. Era ceasul la care în mod obişnuit îşi începea lucrul — primea pe curteni sau semna documentele prezentate de cancelarul Martinuzzy. Munca aceasta îl plictisea, o făcea în silă, dar n-avea încotro, trebuia să se supună unei reguli introduse de Martinuzzy, din cuvintele căruia nu ieşea.

Zapolya purta o haină scurtă, din catifea stacojie, fără podoabe, încheiată doar cu un rînd de bumbi de aur. Nădragii albi, strînşi pe pulpe, şi cizmele roşii din piele de marochin, cu carîmbii răsfrînţi, îi înălţau statura, făcîndu-l să pară mai înalt decît era.

Ca podoabe nu avea decît colanul compus din şaptezeci şi şapte cărăbuşei de aur, iar medalionul

din mijlocul colanului nu era o decoraţie, o distincţie, ci un amulet purtător de noroc, de care nu se despărţea niciodată.

Voievodul nu era din fire un om rău, nici răzbunător, dar ca toţi oamenii lipsiţi de voinţă făcea totul la întîmplare, chiar şi cele mai josnice fapte, şi uita cu uşurinţă totul. Îi plăcea luxul şi pompa mare şi era nemulţumit că soarta îi dăduse numai acest mic voievodat al Ardealului, care nu putea să-i satisfacă întru totul dorinţa sa de fast şi mărire.

Căuta să ţină pasul, în privinţa aceasta, cu prinţii din apus. La curtea sa puteau fi întîlniţi chiar şi cîţiva cărturari, clerici sau mireni. Iar alchimistul şi astrologul, ca absolut necesari, erau printre cei mai preţuiţi slujbaşi ai curţii. Mai ales astrologul, care era în acelaşi timp şi bărbierul voievodului, putea fi luat drept unul dintre sfetnicii cei mai apropiaţi — horoscoapele lui fericite îi dădeau lui Zapolya siguranţa şi încrederea.

Voievodul era tînăr, chipeş, avea faţa frumoasă, puţin cam palidă, dar paloarea se pierdea în strălucirea ochilor săi vii, scînteietori şi neastîmpăraţi, care contrastau cu firea sa şovăielnică.

Heralzii [1] anunţaseră de mult intrarea lui Zapolya în camera de lucru, însă audienţele nu începuseră. Voievodul aştepta sosirea cancelarului său pentru a-i aduce la cunoştinţă cele petrecute în ţară. Domnul cancelar Martinuzzy se lăsa aşteptat. El se afla în camera de lucru a principesei Elisabeta, unde punea la cale de mai mult timp o ambasadă la Ţarigrad. Voievodul ştia taina, însă nu se amesteca. Soţia sa era o principesă adevărată, pricepută în treburile politice care depăşeau graniţele voievodului. Această ambasadă era taina principesei şi a domnului Martinuzzy.

Întîrzierea cancelarului îl supără puţin, aşa că după ce se încălzi bine la para focului, păşi spre uşa unde aşteptau cei anunţaţi pentru audienţă.

În lungul sălii de aşteptare, pe băncile de pe lîngă pereţi, se aflau diferiţi curteni, precum şi străini. Erau acolo comandanţii călărimii şi ai arcaşilor. În-

[1] Herald — crainic de curte. (N. A.)

tr-un colţ, singuratic, stătea Ignatio Martini, condotierul[1], căruia îi lipseau urechile şi care purta tot timpul pe cap casca de metal cu două aripi lăsate în jos în dreptul urechilor. Îi plăcea să istorisească diferite poveşti în legătură cu pierderea urechilor, dar nu-l asculta nimeni, căci toţi îl urau. Tot singuratici păreau şi cei doi negustători veniţi din Augsburg, unul lung ca o prăjină, altul scurt ca o butie pe picioare. Oamenii aşteptau de zece zile şi tot nu ajunseseră să vorbească cu voievodul. Sprijinit de un pilastru stătea Gheorghe Doja, străjuit de nobilul Bornemisza.

Stînd în picioare în văzul tuturor, Gheorghe Doja atrăsese privirile asupra sa. Unii se uitau la el cu duşmănie, alţii cu simplă curiozitate. Doja îşi fixase privirea spre fereastra înaltă, gotică, dincolo de care lumea se mişca în voie, liberă; un singur gînd îl frămînta: libertatea! Dar deşi mîinile îi erau slobode şi se bucura de multă bunăvoinţă din partea lui Bornemisza, nu găsise încă nici o cale pe care să poată ajunge la libertate.

Despre oamenii lui şi despre cele ce se petreceau în ţară nu avea nici o ştire. Cei cu care se întîlnea îşi ţineau gura. Nu-şi pierduse însă nădejdea. „Vîntul stîrnit de călugări nu se poate să nu aducă furtună. Va fi nevoie de mine! îşi spunea Doja. Totul e ca să nu-mi pierd prosteşte capul, tocmai acum, cînd toate semnele arată că ceea ce am aşteptat atîta a sosit!"

Bornemisza, căutînd să-i intre în voie, începu să-i dea în şoaptă desluşiri asupra celor ce se aflau în sală. Doja dădea din cap absent.

— Da, înţeleg, înţeleg! murmura el din cînd în cînd.

Zapolya spuse ofiţerului care veghea la uşă să-l introducă pe condotier înaintea tuturor. Invidioşi, curtenii tuşiră în pumn. Condotierul pătrunse în sala de lucru a voievodului zornăindu-şi pintenii. Coiful nu şi-l scoase de pe cap, făcu doar o plecăciune şi-şi apasă mîna dreaptă pe piept, aşteptînd să fie întrebat.

— N-am nimic deosebit. Am vrut doar să te văd şi să te întreb de sănătate.

---

[1] Condotier — căpitan de soldaţi mercenari. (N.A.)

— Mulțumesc, monseniore, sănătatea mea, ca totdeauna, de fier!

— Știu, știu! făcu Zapolya. Ai vreo plîngere împotriva cuiva? Ți s-a dat la timp furajul și hrana oamenilor?

— Nimic, monseniore, toate sînt în cea mai bună ordine! M-am abătut prin cetate ca să vă văd și să vă urez fericire și izbîndă împotriva dușmanilor!

— Mulțumesc! Aș fi vrut să fie aici Martinuzzy. Mă gîndeam că înainte de căderea iernii să poposești un pic în apropierea Brașovului, pentru cîteva săptămîni. Martinuzzy bănuiește că sașii sînt în legătură cu împăratul nemților. Și mie îmi vine să cred, prea se arată făloși în ultima vreme. Ar trebui vîrîți puțin în sperieți, ce zici?

— Aștept poruncile senioriei noastre!

— Bine, vom vorbi la masă, ești oaspetele meu astăzi. Cînd ieși, spune majordomului să mi-l trimită pe Bornemisza.

— Prea bine, senioria voastră! Condotierul se înclină și ieși.

Zapolya rămase cîteva clipe pe gînduri. Nu avusese nimic deosebit cu condotierul. Într-adevăr, se gîndise să-l trimită ca să poposească cu cei două mii de mercenari în apropierea Brașovului. Dar asta era o treabă spinoasă, brașovenii erau tari, nici nu voiau să audă de suveranitatea voievodului. Adevărul e că primindu-l întîi pe el, căutase să-l ridice pe condotier în ochii curtenilor și, măgulindu-l, să și-l aservească. Tot sprijinul lui era Martini și trupa de mercenari, căci în oastea nobililor nu se prea putea încrede.

— Ei, l-ai adus pe haiducul nobil? îl întrebă voievodul pe Bornemisza cînd intră.

— Adus, măria ta, e aici, în sala curtenilor. Dacă doriți să-l vedeți, vi-l pot aduce!

— Nu, nu, nu, Martinuzzy nu-i aici, și chiar dacă ar fi, nu-i Werböczy! Ascultă, Bornemisza, cum arată? Am auzit că-i furios ca un leu întărîtat! Ai avut mult de furcă cu el? Mie, drept spunînd, mi-a dat atîta bătaie de cap, încît m-aș scăpa bucuros de el... Însă cancelarul Martinuzzy!... își dădu Zapolya

mîinile în lături, într-un gest care exprima neînțelegere și plictiseală.

— Măria ta, îl cunosc acum pe țăran mai bine ca oricare... are dreptate domnul cancelar! Face să vi-l apropiați!

— Oare? făcu mirat Zapolya.

— Face! Ș-apoi e nobil și el, fost căpitan de oaste!

— Așa! Parcă dracul l-a pus pe Dobje-dobje să-l înnobileze, ca să-mi facă mie bătaie de cap! O să mă stric cu Werböczy, Bornemisza!

— Werböczy... știți foarte bine ce rîvnește!

— Hmm! Ai dreptate, i-ar trebui scaunul meu, ticălosul! L-am trimis în săcuime, la comitele săcuilor... N-am vrut să fie aici cînd am auzit că vii cu țăranul. Chiar și Martinuzzy a fost de părere și cred că s-a gîndit bine. Ascultă. Ești sigur că unelteşte?

— Ca toți marii magnați de sînge, măria ta! răspunse Bornemisza.

Zapolya prinse medalionul purtător de noroc și-l juca în palmă gînditor. Bornemisza avea dreptate. Familia Zapolya nu era decît o familie ridicată prin meritul armelor bunicului, pe vremea Corvineștilor. Tatăl său slujise familia Hunyadi și pe regele Matei. Jurase chiar regelui Matei că-i va susține fiul din flori la tron. Dar după moartea regelui își călcase jurămîntul, ca să se pună bine cu partida marilor magnați, care unelteau pentru Jageloni. Zapolya fiul urmă politica tatălui, susținînd partida marilor feudali. Însă cu toate serviciile făcute de tată și fiu, magnații nu uitau că au servit Corvineștilor și că Zapolya nu-i decît un parvenit. Bornemisza avea dreptate: Doja ar putea fi folositor cîndva; fusese și pînă acum, înfrîngînd uneori cerbicia magnaților.

Voievodul stătea în cumpănă. Politica îl plictisea. El ar fi vrut ca lucrurile să meargă pe o linie dreaptă. O autoritate o dată stabilită, trebuia să rămînă așa pentru veșnicie. Intrigile îi complicau viața și, pe cît putea, se ținea departe de ele.

— Nu, nu, nu vreau să mă pun rău cu Werböczy! Pînă la judecată, închide-l pe țăran! În curînd se va întoarce Werböczy și atuncea voi isprăvi într-un fel

oarecare treaba asta. Voi vedea ce va spune şi Martinuzzy. Să i se dea mîncare de la curte şi să vă purtaţi bine cu el, asta e tot ce pot face!

— Cum doreşte măria voastră! se înclină Bornemisza.

— Ei, ce se aude pe la Cluj? Am auzit că se petrec lucruri neobişnuite pe acolo.

— Da, o mică răscoală... polgarmeşterul a fost spînzurat! răspunse indiferent Bornemisza.

— Nu mai spune! Tîrgoveţul acela bucălat, argintarul?

— Da, măria ta, Demény!

— Bine i-au făcut! spuse Zapolya mulţumit. Anul trecut mi-a cerut o groază de bani pentru plăşile de vînat... cred că m-a încărcat la socoteală! Cum s-a întîmplat?

Bornemisza începu să-i povestească faptele, ocolind adevărul, prezentîndu-l pe Demény ca pe un caraghios, ca pe un tîrgoveţ care ar fi vrut s-o facă pe seniorul şi nu i-a mers. Zapolya rîdea satisfăcut.

— Nemaipomenit cu orăşenii aceştia! Aşa ar trebui să păţească şi jupînul Cristof din Braşov. O să-l trimit totuşi pe Martini să stea prin preajma Braşovului! se hotărî el.

Condotierul şi mercenarii voievodului erau o sperietoare pentru oameni. Un senior încăpăţînat sau o cetate neguţătorească, ai cărei conducători vorbeau prea mult de privilegiile lor, aveau repede ocazia de a vedea mărşăluind trupa condotierului prin preajma lor.

— Răscoala au provocat-o călugării, monseniorul Pálffy, trimisul sfîntului părinte! continuă Bornemisza.

— Aşa! Omul lui Tamás Bakács! Ascultă Bornemisza, ce-i cu călugării aceştia? Nu s-ar putea să-i potoleşti? Am auzit că răscolesc lumea în numele zănatecului de arhiepiscop şi-i tot dau cu cruciada! Ce, de asta ne arde nouă acum?

— Da, măria voastră, omul lui Tamás Bakács, arhiepiscopul! Dacă-mi daţi voie, măria voastră...

— Spune! îl încurajă la destăinuiri voievodul.

— Nu crede măria voastră că Tamás Bakács are şi alte planuri? Îl cunoaşteţi doar! N-a putut ajunge

papă... n-ar vrea cumva acum să ajungă rege? Călugării lui aţiţă pe neguţători şi pe iobagi, poate aţi auzit, toată partea de miazănoapte a ţării fierbe!

— Nu, nu, nu vreau să cred! Prea ar fi de tot. E un ambiţios, ştiu, dar pînă acolo nu cred să năzuiască! Văd că ai început să te vîri în politică, nu te sfătuiesc! Ia exemplu de la mine! Oricum, bine că mi-ai spus, o să vorbesc cu Martinuzzy.

— Şi ăştia... din familia Werbőczy... ştie măria voastră?

— Da, da, ştiu! Uneltesc, asta vrei să spui? şi Zapolya începu să se joace gînditor cu medalionul purtător de noroc. Bine, Bornemisza, bine. Vezi ce se mai aude printre curteni. Comandantul arcaşilor, bătrînul Bethlen, mi se pare cam ursuz în ultima vreme, poate coace ceva, ce zici? Aşa crede şi Martinuzzy!

— Nu, măria voastră, nu! Bătrînul Bethlen, nu! Nici o grijă, măria voastră! Eu am auzit cîte ceva despre valahul Kendeffy, răspunse arătîndu-şi bănuiala Bornemisza. Nu credeţi că nu are nici un rost chemarea atîtor banderii senioriale? Aproape trei mii de călăreţi cu comandanţii lor! Acum, cînd pacea domneşte pretutindeni.

— Cine? Valahul?! Doamne fereşte! E om al casei noastre, Bornemisza! Eu am încuviinţat chemarea banderiilor, ştii foarte bine lucrul acesta!

— Da, aveţi dreptate, măria voastră a încuviinţat, dar aţi făcut-o la repetatele lui stăruinţe. Şi dacă vă mai amintiţi, domnul cancelar Martinuzzy n-a fost de părere. Şi-a dat învoire numai cu jumătate gură, cînd n-a mai avut încotro.

— Crezi cu adevărat c-ar fi în stare? îl întrebă îngrijorat Zapolya.

— Cred! răspunse scurt Bornemisza, ca să-l îngrijoreze şi mai mult. Tocmai prin faptul că se ştie că-i valah şi că n-are vechime! Vrea să se pună bine cu puternicii!

— Ai spus ceva! Ţine-te pe urmele lui, şi cînd afli vreun lucru nou, vino şi spune-mi. Vino în orice timp ar fi, scoală-mă din pat, dacă ar fi nevoie. O să-i spun bănuiala ta şi lui Martinuzzy.

— Aveţi toată încrederea, măria voastră! se închină Bornemisza.

— Iar cu secuiul... Vezi, ai grijă de el! Dar fă aşa fel ca Werbőczy să creadă că-l ţii în temniţă neagră, cu pîine şi cu apă.

— Prea bine, măria ta!

O uşă laterală care dădea în coridorul ce ducea spre locuinţă voievodală se deschise şi un copilaş în vîrstă de cinci-şase ani intră însoţit de un om tînăr, îmbrăcat cu haine de catifea neagră. Copilaşul făcu o plecăciune, însoţitorul se înclină uşor în faţa voievodului. Zapolya deschise larg braţele şi faţa lui frumoasă se lumină. Copilul alergă în braţele sale.

— Bine, Bornemisza, prea bine. Fă aşa după cum ţi-am spus! spuse voievodul şi-i făcu semn să plece.

Bornemisza ieşi înclinîndu-se pînă la pămînt în faţa omului în haine negre de catifea şi mai puţin în faţa voievodului.

— Cum ai dormit, micul meu George? întrebă alintător Zapolya.

— Bine, foarte bine! Tăticule, tu mi-ai făgăduit o mică arbaletă şi nu mi-ai dat-o!

— O arbaletă? N-ai uitat încă? îl întrebă Zapolya, strîngîndu-l la piept.

— Nu! Şi vreau să mi-o dai neapărat, strigă copilul, dînd din mîini.

— George! Aşa vorbeşti cu senioria sa? îl mustră Martinuzzy.

— N-a spus nimic rău! zise voievodul tot cu ochii la copil.

— Sigur! Nimic rău, senioria voastră, dar unui copil de sînge princiar nu-i sînt îngăduite...

— Ei, lasă, lasă, Martinuzzy, copilul mă iubeşte! Ce vrei, nu uita că sîntem aici într-o ţară pe jumătate sălbatică!

— Arbaleta! Vreau arbaleta mea! strigă copilul, încurajat de cuvintele tatălui.

Zapolya se uită la Martinuzzy ca şi cînd i-ar fi cerut o încuviinţare. Omul în negru înclină uşor capul.

— O vei avea, puiule, o vei avea! Fii liniştit pînă isprăvesc treburile. Ei, va să zică te-ai hotărît? Îi

primim pe cei doi din Augsburg ? Nu-i mai putem face pe oameni să aştepte, ori avem nevoie de armele şi banii lor, ori n-avem nevoie ! Nu mai putem ţine oamenii încurcaţi, au şi ei cheltuieli. Oricît ar fi de bogaţi Fuggerii, tot nu pot zvîrli banii fără nici un rost.

— Astăzi e ultima zi, senioria voastră. Putem sta de vorbă cu ei. Mi-au sosit toate ştirile de la Buda ; Casa Fugger s-a angajat într-un joc periculos. Susţine cu bani şi cu arme acţiunea papei Leon al X-lea, sau mai bine zis a lui Tamás Bakács, căci Fuggerii nu doresc să treacă graniţa imperiului lor de afaceri şi să se pună în conflict cu familia Medicis. Ca să-l îmbrobodească pe gloriosul nostru rege, i-au acordat un împrumut de cincizeci de mii mărci aur. Iar pentru acţiunea lui Bakács, dau o sută de mii şi arme în valoare de altă sută ! Înţelegeţi acum ?

— Să ne dea şi nouă ! spuse voievodul. Dacă Dobje-dobje primeşte cincizeci de mii, noi preţuim de două ori atîta.

Martinuzzy îşi încruntă fruntea nemulţumit. Asemenea ieşiri, nepotrivite pentru un prinţ, erau de neîngăduit. El dorea să scoată cît mai mult, dînd în schimb cît mai puţin, dar voia ca trimişii lui Fugger să plece cu credinţa că au stat de vorbă cu un adevărat suveran, un monarh de sine stătător, nu cu un vasal sau prinţ scăpătat care abia aşteaptă să vadă banii, ca să se repeadă asupra lor.

— Un prinţ suveran nu primeşte bani în orice condiţii ! E o regulă pe care şi-o impun toţi suveranii ce se respectă ! vorbi Martinuzzy, punînd o notă solemnă în glasul său.

— Uiţi un lucru, Martinuzzy, eu nu sînt un prinţ suveran ! îi atrase atenţia voievodul.

— V-am spus, e o chestiune de timp, nu sînteţi, dar puteţi deveni ! Ardealul prezintă toate condiţiile care îi dau dreptul să rîvnească la suveranitate !

— Independent şi suveran ? Ei, nu, oricît nu m-aş pricepe eu în chestiunile politicii înalte, asta fără îndoială n-o să se întîmple ! îi răspunse neîncrezător Zapolya.

— În oarecare măsură, independent şi suveran! Oricum, mai independent şi mai suveran ca în trecut! spuse cu toată seriozitatea şi siguranţa cancelarul, dezvăluindu-şi în parte tainicile năzuinţi.

— Crezi că sultanul va îngădui lucrul acesta?

— Da, va îngădui! răspunse sigur Martinuzzy.

— Hm! Asta ar putea fi considerată ca o trădare faţă de regele meu! Cred că mă împingi prea departe, Martinuzzy!

— Nu! Sîntem vecini cu sultanul... buna vecinătate trebuie păstrată. Chiar dacă află regele, nu poate spune nimic. Ş-apoi, ambasada nu are un caracter oficial, o solie care merge la Inalta Poartă... treburi în legătură cu vecinătatea! Săptămîna viitoare pleacă la drum, s-a hotărît!

— Cum? S-a şi hotărît? Aşa de repede? întrebă Zapolya cu vădită nemulţumire.

— Da! De cînd cu frămîntările care bîntuie lumea, graba nu strică. După cum v-am amintit, darul principal rămîn tot cei doisprezece şoimi dresaţi, zîmbi Martinuzzy.

— Sărac dar! fu de părere Zapolya.

— Alteţa sa a renunţat la unele lucruri preţioase din zestrea sa, pentru a completa darul trimis padişahului. E un sacrificiu dar oricît de mare ar fi el, nu reprezintă nimic faţă de fiinţa ţării şi viitorul ei!

— Zău de mai pricep ceva!... Bine, fie aşa după cum aţi plănuit cu principesa, nu mă amestec. Ce facem acum cu trimişii lui Fugger?

— Senioria voastră va discuta cu ei despre arme, iar mai tîrziu voi trata eu chestiunea bănească şi a concesiunilor. Veţi vedea ce vă prezintă. De arme vom avea nevoie cît de curînd. De cele mai noi şi mai bune arme! După cum sînt informat, Casa Fugger ni le poate da, şi ni le va da. Vom renunţa la sare şi-i vom asigura lui Fugger transportul sării pe Mureş pînă la Tisa.

— Mă faci să rîd, chicoti voievodul mulţumit de siguranţa pe care i-o dădeau cuvintele lui Martinuzzy. Ce să facă Fugger cu sarea noastră de la Uioara?

— Foarte ușor de explicat, senioria voastră! S-o vîndă turcilor!

— Și regele ce-o să spună?

— N-o să spună nimic. Noi vindem lui Fugger, Fugger îi negustător, el vinde mai departe celui care plătește. Dar vă rog să nu vă neliniștiți în privința regelui, noi vom transporta sarca pînă la vărsarea Mureșului în Tisa... mai departe o vor transporta-o oamenii regelui, zîmbi Martinuzzy.

— Nu mai pricep nimic! spuse cu toată sinceritatea voievodul Zapolya.

— Nici nu trebuie să vă mai trudiți mintea cu afacerea aceasta, e prea puțin importantă! se înclină Martinuzzy. Voi spune să fie introduși trimișii lui Fugger. Veți avea bunăvoința să discutați cu ei despre arme. Eu ar trebui să plec. George, salută frumos pe senioria sa, noi mergem!

— Lasă copilul, știi foarte bine că oamenii au adus în dar lui George arbaleta pe care o rîvnește atîta! vorbi aproape rugător voievodul.

Martinuzzy binevoi să îngăduie rămînerea copilului.

— Ce facem cu țăranul? întrebă voievodul, cînd Martinuzzy era la ușă. Cancelarul îl privi lung. Cu Gheorghe Doja! preciză Zapolya.

— Aaa! I-am spus lui Bornemisza, așteptăm! răspunse Martinuzzy, care aștepta ca unele lucruri puse de el la cale să ia o întorsătură prielnică planului pe care îl avea în legătură cu Doja.

Majordomul introduse în camera de lucru pe cei doi trimiși ai Casei Fugger din Augsburg.

La vederea lor, băiețașul se trase în apropierea lui Martinuzzy. Cei doi negustători străini purtau pe umeri mantăi cu glugi, care pe lungan îl făcea și mai înalt, iar pe burtos și mai bondoc. Pălăriile cu borurile late pe care le aveau în mîini le legănau în fața voievodului, aplecîndu-și capetele pletoase și bărboase spre pămînt — toate acestea îl speriară pe copil.

Voievodul rîse ușor, încurajîndu-și băiețașul, dar privindu-i și el mai bine pe cei doi, începu să rîdă de-a binelea.

— Mi-ați speriat copilul! spuse prietenește.

Cei doi rîseră și ei și-și îndreptară fețele spre copil. Cel scund și voluminos își țuguie buzele, apoi plesni din limbă. Făcu întocmai așa cum făcea acasă cînd voia să-și îmbuneze copilul. Băiețașul zîmbi. Cel înalt scoase de sub manta o cutie frumos lustruită și apropiindu-se de copil, o deschise.

— Oooo! Arbaleta! Arbaleta mea! strigă bătînd din palme micul prinț.

Era o armă mică cu arc de oțel, cu patul încrustat în aur, o bijuterie periculoasă în mîna lui de copil.

— Tolba cu săgeți! Unde-i tolba cu săgeți? strigă copilul. Atunci burtosul începu să rîdă și, învîrtindu-se ca un titirez, făcînd o mișcare de scamator, scoase și tolba cu săgeți, o cutie lunguiață de fildeș, atîrnată de o curelușă cu catarama de aur.

Martinuzzy nu mai putea îngădui această lipsă de etichetă. El făcu o plecăciune și, luînd copilul de mînă, ieși din cameră.

— Poftiți, domnilor, spuneți! îi îndemnă Zapolya după plecarea cancelarului.

Cei doi se priviră unul pe altul, ghiontindu-se. Cel burtos începu:

— Senioria voastră! Casa Fugger vă oferă cele mai desăvîrșite arme albe și de foc, ultimele noutăți. Noua noastră arbaletă e neîntrecută. Are un arc puternic de oțel, scoc de direcție, cocoș frînat, coardă din sîrmă de oțel în trei fire. Are bătaie sigură la două sute de pași, o armă minunată! Avem gata împachetate o mie cinci sute asemenea arbalete. Vi le putem trimite imediat.

— Peste numărul celor ce urmează să le predați primatului Ungariei, arhiepiscopului Bakács? întrebă voievodul.

Agenții rămaseră surprinși.

— Da, — zise voievodul, — cîte arbalete urmează să dați arhiepiscopului de Esztergom?

— Niciuna! răspunseră amîndoi agenții într-un glas.

— Cum îndrăzniți să tăgăduiți? îi întrebă răstit Zapolya.

— Niciuna, senioria voastră, aşa să ne ajute dumnezeu! Într-adevăr, livrăm familiei Medicis din Florenţa trei mii de arbalete, dar nu arhiepiscopului! Cu arhiepiscopul n-avem nimic! S-ar putea ca Medicişi, la stăruinţa sfîntului părinte papa Leon al X-lea, să cedeze aceste arbalete arhiepiscopului Bakács, pentru cruciada pe care o pregăteşte. Noi însă nu avem nici un amestec. Noi facem negoţ cu sultanul şi n-avem nici un interes să ne punem rău cu el... mai ales acum, cînd puterea padişahului e atît de mare!

— Aşa! Va să zică Medicişi... papa! Bine, atunci îmi veţi aduce mie, în cea mai mare grabă, trei mii de arbalete! Nu vreau să ştiu cum şi pe ce cale... pînă-n primăvară vreau să le am!

— Senioria voastră... familia Medicis... sfîntul părinte... plătesc cu bani gata!

— Ştiu! Banii indulgenţelor [1]. Dar sarea pe care vreţi s-o vindeţi sultanului nu preţuieşte mai mult decît banii de pe indulgenţele papei? vorbi Zapolya, arătîndu-se jignit. Frumoasă afacere faceţi voi, ăştia din Augsburg! Ce va spune sultanul cînd va afla rostul armelor date lui Bakács?

— Noi nu dăm nici o armă arhiepiscopului! Nici o livră de pulbere! căutară să se dezvinovăţească agenţii lui Fugger.

— Nu! Vezi bine, voi vindeţi Medicişilor! Şi papa Leon cine-i? Credeţi că-l veţi putea trage pe sfoară pe sultan? Vreau cele trei mii de arbalete. Treaba voastră cum vă veţi descurca cu papa şi cu Bakács!

— Avem cea mai grozavă arhebuză cunoscută pînă astăzi. Senioria voastră ar putea să renunţe la două mii de arbalete în schimbul a cinci sute de arhebuze, pe care vi le vom putea livra în cea mai scurtă vreme.

— Vreau şi aceste cinci sute de arhebuze, vreau şi arbaletele, şi mai vreau şi o mie cinci sute de culevrine, pentru cavaleria mea uşoară! spuse răspicat Zapolya.

---

[1] Indulgenţe — una din şarlataniile papilor: un fel de certificate vîndute cu preţuri mari, prin care se asigura izbăvirea de orice păcat şi fericirea în ceruri. (N.A.)

— Sarea nu poate acoperi costul atîtor arme! îndrăzni lunganul.

— Vă dau și minele de plumb, ce mai vreți? le spuse Zapolya.

— Minele de plumb și aur le avem, ni le-a arendat majestatea sa regele! Nu dispune senioria voastră de ele?

— Da? Îndrăzniți? Minele se află în munții mei, nu în Buda, unde stăpînește regele, căută să-și arate voievodul puterea.

Cei doi negustători se priviră din nou: lunganul plecîndu-și privirea spre ochii bondocului, acesta îndreptîndu-și ochii în sus, cătînd privirea însoțitorului său. Nu se așteptaseră la greutăți din partea voievodului. Cu regele Ulászló încheiaseră tîrgul foarte ușor; regele era grăbit să pună banii în buzunar. In actul încheiat nu prevăzuseră greutățile care se vor ivi. Intr-adevăr, regele stăpînea în Buda, dar băile erau în Ardeal. Și Zapolya începea, condus de Martinuzzy, să-și afirme din zi în zi tot mai mult suveranitatea, surpînd-o pe a regelui.

— Nobilul Mayláth se afla acolo cînd am încheiat tîrgul, și după cum știm, munții în care se află băile sînt, conform dreptului seniorial, sub jurisdicția sa, spuse lunganul, care era și consilierul juridic al Casei Fugger.

— A! Mayláth! făcu voievodul supărat. Duceți-vă la Mayláth să vă dea și sarea, pentru ce-ați mai venit la mine? N-am nevoie de armele lui Fugger, le voi găsi în Nürnberg, mai ieftine și tot așa de bune!

— Senioria voastră, nu vă supărați, — începu lunganul să-l ia cu binișorul pe Zapolya, — noi am venit aici, la senioria voastră... știm cine-i stăpînul aici: regele și-a arendat băile de aur și plumb, dar am putea face un act complimentar și cu senioria voastră.

— Să vă arendez și eu băile regelui? chicoti voievodul.

— Da! Aceleași băi! Un tîrg pentru aceleași băi... și pentru iobagii care vor lucra în ele. Acum cînd lumea se frămîntă, răscolită de papa Leon și de arhiepiscopul Bakács, ce-am face noi aici, în Ardeal, fără

sprijinul senioriei voastre? Chiar acum, mulți au părăsit băile și-au plecat să se înroleze. O poruncă din partea senioriei voastre și recrutorii papei nu-și mai pun piciorul prin munți. Iar dacă ați avea și bunăvoința să trimiteți la Zlatna și Abrud două steaguri, cu doi comandanți buni, treburile ar merge după cea mai bună rînduială. Băile nu valorează nimic, dacă n-avem oameni care să muncească în ele! Strîngînd pe pribegi, restabilind buna rînduială, oare nu plătesc toate aceste binefaceri mai mult decît prețul de arendă plătit regelui?

Zapolya începu iarăși jocul cu medalionul purtător de noroc, așa după cum făcea totdeauna cînd se afla într-o încurcătură; el avea credința că amuleta aceea îi luminează mintea.

— Vorbiți cu Martinuzzy, eu nu mă amestec, însă armele vreau să le am cît mai repede cu putință. Spuneți-mi, ce se aude prin lume, ce se spune despre cruciada papei și-a arhiepiscopului Bakács? Sînt vîriți numai veneției? Augsburgul, Nürnbergul, Hansele, ce zic? Nu se amestecă? Dar împăratul?

— Nu știm, senioria voastră! Noi nu ne amestecăm, așa să ne ajute dumnezeu, dacă ne amestecăm! vorbi lunganul, făcînd doi pași îndărăt.

— Nu vă amestecați, dar dați arme, și pulbere, și bani. Cum vine asta, cinstiți neguțători?

— Nu dăm nici arme, nici pulbere, nu dăm nici bani, noi vindem! Vindem familiei Medicis, în primul rînd. Ce fac ei cu mărfurile, nu ne privește! Ce socoteli au ei cu veneției și cu sfîntul părinte, treaba lor, noi nu ne amestecăm!

— Și lumea?... Ați străbătut atîtea țări... ce se aude?

— Cu voia senioriei voastre, vă spunem: Țara Ungurească e în mare fierbere și nici Ardealul nu-i liniștit! Tot așa-i și prin Boemia, Slovacia — toți se frămîntă, orașele cu orășenii, satele cu țăranii și iobagii, ce-o ieși din asta, numai bunul dumnezeu știe! Noi încheiem tîrguri, vindem mărfuri bune; asta-i a noastră... Unde vom ajunge?... Omul ridică din umeri îngrijorat, apoi continuă: Pretutindeni, pe dru-

muri, cete de țărani, chiar și tîrgoveți. Nenumărați călugări, nobili fără nici o para în buzunar, o lume întreagă pornită la voia întîmplării! Merg spre tabere, spun ei, dar tabere după cîte știm nu sînt nicăieri. Nu-i nici o regulă, nici o rînduială în toate acestea. Comandanți nu sînt. Seniorii stau deoparte, iar cei care sînt în preajma regelui organizează jocuri cavalerești, petrec cu regele și nimeni nu se ocupă de ceea ce s-a pus la cale, numai arhiepiscopul cutreieră țara cu ceata sa de recrutori. În Cluj, poate că știți, a fost o răscoală. La Oradea, mii de oameni înconjoară palatul episcopal, cer arme pentru a pleca în cruciadă. Dincolo de Tisa, pusta clocotește a vijelie, iar prin tîrguri și prin orașe, oamenii lui Szaleresi răscolesc breslele. Ce-o ieși din asta, să ne ferească dumnezeu!... Pretutindeni apă tulbure, senioria voastră!

Zapolya căzu pe gînduri. Într-adevăr, auzise atîtea de la unul, de la altul, de la Bornemisza, numai Martinuzzy nu-i spusese nici un cuvînt: „Nu cred să fie chiar așa, Martinuzzy mi-ar fi spus", caută să se liniștească voievodul.

— Bine, domnilor, rămînem înțeleși. Armele pe care le-ați adus pentru probă le vom încerca mîine în tabăra lui Martini. Cred că voi veni și eu acolo. Și, — îi asigură Zapolya, — să n-aveți nici o teamă! Lumea n-a fost niciodată mai liniștită ca acum. Voi, negustătorii, prea vă speriați și de umbra voastră! Încheiați în grabă socotelile și întocmiți actele cu Martinuzzy. Eu vreau armele în cea mai scurtă vreme; pînă la începutul primăverii să le am aici!

— Prea bine, senioria voastră, ne vom înțelege cu domnul Martinuzzy!

Cei doi din Augsburg se retraseră.

Rămas singur, Zapolya își făcu în gînd socotelile. Rezultatul fu îngrijorător. Sarea era singura lui sursă de venituri mai de preț; abia acum cînd rămase singur începu să-și dea seama de asta. Celelalte venituri nu reprezentau mare lucru. Darea pe care trebuiau s-o plătească iobagii voievodului nu aducea aproape nimic, oamenii sărăciseră cu totul. Și iată că acum

s-a terminat şi cu sarea! De unde naiba va mai scoate bani? Principesa nu vrea să ştie de nimic: curtea mare, lux!... Şi tot acum, ambasadă la Constantinopole! „Unde dracu vrea să mă ducă Martinuzzy? se întrebă cu glas tare Zapolya. O să ajung în starea de a nu-l mai putea plăti pe Martini şi soldele mercenarilor, şi ce mă fac fără ei? Auzi! Mayláth! Cîinele coace ceva în Buda împotriva mea; fără îndoială, ar vrea să-mi ia locul! Ce dracu mai poate fi şi cu ambasada şi cu îndemnul principesei şi al lui Martinuzzy de a mă pune rău cu regele? izbucni iarăşi Zapolya. Doamne, complicată devine uneori viaţa!"

Intră episcopul de Alba, monseniorul Iosif de Kuty. O umbră înveşmîntată — ochi vii, faţă măslinie, nasul coroiat. Omul asupra căruia Zapolya îşi îndrepta cu plăcere glumele.

— Ah! bine că venişi, îl întîmpină voievodul bucuros, uitînd toate necazurile care-l frămîntaseră cîteva clipe mai înainte. Ce-i cu papa, nu-şi mai încape în piele?

Monseniorul de Kuty îşi înalţă capul, făcu un pas înapoi, apoi buzele lui uscate murmurară cîteva cuvinte de slavă pentru papa Leon şi spuse:

— Nu mă aşteptam ca să aud tocmai din partea măriei voastre cuvinte aşa de puţin respectuoase la adresa înalt prea sfîntului nostru părinte papa Leon al X-lea!

— Ei, lasă, n-am spus nimic supărător! Dar parcă dracul îl pune tocmai acum să răscolească lumea!

— Senioria voastră! făcu episcopul indignat.

— Ce-i, iar te-ai supărat? Ce ai astăzi, omule, nu te mai recunosc! Ia să vedem despre ce-i vorba?

— Am venit pentru a vă cere întărirea unei hotărîri pe care am luat-o, şi monseniorul de Kuty scoase din mîneca sutanei un sul. De drept, nu sîntem obligaţi, însă... fiindcă măsurile pe care domnul cancelar le-a luat în ultimul timp, în numele măriei voastre, opreşte executarea capitală, în judecăţile aduse de către seniori, fără întărirea măriei voastre, m-am supus şi-am venit!

Monseniorul de Kuty îi întinse sulul cu hotărîrea de condamnare la moarte, pentru aţiţare la răscoală, a doisprezece iobagi. Zapolya citea cuvînt de cuvînt, episcopul îi traducea, căci hotărîrea era scrisă în limba latină. Cînd ajunse pe la jumătatea textului, poate de plictiseală, poate ca să-i facă voia episcopului, sau poate numai din uşorul spirit de împotrivire ce-l nutrea în sufiet cancelarului său, luă pana şi semnă.

Monseniorul de Kuty strînse în grabă sulul, îl vîrı în mîneca sutanei şi se înclină, grăbit de plecare.

— Pleci aşa de repede ? îl întrebă voievodul.

— Mai aşteaptă şi alţii, măria ta, răspunse episcopul şi ieşi.

— Of, of ! făcu voievodul trecîndu-şi mîinile prin păr. Ar fi plecat şi el, s-ar fi dus spre grajduri, spre curtea dinlăuntrul cetăţuiei, unde cavalerii la ceasul acela făceau exerciţii de luptă călare, împlătoşaţi şi înzăoaţi, dar obligaţiile erau obligaţii şi trebuia să şi le îndeplinească.

2

Voicu, fiul judelui Nicoară din Inău, împreună cu alţi unsprezece iobagi din sat, stăteau închişi în una din subteranele reşedinţei episcopale, aşteptîndu-şi pedeapsa. In ziua aceea, prin semnătura voievodului, li se pecetluise soarta : moartea prin tăierea capului!

Vina lor nu era prea mare, însă monseniorul de Kuty vrea să dea o pildă, şi cînd e vorba de aşa ceva, totul e îngăduit unui mare senior.

Oamenii parcă mai nădăjduiesc. Voicu caută să-i încurajeze pe cei mai slabi, însă spre seară apăru schingiuitorul episcopului, călugărul Calist. Oamenii îl priviră miraţi. Stătea în prag şi rînjea. De data aceasta n-avea la el niciunul dintre instrumentele de tortură, ci ţinea în mînă o făclie.

— Talpa iadului vă așteaptă, ticăloșilor! le zvîrli în față, printre buze, Calist. Și începu să citească la repezeală textul latin al sentinței.

Era o formalitate pe care n-o îndeplinea nici un senior, însă episcopul de Kuty, om al ierarhiei bisericești, căuta să păstreze formele în toate împrejurările, chiar și atuncea cînd era vorba de condamnarea la moarte a unor iobagi.

Iobagii, deși nu pricepeau o boabă, simțiră despre ce era vorba. Se așteptau la o pedeapsă grea, dar nu la tăierea capului. Calist spuse cîteva cuvinte și pe limba lor; ei ascultau cu ochii largi deschiși, fixați asupra lui Calist, și nu le venea să creadă. Erau toți tineri... ar mai fi avut mulți ani de trăit. Cîțiva se îngroziră și începură să se tînguiască. Tînguielile stîrniră mulțumirea lui Calist. El începu să rîdă drăcește, frecîndu-și mîinile de bucurie.

— Tăceți odată! răcni Voicu.

Oamenii amuțiră. Calist se încruntă, își roti ochii ca să descopere în întunericul subteranei pe cel care strigase. Voicu îi ieși în față.

— Ciinilor, o să vă vină și vouă rîndul! îi strigă lui Calist. Cu mîna dădu să-i prindă călugărului poala sutanei și să-l tragă în jos. Calist feri înapoi, trînti ușa grea, o zăvorî și porni, afurisind, în lungul gangului.

Faptele se petrecură în toamnă. Anul fusese slab, seceta arsese ogoarele, fînul din crînguri. Ceea ce rămăsese fusese strîns și îndrumat spre hambarele episcopiei; oamenii nu mai aveau aproape nici cu ce să se hrănească, mîncau poame pădureți, fierte în apă. La iarnă se gîndeau să macine ghindă sau coji de arbori. Singura lor nădejde le erau viile, care rodiseră bine, iar seceta în loc să le strice, le ajutase. Orașul era în apropiere, vor vinde ceea ce le rămîne din vin, iar cu banii obținuți își vor acoperi din nevoi.

Dar tocmai în timpul culesului năpădiră satul oamenii episcopului, în frunte cu intendentul. Alergau de la o vie la alta, strîngeau bărbați și femei pentru munci pe un domeniu ce-l avea episcopia în josul văii

Mureșului. Oamenii își văzură și ultima nădejde spulberată.

Cînd cei strînși auziră despre ce-i vorba, trimiseră pe judele Nicoară să-l înduplece pe intendent, prin cuvinte potolite, că nici vorbă nu poate fi de părăsirea viilor tocmai în timpul culesului, că anul a fost rău pentru bucate, că tot ce-a rodit pămîntul a intrat în hambarele episcopiei, iar singura lor nădejde le-a rămas în puținul vin pe care-l vor face.

Pe măsură ce judele vorbea, intendentului îi creștea furia. Nu-l mai lăsă pe jude să-și termine cuvîntarea potolită, îl lovi cu biciul peste cap, strigînd călugărilor ostași care-l însoțeau:

— Minați-i! și dînd pinteni calului porni în galop în susul satului, cotind dealul către Alba.

Judele Nicoară rămase aplecat, cu capul prins în palme, printre degete i se prelingea sîngele din rana făcută pe față cu șfichiul biciului. Oamenii începură a striga și a se văita întîrziind plecarea.

Călugării căutară să pornească mulțimea îndărătnică împingînd-o cu alebardele, strigînd mereu:

— Porniți, porniți!

— Stați pe loc! Nimeni nu mai face un pas! se auzi deodată vocea puternică a lui Voicu, fiul judelui.

Călugării ostași, vreo douăzeci la număr, se simțeau tari, aveau arme, alebarde lungi și spade la șold. Cel mai mare peste ei căută să pună mîna pe Voicu. El își făcu loc printre iobagi lovind cu alebarda pe cei care-i stăteau în cale. Cînd fu în apropierea lui Voicu, dădu să-l agațe de cămașă cu cangea alebardei și să-l tragă în mijlocul călugărilor. Voicu prinse cu mîna stîngă alebarda și repezindu-se spre călugări, cu dreapta îi prinse mînerul spadei și-o trase afară din teacă; apoi lovi cu tăișul mîna cu care călugărul ținea alebarda, zdrobindu-i osul. Înarmat cu armele călugărului, se repezi spre ceilalți ostași. Bărbații, și mai ales femeile, dădură buzna spre călugări strigînd; parii fură smulși de prin gardurile de curpeni și pe dată se încinse o bătălie straşnică între iobagi și călugări.

Voicu lovea cu spada, împungea cu alebarda; trînti la pămînt doi dintre călugări. Înfierbîntat de luptă, cu inima zvîcnindu-i de ură, lovea icnind. Dar în curînd nu mai putu face nimic, îi era peste putinţă să străbată prin vălmăşeala care se încinsese. Oamenii şi femeile puseseră mîna pe călugări şi-i snopiră în bătăi, luîndu-le armele.

Intendentul se îndepărtase mult. Grăbea spre oraş fără să bănuiască măcar cele petrecute în urma lui. Numai într-un tîrziu cînd îşi aruncă ochii înapoi, în lungul drumului, şi nu văzu convoiul venind de către sat, bănui că s-a întîmplat ceva neprevăzut. „Tîlharii, — mormăi el, — te pomeneşti c-au împînzit dealul şi crîngul, apucînd-o care încotro!" Mai aşteptă puţin, şi fiindcă drumul spre sat rămînea tot pustiu, întoarse calul, înapoindu-se.

Pînă în dreptul bisericii catolice nu întîlni pe nimenea şi de aceea căzu pe gînduri. Cunoscîndu-i pe cei din Inău, totdeauna gata de împotrivire, se gîndi s-o ia la sănătoasa. Totuşi, înaintă în pasul calului, cu ochii în toate părţile. Deodată se pomeni c-o ploaie de pietre, lemne, bulgări de pămînt, însoţită de huiduieli şi înjurături. Inspăimîntat, dîndu-şi seama că în sat s-a petrecut iar o mică răzmeriţă, întoarse calul şi porni în fugă spre oraş.

După-amiază se întoarse cu o ceată numeroasă, înarmată şi cu două culevrine.

Iobagii se mai potoliseră. Judele trimisese femeile pe la colibele lor. În faţa bisericii catolice rămăseseră numai bărbaţii şi ceata călugărilor goi. Celor răniţi li se legaseră rănile. Erau în aşteptare — bănuiau că lucrurile nu vor rămîne aşa, că monseniorul de Kuty nu va lăsa nepedepsită o asemenea răzvrătire.

Cînd îl văzură pe intendent venind cu o nouă ceată mult mai numeroasă, oamenii vrură să se împrăştie, dar vocea puternică a tînărului Voicu îi ţinu în loc:

— După ziduri, în curtea bisericii, fraţilor! îndemnă el.

Înarmaţi cu armele călugărilor, iar alţii cu pari groşi, ei intrară în curtea bisericii, baricadînd porţile şi aşteptînd cu înfrigurare.

Judele Nicoară ar fi vrut să rămînă dincolo de zid, să încerce o împăcare, însă fiu-său, Voicu, îl trase înăuntru, luînd cu dînşii şi pe călugării prinşi.

Biserica catolică n-avea nici o legătură cu satul deoarece satul era valah. Biserica fusese ridicată acolo de către episcopie ca o momeală pentru schismaticii din sat şi de prin împrejurimi şi ca un punct de sprijin şi apărare împotriva satului; tot din pricina aceasta i se ridicaseră şi ziduri înconjurătoare.

Se înţelege, opunerea era zadarnică, dar nici cu uşurinţă nu puteau fi scoşi de acolo. Ceata intendentului înconjură zidurile somîndu-i să se predea. Deschise foc cu cele două culevrine aduse cu ei pentru a-i înfricoşa. Drept răspuns, de după ziduri, intendentul auzi o voce puternică:

— Dacă nu încetaţi focul, călugării pe care îi avem prinşi vor fi ucişi!

Intendentul aproape că uitase de călugări. Vorbele auzite îl puneau într-o grea încurcătură. Nu mai putea hotărî cu de la sine putere, trebuia să aducă la cunoştinţa episcopului cele întîmplate. Lăsă totul în seama unui mic nobil supus episcopului, iar el alergă din nou spre reşedinţa episcopală.

Se întoarse numai a doua zi, însoţit chiar de monseniorul de Kuty.

— Nu vă apropiaţi, ar fi în stare să vă zvîrle vreo săgeată în piept! îl făcu atent intendentul pe episcop, cînd ajunseră în apropierea bisericii.

— Au şi arcuri? întrebă surprins monseniorul de Kuty.

— S-ar putea să aibă! răspunse fără siguranţă intendentul.

În sat urlau cîinii, se auzeau plînsete de copii; unele femei mai cutezătoare le ieşiră înainte ameninţîndu-i. Monseniorul de Kuty fu înspăimîntat. Pornise de la reşedinţa episcopală hotărît să termine odată pentru totdeauna cu acest sat, în care răzmeriţele se repetau an de an, dar acum îşi dădea seama c-ar fi fost foarte greu s-o facă. În primul rînd erau cei douăzeci de călugări prizonieri pe care la o încercare

de represiune i-ar fi pierdut fără doar şi poate. Apoi satul care aducea venituri frumoase, căci pămîntul era rodnic. Cu cine-l va munci în viitor? Şi apoi viile... viile dădeau cel mai bun vin! E drept, jumătate din vin rămînea iobagului, dar jumătatea episcopiei însemna peste o mie de vedre, căci oameni pricepuţi ca în Inău la treburile viilor nu se prea găseau pe celelalte domenii ale episcopiei.

— Să vină judele! porunci el.

— Judele se află în mijlocul lor! răspunse intendentul.

— Cum?! Şi el e cu ei? Nu-mi vine să cred! Du-te la poartă şi strigă, spune-le că sînt aici, c-am venit să văd, să le fac dreptate! Spune-le să-l lase pe jude afară pînă nu mă răzgîndesc, aşa să le spui!

Intendentului îi era teamă să se apropie prea mult, totuşi n-avu încotro şi se duse.

— Inalt prea sfinţia sa monseniorul de Kuty se află aici, nu-l supăraţi prea mult dacă ţineţi la vieţile voastre, ale femeilor şi copiilor voştri! Daţi judelui drumul să iasă, să vină să se închine înaintea sfinţiei sale.

— Să vină prea sfinţia sa aici, să stăm de vorbă, îl aşteptăm! se auzi o voce puternică.

O cascadă de afurisenii ieşi din gura monseniorului de Kuty cînd auzi, repetate de intendent, cuvintele lui Voicu.

— Să-i ţineţi înţărcuiţi aici pînă or muri de foame şi de sete! hotărî episcopul, gata să facă calea întoarsă.

— Ce-ar fi dacă am strînge femeile şi copiii, vieţile lor poate i-ar îndupleca? îşi dădu cu părerea intendentul.

Monseniorul de Kuty îşi supse buzele. Cu barba rasă, dusă înainte, cu nasul coroiat, părea o pasăre de pradă.

— Fă-o! spuse el, mulţumit de ideea propusă.

Intendentul dădu poruncile cuvenite şi parte dintre ostaşi se împrăştiară prin sat, scotocind colibele, strîngînd toate femeile, copiii şi bătrînii. Pînă şi pe

popa valah, bătrîn de peste o sută de ani, îl aduseră în fața monseniorului de Kuty, tot îmboldindu-l de la spate.

Începură să-i chinuie pe toți. Țipetele și vaietele se auzeau înfiorătoare, străpungînd inimile celor de după zidurile bisericii. Răspunseră și ei la fel, schingiuind pe călugării prinși. Dar își dădură seama că nu ușura cu nimic chinul la care erau supuși cei apropiați lor. Așa că după cîtva timp hotărîră ca judele să se predea, numai monseniorul de Kuty să înceteze schingiuirile femeilor și-al celor lipsiți de apărare.

Judele Nicoară ieși de după ziduri și îngenunche în fața episcopului. Îi ceru îndurare. Vorbi de greul vieții lor, de anul care fusese rău, de vii. Aminti episcopului că jumătate din vin aparține episcopului, că a zecea parte o așteaptă pivnicerul voievodului. Aminti pe ocolite și de drepturile de care se bucurau în trecut și cum toate acestea s-au uitat. Monseniorul de Kuty îi asculta tînguirile. L-ar fi lovit cu cizma în cap, l-ar fi călcat în picioare, însă știa că toate acestea nu duc la nici un rezultat. Își descărcă doar mînia și nimic mai mult. Îi trebuia ceva care să rămînă pentru veșnicie în mintea iobagilor și nu numai din satul Inău, ci tuturor care trăiesc pe domeniile episcopiei.

— Scoală-te! îi porunci el. Am nevoie de doisprezece dintre ei. Capii, ai înțeles? Pe ceilalți îi iert, vreau să fiu îndurător cu voi! Rămîneți și vă culegeți viile, nimeni n-o să vă mai miște din loc! Dar vreau doisprezece dintre ei, hai, du-te!

Judele aruncă o privire asupra mulțimii de femei, copii și bătrîni înconjurați de ostași. În mijlocul lor îl văzu pe popa bătrîn, o umbră de om. Toți stăteau împietriți, căci schingiuirile încetaseră cît timp judele fusese îngenuncheat. Judele scoase un oftat din adîncul sufletului și porni spre zid.

— Voicule, alegeți unsprezece ortaci și dumnezeu să vă ajute! zise el cînd fu în mijlocul iobagilor, apoi se prăbuși în brațele feciorului său.

Haita se întorcea de la dresaj. Optzeci de copoi de Nyárád, mai iuți ca cerbul, și patruzeci de dogi puternici în stare să doboare zimbrul, formau haita de vînătoare a voievodului. Zece gornici îngrijitori se țineau pe o parte și pe alta a haitei, iar în frunte călărea picherul Ian Klepka, un husit eretic aciuat la curtea tatălui voievodului. Zapolya ținea foarte mult la el, căci își petrecuse copilăria în apropierea lui. Ian Klepka îl inițiase în arta vînătoarei cu cîini și șoimi, și tot el îl învățase să țintească cu arcul și să călărească pe un armăsar sălbatic, fără șa și fără frîu. Ian Klepka era un bătrîn pișicher și un bețivan înrăit. Deși trecut de șaizeci de ani, se ținea numai de șotii. Voievodul făcea haz de el și-i trecea toate cu vederea. Cehul nu putea suferi fețele bisericești catolice și de multe ori, cu prilejul vînătorilor organizate de Zapolya, la care lua parte și episcopul de Alba, monseniorul Kuty, husitul făcea cîte o poznă episcopului stîrnind rîsul vînătorilor.

Ian Klepka nu era singurul husit din cetate. Pe ulița curelarilor mai locuiau cîteva familii de armurieri cehi care aveau aceeași credință. Fuseseră aduși de către voievod o dată cu introducerea în oștire a armelor de foc purtate de oameni. Condițiunea principală fusese ca ei să nu se amestece în treburi bisericești, să nu încerce să facă prozeliți și, dacă se poate, să-și uite schisma. Cu toate acestea însă, husiții își arătau în orice împrejurare disprețul lor față de clerul roman, iar cel mai înverșunat era Ian Klepka.

Episcopul de Alba, monseniorul Iosif de Kuty, împreună cu suita sa, se întorcea de la execuția capitală care se făcuse sub ochii săi. Cei doisprezece iobagi, în frunte cu Voicu, feciorul judelui Nicoară, fuseseră decapitați. La execuție fuseseră aduși iobagi de pe toate domeniile episcopiei, precum și toți oamenii din satul Inău. Judele Nicoară și fiica sa Ilina, o copilă abia trecută de șaisprezece ani, erau și ei acolo.

În timpul execuției, monseniorul de Kuty zărise fata. Era singura în mulțimea aceea de bărbați. Ilina nu-l slăbea din ochi. Monseniorul de Kuty se gîndi ca fata să-i fie adusă la castel, dar renunță. Să mai treacă oleacă de vreme, prea pare îndurerat judele Nicoară!

Valentin împreună cu baciul Bándy și cu Ferkó se îndreptau călări spre poarta cea veche a orașului Alba. Veneau să afle vești despre Doja și să se întîlnească cu starostele Taill, care urma să sosească și el.

Cei trei călăreți trebuiau să treacă prin dreptul locului de execuție, unde se aflau stîlpii și butucii călăilor. Cînd ajunseră acolo văzură strînși o mare mulțime de iobagi cu lacrimi în ochi. Episcopul și suita sa priveau cu plăcere cum zburau capetele retezate de securea călăului.

— Ptiuu! scuipă Ferkó, indignat peste măsură de purtarea monseniorului de Kuty.

— Stai binișor, mă Ferkó! mormăi baciul Bándy.

— Mare ticăloșie! scrîșni și Valentin.

— Ssst! făcu baciul Bándy, căutînd să-și ascundă mînia care-l cuprinsese.

Ilina se apropiase pînă la zece pași de monseniorul de Kuty. Nu plîngea, nu părea nici înspăimîntată, era doar cu privirea ațintită pe fața măslinie a episcopului și uneori tresărea. S-ar fi repezit și și-ar fi înfipt degetele în gîtul episcopului; ar fi mușcat și sfîrtecat grumazul lui lung și uscat pe care fugea în sus și-n jos, ca un șoricel ascuns sub piele, mărul lui Adam, însă picioarele i se păreau de plumb și nu le mai putea mișca din loc.

Monseniorul de Kuty rîdea, glumea și uneori ochii lui lacomi se întorceau spre fată și-i oprea cîteva clipe asupra ei: îi plăcea din ce în ce mai mult.

Valentin privea și el fata... o privea însă cu alți ochi. Buzele îi tremurau, ochii îi lăcrimau. Își dădea seama că fata trebuie să fie fiica sau sora vreunui condamnat, ceea ce-l făcea pe Valentin să nu-și mai ia ochii de la Ilina. Îi plăcea atît frumusețea cît și dîrzenia înverșunată cu care-l țintuia pe episcop.

Cînd toboșarul anunță sfîrșitul execuțiilor, monse-

niorul de Kuty mai aruncă o privire asupra Ilinei frecîndu-şi bărbia, şi mai-mai să facă semn ca fata să-i fie adusă la castel, dar şi de data aceasta îşi alungă gîndul. Ba îşi făcu şi semnul crucii, ca să alunge ispita. Apoi întoarse spatele sîngeroasei privelişti şi, înfigînd pintenii în coastele calului, porni spre oraş, urmat de aproape de suita sa.

Nu se îndepărtase prea mult — o sută sau cel mult două sute de paşi. Suita era în urma lui. Zece oameni: cinci călugări şi cinci mici nobili de curte, supuşii episcopiei. Oamenii erau mai puţin tari de fire ca monseniorul. Spectacolul sîngeros la care luaseră parte făcuse să le năvălească în minte nenumărate gînduri negre: ceea ce s-a întîmplat cu cei doisprezece iobagi în ziua aceea, li se putea întîmpla şi lor. Mergeau tăcuţi în trapul cailor şi unii îl blestemau în gînd pe stăpînul lor.

Dar iată că haita voievodului se apropie de locul execuţiei. Mirosul sîngelui cald, vederea trupurilor însîngerate şi a bălţii de sînge în care pluteau capetele celor decapitaţi întărîtă cîinii, încît gornicii abia îi mai puteau stăpîni. Dogii începură să urle şi să latre scurt, copoii să schelălăiască ameninţător. Gornicii îi strigau pe nume pe cei mai înverşunaţi, căutînd să-i liniştească, dar cu toată stăruinţa nu reuşeau.

Ian Klepka, picherul beţiv şi eretic, opri calul în faţa butucilor şi băltoacei de sînge. Toată ura lui împotriva catolicilor izbucni clocotitoare. Injurii nelegiuite de eretic husit ieşeau valuri-valuri de pe buzele sale uscate. Ba chiar şi îndemnuri adresate iobagilor, care aşteptau să ridice trupurile celor decapitaţi, zvîrli în nesocotinţa sa. Deodată îi veni în minte, cu cugetarea lipsită de respect faţă de înaltele feţe bisericeşti, o idee năstrușnică, o idee de beţivan pişicher! Duse cornul la gură şi sună atacul, goana. Haita cunoştea semnalul, aşa după cum cunoaştea şi glasul picherului. Cei o sută douăzeci de cîini ridicară capetele adulmecînd şi toţi îşi îndreptară ochii spre Ian Klepka. Bătrînul husit făcu un semn spre monseniorul de Kuty, care se îndepărta în pasul calului. Iar buzele lui uscate dădură drumul cuvintelor de asmuţ: ţo! ţo! ţo!

Haita porni cu furie sălbatică. Trecu printre iobagii înmărmuriți de spaimă, trînti cîțiva la pămînt, mușcă mai mulți dintre ei și, înnebunită, turbată, porni în goană nebună asupra suitei episcopului. Monseniorul de Kuty dădu pinteni calului, luîndu-o la goană. Călărețiii ceilalți se împrăștiară pe cîmpia înghețată pentru a desface haita și a se putea mai bine apăra. O cățea de dog se avîntă într-un salt sălbatic și se căță pe spinarea calului sfinției sale, își înfipse colții în gluga mantăii monseniorului și-l doborî la pămînt.

Iobagii fugiră ca puii de potîrniche, luînd-o pe cîmp care încotro. Ilina rămase locului privind. În apropierea ei, Ian Klepka rîdea ca un bețivan smintit care nu-și dă seama de isprava făcută. Rîdea, și nici gînd n-avea să potolească haita de cîini, deși cîteva cuvinte și un sunet de corn din partea lui ar fi oprit-o în loc. Pe el îl ascultau, doar el îi crescuse, el îi dresase, dar gîndul acesta nu-i trecea prin minte lui Klepka.

Judele Nicoară fusese luat de gloata iobagilor înspăimîntați; Ilina rămăsese singură cu cei trei călărești din ceata lui Doja, care nu-și părăsiseră locurile nici ei. Fata privi spre picher, privi și spre cei trei, cerînd parcă ocrotire. Intîlnind ochii lui Valentin, se îndreptă spre el. Îl rugă din ochi s-o ocrotească.

Ian Klepka porni și trecu țanțoș prin fața celor trei călărești. Nici nu se uită la fată. Plin de isprava lui, mai mîndru ca oricînd, își dădu mustățile lungi și subțiri pe după urechi și chicoti:

— Să ne vedem în Tabor[1], voinicilor!

Vorbe fără rost, al căror înțeles nu-l pricepură călărești. De unde să știe ei că au în față pe un bătrîn husit!

— O s-o pățești, meștere! îi strigă bătrînul Bándy. Și nu se putea ghici din vorbele lui Bándy dacă glumește sau o spune în serios. Aleargă mai bine și îngenunchează în fața sfinției sale... Fă ce-ți spun eu, și asta cît mai în grabă, dacă vrei să-ți mai simți mîine capul pe umeri!

---

[1] Tabor — oraș tabără. Salut husit, avînd sensul: Să ne vedem, să ne strîngem în tabăra noastră. (N. A.)

— Oho ! La dracu ! Nu se teme bătrînul Ian Klepka, răspunse ţanţoş picherul şi făcu cu ochiul spre cetatea de pe culme.

Gornicii săriseră în ajutorul monseniorului de Kuty, alungaseră cu ciomegele cîinii, îl ridicară de pe pămînt, îi şterseră hainele, îi puseră tichia pe cap. În timpul acesta, Ian Klepka ajunsese şi el în dreptul episcopului. Cînd îl văzu, furia monseniorului de Kuty nu mai cunoscu margini. Începu să înjure ca un grăjdar, apoi scrîşni din dinţi :

— Blestematule ! Zilele tale sînt numărate, o să-ţi tai capul, o să te jupoi de viu, eretic păcătos !

Bătrînul Ian Klepka rîdea ca un smintit, ceea ce-l întărîta şi mai tare pe monseniorul de Kuty.

— Lighioană necredincioasă ! zbieră el. O să te ard de viu ! O să-l afurisesc şi pe stăpînul tău. O... dar se opri.

Valentin împreună cu cei doi tovarăşi ajunseseră în dreptul lui. Cînd monseniorul de Kuty văzu fata cocoţată pe crupa calului, la spatele lui Valentin, căci tînărul ca s-o scape din locul acela îi venise în ajutor luînd-o pe cal, mînia lui se îndreptă turbată împotriva celor trei :

— Tîlharilor, daţi jos fata de pe cal ! Hoţilor de drumul mare, cum îndrăzniţi ? Hei, Calist, Gábor, Jóska ! începu să strige pe cei din suita sa. Laşilor, m-aţi lăsat în mijlocul drumului, pradă acestor tîlhari ?

Cei strigaţi grăbiră spre el ; unul îi aducea calul. Monseniorul de Kuty sări imediat în şa.

— Daţi-l jos din şa pe acest bătrîn eretic ! porunci el. Tăiaţi-i capul ticălosului de husit !

— Oho ! Şterge-te pe buze, sfinţia ta ! îi dădu bătrînul cu tifla, şi înfigînd pintenii în burta calului, porni în galop spre cetate.

Oamenii episcopului nu îndrăzniră să se ia după el. Înconjurară însă pe cei trei călăreţi şi cu toată împotrivirea lui Valentin reuşiră s-o smulgă pe Ilina de pe cal. Valentin şi Ferkó îşi înfrînară caii gata de luptă, însă bătrînul Bándy interveni liniştindu-i. El îşi scoase căciula şi se adresă episcopului :

— Măria ta, iartă unor drumeți. Mînia te face să păcătuiești față de niște călători pașnici ca noi. N-avem nimic cu vînătorul voievodului, nici cu cîinii lui. Fata asta a venit la noi ca s-o ocrotim. Nu ne împotrivim să ne fie luată, deși nu s-ar cădea ca ea să fie dusă la castelul măriei tale, cu tot dreptul pe care-l ai asupra ei. Nu se cade, măria ta, nefiind un nobil mirean!

Episcopul de Alba simți năpădindu-i sîngele în creștet. Ilina stătea acum liniștită și-l privea din nou cu aceiași ochi pătrunzători, plini de ură.

— Dați-l jos de pe cal! La spînzurătoare cu tîlharul acesta cutezător! strigă monseniorul, strîngînd frîul calului.

Valentin trase spada, făcu la fel și Ferkó, și amîndoi se pregătiră de luptă. Bătrînul Bándy îi fulgeră cu privirea, apoi își împinse calul înainte.

— Măria ta, nu te lua după tinerețele astea, ascultă-mă pe mine că sînt om bătrîn, ascultă-mă și judecă-ne: Noi stam și priveam la legiuirile măriei tale... fata a venit la noi... n-aveam nimic cu ea! N-am vrea să iasă cu vărsare de sînge din atîta lucru de nimic! Dă poruncă să nu ni se pună nimeni în cale, că n-am pornit de acasă ca să ne hărțuim cu lumea. Noi avem drumul nostru și rămînem slugi vrednice ale voievodului și ale domnului nostru Isus Hristos!

— Cine sînt tîlharii aceștia? întrebă episcopul, adresîndu-se unui nobil din suita sa.

— Cine sînteți voi, ostași? îi întrebă nobilul.

— Oameni liberi din scaunele secuiești de răsărit, domnule. Avem treburi la curtea voievodului, atîta doar! răspunse bătrînul Bándy.

— Să lase fata și să-și vadă de drum! hotărî monseniorul de Kuty.

Nobilul și încă alți doi din suita episcopului dădură să se apropie, dar Valentin și Ferkó ridicară spadele pentru atac. Ilina începu să strige, parcă atunci s-ar fi dezmeticit dintr-un vis:

— Nu mă lăsați! Nu mă lăsați, oameni buni! Nu mă lăsa căpcăunului! se ruga de Valentin.

Spada tînărului scînteie, dar bătrînul Bándy îi prinse mîna:

— Stai locului, măi băiete, nu pentru treburi de felul acesta am pornit la drum! Băgaţi pe dată spadele în teacă! se răsti la ei. Sfinţia ta, — se adresă din nou episcopului, — o să te ajungă odată blestemul celor doisprezece, nu-ţi mai încărca sufletul şi cu pîngărirea copilei acesteia. Hai, mergem, băieţi! Bándy înfipse puternic pintenii în burta calului, care sforăi şi se ridică în două picioare.

— Staţi pe loc! strigă monseniorul. Aţi văzut nelegiuirea pe care mi-a făcut-o ereticul acela? îl întrebă pe bătrînul ostaş.

— N-am văzut, n-am auzit! Eram deoparte şi aveam gîndurile noastre. Dă poruncă să nu ne stea nimeni în cale, altfel ne deschidem calea singuri, şi nu ştim cine va avea să-şi oblojească rănile!

— Oameni buni, nu mă lăsaţi! se ruga Ilina.

Dar bătrînul Bándy nu voia să mai audă de nimic, nici nu se uită la ea, îşi struni calul şi se răsti către Valentin:

— Ţine-te după mine şi lasă fata în pace! Vom vedea ce-o mai fi!

De drept, canoanele interziceau seniorului cleric de a face uz de dreptul primei nopţi, însă monseniorul de Kuty era tînăr, nu se încurca în canoane, iar fata judelui Nicoară îi stîrnise, în împrejurarea aceea sîngeroasă, poftele. Privirea ei plină de ură îi răscolise întreaga fire. Ura îi dăduse fetei o frumuseţe de sălbăticiune, o frumuseţe cu totul deosebită. Monseniorul simţea nevoia de a o stăpîni, poate chiar de a o canoni, de a o frînge. Sîngele vărsat nu-i săturase pofta de nimicire. În privirile ei străpungătoare vedea privirile tuturor acelor care-l urau de moarte şi care l-ar fi sfîşiat dacă ar fi avut puterea.

Bătrînul Bándy părea hotărît să-şi ducă la îndeplinire ameninţarea. Se legăna în şa, cu spada sprijinită de greabănul calului. Monseniorul cunoştea pe secui şi ştia că atuncea cînd aveau o armă în mînă, erau în stare să se hărţuiască şi cu necuratul, dacă li s-ar fi pus în cale. El se întoarse către cei din suita sa, care aţineau calea voinicilor, şi-şi vărsă mînia asupra lor.

— Laşilor, oricine poate să mă insulte în bună voie. Nu sînteţi în stare să vă apăraţi seniorul, o să vă scopesc, o să vă vînd păgînilor ca fameni, să le păziţi haremurile ; doar pentru asta sînteţi buni ! Ce vă uitaţi aşa la mine ? Puneţi pe umerii fetei o manta şi trageţi gluga pe cap, cum vreţi să intru în oraş cu asemenea sălbăticiune neacoperită ?

Cei trei porniră. Fata se lăsă cu greu înfăşurată în manta. Gluga mare de franciscan îi acoperi capul în întregime ; strigătele ei abia se mai auzeau. Monseniorul de Kuty, episcop de Alba, porni în pasul calului spre oraş. Faţa îi era zgîriată de labele căţelei, umărul încolţit în două locuri... abia acum începu să simtă durerile arzătoare. Figura sfrijită a picherului îi apăru din nou în faţa ochilor.

„Ah ! Cîinele de dalmatin, tot răul numai din partea lui vine. Voievodul ar fi un mieluşel, dacă n-ar fi acest venetic ticălos, Martinuzzy ! El sprijină toate ereziile la curtea voievodului".

— Calist ! Calist ! strigă de două ori monseniorul. Apropie-te, ticălosule !

Omul strigat se apropie, aşteptînd porunca.

— Apropie urechea... apropie-te odată, ticălosule !... Ascultă, Calist, de astăzi în trei zile, — scrîşni monseniorul, — tîlharul acela de bătrîn husit... m-ai înţeles ?

— Pe ce cale ? întrebă Calist, schingiuitorul.

— Treaba ta ! Atîta vreau, capul ticălosului ! răspunse scurt.

— Am înţeles, sfinţia ta !

Episcopul îşi îmboldi calul cu pintenii şi porni în galop spre oraş.

4

Uliţa curelarilor se termina într-o fundătură, un fel de piaţă închisă. O latură a pieţei era ocupată de faţada barocă a hanului „Pelerinul", pe cealaltă latură, clădit în acelaşi stil greoi, se afla hanul „Cornul Vî-

nătorului". Mijlocul, cu mult mai lat, era ocupat de faţada hanului „Sfînul Andrei". La „Pelerinul" erau găzduiţi oaspeţii străini veniţi cu treburi la curtea voievodului. „Sfîntul Andrei" era hanul breslaşilor şi parterul era ocupat de dughenele neguţătorilor şi cancelaria breslelor. „Cornul Vînătorilor" era hanul drumeţilor, micilor nobili de ţară, al ţăranilor liberi înstăriţi. Meşteşugarii din oraş, cînd doreau şi ei să petreacă mai zgomotos, veneau de asemenea la „Cornul Vînătorului", căci taraful de ţigani care cînta în han era renumit în întreg Ardealul.

Uliţa curelarilor era cea mai lungă şi mai îngrijită uliţă din oraşul voievodal, şi cine locuia aici putea fi socotit un orăşean cu bunăstare. De altfel locuitorii uliţei, în marea lor majoritate, erau meşteri curelari şi şelari, meserie bănoasă, căutată. Numai în ultimul timp, de cînd cu întrebuinţarea armelor de foc în măsură mai mare, se aciuaseră şi cîţiva armurieri. Erau spaima vecinilor. Ei vindeau şi pulbere de puşcă şi, ferească dumnezeu, cine ar putea şti, ce se mai poate întîmpla ! Băştinaşii uliţei protestaseră pe lîngă voievod cînd dăduse casele acestor meşteri, dar Zapolya nu ţinuse seama de protestul lor.

In dughenele-ateliere lucrau toată ziua şi chiar o parte din noapte meşterul, calfele şi ucenicii. Mai mult ca în oricare oraş, neînţelegerile între meşteri şi calfe erau aici mai dese din pricină că pe lîngă regulile aspre ale breslei se mai afla şi stăpînirea voievodului, care se făcea greu simţită ori de cîte ori sărăcimea îndrăznea să ridice capul.

In oraşul voievodal dările erau mari, dar orăşenii erau mai în siguranţă. Numai cu conducătorii oraşului nu se prea împăcau locuitorii, căci ei neavînd nici un cuvînt de spus în treburile publice, stăteau la cheremul oamenilor puşi de voievod să-i administreze. Şi deşi oraş de scaun, nobilii însărcinaţi cu treaba aceasta îşi făceau de cap. Cînd plîngerile orăşenilor ajungeau la urechile voievodului, ceea ce se întîmpla rar de tot, nobilii slujbaşi erau schimbaţi. Veneau însă alţii şi mai hămesiţi şi treburile continuau mai rău ca înainte.

Ceea ce doreau şi cereau locuitorii oraşului, era ca pe lîngă slujbaşii voievodului să aibă şi ei un sfat, sau cel puţin un delegat al lor în conducerea oraşului. Însă cu toate stăruinţele şi cu toate darurile făcute n-au ajuns la nici un rezultat. Dar orăşenii nu se lăsau cu una, cu două — cînd li se ivea un nou prilej, îşi reînnoiau cererea, iar în sfaturile breslelor totdeauna numai despre asta vorbeau.

Starostele Taill, de curînd sosit în oraşul Alba-Iulia, cunoştea năzuinţele locuitorilor oraşului voievodal. Venise în oraş ca să vadă ce s-a întîmplat cu Doja, să pună o vorbă bună pe lîngă puternici, să dea un plocon acolo unde trebuie. Dar mai venise şi pentru a se întîlni cu Ambrus Szaleresi care-l însoţea pe arhiepiscopul Tamás Bakács cu care cutreiera ţara în vederea cruciadei. Taill lucra acum intens pentru cruciadă. Clujul ajunsese să aibă trei banderii de călăreţi, două sute de pedeştri şi un comandant cruciat care purta cu multă semeţie steagul cu stema oraşului. E foarte adevărat, fruntaşii oraşului cam strîmbau din nas şi căzdeau pe gînduri cînd îi vedeau trecînd pe cruciaţi — toţi părînd mai mult haiduci fioroşi, decît cruciaţi cu frica lui dumnezeu. Dar dîndu-le tot ce le trebuie, ostaşii popii Laurentius se purtau cu supunere. Dacă bogătaşii se uitau la ostaşii cruciaţi ai oraşului chiorîş şi îngînduraţi, în schimb nevoiaşii, calfele şi ceilalţi locuitori mai puţin avuţi îi priveau cu mîndrie şi-şi puneau în ei toate nădejdile. Era, oricum, o oaste a lor, mulţi dintre ei aveau fii, fraţi, prieteni înrolaţi în oaste de Laurentius. E drept, cea mai mare parte dintre oamenii popii erau iobagi din afara cetăţii, dar oare soarta lor, a orăşenilor nevoiaşi, era cu mult mai bună decît a iobagilor ?

Taill dăduse întîlnire celor trei voinici din ceata lui Doja la „Cornul Vînătorului“, el însă găzduise la „Sfîntul Andrei“, hanul breslaşilor.

„Cornul Vînătorului“ avea în dos o curte mare, înconjurată de ziduri înalte. Două porţi făceau să se poată trece din piaţă, prin curte, pînă în uliţa din spatele hanului, unde se afla clădirea reşedinţei episcopale. Întîmplarea făcuse ca cei trei voinici să ocolească şi

să treacă prin faţa palatului episcopal intrînd în curtea hanului prin poarta din dos, iar monseniorul de Kuty şi suita sa să parcurgă uliţa curelarilor în lung şi, trecînd prin poarta din faţă a hanului, să-i întîlnească pe cei trei în curte.

Valentin a mai putut s-o vadă o dată pe fată, să-l vadă pe monseniorul de Kuty şi pe Calist. „Orice s-ar întîmpla, — gîndi Valentin, — voi face tot ce-mi stă în putinţă şi voi scăpa fata din ghearele căpcăunului!"

In oraşul voievodal, cu năzuinţele locuitorilor niciodată împlinite, atmosfera era prielnică cruciadei. Starostele Taill găsi cu uşurinţă oameni gata să susţină cruciada.

In sala mare a hanului „Cornul Vînătorului", cei trei oameni din ceata lui Doja: baciul Bándy, Valentin şi Ferkó ocupaseră loc la una dintre mesele aşezate în colţul cel mai întunecos, în apropierea uşii care da în curtea din spatele hanului. Sala era aproape goală, cei trei se simţeau stingheri, totul li se părea străin şi duşmănos. Stăteau cu spadele la îndemînă, aşteptînd parcă un duşman care poate răsări de oriunde, în orice clipă. Tăceau. Bándy îşi rumega gîndurile cum ar putea să-l scape pe Doja din ghearele voievodului? Nenumărate planuri înnoda bătrînul Bándy în mintea lui de om păţit, trecut prin ciur şi sită. Scăpase din atîtea împrejurări primejdioase, el şi căpitanul lui, vor scăpa oare şi acum? Planurile bătrînului se spulberau însă unul după altul, aşa după cum se şi înfiripau. Cetatea voievodului are ziduri înalte şi groase, bine păzite; slabele lor mijloace şi nici chiar şiretenia cea mai dibace nu le poate străbate! Cum naiba să facă ei, o mînă de oameni? Nu, nu, nici şiretenia, nici puterea. Şi diavolul acela de staroste Taill nu mai vine, deşi a făgăduit că încearcă şi el, ba chiar vorbea la sigur! Dracul să-l ia, pesemne nu poate nici el nimic. Nu trebuia să se lase înduplecat atuncea, în Cluj, trebuia să încerce. Să fi luat urma trupei voievodului, să fi atacat şi fără îndoială ar fi reuşit să-l smulgă pe căpitanul Gyuri din mîinile nobilului Bornemisza. Şi dacă n-ar fi izbutit, ar fi murit cu toţii şi poate ar fi fost mai bine; ce rost mai are viaţa aceasta cînd Doja

nu mai e cu ei ? Gînduri negre, izvorîte din neputinţă. Dar bătrînul Bándy nu era omul care să se lase copleşit aşa de uşor de gînduri. „Ei, cît timp Gyuri îşi mai are capul pe umeri şi noi sîntem aici, aproape de el, nimic nu-i pierdut !“

— Valentine, — strigă bătrînul, alungîndu-şi gîndurile, — ar trebui să mîncăm ceva, măi băiete. Ce stai îngîndurat ? Ia mai descreţeşte-ţi fruntea şi adă desagii cu merinde !

— Să-l aşteptăm mai întîi pe staroste. Dracul are poftă de mîncare acum ! spuse morocănos Valentin.

— Îl putem aştepta şi sătui. Mă Ferkó, tu ce zici ? Nu te-a răzbit foamea ?

— Nu mi-i foame, tresări Ferkó şi-şi îndreptă din nou privirea spre colţul din fund al sălii.

Acolo, la o masă, stăteau trei oameni, care după îmbrăcămintea lor păreau să fie tîrgoveţi. Trei tîrgoveţi, sărăcuţi, căci purtau haine nu prea arătoase. Ferkó nu le dăduse la început nici o atenţie. Dus pe gînduri, el îşi rotea privirea prin sală, pe tavanul cu grinzile afumate, pe pereţii încărcaţi cu trofee de vînătoare prăfuite de vreme. Atîtea capete de cerbi cu coarnele răşchirate, de mistreţi colţoşi şi de capete de bouri cu privirile fioroase, nu mai văzuse Ferkó niciodată. Privea minunăţiile acestea şi se gîndea bineînţeles şi el cum ar face să-l poată scăpa pe căpitanul Gyuri. Tot uitîndu-se cînd la un trofeu, cînd la altul, prinse privirile pe care cei trei le tot aruncau spre masa lor, şi devenind bănuitor, nu-i mai slăbi din ochi. Într-un tîrziu îi şopti la Bándy :

— Cei trei de colo au pus ochii pe noi. Mare lucru dacă nu sînt iscoadele cuiva !

Bándy tuşi, îşi trase mustăţile şi-şi îndreptă şi el privirea într-acolo. Privirea sa se încrucişă cu a unuia dintre cei trei. Bándy se încruntă hărţăgos, pufni pe nări şi puse mîna pe mînerul spadei. Atuncea omul se ridică de la masă şi păşi spre ei. Odată ajuns în faţa lor îşi scoase pălăria de pe cap şi se înclină. Bándy mormăi, tuşi înfundat de două ori, apoi se ridică ; nu-i spuse nici un cuvînt, ci îl întrebă doar din ochi, încruntat şi provocător.

Omul nu se sinchisi de această privire dușmănoasă. Aștepta un cuvînt din partea lui Bándy, și fiindcă bătrînul ostaș tăcea, fu nevoit să vorbească el întîi :

— Bine că v-a adus dumnezeu... Sînteți oamenii căpitanului Doja ? întrebă în taină.

— Să zicem ! răspunse Bándy bănuitor.

— Vă așteptăm de cîteva zile. Noi sîntem meșteri aurari, de aici, din oraș. Borzo ne-a dat de știre. Și-a închipuit că veți veni și ne-a trimis vorbă să vă stăm în ajutor. Ce-ați aflat despre căpitanul Doja ?

— Mai nimic, răspunse baciul Bándy tot neîncrezător.

— Căpitanul Doja trăiește, să nu fiți îngrijorați... trăiește și-l vom scăpa din mîna dușmanilor !

— Hm ! Mare lucru spui domnia ta !... Hai, stai jos, să te auzim... Dacă spui că sînteți prieteni cu Borzó, apoi să ne spui domnia sa ce face ? Cum o mai duce cu bătrînețile ? grăi iscoditor Bándy.

— Lăsați la o parte neîncrederea ! Știți bine că Borzó nu-i bătrîn, doar ați stat în casa lui atîta vreme ! Să vorbim mai bine deschis și să ne socotim cum să-l scăpăm pe căpitanul Gyuri. Borzó a plecat prin sate, pe la munte, pe cîmpie, prin săcuime, pretutindeni unde-i cunoscut. In ziua tîrgului va fi aici, în oraș, și nu singur, ci cu cîteva mii de oameni.

— Doamne, doar nu vă trece prin minte să asmuțiți norodul împotriva voievodului ?! Asta ar însemna să puneți capul căpitanului Gyuri în primejdie ! spuse cu spaimă prefăcută baciul Bándy.

— Nu-i vorbă de asmuțit, îi vorba de a cere voievodului să-l sloboadă pe Gheorghe Doja...

— Și dacă nu-l sloboade ? întrebă Valentin.

— Voievodul se teme de norod !

— Oare ? făcu baciul Bándy, privindu-l pe străin cu mai multă încredere, căci, oricum, cele spuse arătau că sînt și alții care se gîndesc la eliberarea lui Doja.

— Da, se teme ! Și în afară de asta, după cîte am aflat noi prin iscoadele noastre, voievodul n-ar vrea să-i facă pe plac lui Werbőczy și să-i dea acestuia capul lui Doja, după cum dorește magnatul. Nu credeți că asta vine în sprijinul nostru ?

— Şi mai e şi starostele Taill din Cluj, pe care-l aşteptăm noi aici, spuse şi Valentin.

— Ştim şi asta, — grăi aurarul, — avem la curte omul nostru, care ne-a spus toate. Încearcă şi starostele Taill cu bani şi daruri. Darurile şi frica înduplecă şi pietrele, nu numai pe un slăbănog ca voievodul nostru! Aşadar, iată ce aveţi domniile voastre de făcut, acum că ne-am cunoscut: încălecaţi şi porniţi în grabă la drum. În ziua tîrgului, să fiţi aici cu toţi oamenii bine înarmaţi. N-o să fie nevoie să ne folosim de arme, dar e bine să ajungă la urechile voievodului că norodul poate glăsui şi altfel, înţelegeţi?

— Vezi bine! îşi răsuci Ferkó mustăţile, fericit că-şi va putea purta calul prin faţa palatului voievodal. Pune mîna pe inimă şi jură că tot ce-ai spus e adevărat! spuse el aurarului.

— Jur! făcu aurarul, ducîndu-şi mîna la piept.

— Bea cu noi un canceu, îl îmbie baciul Bándy.

— Mulţumesc! Om bea după ce l-om vedea pe căpitanul Doja slobod. Va să zică, ne-am înţeles?

— Aş vrea să stau de vorbă cu Borzó. Unde l-am putea întîlni, că la aşezarea lui, după cum spuseşi, nu se află, fiind plecat.

— Baciule, n-am cum să-ţi spun, nu-i cunosc drumurile. Dar fii fără grijă, aţi fost împreună în greul luptelor, îl cunoaşteţi poate mai bine; cînd îşi pune ceva în gînd, o face!

— Fie aşa! Noi om fi în ziua tîrgului aici! întări Bándy.

Clopoţelul de deasupra uşii sună şi în han intrară doi curteni: unul bătrîn, îmbrăcat într-un anteriu vişiniu, tocit de vreme; avea barbă albă, stufoasă, plete mari şi o bonetă de catifea jerpelită pe cap. Celălalt, un om în floarea vîrstei, înalt, cu faţa roşcovană bine rasă, cu îmbrăcămintea îngrijită, purta spadă la şold, iar pe cap avea o pălărie lucioasă, în care era înfipt un penaj bogat.

Bătrînul se îndreptă spre o masă din apropierea tejghelei hangiului, tînărul făcu semn spre hangiu, care se grăbi să-i servească, aducîndu-le un urcior cu vin şi două cupe de cositor.

După ce turnă vin în cupe, tînărul căută să străbată cu privirea obscuritatea sălii, cercetînd fiecare ungher.

— Nu se vede? întrebă bătrînul.

— Nu! Mă tem că nu iese nimic din treaba aceasta! zice tînărul, privind mai departe cercetător.

— Fii pe pace, e un om serios! Stai, aşteaptă, are omul şi alte treburi, răspunse bătrînul. Aşa, Francisc, după cum îţi spuneam... — reluă bătrînul firul unei discuţii întrerupte la intrarea în han, — ca să facă aur, nu-i lucru mare. O poate face orice alchimist dispus să-şi vîndă sufletul necuratului. Iată, pentru asta, dragul meu, n-o fac, şi cu toată stăruinţa voievodului, n-o fac! Sînt om bătrîn, mi-am păstrat sufletul curat pînă acum. Spune: pot s-o fac acum, la bătrîneţe? Şi pentru ce? Pentru o simbrie păcătoasă care abia îmi ajunge de azi pe mîine? Nu vezi, n-am o haină ca lumea pe mine, vine frigul, n-am o blană. Spune dacă n-am dreptate!

— Fă-o liniştit, voievodul are nevoie de aur. Toată lumea are nevoie de aur! răspunse tînărul, ciocnind cupa.

Băură amîndoi, apoi bătrînul începu din nou:

— Uşor de zis! Dar sufletul meu? Sufletul e acela care preţuieşte! Ţi-ai dat sufletul necuratului, focul gheenii te aşteaptă pînă la învierea de apoi! Uşor ţi-i ţie, astrologule! Faci un horoscop, o întorci cînd pe o parte, cînd pe alta... cînd stăpîneşte Jupiter cu zodia Berbecului, cînd Marte cu zodia Ţapului. Şi de va tuna în numărul Ţapului de apă, atuncea ploi vor fi multe şi pace vor avea împăraţii şi voievozii iar de va tuna în numărul Vărsătorului de apă, război şi tăiere de oameni va fi... Aşa, Francisc, uşor ţi-i ţie! Numai vorbe! Dar în meseria mea se cere lucru pozitiv. Pozi-tiv! Ştii tu ce-i asta?

— Ştiu! Dracul să-l ia pe starostele dumitale din Cluj, nu mai vine! se arătă neliniştit Francisc.

— Vine, fii pe pace! Lasă-l în plata domnului pe voievod, doar nu i-a crescut barba în cîteva ceasuri. Aşadar, aşa-i cu aurul, Francisc, treabă grea, condamnată de canoane! Trebuie să lucrezi în noaptea de înviere, cu sîngele a şapte salamandre şi argint

viu de şaptezeci şi şapte de ori greutatea sîngelui celor şapte salamandre, pui de asemenea tot atîta plumb, amesteci bine şi spui formula magică. Atuncea apare dumnealui, necuratul! Îl priveşti în faţă, fără teamă, şi-i spui: „Îţi dau sufletul!" El îţi spune: „Ai aur!" Apoi amesteci bine de tot, pui oala deasupra focului şi-o laşi de şapte ori şapte minute, o iei de pe foc, o laşi să se răcească şi cînd răstorni ai aur! Dar sufletul ţi l-ai pierdut!

Bătrînul se scutură înfiorat. Îşi turnă în cupa de cositor vin şi sorbi încet, privindu-şi tovarăşul. Acesta bătea nervos cu degetele în tăblia mesei.

— Nu mai vine! repetă Francisc fără să fie atent la spusele bătrînului alchimist.

— Fii liniştit, va veni! Asta înseamnă pozitiv, Francisc, lucru pipăibil, nu vorbe!

— Maestrul nostru, Nicolae Copernicus, decanul astrologilor din lume, spune şi el la tot pasul: „pozitiv"! Ceea ce înseamnă că şi meşteşugul nostru e tot aşa de pozitiv ca şi al vostru, răspunse Francisc, văzînd că nu mai poate scăpa de vorbăria bătrînului.

— Mă faci să-mi pierd firea! păru indignat bătrînul alchimist. Spune Cupernicus! Frumos! Ce spune Cupernicus? Spune că-i rotund şi că se învîrte! Ha, ha, ha, se învîrte şi-i rotund! rîse tremurîndu-şi barba bătrînul.

— Da! Pămîntul îi rotund ca un glob şi se învîrte! Dar dracul să-l ia pe starostele dumitale, nu mai vine!

— Nu fi neghiob, Francisc, spunînd asemenea vorbe e ca şi cînd ţi-ai vinde sufletul necuratului! Unde-l laşi pe dumnezeu? Ereticule!

— Dumnezeu? Păi dumnezeu rămîne! El mişcă totul!

— Cum aşa? sări bătrînul plin de harţag.

— Uite aşa! Pămîntul — spune maestrul nostru Copernicus — e rotund ca un glob mare, mare de tot, şi se mişcă! Bun, se mişcă... Cine-l mişcă? Copernicus nu spune, dar o spun eu! Îl mişcă dumnezeu! Prin mijlocul pămîntului trece degetul lui dumnezeu! Dumnezeu învîrte pămîntul după deget, prin faţa soarelui. Cînd o jumătate de pămînt îi luminată de

soare, se cheamă că pe partea aceea avem zi, iar în partea cealaltă noapte... şi tot aşa! Înţelegi acum? Pozitiv!

— Dracul să vă ia cu ştiinţa voastră, aţi devenit toţi eretici! S-a pierdut adevărata credinţă din lume, asta e!

— Dacă vine starostele, crezi c-o să ne dea banii? întrebă în şoaptă Francisc astrologul.

— Sigur! E un om de cuvînt. Numai vezi să nu te încurci. Să-i spui c-ai vorbit cu voievodul şi că voievodul ţi-a făgăduit c-o să-l sloboadă pe tîlharul acela de Doja. Eu o să-i spun că alteţa sa principesa mi-a dat toate asigurările. Fii liniştit, e un negustător care plăteşte înainte!

— Totuşi, — continuă astrologul, care avea unele mustrări de cuget pentru înşelăciunea pusă la cale de bătrîn, — trebuia să vorbeşti cu alteţa sa principesa, pentru dumneata era cu mult mai uşor, femeile sînt mai înţelegătoare!

— Nu puteam, Francisc, zău nu puteam! Cînd i-am dus elixirul, era acolo Martinuzzy. Ticălosul mi-a luat sticluţa din mînă, a privit-o în zare, apoi i-a spus principesei: „Nu vă recomand, acesta e un elixir pentru brune!" şi mi-a făcut cu ochiul. Nu ştiu ce sfîntul are cu mine dalmatinul, totdeauna mi se pune în cale!

— Fiindcă mereu ţi-ai călcat cuvîntul. Aur nu i-ai făcut voievodului; praf de puşcă nu i-ai făcut; nici unsoarea pentru păstrat pieile nu ţi-a reuşit; cum mai vrei să aibă încredere în dumneata?

— Aşa! După cum văd şi tu mă duşmăneşti, spuse cu amărăciune bătrînul.

— Nu te duşmănesc, dar ce-i drept, îi drept!

— Cu toţii rîvniţi la bucăţica mea de pîine, asta e! Dar la cine-l apără de primejdii pe voievod nu vă gîndiţi? Cine i-a pregătit piatra apărătoare de sabie, pe care o poartă în punguliţa atîrnată de gît? Ehei, dacă n-aş fi eu, de mult i s-ar fi întîmplat cine ştie ce nenorocire! Crezi că horoscoapele tale mincinoase îl apără?

— Ştii ce, — îi tăie vorba Francisc, — mai bine să nu ne certăm. Iată, ca să-ţi dovedesc că ţin la dum-

neata, mîine, cînd îl bărbieresc, o să-i amintesc că ai nevoie de o blană, că vine iarna şi că eşti bătrîn şi friguros. Bine ? Sînt sigur că vei căpăta blana !

Bătrînul surîse împăciuitor, turnă vin, ciocni cupa de cupa tovarăşului său şi-i spuse mulţumit :

— Eşti băiat bun, Francisc, am ştiut totdeauna lucrul acesta. Noroc ! Cît despre Cupernicus, n-are dreptate !

— Ei, lasă, uite că vine starostele ! sări deodată astrologul şi porni în întîmpinarea lui Taill, care deschisese uşa şi se oprise în loc cercetînd întreaga sală.

Bándy, Valentin şi Ferkó se ridicară, iar străinul cu care şopotiseră pînă atuncea porni spre masa la care îşi lăsase tovarăşii.

Starostele Taill, trecînd pe lîngă cei trei voinici, puse o mînă pe umărul lui Bándy şi le făcu semn cu cealaltă să se aşeze, să-l aştepte. Ajuns în faţa bătrînului alchimist, Taill făcu o plecăciune şi se aşeză pe scaun. Bătrînul începu pe dată să-i îndruge verzi şi uscate. Francisc, astrologul, îi ţinea isonul. Minţeau amîndoi cu neruşinare. Starostele Taill crezu pe jumătate spusele lor şi, fiindcă datoria lui era să plătească, scoase o pungă şi-o puse pe masă. Bătrînul o strecură cu repezeală în mîneca largă a anteriului. Apoi, starostele se aşeză la masa celor trei voinici :

— Am nădejdi bune, le spuse el. Am dat daruri nobilului Bornemisza, am dat daruri pentru voievod şi principesă. Aştept ca mîine, sau poimîine, cînd se va întoarce Werbőczy, să fiu chemat de măria sa. Bornemisza m-a asigurat... să aşteptăm. I-aţi văzut pe cei doi ? Sînt nişte curteni de vază, unul e bărbierul voievodului, celălalt e un fel de vraci la care principesa ţine foarte mult. I-am plătit pe amîndoi ca să pună şi ei cîte o vorbă bună. Aşa că, fiţi fără grijă, îl vom scăpa pe căpitanul Gyuri !

— Să te audă dumnezeu ! grăi baciul Bándy, făcîndu-şi cruce.

— Ce-ai făcut pînă acum, staroste, după cîte am înţeles, nu-i prea mult ! Noi credeam c-ai vorbit cu voievodul şi cînd colo... îşi arătă dezamăgirea Valentin.

— Tinere, crezi că se poate vorbi cu voievodul cum vorbeşti tu cu mine ? spuse cu aerul unui atoateştiutor Taill. Ca să ajungi la dumnezeu, trebuie să te pui bine cu sfinţii, nu-i aşa, baciule Bándy ?

— De, aşa-i ! încuviinţă baciul Bándy. Cu căpitanul Gyuri, aşa trebuie să facem : dumneata să încerci portiţa, noi poarta şi zidurile. Eu una o ştiu şi-o cred : asupra capului omului viteaz nu se aduce cu uşurinţă hotărîre de moarte şi nici securea gîdelui nu-l taie cu lesniciune ! Deci, nădăjduim, staroste, schimbă vorba bătrînul ostaş. Mai e ceva de care ne doare inima... dumneata nu ştii despre ce-i vorba, poate nu te-ar durea nici dacă-i afla, dar pe noi ne doare.

— Hai, dă-i drumul, îl îndemnă starostele Taill.

— Hm ! e vorba despre tîlharul de episcop, doamne iartă-mă ! A făptuit o mare nelegiuire, poate c-ai aflat. Nu mai vorbesc de cei doisprezece sărmani cărora le-a tăiat capetele... morţii de la groapă nu se mai întorc, dar pentru asta o să dea el seama ! Ne gîndim însă la o pîngărire care poate încă nu s-a înfăptuit : e vorba de o fată a unui jude sătesc.

Valentin tresări. Uite-l pe baciul Bándy ! El nu îndrăznise să-şi mărturisească pînă atuncea cugetul, dar tot timpul se gîndise la Ilina. Vezi bine, bădiţa Gyuri trebuie scăpat, dar nici fata nu trebuie lăsată în ghearele căpcăunului ! Iată că şi baciul Bándy cugetă la fel.

— De fete îţi arde dumitale, moşule ? rîse starostele Taill.

— De, ce să-ţi spun, jupîne, ţinem şi noi ! N-ai vrea să ne dai o mînă de ajutor ? Dacă nu-i altă cale, am răscumpăra fata !

— Zornăiţi-i bani sfinţiei sale în faţă, şi vă dă şi pe maica Precistă, glumi Taill.

— Ştim ! E în stare diavolul s-o facă. Eu m-am gîndit să te rog pe dumneata să te tîrguieşti cu el, dar mai întîi să ne spui dacă nu s-ar putea şi pe altă cale, ce zici ?

Taill ocoli răspunsul şi se adresă lui Valentin :

— Îţi mai aduci aminte de cuvintele pe care mi le-ai spus cînd ne întorceam de la tîrgul din Lemberg ? Eu m-am gîndit mult, în ultimele zile, la cuvintele

acelea. Ai avut dreptate, şi tu şi căpitanul Gyuri : nici noi nu locuim pe o insulă, într-o cetate înconjurată de ape. Ei bine, acum se pare c-a sosit vremea !

— Te gîndeşti la cruciadă ? îl întrebă Valentin.

— Şi la cruciadă, şi la ceea ce ne doare pe toţi. Lumea se mişcă... Voi ce aveţi de gînd să faceţi ? se adresă tuturor Taill.

— Să-l vedem întîi liber pe căpitanul Gyuri, apoi vom vedea noi ! Dar nu te abate, staroste, spune-mi ce-am putea face cu fata ?

— Grăbit mai eşti, baciule Bándy ! Înţeleg... Valentin...

— Să ne întoarcem la treburile noastre, zise bătrîneşte Valentin, schimbînd vorba. Eşti sigur că darurile dumitale îl vor îndupleca pe voievod ?

— Sigur ! Cum aş putea fi sigur ? Nădăjduiesc, doar atît ! Am vorbit cu unul, am vorbit cu altul, am făgăduieli. Dar toţi sînt o apă ! Şi aici îi vorba tot de politică, iar dacă interesele voievodului cer ca Doja să fie pus în libertate, apoi va fi pus. Nobilul Bornemisza aşa-mi spune, că voievodul se pare că ar avea nevoie de Gheorghe Doja ! După cîte am mirosit eu, între magnaţi sînt frecuşuri, interese opuse. Am putea să-l strecurăm pe căpitanul Gyuri printre ele, asta nădăjduiesc ! Am de gînd să stau în oraş mai multe zile, îl aştept aici pe arhiepiscopul Tamás Bakács, s-ar putea să am şi din partea lui o mînă de ajutor. Staţi şi voi liniştiţi şi aşteptaţi, alta n-aveţi ce face !

Baciul Bándy tuşi de două ori şi-l privi pe Valentin. Ferkó îşi răsuci mustăţile.

— Noi plecăm în noaptea asta, spuse Valentin.

— Abia aţi venit ! Nu aşteptaţi să vedeţi ce putem face pentru căpitanul Gyuri ?

— De, poate c-avem şi noi pus un fier de foc. O să ne întoarcem peste patru zile, în ziua tîrgului ! răspunse Valentin.

— Aşa ! Tot la nebunii vă stă mintea ? Dacă-i vorba pe asta, eu nu mă mai amestec !

— Nu-i vorba de nici o nebunie, spuse baciul Bándy, căutînd să-l liniştească, căci starostele părea supărat pentru cele afirmate de Valentin. Domnia ta mergi

pe calea domniei tale, noi om mai vedea ce-avem de tăcut!... După cum văd, fata rămîne numai în seama noastră, ai?

— Fata! Fata! făcu Taill pierzîndu-şi cumpătul. De glume ne arde nouă, acum, baciule Bándy?

Starostele Taill se ridică, dădu mîna cu fiecare, luîndu-şi rămas bun, dar cînd fu să plece, i se adresă lui Bándy:

— Dacă aveţi nevoie de bani, spuneţi-mi. O să mă socotesc eu cu căpitanul Gyuri.

— Mulţumim, cît ne trebuie mai avem, răspunse Bándy.

— Mă rog! Deci ne întîlnim peste patru zile, iar pînă atuncea s-ar putea să am veşti mai sigure şi mai bune. Cît despre fata dumitale, baciule Bándy, — zîmbi Taill, — las-o în plata domnului, nu te mai încurca la bătrîneţe cu treburi de felul acesta.

Taill nu mai lungi vorba, le întinse mîna, îşi roti privirea prin sală, apoi porni grăbit spre uşă.

Astrologul şi alchimistul de la curtea lui Zapolya, cît timp Taill stătuse de vorbă cu cei trei voinici, căutaseră să tragă cu urechea. Mirosiseră o nouă şi bună afacere. Cum ieşi Taill pe uşă, Francisc, astrologul, nu mai avu răbdare şi se îndreptă spre masa lor:

— Nobili ţărani, ce vînt vă aduce pe la noi? îi întrebă, salutîndu-i prietenos. Sînteţi chemaţi la oaste?

— Un vin bun şi-o odaie în care să ne odihnim, îi răspunse Valentin, căutînd să-i taie de la început pofta de iscoadă.

— Poate aveţi ceva pe la curte, vreo pîră, vreo hotărnicie? N-aveţi cumva nevoie să vi se facă în scris vreo jalbă? stăruia astrologul.

— Nu, mulţumim dumitale, domnule! Hai, fraţilor, să ne vedem de treburi, rosti Bándy şi se ridicară.

Francisc se întoarse la masa lui plouat.

— Nimic? îl întrebă bătrînul alchimist.

— Nişte ţărani încăpăţînaţi! Nimic! răspunse astrologul şi, ridicînd cupa de cositor, dădu de dușcă ultimele picături. Ar fi timpul să ne întoarcem, fără îndoială măria sa a trimis după mine să mă caute!

Inzorzonaţi de plecare, cu şube noi, cu cizme roşii din piele de capră, cu cuşme de samur pe cap, împodobiţi cu lanţuri şi paftale de aur, cei patru soli aşteptau să fie văzuţi de către voievod şi, bineînţeles, şi de către Martinuzzy.

Darurile pe care urmau să le ducă la Stambul se aflau aşezate în ordine pe o masă din aceeaşi cameră : erau zece cuşti de argint frumos cizelate, fiecare avînd în ea un şoim — darul pentru sultan. Alte două cuşti cu şoimi mai puţin arătoase erau pentru Seimen-Paşa, maestrul de vînătoare al padişahului. Douăsprezece perechi de mănuşi pentru vînătoare cu şoimi, lucrate din piele de zimbru, cu garda înflorată frumos, erau pentru curtenii sultanului. Un alt dar, asupra căruia credea Martinuzzy că sultanul va binevoi să-şi arunce ochii, erau cele două arcuri străvechi, cu tolbele lor de fildeş — pentru panoplia sultanului. Martinuzzy auzise că marele stăpînitor e un colecţionar priceput. Şase şei de vînătoare ţintuite cu aur şi argint, cu frîie late, cu zăbale de argint erau pentru paşale. Din zestrea principesei se sacrificase o casetă de aur încrustată cu pietre scumpe, o salbă de perle, cîteva ţesături cu fir de aur şi alte lucruri de mai mică valoare. Toate pentru favorita sultanului. Nu erau prea bogate darurile, dar nici nu era bine să fie ; poftele celor puternici nu trebuiesc stîrnite !

Cei doisprezece şoimi purtau clopoţei de argint la gît şi capişoane pe cap. In moţul capişoanelor se afla cîte un mărgăritar strălucitor. Păsările îşi ţineau capetele puţin aplecate pe umeri şi priveau dintr-o parte pe cei patru soli — poate se mirau de cei patru oameni care nu-şi vorbeau, care se priveau chiorîş unul pe altul !

Cel mai bătrîn dintre soli era marele senior, domnul de Mikes. Tînărul era nobil mic din partida nobililor noi ridicaţi şi un duşman bine cunoscut al marilor seniori. Al treilea era un cleric, abatele Antoniu, du-

hovnicul principesei, un preot îmbrăcat în mătăsuri, om subțire care nu putea suferi grosolănia și brutalitățile nobililor. Cel de al patrulea era un călugăr fără vîrstă, îmbrăcat în rasă aspră de franciscan — fratele Barabás, un grămătic croat și omul lui Martinuzzy. El era împuternicitul care trebuia să vorbească sultanului, căci cunoștea toate limbile vorbite în Europa, și pe deasupra turca și araba. Deși modest ca înfățișare și umil în aparență, deținea secretul, scopul ascuns al ambasadei. Călugăr tăcut ca miezul nopții, el avea și misiunea de a-i supraveghea pe ceilalți trei.

Zapolya semnă documentul și puse pecetea voievodală. Se arătă mirat, căci documentul nu spunea prea multe. Tocmai cînd vru să-i pună cîteva întrebări lui Martinuzzy, ușa se deschise și intră Bornemisza, care avea intrare liberă la orice oră. Martinuzzy îl privi încruntat și se îndreptă, luîndu-și mîinile de pe masa de lucru a voievodului. Nobilul Bornemisza se ploconi pînă la pămînt, vrînd parcă să arate că-și dă seama, dar că n-a avut încotro, trebuia să intre.

— Ce-i, Bornemisza ? își ridică voievodul capul.

— Tîrgul pare, în mod neobișnuit, prea însuflețit în ziua de astăzi ! îndrăzni Bornemisza să spună, căci venise încredințat că lucruri grave s-ar putea petrece în tîrg.

— Numai atîta ? Pentru atîta lucru ? Ascultă, Bornemisza, crezi că în momentul acesta pe noi ne interesează tîrgul ? Auzi, tîrgul pare însuflețit ! Ce vrei să spui cu asta ? îl întrebă dojenitor voievodul.

— Spune ce ți s-a părut neobișnuit în tîrg și de ce ! vorbi poruncitor și Martinuzzy.

Bornemisza, dojenit de către voievod, luat prea repede de către Martinuzzy, se fîstîci. De altfel nu putea spune ceva precis, întrucît pînă la ora aceea nu se întîmplase în tîrg nimic mai neobișnuit care l-ar fi putut îndreptăți să ia măsuri.

— N-aș putea spune de ce, și cum, și din partea cui ! ridică din umeri nobilul Bornemisza. Iar după o mică pauză continuă, privind cînd spre voievod, cînd spre cancelar : In tîrg sînt cîteva mii de oameni, pînă la zece mii, poate și mai mulți și cu toți parcă au uitat

c-au venit să vîndă şi să cumpere ; se foiesc de colo-colo, în cete. Tăinuiesc, şoptesc între ei şi ascultă cîntecele ţiteraşilor, care slăvesc prin cîntec pe ţăranul nostru, pe Doja !

— Ei şi, ce vezi neobişnuit în asta ? Au plătit vămile, au dat ascultare poruncilor, lasă-i să asculte cîntece, dacă altă treabă nu au !

— Da, mai departe, continuă ! porunci după cîteva clipe Martinuzzy, părînd că dă o mai mare însemnătate spuselor lui Bornemisza decît voievodul.

— Atît, excelenţă ! ridică iarăşi din umeri Bornemisza.

— Du-te şi-ţi vezi de treburi ! Sîntem în plină zi şi nu sîntem copii ! Fii ceva mai serios, Bornemisza ! îi spuse cu acelaşi ton dojenitor voievodul.

Bornemisza dădu să plece, dar Martinuzzy îl opri :

— Ia măsurile de pază, dar nu zgîndări oamenii. Dacă într-adevăr vezi ceva neobişnuit, anunţă-mă şi pe mine. Cîntecele astea nu-mi miroase a bine ! îşi întoarse cancelarul privirea spre voievod.

— De-ar veni mai repede Werböczy, să ne scăpăm o dată de ţăran ! spuse voievodul, cînd Bornemisza ieşi.

— Nu-i aşa de uşor lucru, răspunse Martinuzzy, şi luă documentul de pe masă, îl făcu sul şi-l legă cu şnurul pe care fixă plumbul rotund, asupra căruia bătu stema Ardealului.

Privindu-l cum pregăteşte totul cu mare grijă, cum ia în stăpînire documentul pe care el îşi pusese semnătura şi apăsase pecetea, Zapolya avu o clipă cugetul omului care-şi dă seama că face totul la întîmplare, în afară de voinţa sa, şi păru îngrijorat.

— Nu mi-ai spus aproape nimic din ceea ce-aţi pus la cale, Martinuzzy, zise voievodul, arătînd cu ochii spre document.

— Vă rog, nu fiţi îngrijorat, trebuie, senioria voastră ! Pentru binele vostru, al principesei şi al urmaşilor voştri ! îl linişti cancelarul.

— Da, bine, înţeleg... şi cu toate acestea tot nu pricep nimic ! ridică din umeri Zapolya.

— Stăm între două lumi, senioria voastră, începu rar, bănuitor, Martinuzzy. Între două lumi care ur-

mează să se ciocnească. Avem norocul că sîntem puțin mai la o parte, nu chiar în drum, drumul lor e Dunărea. În curînd se va da bătălia pentru stăpînirea totală a Dunării, și din bătălia aceasta primul care va fi îngenunchеat va fi regele și regatul Ungariei. De aceea, senioria voastră trebuie să-și desprindă soarta de soarta Ungariei. Ardealul trebuie să devină de sine stătător, ca să nu cadă cu cel învins ! Asta-i taina ambasadei ce pornește la drum...

— De ce n-am fi alături de creștinătate ? Alăturea de regele meu ? Alături de împăratul german ? Ești creștin, Martinuzzy, îți trădezi credința și mă faci și pe mine să mi-o trădez !

— Credința religioasă n-are nici o legătură cu politica. Noi trebuie să fim alăturea de cel mai puternic. Astăzi cel mai puternic e padișahul și va fi mult timp de-acum înainte !

— Cred că greșești, neamțul stăpînește știința, meșteșugul, ai văzut doar, nu ? Arme de la Fugger, bani de la Fugger, mărfuri pentru înarmat oștiri de la Fugger ! Și-ai mai uitat, Martinuzzy... pe sfîntul părinte unde l-ai lăsat ? Toată creștinătatea ai dat-o la o parte !

— Creștinătatea ! Apusul ! O lume frămîntată ! făcu Martinuzzy și buzele lui schițară un zîmbet rece. Pînă se va așeza lumea aceasta pe noi temelii, pînă se va așeza într-o formă de viață nouă, creștinătatea nu prețuiește mult ca forță de opunere. Poate senioria voastră nu știe că apusul se frămîntă, și că lumea de acolo clocotește. Pretutindeni în țările germane țăranii se adună, ard castelele, omoară pe seniorii feudali, alungă episcopii și călugării mănăstirilor. Bundschuh-ul a reînviat și se întinde ; în tot lungul Rinului sînt răscoale, de la Main pînă la Baden țăranii cer desființarea iobăgiei, orășenii cer și ei toate libertățile visate. Încep să nu mai recunoască autoritatea prinților. Bulele papale sînt luate în derîdere. Nu mai dă nimeni nici două sfanțuigi pe afurisaniile sfîntului părinte papa Leon al X-lea, nici pe indulgențele sale.

Voievodul părea îngrozit, își asculta cancelarul și nu-i venea să creadă. În minte îi apăru monseniorul

de Kuty şi fapta lui sîngeroasă, şi în clipa aceea era cu totul de partea episcopului de Alba.

— Prostimea poate fi înspăimîntată şi stăpînită. Ai auzit ce-a făcut sfrijitul nostru episcop cu iobagii lui ? În privinţa aceasta îl aprob ! spuse Zapolya şi prinse cu mîna amuleta, strîngînd-o în pumni.

— Greşiţi, senioria voastră ! Se înţelege, am auzit de isprava monseniorului de Kuty chiar de la canonicul Taurinus. Părea tare îngrijorat canonicul episcopiei, şi pe bună dreptate... Da, da, senioria voastră, vom avea, cred, neajunsuri din fapta episcopului. Cred că şi din pricina ei avem acum însufleţirea aceasta a tîrgului, a celor zece mii de oameni de care vorbea Bornemisza !

— Aş, nimicuri, Martinuzzy ! În ceea ce priveşte apusul, ţările germane, uiţi că nobilii, cavalerii, sînt o forţă care poate stăpîni prostimea prin puterea armelor ? Ce gînduri ! Prostimea nu cunoaşte meşteşugul războiului !

— Senioria voastră, nu uit nimic ! Iar dacă Bornemisza nu s-a înşelat, o legătură este ! Senioria voastră aţi privit cu uşurinţă totul... şi chiar cele petrecute în Cluj. Iată că acum Clujul înarmează oamenii pentru cruciadă, se ridică ţinuturi întregi ! Un tînăr pe care l-am întîlnit la Roma şi pe care-l găzduiesc sub cheie, îmi spunea că, în curînd, va veni şi în oraşul senioriei voastre Tamás Bakács, arhiepiscopul de Esztergom, omul care conduce cruciada despre care se vorbeşte atîta. Toată zarva aceasta va sfîrşi rău. Aş vrea să fiu proroc mincinos, dar judecînd clar, cred că toate acestea vor contribui şi mai mult la dezastrul Ungariei. Tînărul despre care am amintit e, cred, un aţiţător din şcoala lui Münzer — acum lucrează pentru cruciadă, dar cine ştie ce-i paşte gîndul ! Oameni ca el se întîlnesc astăzi pretutindeni. Ei cutreieră satele Ungariei, Slovaciei, Boemiei, umblă în taină şi pe la noi... Nu vă întrebaţi ce se va întîmpla cînd mulţimile vor căpăta arme ?

— Mă înspăimînţi, Martinuzzy ! Spune-mi atuncea, pe cine ne mai putem bizui ? De magnaţi cauţi să mă îndepărtezi, îi urăşti...

— Nu, nu-i urăsc, răspunse rece Martinuzzy, privind fața îngrijorată a voievodului, tăinuindu-și mulțumirea pe care o simțea. Nu-i urăsc, cel mult îi disprețuiesc! Iar pe senioria voastră caut să vă fac să înțelegeți că pe ei nu vă mai puteți bizui, că nu trebuie să le dați prea mare importanță... sînt așa de puțini, senioria voastră! Dacă un monarh hotărît, — continuă Martinuzzy, însoțindu-și cuvintele cu gesturi stăpînite, izvorîte dintr-o hotărîre conștientă, — ar șterge într-o bună zi privilegiile nobililor, ei n-ar mai reprezenta nimic!

— Ar pierde mult monarhul dumitale, Martinuzzy!

— Ar pierde foarte puțin și-ar cîștiga mult. Ar cîștiga de partea sa poporul, și orașele. Pentru un om politic, care privește în viitor, se pune întrebarea: monarhul sau poporul va șterge privilegiile acestea? Din punctul nostru de vedere ar fi de dorit ca monarhul să facă acest lucru, dar...

Zapolya îl privea uimit, era ceva de neînchipuit pentru el. Privilegiile desființate! Fără îndoială omul acesta a înnebunit, sau poate și mai rău: nutrește gînduri ascunse, diavolești!

— Mergi prea departe, domnule cancelar Martinuzzy, mult prea departe pentru încrederea pe care ți-am acordat-o! Cred că în privința aceasta nici principesa nu-i de acord. Ai vrea poate să mă sprijin pe prostime?

— N-am spus asta! Nu, n-am spus asta! bătu puțin în retragere Martinuzzy. Senioria voastră, ca și ceilalți monarhi, mari sau mici, în asemenea împrejurări trebuie să stăpîniți situația... iar de sprijinit vă veți sprijini pe forțele proprii! Firește, în afara forțelor proprii, monarhul mai trebuie să aibă și picioarele bine înfipte în pămîntul țării, bizuindu-se pe țăranii liberi și pe orășeni.

— Va să zică după domnia ta, Martini...

— Din păcate, pentru cîtva timp...

Zapolya se ridică și începu să parcurgă camera în lung, înainte și înapoi, oprindu-se din cînd în cînd locului, privindu-l pe cancelar ca și cînd ar fi așteptat ca acesta să-și ceară iertare, însă Martinuzzy stă-

tea liniștit. O mască rece i se așternuse pe față, nici o cută nu-i brăzda fruntea, nici chiar ochii nu i se mișcau; aștepta ca voievodul să se liniștească, știa cît de neputincios e fără el. Principesa, soția lui Zapolya, îl aproba pe cancelar în toate. În jocul politic al lui Martinuzzy, principesa fiind aliatul de frunte, voievodul era sortit să li se supună.

— Să mergem să-i vedem pe cei care pleacă, spuse Zapolya după multă alergătură prin cameră. Renunțase la orice lămurire în privința soliei.

— E cel mai bun lucru pe care-l puteți face, rosti cu nepăsare și puțin dispreț Martinuzzy.

— Nu te-ai supărat, cred? zîmbi împăciuitor voievodul.

Martinuzzy ridică din umeri și zîmbi.

— Bizuiți-vă pe mine, pe cunoștințele și simțul meu, senioria voastră! Nu vă neliniștiți de nimic, știți prea bine, n-am nici un interes personal. Toată grija mea e îndreptată numai spre mărirea casei voastre!

— Bine, prietene, nu m-am îndoit niciodată, nu te supăra! Mi se pare că astăzi trebuia să sosească Werbőczy împreună cu comitele secuilor. Ce facem cu țăranul acela nobil, cu Gheorghe Doja? Ai auzit ce spunea Bornemisza? Cîntăreții îl slăvesc... Ce-ar fi dacă l-am da pe mîna lui Werbőczy? L-ar afîrna într-o furcă, sau i-ar tăia capul și l-ar pune în vîrful unei lăncii! Cîntăreții l-ar jeli un timp și toată povestea țăranului acesta ar ajunge la un sfîrșit.

— Nici vorbă nu poate fi de asta! ridică capul Martinuzzy, privindu-l pătrunzător pe voievod.

— Doar n-ai vrea să-i dau drumul? Ne-am aprinde paie în cap cu Werbőczy! Știi foarte bine, cel de la curtea regelui simt că mă surpă dimpreună cu tîlharul de Mayláth!

— Tocmai pentru asta nu trebuie să-i faceți fratelui său Imre pe voie, rosti Martinuzzy.

— Atuncea? întrebă voievodul.

— Vom vedea. Nu-i nici o grabă, senioria voastră. Avem în colivia noastră o pasăre rară, trebuie să ne folosim de ea, surîse Martinuzzy. Cele susținute de

către Bornemisza îmi întăresc convingerea că Gheorghe Doja, alăturea de noi, înseamnă mult!

— Şi Bornemisza e de aceeaşi părere, el îl cunoaşte bine pe ţăran. A, uitasem să-ţi spun, ştii că orăşenii din Cluj mi-au trimis, prin starostele neguţătorilor, unele daruri? Închipuie-ţi, cer şi ei eliberarea lui Doja! Darurile mi le-a adus Bornemisza, nu ţi se pare că dă de bănuit faptul acesta?

— Nici de fel, Bornemisza e un om de credinţă, iar faptul că cei din Cluj v-au trimis daruri şi cer eliberarea lui Gheorghe Doja, întăreşte presupunerea că Clujul e un oraş pe care ne-am putea sprijini! Nu acelaşi lucru l-aş putea spune despre Braşov şi Sibiu. Oraşele acestea trebuiesc făcute să înţeleagă că n-au de ce-şi îndrepta privirile spre Viena sau Praga.

— Da, fără îndoială, asta trebuie făcut! Ştii... pînă şi Francisc... şi el a început-o cu Doja! M-a lăsat cu săpunul pe faţă, parcă uitase ce are de făcut şi îmi tot îndruga că Doja ar trebui eliberat... că, doamne fereşte, să nu supărăm pe Marte... că s-ar putea întîmpla, că vezi... pînă m-am răstit la el, poruncindu-i să-şi termine mai întîi treaba şi pe urmă să vorbească.

— Şi i-aţi făgăduit? rîse Martinuzzy.

— Ce era să fac? Trebuia să mă scap de el într-un fel! Îl cunoşti doar: de nu-i făgăduiam, cine ştie cîte-mi mai spunea. Cunoşti bazaconia lui cu pămîntul?

— Sigur! Chestia cu degetul lui dumnezeu! surîse ironic Martinuzzy. Apoi continuă: E un om necesar acest Francisc. Curtea senioriei voastre ar trebui completată şi cu alţii...

— Da, ştiu, e un om folositor. E şi un bărbier minunat! răspunse voievodul fără să înţeleagă ironia. Dacă doreşti, ţi-l pot împrumuta. Slavă domnului, are timp destul!

Ieşind pe coridorul cu arcade, păşind alăturea, păreau doi buni prieteni care se înţeleg şi se preţuiesc. Zapolya ţinea braţul pe umărul lui Martinuzzy; din cînd în cînd privea faţa cu trăsături fine a dalmati-

nului și nu-și mai bătea capul cu întrebări migăloase; gîndea Martinuzzy pentru el.

Bătrînul magnat Mikes își pierduse răbdarea așteptînd. Nu se simțea bine în caftanul nou. Cingătoarea lată de piele și paftaua de aur îi strîngeau burta. Cizmele roșii de piele de capră îi erau strîmte, picioarele i se încălziseră și bătăturile începură să-l doară. Seniorul Mikes nu prea era încîntat că face parte din solie și mai ales nu pleca bucuros în tovărășia celorlalți trei. Micul nobil îi era vecin de domeniu. Un înfumurat care dacă-și ridicase un turn de piatră alăturat culei bătrînești, își închipuia că i s-a înălțat și boieria o dată cu turnul. Bătrînul Mikes avusese cu el nenumărate ciorovăieli, și nu de mult cinci iobagi cu familiile lor fugiseră de pe domeniul său și se ascunseseră pe domeniul tînărului parvenit. Iar cînd bătrînul senior trimisese ișpanul cu gornici înarmați ca să-i aducă înapoi, tînărul nobil îi alungase cu arma în mînă. Mai toți oamenii pe care-i strînsese acest mic nobil pe domeniul său erau iobagi de pe alte domenii, unii fugiți, alții furați, cuceriți cu arma, spunea el. Și în afară de asta, era și un adevărat hoț de codru. Bătrînul Mikes avea convingerea că în mai multe rînduri l-a furat — în privința unor postavuri era sigur. Într-o noapte i-au pierit toate valurile de postav ce le avea la pive, atît cele ce se aflau în lucru, cît și cele puse la uscat. Nu peste mult timp, cei douăzeci și patru de călăreți din banderia tînărului erau îmbrăcați cu mundire noi, făcute din postavul seniorului Mikes. Ce dumnezeu s-o fi gîndit voievodul de l-a împerecheat cu acest tîlhar? Auzi, pe el, magnat Mikes, fost palatin al țării, cu acest ticălos, care pînă mai ieri nu era decît un simplu sutaș de arcași!

Celălalt, abatele, mirosea a droguri și a tămîie. Seniorul Mikes socotise că-și va face din el un tovarăș de drum. Se înșelase însă: cînd dădu să se apropie de abate, acesta strîmbă din nasul lui subțire și-i dădu un răspuns în doi peri. Abatele nu putea suferi mirosul de grajd și de sudoare de cal pe care-l răspîndeau, spunea el, trupurile nobililor. Abia putea

suporta apropierea voievodului, şi uneori o compătimea din suflet pe principesă şi-o dezlega de toate păcatele, considerînd drept un canon faptul că-i obligată să împartă patul cu el. In calitatea lui de confesor al principeselor trăise mai toată viaţa în preajma alcovurilor, feminizîndu-se şi el.

In privinţa grămăticului, magnatul Mikes nu avea nici o îndoială : un spion al lui Martinuzzy ! Nici vorbă nu putea fi de a se apropia de el. Aşa că bătrînul senior îşi blestema zilele, dar de refuzat să plece la drum nu putea. Altul ar fi fost prea fericit să-i ia locul în încrederea voievodului şi cancelarului.

Martinuzzy se oprea în faţa fiecărui obiect cîntărindu-l parcă şi preţuindu-l. Hotărît, darurile nu erau prea valoroase ! Voievodul era ocupat cu ţinuta solilor. Desfăcuse cu mîinile lui cingătoarea seniorului Mikes şi se trudea s-o încheie cu o gaură mai departe. I se păruse că atîrnă şi o dată cu ea atîrnă şi sabia încovoiată a magnatului. Gaura centurii era puţin cam îndepărtată, burta seniorului nu ceda. Atunci voievodul puse genunchiul în pîntecele magnatului, împinse şi trase de vîrful curelei pînă reuşi s-o încheie. Pe senior îl trecu năduşelile, dar nu scoase nici un cuvînt de protest.

— Bun ! zise Zapolya foarte mulţumit. Strînge puţin, ce zici ? Nu face nimic, nu face nimic, grăi tot el ca răspuns. Martinuzzy, ce zici ? Nu-i aşa că centura domnului Mikes trebuia strînsă puţin ?

Martinuzzy încuviinţă printr-un zîmbet scurt.

— O să te simţi mai bine aşa, se adresă voievodul bătrînului senior. Cizmele nu-s prea strîmte ?

— Cam strîmte, măria ta ! îndrăzni seniorul.

— Nu face nimic, trebuie să ne prezentăm în faţa sultanului ca oamenii subţiri, nu ca bădăranii !

Mulţumit de îndreptările făcute în ţinuta seniorului Mikes, voievodul trecu la cel tînăr. Îl privi cîteva clipe, cercetîndu-l din cap pînă-n picioare, apoi încheie mulţumit :

— Bine peste tot, foarte bine ! Ai grijă, vezi cum ţii spada cînd vei face plecăciunea în faţa sultanului ! O ţii lipită de şold după moda apuseană ! Cuşma nu

se scoate de pe cap în faţa păgînului, ţine minte lucrul acesta!

Martinuzzy se retrăsese într-un colţ cu grămăticul. Îi dădea, în şoaptă, ultimele porunci. Îi încredinţase călugărului franciscan documentul acela care cuprindea cuvinte fără însemnătate — dar convorbirea cu vizirul, pe care urma s-o aibă călugărul, era aceea care hotăra soarta Ardealului. Fratele Barabás avea o memorie aşa de bună, încît ar fi putut repeta cuvînt cu cuvînt tot ce i se spusese în taină de către Martinuzzy ca să împărtăşească vizirului. La despărţire, cancelarul îi mai aminti:

— Faţă de toţi, cea mai mare taină!...

Martinuzzy putea fi mulţumit. Pînza de păianjen a politicii sale se ţesea fără piedici. Solia va obţine sprijinul şi protecţia sultanului.

— Martinuzzy, — i se adresă voievodul, cînd părăsiră pe cei ce alcătuiau solia, — cum s-a sfîrşit afacerea cu neguţătorii din Augsburg? Martini mi-a raportat că armele lor sînt peste aşteptări, condotierul acesta bătrîn ştie ce spune. Ar trebui să nu stăm prea mult pe gînduri! Martini stăruie şi pentru cîteva tunuri cu ţeavă lungă şi pentru mai multe bombarde, tu ce spui? Oare sarea noastră o să acopere şi cheltuielile acestea?

— Se înţelege, am comandat tot ce-a spus Martini. În plus am mai comandat şi două mii de săculeţe de pulbere.

— Două mii de săculeţe de pulbere?! se miră Zapolya. Asta trebuie să coste o avere!... Şi neguţătorii s-au învoit să ni le dea?

— Se înţelege, senioria voastră, ni le vor da! spuse Martinuzzy.

Voievodul se opri în loc, cancelarul său i se părea un adevărat făcător de minuni.

— Dar despre bani n-a fost vorbă? şopti el.

— Ba da! răspunse Martinuzzy. Veţi avea şi bani: cincizeci de mii de mărci!

— Zău nu-mi vine să cred! Prea îi crezi proşti pe nemţii din Augsburg! spuse voievodul, care părea cu adevărat neîncrezător.

— Nici de fel, sînt foarte, foarte deştepţi! Veţi primi şi alţi cincizeci de mii de guldeni, cînd veţi putea dispune întru totul de băile din munţii ţării.

— Asta n-o să se întîmple niciodată, sînt ale regelui! spuse cu tristeţe Zapolya.

— Sînt! Dar noi ne trudim să nu mai fie! răspunse Martinuzzy, privindu-l cu înţeles pe voievod.

— Iar nu mai pricep nimic! spuse Zapolya.

— Nici nu trebuie, senioria voastră, ne-am încurca în discuţii fără folos, zîmbi Martinuzzy. Trebuie să aveţi răbdare şi încredere, doar atît!

În capătul celălalt al lungului coridor apăru nobilul Bornemisza. Înaintă grăbit spre ei. Avea coiful pe cap, spadă în mînă. Cei doi se opriră ascultîndu-i paşii, zornăitul pintenilor.

— Ce l-a apucat pe Bornemisza, parcă vine de pe cîmpul de bătaie! îşi dădu cu părerea voievodul.

Martinuzzy nu răspunse. Nobilul Bornemisza se opri la cîţiva paşi şi-şi scoase coiful, făcînd să-i fluture penajul.

— Ei, doar nu te-ai războit cu beţivii din tîrg? spuse Zapolya. Hai, spune, ce s-a mai întîmplat?

— Nimic, măria ta, doar că în tîrg sînt aşa de mulţi ţărani, cum n-au mai fost niciodată!

— Norocul vameşilor şi neguţătorilor... ce vezi rău în asta? Mai avem două săptămîni pînă la sfintele sărbători ale Crăciunului, au şi oamenii nevoile lor! Mai cîntă şi acum ţiganii cîntece despre ţăranul nostru?

— Cîntă, cîntă, măria ta! răspunse fără chef Bornemisza.

— Nu face nimic, mîine nu vor mai cînta. Îşi vor aduce aminte pentru ce au venit la tîrg şi-şi vor vedea de treburi, îi spuse voievodul. Doar nu eşti monseniorul de Kuty ca să opreşti oamenii să cînte şi să se înveselească în postul Crăciunului!

— Tocmai, măria ta! Tocmai despre monseniorul de Kuty aş fi vrut să vă spun. Aseară, monseniorul de Kuty a fost stîlcit în bătăi chiar în palatul său!

— Nu mai spune! izbucni în rîs Zapolya. Ei, ce zici de asta, Martinuzzy, îţi place? Dar întîlnind

privirea rece a cancelarului său, se opri brusc şi începu să strige la Bornemisza : Cum s-a putut întîmpla una ca asta, aici, în oraşul de scaun ?! Şi oamenii sfinţiei sale unde au fost ? Ce fel de pază e asta, Bornemisza ?

Bornemisza păru mai mult decît fîstîcit, înspăimîntat. Ştirea nu era întreagă ; spunînd tot ce avea de spus, el îşi dădea seama că dispoziţia voievodului se va schimba.

— Măria ta, — grăi el, privindu-l în faţă pe voievod, — l-am găsit pe Ian Klepka. Cei care au atacat palatul episcopal au dat peste picher şi l-au slobozit căci se afla închis acolo, legat burduf ! Toate acestea mi le-a povestit chiar el, nu v-aş fi spus dacă n-aş fi ştiut că sînteţi îngrijorat de dispariţia lui.

— Culmea ! izbucni Zapolya. Legat burduf, în palatul monseniorului de Kuty ! Ascultă, Bornemisza, l-ai văzut pe bătrîn cu ochii tăi, l-ai auzit vorbind ?

— Da, măria ta ! De la el am aflat de păţania monseniorului de Kuty !

— Bine, o să mi-o plătească diavolul ! Hai, Martinuzzy, hai !

Cancelarul însă rămase locului, îşi duse mîinile la spate, ridică puţin capul şi-l privi pătrunzător pe Bornemisza.

— Cele ce-am auzit sînt foarte grave, domnule Bornemisza ! Te rog să cobori pe dată în tîrg, să vezi dacă nu cumva cei veniţi la tîrg vorbesc despre execuţiile făptuite de către monseniorul de Kuty. Insufleţirea despre care vorbeai trebuie privită cu multă băgare de seamă.

— Oamenii vorbesc mai mult despre Gheorghe Doja ! răspunse Bornemisza, părîndu-i-se de neînţeles legătura pe care cancelarul o făcea între execuţiile iobagilor din Inău şi freamătul tîrgului.

— Lasă-l pe Doja ! Dumneata caută şi află ceea ce ţi-am spus, porunci cancelarul.

— S-ar putea întîmpla ceva ? întrebă Zapolya, care se schimbase ca seninul unei zile de primăvară.

— Da şi nu ! răspunse Martinuzzy, mărindu-i şi mai mult îngrijorarea.

— Măria sa comitele Moise Kornis a sosit şi doreşte să fie primit, spuse într-un tîrziu Bornemisza.

— Comunică contelui secuilor că senioria sa e ocupat şi că va veni puţin mai tîrziu, pînă atuncea să aştepte! Şi fiindcă Bornemisza păru surprins şi-şi îndreptase ochii întrebători spre faţa voievodului, cancelarul preciză. După un ceas, senioria sa va binevoi să-l primească, pînă atuncea nu!

— De ce, Martinuzzy? întrebă voievodul nedumerit. Doar eu l-am chemat... pentru ce să aştepte omul cînd n-avem nimic de făcut?

Martinuzzy îşi strînse buzele nemulţumit. Cute abia vizibile formară două unghiuri sub rădăcina nasului său ascuţit şi coroiat ca pliscul unui erete. El ridică uşor mîna spre Bornemisza, semn că nobilul trebuia să se retragă, apoi cînd acesta făcu stînga-mprejur, lăsă alene mîna în jos.

— Nobilul Kornis vă stă în cale, senioria voastră! Atît omul care nu înţelege să se supună, cît şi locul pe care-l ocupă. Poate nu-i timpul potrivit să vorbim despre această chestiune a secuilor, însă în cel mai scurt timp trebuie să înmănuncheaţi la demnitatea suverană pe care o aveţi şi pe aceea de comite al secuilor! E o idee care mă urmăreşte de mult timp... Kornis să aştepte, să-şi plece puţin grumazul, să-i muiem puţin cerbicia! apăsă Martinuzzy cuvintele.

— Daţi-mi bună pace! izbucni Zapolya aprins, dar se simţea că aprinderea lui e ca un foc de paie. Vreţi să mă puneţi rău cu toată lumea? Nu ştiu cum de-ţi trec prin minte asemenea idei, Martinuzzy? Dumneata ştii, secuii au aşezările lor, dreptul pămîntului lor, obiceiurile lor! Acolo, la ei, se mai judecă şi astăzi sub stejarul cel mai bătrîn!

— Tocmai! Foarte just! Tocmai la toate acestea m-am gîndit! Fiindcă toate acestea sînt în faţa primejdiei de a nu mai fi! Seniorii îşi întind puterile şi peste secui, ca o pecingine. Credeţi că actualul rege, că majestatea sa Ulászló, aşa după cum îl cunoaştem, n-ar fi în stare să dea toate pămînturile secuilor curtenilor săi favoriţi? Dieta ar aproba cu multă plăcere donaţiile! Atunci s-ar introduce şi asu-

pra secuilor dreptul paloşului de care monseniorul de Kuty se foloseşte cu multă uşurinţă. Noi trebuie să împiedicăm lucrul acesta ! adăugă hotărît cancelarul.

Vîlvătaia se stinsese, voievodul se domolise.

— Dacă vrei să răstorni toată lumea, fă-mă cel puţin şi pe mine să înţeleg acum ! rosti rugător Zapolya.

— Nu, nu-i vorba de răsturnat lumea ! Aş vrea doar atît, să stabilesc o legătură între poporul satelor şi oraşelor, şi suveran... trecînd peste aceşti magnaţi care complotează în permanenţă, încercînd să-şi impună puterea suveranului, sau dacă nu, să-l răstoarne la primul prilej ! Ar trebui să vă bucure faptul că o parte din ţară destul de bine populată n-a fost încă cu totul subjugată seniorilor. Prin secuii liberi aveţi la îndemînă un sprijin puternic, totul e să ştim cum să-l întrebuinţăm !

Voievodul tăcu. Să se lămurească pe deplin asupra unei probleme, nu îndrăznea niciodată. Ca totdeauna, îl lăsă şi de data aceasta pe Martinuzzy să gîndească pentru el şi să facă cum l-o tăia capul. După ce micile lui revolte treceau, Zapolya înţelegea că lucrînd de capul lui s-ar încurca în firele nevăzute ale politicii şi nu s-ar mai putea descurca de loc.

— Va să zică, comitele Kornis şi Werböczy sînt aici. Cine ştie ce-au mai pus la cale ! Au avut tot timpul în lungul drumului ! spuse dînd din cap îngrijorat Zapolya.

— Mai mult ca sigur ! îl înfricoşă cancelarul, prefăcîndu-se că ia în serios tulburarea lui Zapolya. Werböczy, ştim cu siguranţă ce plănuieşte în ascuns ! Se înţelege, i-a fost foarte uşor să-l cîştige de partea sa pe acest zvăpăiat Moise Kornis, comite al secuilor, cu îngăduinţa senioriei voastre !

— Hm ! mormăi voievodul. Da, da, aşa-i, Martinuzzy !... Bine te-ai gîndit, lasă-l să aştepte !... însă după cîteva clipe îşi aduse aminte că înapoierea la curte a magnatului Werböczy grăbea dezlegarea pricinei cu Gheorghe Doja şi păru şi mai îngrijorat : Bine, bine, Martinuzzy, dar au sosit ! Ce facem cu ţăranul acela, cu Gheorghe Doja ?

— Vom vedea, răspunse plictisit cancelarul.

— Ce puternic şi răsunător este glasul oamenilor strînşi laolaltă! se trezi murmurînd Martinuzzy, după ce calul lui trecu podul mobil care trecea peste şanţul adînc al cetăţii. Dar dîndu-şi seama că pusese o notă nevoită de admiraţie în aceste cuvinte, după cîteva clipe, îndreptînd calul spre mulţime, spuse cu dispreţ: Prostime înfierbîntată! şi-şi strînse buzele subţiri, dar fără ură şi fără patimă.

Ieşise din cetate însoţit numai de doi heralzi. Nici un ostaş nu-l urma. Nu era înarmat şi n-avea la şold nici spada uşoară pe care o purta uneori. Hotărîse ca singur să înfrunte mulţimea; s-o înfrunte, dar să-i facă pe voie. Intenţia de a face mulţimii pe voie, se înţelege, n-o mărturisise voievodului. Socotise îndeajuns şi ajunsese la convingerea că are un bun prilej la îndemînă, că e bine să lase să creadă cum că el, cancelarul Martinuzzy, e omul care ascultă şi glasul mulţimii, iar atunci cînd trebuie, îi face pe voie.

Zapolya se opusese cu îndîrjire ca Martinuzzy să rişte acest pas primejdios. Mulţimea oamenilor veniţi la tîrg înconjurase pe trei laturi cetatea; stătea pe malurile şanţurilor adînci, pline cu apă. Oamenii strigau, urlau, ridicau căciulile şi chiar bîtele în sus. Din tumultul acela nu se putea înţelege aproape nimic, dar chiar numai faptul în sine şi era de neînchipuit!

Trei focuri de tun şi mai multe salve de arhebuză ar fi pus capăt învolburării în cîteva clipe. Voievodul era de părerea aceasta, de asemenea şi ceilalţi sfetnici apropiaţi — comandantul arcaşilor şi comandantul călăreţilor — dar Martinuzzy îl duse pe voievod în cabinetul de lucru şi-i vorbi hotărît, arătîndu-i c-ar fi o greşeală cu urmări grave, aşa că renunţă ca totdeauna.

Martinuzzy fusese mai mult decît convingător, îl înfricoşase. Ce s-ar fi spus la curtea din Buda? În ţările vecine? În Stambul, spre care tocmai plecase în dimineaţa aceea solia? Un principe domnitor a

cărui cetate este înconjurată de mulțimea poporului, mulțime în care se trage cu tunul și cu armele de foc, ce fel de domnie temeinică e aceasta, ce forță suverană reprezintă acest principe?

Sfetnicii nu renunțară cu ușurință. Comandantul arcașilor făcu totuși o propunere nouă cu scopul de a-l face odios pe condotier și mercenarii săi străini în fața poporului. El propuse ca Martini, care își avea ostașii cantonați nu prea departe de cetatea voievodală, să dea un iureș asupra mulțimii și s-o scalde într-o baie de sînge pentru a o învăța minte ca altă dată să nu se mai înfierbînte și să mai strige și zbiere sub zidurile cetății.

— Martini? În nici un caz! spuse neînduplecat Martinuzzy. Înțelepciunea nu sălășluiește sub un coif cu penaj! Aici e nevoie de înțelepciune, nu de forța armelor!

Voievodul, care avea acum doi aliați, deveni din nou curajos și căută să-l înfrunte pe cancelar.

— Vrei poate să deschid prostimii porțile, s-o poftesc înăuntrul cetății, în palat! izbucni el.

— N-am cerut asta! De altfel, — se înclină Martinuzzy, — văd că trebuie să-mi aduc aminte că pînă mai ieri n-am fost decît preceptorul tînărului principe. Voi comunica alteței sale principesei că mă întorc la vechea îndeletnicire! Atitudinea aceasta era micul șantaj al lui Martinuzzy, care dădea totdeauna, în împrejurări critice, rezultate bune.

— Poftim! Ei, poftim! se porni agitat prin cameră voievodul. Bine, domnilor, vă mulțumesc... socotindu-mă bine, toată chestiunea nu-i decît un fleac! spuse mai apoi voievodul potolit, adresîndu-se celor doi comandanți.

Ei părăsiră sala. Martinuzzy triumfase și de data aceasta. Ca totdeauna după astfel de întîmplări, el deveni împăciuitor.

— A îngădui e uneori o mare virtute! spuse cancelarul cu voce stinsă.

Ce era de îngăduit nici el însuși nu prea știa — mulțimea gălăgioasă striga din cînd în cînd numele lui Gheorghe Doja, dar se auzeau și glasuri contra

episcopului de Alba, monseniorul de Kuty. Doar n-o fi vrînd să i-l dea pradă mîniei şi pe monseniorul de Kuty? Asta ar mai trebui, să ajungă vestea pînă la sfîntul Scaun!

— Ascultă, Martinuzzy, îţi dai seama? Iţi dai seama în ce prăpastie vrei să te arunci? Ce-ţi închipui? Aici sîntem la marginea lumii, oamenii aceştia sînt ca şi sălbăticiunile pădurii, vrei să te zvîrli în gura lor? Ce mă fac fără dumneata, ş-apoi principesa... la ea nu te-ai gîndit?

Martinuzzy surîse, un surîs îndărătnic, plin de hotărîre, dar şi cu o uşoară nuanţă de tristeţe, ca să-l impresioneze şi mai mult pe voievod.

— Viaţa mea nu preţuieşte nimic faţă de prestigiul casei senioriei voastre, care trebuie păstrat cu orice jertfă! începu cancelarul. Ş-apoi, după cum v-am spus, pentru un suveran a îngădui în anumite împrejurări e o mare virtute! Acum, am o rugăminte către senioria voastră: nici o provocare din partea nimănui! Dacă întîmplător hărmălaia aceasta a ajuns pînă la Martini şi din propriu îndemn ar vrea să intervină, să fie oprit.

— Vai! vai! începu să se văicărească voievodul. Lasă-l cel puţin pe Bornemisza, lasă-l pe el şi nu te duce dumneata. Va intra în ei cu patru steaguri de călăreţi, îi va împrăştia după ce le-ar scutura puţin cojoacele miţoase, apoi i-ar azvîrli în Mureş, să se răcorească dobitocii!

— Nu, senioria voastră, politica ceasului de faţă e numai aceea pe care eu am hotărît-o! spuse dîrz Martinuzzy. A face mai mult decît trebuie, e tot aşa de dăunător ca şi a nu face nimic! Mă voi duce eu, eu singur, voi vedea în mijlocul lor ce am de făcut. Poate voi vorbi în numele senioriei voastre şi cred că va fi bine. S-ar putea ca acest prilej să ne fie de mare folos, nu fiţi îngrijorat!

Voievodul ridică din umeri, semn că împotrivirea lui luase sfîrşit. Era şi vremea: mulţimea devenise şi mai gălăgioasă, iar timpul trecea pe neobservate. A continua tărăgăneala ar fi fost poate luat de gloată

drept o slăbiciune şi lucrul acesta nu l-ar fi vrut Martinuzzy.

Nimeni n-ar fi putut spune care erau acei ce încrucişau de la o margine la alta a tîrgului vorbele. Ciubărarii de la munte ar fi putut spune c-au auzit de la olarii secui cum că Gheorghe Doja s-ar afla prins, închis în cetatea voievodului, pentru dreptate; că magnaţii îi cer capul şi, fără îndoială, dacă oamenii nu s-ar duce, a doua zi la poarta cetăţii şi sub ziduri, să ceară voievodului să asculte şi glasul norodului, viaţa viteazului ar fi dată pe ascuţişul securii călăului. Ţăranii liberi veniţi la tîrg pentru a-şi vinde produsele şi a cumpăra cele necesare au auzit şi ei de păţania lui Doja. Asta ar fi o mare nelegiuire! Oare voievodul pentru ce-i pus, oare omul pămîntului nu mai are nici un drept în ţara aceasta? Cum? Va să zică cel care a sîngerat atîta pentru pămîntul ţării să fie dat pe mîna gîdelui, drept răsplată, pentru că aşa vor domnii magnaţi! Oho, asta nu se poate! Micii nobili, în ceea ce-i priveşte, erau mai agitaţi ca oricare — faptul acesta priveşte direct tagma lor! Vor acum magnaţii să-i cureţe de pe suprafaţa pămîntului pe unul cîte unul şi încep cu cel mai de frunte, cu Gheorghe Doja?! Şi sînt destul de numeroşi aceşti mici nobili veniţi la tîrgul dinaintea Crăciunului — dacă te uiţi mai cu atenţie la ei, nu ştii drept ce să-i iei, sînt ţărani mai înstăriţi sau ostaşi? Straiele de pe ei nu se deosebesc cu mult de cele ţărăneşti, în schimb au spadă grea la şold, pinteni ruginiţi pe călcîiele cizmelor. Cît despre curele, parcă ar fi cai înhămaţi, atîtea au pe ei, şi toate pline de alămuri strălucitoare. Aşa-s aceşti mici nobili, pînă şi năframa cu care-şi şterg nasul ar atîrna-o de-o curea! Şi hărţăgoşi şi gălăgioşi, gata să se ia de piept cu toată lumea! N-au nici în clin, nici în mînecă cu tîrgoveţii pe care-i disprețuiesc şi, se înţelege, nici cu iobagii pe care-i privesc de sus, dar spune-le că ei nu fac parte din popor şi-o păţeşti cu ei! Iobagii sînt şi ei destui în tîrg, şi deşi nu prea au ce vinde, căci anul a fost un an rău şi prisosul mic, tîrgul îi tîrg şi în preajma sărbătorilor

Crăciunului batăr o oală de lut pentru fiertura de dulce şi tot are a cumpăra şi omul nevoiaş. Cel ce n-are de pierdut nimic în afara traistei cu necazuri se înfierbîntă cu multă uşurinţă cînd află că cel pe care îl avea la inimă este lovit de năpasta nedreptăţii. Iobagii, poate şi pentru că nu prea aveau ce vinde şi ce cumpăra, au făcut din prima zi roată în jurul ţiteraşilor şi ascultă cîntecele acestora. A, cîntăreţii! Ei au mirosit de unde bate vîntul şi strunele au început să zdrăngăne, iar versurile să se împletească. Balade despre vitejiile lui Gheorghe Doja, despre luptele lui contra magnaţilor se aud în mai multe locuri. Cîţiva, mai dibaci dintre ei, improvizau turnînd în viers nou puţinul pe care-l ştiau despre noile întîmplări ale lui Gheorghe Doja.

In ziua întîia, aşa după cum Bornemisza arătase voievodului şi lui Martinuzzy, tîrgul părea doar cam peste măsură de însufleţit. A doua zi de către prînz, tîrgul se tulbură şi se învolbură ca cerul în preajma vijeliei.

Mulţimea se îngrămădise pe malul şanţului lat şi adînc, umplut cu apă, care înconjura cetatea. La început făceau doar larmă iar unii ridicau chiar bîtele. Şi dacă unii mici nobili trăseseră şi ei spadele, o făceau numai ca să dea o şi mai mare greutate cererii lor şi nu ca o ameninţare la adresa voievodului, aşa după cum o credeau cei din cetate, dimpreună cu comandanţii şi voievodul. Fără îndoială, un amestec din partea ostaşilor ar fi dezlănţuit furtuna. Martinuzzy văzuse clar; opunerea lui hotărîtă oprise fulgerele în loc.

Cancelarul înainta prin mulţime. Heralzii sunau din trîmbiţe. Cei care vedeau călăreţul acesta neobişnuit în haine de catifea neagră, cu o bonetă pe cap lăsată pe-o sprînceană, cu pelerina fluturîndu-i pe umeri, fără arme, dar mai ales fără zorzoane şi fără scăpărări de priviri trufaşe, înarmat doar cu un uşor zîmbet pe buze, rămaseră uimiţi atît de ţinuta lui, cît şi de curajul lui. Mulţi se descoperiră, şi dîndu-se la o parte îi făcură loc de trecere. El mulţumea înclinînd uşor capul, inima îi zvîcnea în piept, dar nu

de teamă, ci de mulțumire, simțea c-a reușit să stăpînească mulțimea învolburată. După ce pătrunse adînc, cancelarul opri calul în loc și încercă să vorbească. Dar glasul lui era prea slab ca să fie auzit de cît mai mulți. Atunci unul dintre heralzi se însărcină să-i repete cuvintele:

— Măria sa, domnul cancelar Martinuzzy, întreabă care sînt acei dintre voi cu care ar putea sta de vorbă. Vrea să vă întrebe ce dorințe aveți?

O tăcere de mormînt se așeză deasupra mulțimii. Cancelarul Martinuzzy! Cine-o fi? Dar localnicii și micii nobili, chiar și unii dintre țăranii liberi auziseră de numele lui. Foarte puțini însă avuseseră prilejul să-i vadă fața. Va să zică acesta-i cancelarul Martinuzzy, omul care face și desface la curtea voievodului! Și-l închipuiseră altfel cei care îi auziseră de nume. Omul acesta care n-are nimic din înfățișarea unui magnat, care nu poartă nici cel puțin o spadă la șold și-un coif cu panaș pe cap, să aibă putere chiar și asupra voievodului? Asta-i de neînchipuit!

— Spuneți, oameni buni, spuneți tot ce-aveți pe suflete! se auzi în continuare glasul heraldului repetînd cuvintele lui Martinuzzy.

Atîta bunăvoință părintească nu întîlnise din partea celor puternici niciunul dintre ei. Nu-i cumva o momeală, o înșelătorie?

Începură murmurele, mulțimea părea acum o pădure în freamăt, dar din freamătul acesta nu părea să iasă nimic. Atuncea Martinuzzy făcu semn cu mîna unuia din apropiere. Era un iobag care veni pînă în fața calului cancelarului. Îl privi pe cancelar, de sub căciula mițoasă, ca pe o arătare din ceruri. Dădu să spună ceva, însă glasul i se opri în gîtlej, ochii scînteietori i se înlăcrimară și omul căzu în genunchi, cerînd îndurare.

— Spune-mi ce vrei, pentru ce-ai venit aici? Hai, vorbește, pari să fii om! îl îndemnă Martinuzzy încruntîndu-și sprîncenele, trăgînd fără să vrea frîul calului.

Omul nu mai avea nimic de spus și îngenunchease. După cîteva clipe de așteptare, Martinuzzy înfipse

pintenii în burta calului, ocolindu-l pe iobag. Înainta iarăşi prin mulţime, şi după douăzeci-treizeci de paşi opri din nou calul.

— Sînt aici ca să aflu pentru ce v-aţi strîns sub zidurile cetăţii, să vă ascult plîngerile şi, după datină, să vă fac dreptate.

De data aceasta, oamenii îşi recăpătară glasul. Din mii de piepturi izbucni strigătul: „Gheorghe Doja! Să i se facă lui dreptate! Să fie slobozit din temniţă!" Şi strigătele se repetară mereu fără încetare şi din ce în ce mai puternic. Cancelarul se însenină, îşi înălţă capul rotindu-şi privirile pe deasupra mulţimii, surîsul i se schimbase acum, părea mulţumit, şi dacă n-ar fi fost cancelar, poate ar fi strigat şi el dimpreună cu ceilalţi. Dar această hărmălaie ridică pe ziduri ostaşii din garnizoana cetăţii. „Desigur că neblezniculuide voievod îi ţîţîie inima de spaimă!" gîndi Martinuzzy, privind capetele ostaşilor înşiruiţi pe ziduri.

Pentru ca cei din cetate să nu-şi închipuie cine ştie ce şi să facă vreo boroboaţă, el făcu semn heralzilor să sune din trîmbiţe. După cîteva clipe, ca prin farmec, mulţimea amuţi din nou şi cu capetele ridicate, aştepta cuvintele cancelarului.

— Nobilului Gheorghe Doja i se va face dreptate... şi, fără îndoială, va fi eliberat! strigă Martinuzzy, iar heraldul repetă cu voce tare cuvintele lui.

Nu izbucni nici un strigăt de mulţumire. Unii se întrebau dacă nu cumva e o minciună menită să-i împrăştie. Prea obţinuseră cu uşurinţă ceea ce ei socoteau un lucru nu uşor de obţinut.

— Poate norodul mai vrea ceva să spună! şi vocea heraldului se auzi iarăşi plutind deasupra capetelor celor ce-l priveau pe cancelar.

— Nu, nu, numai dreptate pentru Gheorghe Doja! izbucniră cîteva glasuri, şi apoi toţi cei aflaţi acolo, într-un singur glas, repetară aceleaşi cuvinte.

Martinuzzy îşi strîmbă buzele într-un surîs care arăta toată frămîntarea sufletului său în clipele acelea: milă dispreţuitoare, nedumerire, dar şi admiraţia pentru dragostea pe care mulţimea o arăta eroului ei.

— Atuncea, luaţi cunoştinţă cu toţii, lui Gheorghe Doja i se va face dreptate... v-o făgăduiesc şi v-o jur eu, cancelarul Martinuzzy!

Cuvintele făcură înconjurul mulţimii; izbucniră urale pentru Martinuzzy, chiar şi pentru voievod. Oamenii începură să se mişte, mulţi porniră grăbiţi spre locurile unde-şi lăsaseră căruţele.

Obţinuseră făgăduiala şi jurămîntul cancelarului: Doja va fi eliberat. Acum veneau la rînd treburile lor, întorsul în grabă spre casă, căci timpul trecuse şi ziua era pe sfîrşite. Furtuna luase sfîrşit iar cancelarul Martinuzzy culesese o bună izbîndă, singura de acest fel. In judecata lui rece, de ţesător politic, cîntări fulgerător riscurile pe care le avusese şi foloasele pe care le va putea trage pentru politica lui.

— Da, consummatum est! murmurară buzele lui Martinuzzy şi ca un adevărat cavaler înfipse pintenii în burta calului. Calul făcu o săritură, şi pelerina cancelarului flutură dezvăluind purpuriul căptuşelii. Călăreţul căzu de pe cal iar cîţiva care se aflau în apropiere săriră în ajutor. De pe zidurile cetăţii izbucniră hohote de rîs... dar din mulţime nu rîse nimeni.

Cei care fuseseră martori plecară cu convingerea că omul acesta îmbrăcat altfel decît trufaşii magnaţi nu-i un cavaler războinic, dar e de bună seamă un cîrmuitor înţelept.

Încălecă din nou, dar nu se întoarse în cetate. Lăsă calul să străbată cu paşi domoli prin mulţimea rărită acum. Îşi înclină uşor capul, ridica mîna în sus cînd oamenii îşi scoteau căciulile în faţa lui. Binevoi chiar să oprească calul şi să stea de vorbă puţin cu un grup de mici nobili care îi aţinuseră calea. Se despărţi de ei prietenește, făcîndu-i să creadă că în el vor avea totdeauna un sprijin.

Dar iată-i pe oamenii lui Doja. Sînt strînşi în jurul lui Bándy şi par îngrijoraţi. Hotărît, nu sînt întru totul mulţumiţi; stau rezemaţi în spade, ca ciobanii pe bîte, cu capetele întinse spre pîndă, aşteptînd ca micul alai al cancelarului să ajungă în dreptul lor. Sînt hotărîţi să-l oprească, vor să audă încă o dată din gura cancelarului cuvintele de slobozenie

făgăduite. Ferkó are gînduri bătăioase, şi-a luat cu el laţul. Va vedea el pe cine are în faţă, şi de i s-o părea viclean şi înşelător, zvîrle laţul, îl dă jos de pe cal, îl înşfacă pe cancelar şi pe aici ţi-i drumul! De-ţi vrei, voievoade, sfetnicul, dă-ni-l pe Doja şi ţi-l dăm pe măria sa!

Baciul Bándy parcă bănuieşte ceva; s-a tras alături de Ferkó. Nu ştie ce are de făcut, dar va vedea el cînd va da ochi cu cancelarul. Poate îi va opri mîna lui Ferkó, dar, de, s-ar putea să se întîmple şi altfel, să-l asmuţe şi să-l ajute! Valentin e şi el lîngă ei; în minte i se învîrte ceva ca o morişcă, tremură de nerăbdare; e hotărît să-i spună cîteva cancelarului, dar ţine să i le spună nu ca un zvăpăiat neghiob, neştiutor şi necioplit, ci ca un cărturar şi, dacă se poate, să i le spună pe latineşte, ca să-şi dea seama excelenţa sa că în ceata lui Doja sînt nu numai viteji, ci şi cărturari!

Ochiul ager al lui Martinuzzy i-a zărit de la distanţă, şi pe dată şi-a dat seama că aceştia sînt altfel de oameni; aşa cum s-au aşezat, nu par ei războinici gata de atac? O clipă îi vine gîndul c-ar fi mai bine să întoarcă calul, sau să-l abată şi să dea pinteni, dar alungă această hotărîre şi înaintează aşezîndu-se mai bine în şa, ridicîndu-şi capul.

În faţa lor opreşte calul. Aşteaptă plimbîndu-şi privirea întrebătoare de la unul la altul; vrea să-l descopere pe acela care stă în fruntea lor, dar cine-or fi? Poate mici nobili, poate ostaşi nemulţumiţi? Oricum, trebuie ascultaţi.

Baciul Bándy are şi el acum, cînd cancelarul se află numai la cîţiva paşi de el, gîndurile lui: „Ştie cine sîntem, altcum n-ar fi oprit calul!"

— Măria ta, noi sîntem oamenii căpitanului Gheorghe Doja, îndrăzni Bándy.

Mirare. Martinuzzy nu se aştepta! Nici prin gînd nu-i trecuse că printre cei veniţi la tîrg ar putea fi şi ostaşii acelui Gheorghe Doja.

— Sînt bucuros că am în faţă viteji ca voi! Ce doriţi, voinicilor? Am spus doar că Gheorghe Doja va fi eliberat.

Ferkó se simte măgulit. „Viteji și voinici," i-au auzit urechile? Ei, omul acesta îi prețuiește și, prețuindu-i, fără îndoială își va ține cuvîntul dat! Fața lui Ferkó se luminează toată. Pe cancelar îl privește cu alți ochi acum. Cît despre laț, să-l trecem la spate, ca nu cumva cancelarul să-l vadă și să creadă cine știe ce!

Dar bătrînul ostaș Bándy găsește că n-ar fi rău să-și arate, pe ocolite, neîncrederea. I-ar pune cancelarului o întrebare cu tîlc dar nu-i vine niciuna în minte și iată-l deschizîndu-și gura și grăind ca unui oarecare, întrebînd scurt:

— Cînd?

Din nou mirare. Mulțimea nu-i pusese această întrebare. Ce putea răspunde? Și un răspuns trebuie dat acestui bătrîn ostaș, căci iată-l și-a adunat iarăși gîndurile și de data aceasta reușește mai bine.

— Măria ta, norodul s-a împrăștiat, noi am rămas... noi vrem să știm, cînd?

Stăruința îl supără puțin pe cancelar. El nu răspunde pe dată, așa după cum ar vrea bătrînul. Atunci tînărul Valentin se vîrî și el căci nu mai putea aștepta, prea îi zvîcnea sîngele în tîmple.

— Coram populu, începu el, vrînd să-i spună cancelarului că în fața poporului făgăduielile se fac cu ușurință, și tot cu aceeași ușurință ele se uită.

Martinuzzy începu deodată să rîdă înveselit, binevoitor:

— A! Sînt printre voi și știutori de latinească? Tinere, — i se adresă lui Valentin, — soarta cîrmuitorului îi cere ca să asculte vocea celor cîrmuiți. Cum s-ar putea cîrmui călcîndu-ți cuvîntul dat mulțimii? Dacă tu ai fi în locul meu, ai face lucrul acesta? Spune-mi, nu te sfii... Dacă mi-ai spune că l-ai face, — continuă Martinuzzy văzîndu-l pe Valentin codindu-se, — ți-aș spune că soarta nu ți-a hărăzit rolul de cîrmuitor, iar de te-ai cocoțat în vîrf, cîrmuind, s-ar putea să sfîrșești ucis cu pietre!

Valentin vru să-i răspundă, însă baciul Bándy îl dădu în lături:

— Taci din gură, măi băieţaş, măria sa a făgăduit doar în faţa norodului ! Aşa, măria ta, aşa-i ! Drept ai grăit ! Iartă-l pe tînărul acesta mintos şi iartă-mă şi pe mine. De, şi eu, om bătrîn, om păţit. Mai mult neîncredere decît încredere... dar dacă măria ta ai mărturisit şi în faţa noastră... Măria ta... oare pe sărbătorile Crăciunului, căpitanul Gyuri o să fie la casa domniei sale ?

Martinuzzy surîse ; pricepuse întrebarea ocolită pe care i-o pusese baciul Bándy. Simpla lui şiretenie îi plăcu.

— Eşti un om deştept, moşule, spuse binevoitor cancelarul. Fiţi liniştiţi, duceţi-vă acasă în pace, peste cel mult patru-cinci zile, căpitanul Gheorghe Doja va fi din nou în fruntea voastră ! Rămîneţi cu bine, voinicilor ! îşi ridică mîna şi, înfigînd pintenii în burta calului, porni în galop. Cînd fu la o oarecare depărtare de ei, auzi în urmă glasul oamenilor lui Doja : „Să trăieşti, măria ta !“ Dădu mulţumit din cap şi-şi spuse : „Bine că de data aceasta n-am alunecat din şa !“

Se însera, dar Martinuzzy n-ar fi vrut să se întoarcă în cetate, n-ar fi vrut să-l întîlnească pe voievod. Lăsînd calul în pas domol, gîndul cancelarului se opri asupra lui Gheorghe Doja. Da, fără îndoială, îşi va ţine făgăduiala făcută mulţimii şi oamenilor lui Doja, chiar dacă prin aceasta şi-ar aprinde paie în cap cu o duzină de magnaţi. Dar... folosul ! Cum ar putea face, cu mai mult folos pentru guvernarea sa, acest fapt ? Oare acest ţăran înnobilat, cerbicos şi nesupus, ar putea fi folosit ? Cu siguranţă, e doar om şi el ! Nu-l cunoştea prea bine pe Gheorghe Doja, nu l-a văzut decît o dată, dar a auzit atîtea despre el ! Cît priveşte apărarea pe care i-o luase în diferite împrejurări, n-o făcuse decît din spirit de împotrivire faţă de Werbőczy, trufaşul magnat care uneltea împotriva lui şi a voievodului. Oare ar fi cu cale ca, în seara aceasta chiar, în taină, să-i facă o vizită în subterana în care stă închis ? Nu ! alungă acest gînd Martinuzzy. Îl voi lăsa ca el singur să-şi dea seama

de tot ce-am făcut pentru el, ca atunci cînd îi voi cere un lucru să nu poată spune nu!

După ce ocolise jur împrejur cetatea în pasul domol al calului, însoţit numai de cei doi heralzi, privind zidurile înalte, meterezurile, gurile căscate ale crenelurilor din care ieşeau ţevile groase ale tunurilor, Martinuzzy se întoarse în cetate tîrziu. Era sigur că voievodul la ceasul acela se pregătea pentru masa de seară. „Fără îndoială, — îşi spuse cancelarul, — abia aşteaptă să mă vadă aşezat la masă, să mă năpădească cu întrebările, cu laudele în faţa magnaţilor pe care, mai mult ca sigur, i-a poftit în număr mare astă-seară." Nu, el nu va lua parte, va comunica prin Bornemisza, va găsi un pretext oarecare, în seara aceasta vrea să rămîie singur, singur cu el însuşi.

Insă la palat, în săliţa locuinţei sale, aştepta canonicul episcopiei de Alba, fratele Taurinus, care venise trimis de monseniorul de Kuty. Avea misiunea de a mulţumi în numele episcopului pentru binele pe care i-l făcuse împrăştiind mulţimea. Episcopul era încredinţat că doar din cauza lui se strînse atîta mulţime în zilele tîrgului. Cancelarul fu bucuros de întîlnire deoarece Taurinus era singurul om pe care accepta să-l aibă în apropierea sa în momentul acela. Martinuzzy fu binevoitor şi prietenos cu fratele Taurinus — omul era un cărturar distins şi un fin umanist — iar Martinuzzy, cum punea jos haina de cancelar, se considera şi el cărturar. Il invită pe canonic să cineze împreună, ceea ce fratele Taurinus, trimisul monseniorului de Kuty, acceptă cu multă plăcere; dar mai înainte de a păşi pragul camerei de lucru a cancelarului, ţinu ca acolo chiar, în sala mică, să-şi descarce sarcina cu care îl împovărase episcopul. O făcu punînd multă ironie în cuvintele sale — ironia se referea la monseniorul de Kuty, pe care Taurinus n-avea ochi să-l vadă — apoi intrară amîndoi în camera de lucru a cancelarului.

— Acum dă-mi voie să-mi schimb hainele... Cum am putea sta de vorbă împreună fără halatul meu de cărturar? Ai avea tot timpul în faţă pe cancelar şi,

cred, te-ai sfii să le spui lucrurilor pe nume! zîmbi Martinuzzy.

Taurinus se înclină. Martinuzzy trecu în camera alăturată care-i servea ca dormitor. După cîteva minute, el se înapoie înfăşurat într-un halat vişiniu închis, strîns pe trup cu un brîu de mătase; pe cap avea o tichie neagră şi nu părea cu nimic deosebit de un frate dintr-o chilie a unui claustru călugăresc.

— Astăzi am avut o zi tare grea: am fost nevoit să ascult vocea gloatei!

— Da, monseniore, şi v-aţi înfăţişat înaintea ei foarte bine. Forier inre, suaviter in modo!

— Aş, nu sînt nici de fel energic în fapt şi nici blajin în formă! Fac numai ceea ce se cheamă pas politic! Înţelegi, frate Taurinus? Atît şi nimic mai mult! Treburi de slujbaş... Chestiunea nu-i definitiv rezolvată, vom mai vedea!

— Fama crescit eundo! zîmbi Taurinus. Noi considerăm această faimă cultivată cu stăruinţă drept o...

— A! Ştiu, ştiu! Dar eu fac politică, cîrmuiesc. Am nevoie de ea!

— Iertaţi-mă! se înclină convenţional fratele Taurinus.

S-au aşezat în faţa căminului. Focul arde susurînd un cîntec monoton. Într-un colţ, cocoţat pe un trepied, un sfeşnic de bronz cu mai multe braţe, frumos ornat, luminează încăperea; lumina lui se învăluie misterios cu lumina pe care o radiază focul din cămin. E linişte, zidurile sînt groase, prin ele nu străbate nici un zgomot. Sînt singuri, şi în această atmosferă plăcută de interior cald şi nu prea puternic luminat, discută prieteneşte. Discută despre cărţi, despre artă, despre învăţaţii şi marii artişti ai timpului.

— Mi-am procurat „Elogiul Nebuniei", dar n-am avut timp să citesc cartea, am atîtea pe cap! spune Martinuzzy.

— Ştiu, ştiu! dă din cap cu tristeţe Taurinus. M-aş strădui zadarnic dacă aş mai stărui, totuşi, pentru noi ar fi o mare bucurie dacă ai reveni, dacă ai lăsa totul în părăsire, politica, curtea... Ar fi mult mai

bine şi pentru tine, frate Martinuzzy, totuşi... In medie virtus!

— A, nu, nu! Nimic ce-i de mijloc nu-i pentru mine: sau culmea, sau străfundurile prăpastiei!

— S-ar putea să ai dreptate... Cunoşti titlul ultimei cărţi a lui Erasmus?

— Nu, care-i? întrebă pe dată Martinuzzy.

— Nici eu nu-l cunosc, dar se spune c-a apărut sau va apare în curînd o nouă carte. Va fi, cu siguranţă, tot aşa de interesantă ca şi „Elogiul Nebuniei".

7

Zgomotul mulţimii nu ajunsese pînă în temniţa în care se afla Gheorghe Doja. Zilele se scurgeau una cîte una, apăsătoare, chinuitoare pentru el — omul deprins cu libertatea desăvîrşită. Cîteva săptămîni fusese singur, acum avea un tovarăş de temniţă. Cine poate fi, cu ce scop a fost adus? Il adusese în seara aceea Bornemisza, fără să spună nici o vorbă. Doja nu-i văzuse nici faţa cel puţin, căci era întuneric beznă, dar cuvintele pe care omul le spusese, pe dată ce temnicerul încuie uşa, stăruiau şi acum în mintea lui Doja: „Nu vreau nimic în afara dreptăţii lui dumnezeu. Ne-am născut liberi, după învăţătura care ne-o dau sfintele scripturi, să fim deci liberi!"

Omul vorbise domol toată noaptea şi acum dormea întins pe laviţa de piatră acoperită c-o împletitură de paie. Somn zbuciumat, întretăiat de cuvinte fără legătură. „Cine-o fi?" se tot întreba Doja.

Gheorghe Doja crezuse că tovarăşul lui de temniţă e un om bătrîn, ba chiar şi-l închipuise după felul cum vorbea gîrbov, îngreunat de ani. Insă cînd lumina ce se strecura printre zăbrele descoperi ochii şi faţa noului tovarăş de temniţă, îşi dădu seama că se înşelase. Omul cu vorba domoală, bătrînească, era încă în floarea vîrstei, poate mult mai tînăr ca el. Părul nu-i era încărunţit, faţa lui, luminată de raza soarelui de iarnă, era tinerească, încadrată de o barbă scurtă, castanie.

Doja îi cercetă cu băgare de seamă îmbrăcămintea. Într-un cui era atîrnată o manta veche, de croială străină. Deasupra ei o pălărie ţuguiată cu marginile înguste, pălărie de formă nemaivăzută nici la nobili, nici la tîrgoveţi. Omul era desculţ, dar alături de laviţă stăteau, cu turetcile îndoite, cizmele sale, şi ele de-o croială deosebită.

„Cine poate fi tînărul acesta?“ se tot întreba Gheorghe Doja, întărîtat la început. Singur îşi putea depăna în voie gîndurile, putea plănui încercarea unei evadări. Mult nu mai putea rămîne în situaţia în care se afla —tot aşteptînd cuvîntul voievodului, fără nici o înfăţişare, fără judecată! Gîndul evadării începuse să-l frămînte. Da, e cu putinţă. O să încerc... Dar oare ce s-a întîmplat de cînd eu sînt aici? Oare călugării aceia reuşesc să strîngă norodul? Oare papa n-a renunţat la cruciada pusă la cale? Norodul! Ah, norodul abia aşteaptă!... Hm! Ce minunat prilej ar fi! Ţara toată strînsă în tabere, toţi cei în stare să poarte o armă, înarmaţi!... Arme! Armele pentru care m-am străduit atîta, iată-le, iată-le în mîna celor care abia aşteaptă! Ah, ce nimerit prilej pentru răfuiala cu magnaţii!... Da, va încerca să evadeze căci el nu poate sta închis în bolta aceasta pînă îi va veni voievodului pofta să-l judece...

Dar iată că Bornemisza aduse pe tînărul acesta să-i tulbure singurătatea. Nu cumva o fi făcut-o cu vreun scop? Poate încearcă să stoarcă din gura lui cine ştie ce mărturisire! Sau poate pentru că i-a citit gîndurile, tînărul nu-i decît un paznic ascuns, pus să-l supravegheze îndeaproape!

La început, Doja l-a privit cu neîncredere, însă nu peste mult timp şi-a dat seama că bănuielile lui erau neîntemeiate. Nu-i decît un întemniţat ca şi el. Vina nu i-o poate înţelege, fiindcă tînărul vorbeşte anapoda. Dar în orice caz, o iscoadă de a lui Bornemisza nu-i!

S-ar putea să fie un mic nobil adus în faţa voievodului pentru cine ştie ce faptă, dar tînărul n-a spus nimic în privinţa aceasta, nici nu s-a lăudat cu vreo ispravă, aşa după cum au mulţi obiceiul s-o facă. S-apoi, după îmbrăcăminte, nu arăta a mic nobil, nici a cleric,

nici chiar a tîrgoveț. „O fi vreun popa Laurentius“ ajunse la o încheiere Doja. Prea erau asemănătoare cuvintele pe care le spunea acesta, cu cuvintele popii. Dar gîndind mai adînc asupra celor spuse, Doja își schimbă părerea mai tîrziu : „I se aseamănă cuvintele, dar înțelesul lor e altul !“

In ultimul timp, înainte de a porni spre Țara Leșească, cînd hoinărea de unul singur, iar oamenii lui îl așteptau îngrijorați la așezarea lui Borzó, întîlnise mulți măcinători de vorbe. Unii se îndeletniceau cu apocalipsul, cu venirea lui Anticrist, cu împărăția scripturilor. Alții cereau lege în limba țării și vorbeau de Huss — zvîrleau cîteva vorbe, și cum îi încolțeau oamenii bisericii sau stăpînirii, spălau putina. Era greu să te descurci din predicile lor, dacă cumva căutai vreun înțeles în ele. Unii îl lăudau pe papa, alții îl huleau și-l blestemau. Dar erau și unii care atacau cu curaj și propovăduiau neascultarea față de biserică și față de puternici ; propovăduiau distrugerea prin foc a cuiburilor de năpîrci care erau mănăstirile, castelele prinților și seniorilor. Lume frămîntată !

O dată cu lumina zilei, parcă intrase și frigul în încăperea boltită. Tînărul de pe laviță își strînse picioarele. Lui Doja i s-a părut că tremură : „E tînăr și neînvățat cu greul. Se vede cît de colo că n-a fost în viața lui ostaș. Cine dumnezeu poate fi ?“ își spuse Doja. Se sculă și luînd mantaua sa, îl acoperi pe tînăr cu grijă. „Dracul să-i ia pe voievod, pe cancelar și pe nobilul Bornemisza, o s-o iau din loc ! Tînărul ăsta mi-ar putea veni în ajutor, rău l-am judecat la început !“ se mustră Doja.

După vreo oră, străinul se trezi. Dădu la o parte mantaua din aba groasă cu care-l acoperise Doja, își netezi pletele, și, zîmbind cu bunătate, îi mulțumi pentru că-l învelise.

— Nu sînt învățat cu prea multă căldură, mantaua dumitale e grea și călduroasă.

— Tremurai ! răspunse Doja, privindu-l din cap pînă-n picioare pe tînăr.

— Poate ! zise tînărul. Nu pot dormi noaptea. Te-am ținut și pe dumneata treaz. Mi se învălmășesc și mă

frămîntă gîndurile. Simt în mine o putere de a împrăştia în lume adevărul şi iată că lîncezesc aici, în temniţa aceasta de piatră. Nu sînt închis, o să te convingi despre asta. Am avut nenorocul c-am dat în oraşul acesta peste un vechi cunoscut. De bună seamă i-ai auzit de nume — Martinuzzy! Îl credeam preceptor la copiii voievodului, nu mi-am închipuit că e mai mult decît atît, altfel nu m-aş fi încumetat să-l caut; căutam un prieten şi-am dat peste un duşman!

— Nu-ţi fie cu supărare, cine eşti dumneata? îl iscodi Gheorghe Doja.

— Ai dreptate, nici nu ţi-am spus cine sînt! Sînt Anton Moise Hosza. Nu cred să-mi fi auzit numele. Am trăit departe de ţară, am pribegit prin lume. Acum am venit prin locurile unde m-am născut. Am o misiune: pregătesc sosirea cardinalului arhiepiscop de Esztergom. Pe Martinuzzy l-am cunoscut acum cinci ani la Roma. După un an, drumurile noastre s-au despărţit. Mie mi s-a luminat calea, lui i s-a întunecat şi mai mult, şi-a ajuns aici. Sînt două săptămîni de cînd mă găzduieşte... În fiecare zi sînt dus sus, în camera lui. Discutăm despre teologie, despre adevărata ştiinţă, despre scripturi. E un ticălos, se îngrozeşte de ziua care va veni, poate de asta mă ţine în temniţă. Ascultă, tovarăşe de suferinţă, stă scris: „Nu trebuie să-ţi fie milă de cei pe care dumnezeu i-a sortit pieirii, de care el însuşi nu are milă!" Ştie ticălosul lucrul acesta, poate din pricina aceasta nu-mi dă drumul!

Doja se ridică de pe laviţă surîzînd.

— Ce-i? Pentru ce surîzi, poate nu crezi cele spuse de mine?

— Mi-au venit în minte cuvintele unui cunoscut, un preot căruia i s-a luat harul. Năzuia să ajungă episcop, însă fiind iobag de felul lui, s-a poticnit! Îl cheamă popa Laurentius, poate i-ai auzit de nume.

— Nu! răspunse Moise Hosza. Şi dacă-mi dai voie, aş vrea să te întreb: ce legătură faci între mine şi el?

— Nu te supăra... şi el vorbea tot cam în felul dumitale: „Stă scris: dumnezeu i-a sorocit pieirii, el însuşi nu are milă de ei," şi alte multe vorbe mari. Te-am ascultat întreaga noapte şi-ţi pot spune fără ocol că

vorbele vi se aseamănă, numai înţelesul celor spuse la dumneata mi se pare altul.

— Ascultă, cine eşti domnia ta ? întrebă tînărul, scrutîndu-l cu atenţie.

— Eu sînt Gheorghe Doja, un fost iobag secui, acum mic nobil şi, după cum vezi, prizonierul voievodului !

— Gheorghe Doja ! tresări Anton Moise Hosza.

— Chiar el ! Ce te miri aşa ?...

— Eşti un om cunoscut... Un om mare, Gheorghe Doja !

— Sînt pesemne cunoscut ca un cal breaz. Văd că şi dumneata, care nu eşti de pe aici, şi după cum te arată straiele vii din alte ţări, îmi cunoşti numele. Ei, iată-mă, eu sînt ! Ce zici ? Nu-i dracul chiar aşa de negru cum îl fac oamenii !

— Dar te înşeli, domnule Doja ! Eu nu te cunosc ca pe un cal breaz, nici ca pe dracul care-i mai puţin negru decît îl fac oamenii ; eu te cunosc ca pe un om mare, în care mulţi îşi pun nădejdile !

— Iată unde ajung nădejdile celor mulţi ! spuse Doja, arătînd zidurile întunecoase.

— Dar dumneata ai putea fi cel ales ! Înţelegi, cel ales !

— De către cine ?

— Văd că nu mă iei în serios, spuse amărît tînărul.

— Ba da. Te-am întrebat numai de către cine. Atît !

— Lumea trebuie să îndure o puternică lovitură. Se va întîmpla ca nelegiuiţii să fie răsturnaţi şi cei umiliţi să se ridice !

— Ştiu, am mai auzit asemenea cuvinte, ţi-am spus doar ! Te-am întrebat numai de către cine să fiu ales : Poate de dumnezeu ? Nu ?

— Nu, nu de dumnezeu !

— Atuncea ?

— De mulţimea celor umiliţi, înţelegi acum ?

Doja îl privi pătrunzător, tînărul îşi plecă capul.

— Dar cu voia lui dumnezeu, murmură el. Da, Gheorghe Doja, cu voia lui dumnezeu! Tot ce se mişcă în lumea aceasta, se mişcă cu voia lui dumnezeu ! Domnia ta eşti un om care-ai căutat dreptatea, care-ai luptat pentru dreptate ! Dumnezeu a spus celui care

caută dreptatea : „Ascultă, am pus cuvintele mele în gura ta. Te-am ridicat deasupra oamenilor, deasupra celor bogaţi, şi deasupra celor puternici, te-am ridicat ca să dezrădăcinezi, să spargi, să răstorni, să ridici ziduri şi să sădeşti pomi. Intre tine şi regi, împotriva lor şi împotriva prinţilor şi a prelaţilor, ridică un zid de foc, porneşte în fruntea celor mulţi, pune-i să se bată, victoria va fi a voastră !"

Moise Hosza se sculă de pe laviţă. Era însufleţit de cuvintele sale proprii. Stătea drept în faţa lui Doja. Ochii îi scînteiau, ţinea mîna ridicată, cu degetele crispate, parcă ar fi vrut să smulgă din cer dreptatea şi s-o coboare pe pămînt.

— Nelegiuiţii n-au nici un drept la viaţă, Gheorghe Doja ! Prinţii, seniorii, episcopii, toţi aceştia fac din creaturile vii proprietatea lor. Peştii din ape, păsările care zboară, plantele de pe pămînt, pămîntul întreg e al lor! Ei propovăduiesc săracilor porunca: să nu furi! Dar ei se fac stăpîni pe tot ce le cade în mînă. Jupoaie pe ţărani, fură pe meşteşugar, despoaie pe tîrgoveţ, iar cînd aceştia vor să se apere, li se taie capul sau sînt spînzuraţi !

Cele cîteva cuvinte spuse cu multă însufleţire îl obosise. Moise Hosza se aşează pe laviţă şi-şi prinse capul cu mîinile. Imaginaţia lui înfierbîntată începu să-l poarte într-o lume de vis. Misticismul religios împletit cu utopiile care frămîntau atuncea lumea îi dădeau icoana unei societăţi fără asupriţi şi asupritori. Vedea lumea încinsă din patru colţuri, apoi pacea şi dreptatea domnind asupra ei. Flăcări purificatoare, răsturnări, prăbuşiri, nivelări, haos. Apoi toate se liniştesc şi lumea începe să se închege din nou, lumea dreptăţii, utopia domnului Morus, de care tînărul Hosza era cuprins cu totul.

Doja nu ştia ce să mai creadă, noaptea îi vorbise paşnic, fără însufleţire. Ii depănase cuvinte bătrîneşti, pilde şi parabole. Acum se însufleţise din nimic. Incepuse să-l creadă bolnav, poate puţin cu mintea scrîntită.

— Ai auzit de Tamás Bakács ? îl întrebă deodată pe Doja.

— Auzit !

— Îl aştept să sosească. Fusesem trimis să-i pregătesc calea. Poate şi din pricina asta Martinuzzy mă ţine aici ! Dacă Tamás Bakács ar fi ajuns pe scaunul papal, lumea ar fi luat o altă înfăţişare !

— Nu-mi vine a crede, se arătă neîncrezător Doja. Poate te înşeli, prietene ! Ai umblat prin lume, mi-ai spus, ai întîlnit de bună seamă oameni mulţi şi feluriţi. Pune-l pe Tamás Bakács printre cei mai mari ticăloşi şi nu te mai gîndi la el !

— Cum vorbeşti în felul acesta ? sări Moise Hosza, nevenindu-i să creadă că astfel de cuvinte pot fi rostite despre arhiepiscop. Toată suflarea omenească trebuie să-şi pună nădejdea în el, căci va aduce împărăţia dreptăţii pe pămînt ! Trebuie să te alături lui, Gheorghe Doja ! Eşti cel mai potrivit să-i porţi sabia de foc şi scutul de fier. El are cuvîntul, tu vei avea sabia, Gheorghe Doja !

Chipul lui Doja, masiv, hotărît, se întunecă :

— Eu port sabia mea, tinere ! Nu cred de loc celor puternici şi arhiepiscopul dumitale e şi el unul dintre aceştia, chiar unul care stă cocoţat sus de tot !

— Nu-ţi cer să ai încredere în arhiepiscop, ci în omul care e Tamás Bakács. Arhiepiscopia înseamnă pentru el libertatea de a vorbi şi acţiona nestingherit, de a împrăştia în lume cuvîntul lui dumnezeu, împărăţia dreptăţii. Omul nu trebuie să se ia după aparenţe, care acoperă înfăţişarea adevărată. Omul Tamás Bakács, acesta e acel care interesează în clipa de faţă. El mişcă lumea, o porneşte la drum. Va răsturna totul, va curăţi putregaiul, vîscul care a năpădit arborele sănătos al norodului. Aşa, Gheorghe Doja, acesta-i Tamás Bakács ! Nu te face tu, om simplu şi cinstit, ecoul răuvoitorilor care pretutindeni îl clevetesc pe Tamás Bakács !

— S-ar putea să ai dreptate, tinere. Nu l-am văzut şi nici nu l-am auzit vreodată pe arhiepiscopul dumitale. Am auzit că cheamă norodul la luptă împotriva păgînilor, asta îi face cinste. Am auzit că papa şi veneţienii îi plătesc cheltuielile. Despre împărăţia de care vorbeşti n-am auzit. La drept vorbind, pămîntul e prea

mare pentru ca mintea mea să-l poată cuprinde. Cred că împărăția voastră nu se mărginește numai la pămîntul țării acesteia, eu mai departe nu vreau să mă duc!

— Ah! Oameni, oameni simpli! Pămîntul țării! Pentru ce nu pămîntul întregii creștinătăți?

— De, ce-aș putea să-ți spun? răspunse Doja. Pentru că pămîntul acesta îl cunosc mai bine, sînt legat de el. Îi cunosc oamenii, știu cît pătimesc și știu din partea cui. În privința arhiepiscopului dumitale, ce să zic? Se întîmplă la o mie de ani o dată și cîte un corb alb... și s-ar putea să fie chiar omul dumitale acela!

Din ziua aceea, Doja trebuia să asculte predicile lui Moise Hosza. Trecuse aproape o săptămînă de cînd era în tovărășia lui. Auzise atîtea despre o țară care nu se afla nicăieri, dar care totuși ar putea fi undeva. O țară de vis, unde domnește dreptatea, unde nu sînt robi și stăpîni. În cuvintele lui Hosza se amestecau într-o învălmășeală de nedescurcat toate teoriile sociale și religioase ale timpului, toate năzuințele visătorilor utopiști, toate îndemnurile la răzvrătire ale celor care predicau în apus cu biblia într-o mînă și cu sabia în alta. Tot ce s-a vorbit și s-a scris în preajma războiului țăranilor și în preajma reformei lui Luther era cunoscut de Moise Hosza. Se agățase de Tamás Bakács, pe care îl întîlnise la Roma, unde magnatul se dusese să candideze la scaunul papal deoarece era un ungur, om din țara lui. Apoi s-au despărțit ca să se întîlnească din nou acum, în preajma cruciadei.

Lui Gheorghe Doja îi plăcea să-l asculte. Tînărul avea cuvîntul lin și armonios, și chiar cînd se aprindea, o făcea nu ca să-l convingă pe Doja, ci dintr-un îndemn lăuntric, pe care nu-l putea stăvili. Și-i mai plăcea lui Doja și prin faptul că tot ce spunea, spunea cu credință nestrămutată că așa e, că cele ce predica, așa trebuie să fie. Îi plăcea de asemenea și îndrăzneala cu care tînărul se ridica împotriva nelegiuirilor și nelegiuiților. Cît privește lumea închipuită de el, lume pe care i-o zugrăvea lui Doja în culori așa de fericite, ea nu putea fi lumea spre care iobagii și el, Gheorghe Doja, ar putea să năzuiască.

De cîteva zile, Moise Hosza devenise foarte neliniştit. Calmul de la început îl părăsise, nu mai putea îndura lipsa de libertate. Se plimba tot timpul, patru paşi înainte, patru paşi înapoi, îşi frămînta mîinile şi-l blestema pe Martinuzzy. Nici cu Doja nu mai vorbea ca mai înainte. De la un timp, neliniştea aceasta îl cuprinse şi pe Doja. Bornemisza venea aproape în fiecare zi şi-l întreba pe Doja de sănătate, cum a dormit, cum a mîncat, însă nici un cuvînt în legătură cu treburile lui, nici un cuvînt despre mulţimea care-i ceruse libertatea, nici despre făgăduiala făcută de Martinuzzy.

Prezenţa lui Bornemisza şi vorbele lui îl scoteau din răbdări pe Doja. Uneori Bornemisza rămînea mult timp în subterana lor şi glumea pe seama tînărului utopist. Îl provoca pe Moise Hosza, sîcîindu-l cu nenumărate întrebări. Hosza răspundea cu citate din biblie, uneori cu blesteme şi chiar cu ameninţări la adresa lui Martinuzzy, a voievodului şi, bineînţeles, şi-a lui Bornemisza, care rîdea cu hohote de zbuciumul tînărului. Din glumele lui Bornemisza, Doja înţelese că Martinuzzy îl credea nebun pe tînăr.

Cînd Hosza era chemat de unul dintre oamenii cancelarului ca să fie dus în faţa acestuia, pleca bombănind şi se întorcea sleit de puteri şi întărîtat peste măsură. Cîteva minute stătea lungit pe lespedea de piatră a laviţei şi nu scotea nici un cuvînt, apoi, de fiecare dată, îi punea lui Doja aceeaşi întrebare:

— Spune-mi cinstit, şi dumneata mă crezi scrîntit?

— Doamne fereşte! Cine ţi-a spus asta? Am vorbit eu în aşa fel, încît să-ţi dau a înţelege că ai fi cu mintea întunecată? Sînt unele lucruri pe care nu le pricep, altele care nu mă privesc nici pe mine, nici pe ţăranii mei, dar încolo, tot ce spui dumneata despre lumea asta gîndesc şi eu.

— Dacă ai putea înţelege, dacă l-ai avea în faţă pe arhiepiscop, sînt sigur că ai fi alături de el cu trup şi suflet. E doar aşa de simplu de înţeles! Cînd va sosi, voi căuta să fac aşa fel ca să-l întîlneşti, el caută oameni ca dumneata. Să nu te uiţi la portul

lui strălucit, nici chiar la faptele sale; nu trebuie să ţii seama nici de purtarea sa. Primeşte numai cuvintele şi vei înţelege totul.

— Ştii ce? îi tăie vorba Doja. Eu aş zice să mai stăm două-trei zile, şi dacă nu se schimbă nimic, s-o luăm din loc. Nu eşti de părerea mea? M-am săturat şi eu aşteptînd dreptatea stăpînitorilor... mergem la noi, în secuime!

— Nici nu mă gîndesc! După cum văd nici dumneata nu crezi spusele mele. Te asigur că va veni: Martinuzzy se îndoieşte şi nu vrea nici el să creadă că arhiepiscopul va veni, după cum nu crezi nici dumneata.

— S-ar putea să vină, dacă spui, de ce să nu cred? Va veni şi va pleca, iar noi tot aci vom rămîne, să putrezim poate pînă la înfăptuirea împărăţiei lui Tamás Bakács.

Hosza se simţi adînc atins de cuvintele lui Doja. Se culcă şi nu mai predică nimic despre lumea închipuită de el. Doja îi dădu bună pace, crezînd c-a îmbrăţişat ideea lui de a evada împreună.

A doua zi, Moise Hosza se sculă dis-de-dimineaţă. Îşi îmbrăcă mantaua, îşi puse pălăria ţuguiată pe cap, pălărie pe care o avea de pe timpul cînd fusese student la o universitate germană şi, fără să-i spună lui Doja vreun cuvînt, începu plimbarea în sus şi-n jos. Doja rămase încă lungit pe laviţă. Nu dormise toată noaptea din cauza gîndurilor. Nu ştia nimic despre ceea ce se petrece în afară, nici o veste de la oamenii lui. Prin Bornemisza nu putea afla nimic, nici cel puţin cît va mai fi ţinut acolo. Gîndul evadării pusese cu totul stăpînire pe el. Urmărea mişcările pline de nelinişte ale tovarăşului său, neputînd bănui ce gînd are de s-a îmbrăcat cu mantaua, gata de plecare. Într-un tîrziu, îl văzu pe tînăr repezindu-se spre uşă, începînd să bată cu putere în ea. Loviturile lui nu scoteau aproape nici un zgomot. Neputincios, căută cu ochii un obiect tare, dar în încăpere nu se afla niciunul. Înfrînt, se lăsă pe bancă, prinzîndu-şi capul în mîini.

— Ce-ai vrut să faci? îl întrebă Doja.

— Trebuie să ies de aici chiar astăzi! sări de pe bancă şi începu să lovească cu tocurile cizmelor uşa grea de stejar. Atunci uşa se deschise şi paznicul îşi arătă faţa bărboasă. Du-te şi spune stăpînului tău că vreau să ies de aici! răcni tînărul. N-au nici un drept să mă ţină închis, sînt trimisul arhiepiscopului de Esztergom!

Paznicul rînji şi se ploconi în bătaie de joc:

— Prea bine, măria ta! Eu ţi-aş spune să mai aştepţi, călăul nu şi-a ascuţit încă securea, nu fii aşa grăbit! şi vru să plece.

Insă uşa se dădu în lături şi apăru Bornemisza.

— Cum poţi vorbi de securea călăului, ticălosule? Nu ştii că oamenii aceştia nu sînt închişi? Domnule Hosza, linişteşte-te, am venit să te anunţ că în curînd arhiepiscopul va fi în oraş. A fost anunţată sosirea înalt sfinţiei sale... iată că spusele dumitale s-au adeverit.

— Vreau să mi se dea drumul pe dată! strigă tînărul cu ochii pierduţi, cu vocea tremurîndă.

— Am şi pentru dumneata o veste bună, domnule Doja, vorbi Bornemisza, fără să-i răspundă lui Moise Hosza. Nădăjduiesc că astăzi e ultima zi cînd mai eşti oaspetele meu. Cred că nu ţi-a mers prea rău în tovărăşia unui om atît de învăţat ca domnul Hosza. Senioria sa şi domnul Martinuzzy s-au interesat de dumneata. Cred că judecata e ca şi făcută! Bornemisza îl bătu cu palma pe umăr şi continuă: Măria sa preţuieşte vitejia şi curajul supuşilor săi şi pot să-ţi spun cu toată siguranţa că te aşteaptă un viitor strălucit! Poate şi pe dumneata, domnule Hosza! Eu nu te-am socotit niciodată aşa de smintit pe cît pari, iar în privinţa sosirii arhiepiscopului, n-am pus niciodată la îndoială cuvintele dumitale!

— Vreau să fiu liber! Înţelegi ce înseamnă asta? Vreau să fiu liber! vorbi Hosza cu glasul sfîrşit.

— Vei fi, te asigur că vei fi! De altfel ai fost şi pînă acum. Cine te-a considerat prizonier? Eu nu! Cancelarul nu! Poate dumneata însuţi! Mintea dumitale înflăcărată e de vină, domnule Hosza. Hai, aşază-te să stăm de vorbă, linişteşte-te! Bornemisza

se apropie de Gheorghe Doja şi, şoptit, îi spuse: Vei fi liber, domnule Doja, aşa după cum mă vezi şi te văd. Starostele Taill e un om şi jumătate, cînd îşi pune în gînd să facă ceva, o face! A pus toate străduinţele pentru cauza dumitale. Şi-a mai intervenit cineva...

Ar fi vrut să spună: mulţimea! dar îşi opri şoapta. Prea s-ar umfla în pene secuiul! E ruşinos că s-a ajuns pînă acolo, cînd datoria mea era ca de la început să strîng frîul, să nu las gloata să-şi facă de cap! „Voievodul, — gîndi el, — poate să-şi arate mărinimia, însă datoria mea era să nu las gloata să i-o ceară. Nu, cele ce s-au petrecut nu trebuiesc spuse ţăranului". Bornemisza schimbă vorba şi cu falsă bucurie spuse:

— Straşnici oameni ai, domnule Doja, închipuie-ţi, au atacat palatul episcopal!

— Oamenii mei! nu-şi putu ascunde mirarea Doja.

— Nu te speria! Numai trei dintre ei... şi nu li s-a întîmplat nimic. Cu voinicia lor au scăpat din ghearele monseniorului de Kuty pe picherul voievodului, un boem, bătrînul Ian Klepka. Mi se pare c-a fost vorba despre o fată, naiba ştie ce i-a îndemnat! Destul c-a ieşit bine. Voievodul s-a bucurat şi-a trecut cu vederea fapta lor. Ba a făcut şi haz de păţania sfinţiei sale, căci l-au burdujit bine voinicii dumitale! Cînd am aflat de picher şi-am văzut mulţumirea măriei sale, n-am mai trimis să-i urmărească!

— Oamenii mei n-au putut fi! îl asigură Doja.

— Ei, aşa mi s-a spus: oamenii lui Gheorghe Doja!

Bornemisza se aşeză pe laviţă, alături, dar Doja se trase puţin mai la o parte. Nu-i făcea nici o plăcere apropierea nobilului curtean şi nici prietenia pe care acesta i-o arăta. Doja răspundea cu răceală. Nobilul începu atunci să-l sîcîie pe Hosza.

— Ei, domnule Hosza, — începu el, — lămureşte-mă şi pe mine: unde-i ţara aceea despre care-i vorbeai domnului Martinuzzy?

— Nicăieri! Dar ea va fi pretutindeni, fiţi sigur de asta! răspunse hotărît Moise Hosza.

— Nicăieri! Şi pe înălţimea sa, cardinalul Tamás Bakács, vreţi să-l faceţi împărat acolo?

— Domnule, vorbeşti cu prea puţin respect faţă de acela care-i primatul Ungariei!

— Cum poţi să-mi aduci asemenea învinuiri? I-am dat toate titlurile care i se cuvin, nu-i aşa, domnule Doja?

Doja ridică din umeri. Bornemisza era bine dispus şi cu siguranţă începuse iarăşi jocul de întărîtare a lui Moise Hosza.

— Aveţi grijă să nu iasă treburile aşa cam cum au ieşi la Roma, adică, pînă la urmă, să se aleagă altul împărat în Ţara Nicăieri, iar înălţimea sa, primatul Ungariei, arhiepiscop de Esztergom, magnatul Tamás Bakács, să cadă şi de data asta din car, cum a căzut de pe scaunul papal.

Moise Hosza găsi c-ar fi o neghiobie să se trudească să lămurească pe un nobil ignorant. Îi aruncă o privire dispreţuitoare şi nu-i răspunse la provocare. Bornemisza continuă:

— Am auzit că la Roma i-a speriat pe italieni cu strălucirea şi măreţia cortegiului său. Numai aur, numai mătăsuri şi pietre scumpe. Caii îmbrăcaţi în fireturi, coifurile celor din suită turnate din argint curat! Mă mir cum de n-a fost ales papă! Judecînd după felul cum s-a prezentat în cetatea papală, italienii îşi vor fi închipuind că pe la noi aurul se găseşte prin scorburile arborilor, ca mierea albinelor. Datorită risipei primatului nostru, cine ştie ce gînduri şi pofte îi vor veni papei şi italienilor lui... să nu ne trezim într-o bună zi cu ei pe cap!

— Domnule, sînt lucruri pe care mintea dumitale nu le poate pricepe. Dacă nu binevoieşti să-mi redai libertatea, cel puţin binevoieşte şi scuteşte-mă de asemenea cuvinte. Nu dumneata eşti chemat să-l judeci pe înaltul nostru arhiepiscop!

— Pe dumnezeul meu! începu să rîdă cu hohote Bornemisza. Vorbeşti ca şi cînd dumneata ai fi cancelarul din Ţara Nicăieri! Iată că-ţi fac plăcere şi plec, sfătuindu-te însă să ai puţină răbdare. În cu-

rînd vei avea fericirea să îngenunchezi în faţa stăpînului dumitale!

— Te înşeli, răspunse cu dispreţ Moise Hosza. Eu nu îngenunchez în faţa nimănui. Iar înaltul prelat nu-i stăpînul meu. Între noi nu sînt stăpîni şi nici slugi.

— Oho! izbucni batjocoritor Bornemisza. E vorba de Ţara Nicăieri sau de curtea primatului Tamás Bakács?

Moise Hosza îi întoarse spatele. Se aşeză pe laviţa lui şi se lungi obosit.

— Nu te supăra, lă-mă să înţeleg, stărui Bornemisza cu şiretenie, trăgînd cu coada ochiului spre Doja, făcînd-o pe nepriceputul. Ştiu că primatul are mai multe slugi decît regele, mai mulţi vasali şi mai mulţi iobagi decît regele şi voievodul împreună, iar jumătate din pămîntul Ungariei îl stăpîneşte el şi mănăstirile lui. Dumneata spuneai că în ţara aceea nu vor mai fi slugi şi stăpîni. Cum vine asta? De ce nu se leapădă acuma de vasalii, de iobagii şi de slugile pe care le are?

Doja urmărea cu privirea cînd pe unul, cînd pe altul. Îşi dădea seama că dacă curteanul vorbea în felul cum vorbea despre arhiepiscop, cu siguranţă stăpînul său, voievodul, şi poate şi domnul Martinuzzy, cancelarul, tot aşa vorbeau, nepreţuindu-l prea mult pe Tamás Bakács. El se mai gîndi că, dacă aceştia nu preţuiau omul, cu atît mai puţin vor preţui acţiunile lui. Deci cruciada papei, războiul sfînt împotriva păginilor — deoarece era condusă de Tamás Bakács — nu se bucura de sprijinul stăpînirii. Faţă de Tamás Bakács, ca şi faţă de toţi marii seniori, Doja îşi avea părerile lui. Însă faptul că omul şi acţiunea lui erau privite cu duşmănie de curtea voievodală, îl făcu pe Doja să se simtă oarecum apropiat de Moise Hosza şi să-şi schimbe în parte părerea pe care el o avea despre arhiepiscopul Tamás Bakács.

După plecarea lui Bornemisza, Doja rămase pe gînduri cîtva timp, mormăind din cînd în cînd ţărăneşte: hm, hm. hm! Apoi după ce Moise se ridică de pe laviţa de piatră, Doja i se adresă:

— Moise Hosza, m-am gîndit la cele ce mi-ai vorbit, şi ţi-am spus cinstit că nu am încredere în arhiepiscopul dumitale. Ochi cu el n-am dat niciodată, dar am auzit şi eu una şi alta despre el, şi drept să-ţi spun, tot ce-am auzit nu-i prea făcea mare cinste. Ba dimpotrivă, toţi îl zugrăveau ca pe un mare ticălos. Un stăpîn mai hain, se plîngeau oamenii de prin părţile unde el stăpîneşte, nu s-a mai pomenit. Se spunea că risipeşte aurul şi argintul fără măsură, iar cînd i se goleşte punga, e în stare să ia şi cenuşa din vatra iobagilor săi, ca să şi-o umple din nou. Dacă numai jumătate din cele ce am auzit ar fi adevărate, şi tot aş fi fost în drept să nu mă încred în omul dumitale, şi să-ţi vorbesc de el cum ţi-am vorbit, mă înţelegi?...

— Bine, şi unde vrei să ajungi? îl întrebă Hosza, nerăbdător.

— Unde vreau să ajung? Acolo că auzindu-l pe nătăfleaţa asta de senior vorbind în derîdere despre arhiepiscop, am stat şi mi-am spus: Unde s-a mai văzut una ca asta! Corb la corb să-şi scoată ochii? De, te pomeneşti că tînărul meu tovarăş de temniţă să aibă dreptate! S-ar putea ca lupul să-şi fi schimbat părul, mai ştii!

— Şi, şi? întrebă Moise Hosza curios.

— Şi... asta ar fi! Aş vrea să-l întîlnesc, răspunse Doja scurt, în timp ce gîndurile i se îndreptau spre viitor, spre iobagii care odată în tabără, înarmaţi, vor şti ei ce au de făcut, mai ales că el va fi acolo.

CAPITOLUL III

1

Cu tot frigul care se lăsase, uliţa curelarilor era în mare fierbere. Meşterii, calfele, ucenicii, chiar şi femeile stăteau, în pragul caselor, cu privirile îndreptate spre hanul „Pelerinul", în faţa căruia poposea un echipaj ciudat.

Era o trăsură mare în formă de corabie, pusă pe patru roţi înalte. În dreapta şi-n stînga caprei surugiului, doi arhangheli sculptaţi străjuiau, cu mîinile pe mînerele spadelor, ameninţători. În spate, alţi doi arhangheli de lemn ţineau tovărăşie unui om îmbrăcat cu o manta împodobită cu fireturi, ce purta un scut într-o mînă şi o alebardă în cealaltă. La trăsură erau înhămaţi opt cai albi, acoperiţi în parte cu pături de postav purpuriu, cusut cu fir de aur; frunţile cailor erau împodobite cu penaje de pene de cocor.

Mai la o parte stătea un grup de călăreţi cu steagul desfăşurat. Pe steag, cusuţi cu fir şi împodobiţi

cu pietre scumpe, se vedeau cei doi apostoli : Petru şi Pavel, sprijiniţi de o cruce butucănoasă. Cîţiva surugii îşi făceau de lucru în jurul acelui ciudat echipaj.

Era trăsura preaînălţatului primat al Ungariei, Tamás Bakács, arhiepiscop de Esztergom, cardinal, fost candidat la scaunul papal.

Primatul nu acceptase invitaţia lui Zapolya de a fi găzduit în palatul voievodal şi trăsese la hanul „Pelerinul". Dorea să apară în faţa orăşenilor ca unul ce nu are nici în clin, nici în mînecă cu stăpînirea. De altfel fusese informat de duşmănia cu care era privită acţiunea sa, duşmănie care, în oarecare măsură, îi convenea. Meritul cruciadei trebuia să-i aparţină în întregime; de aceea în afară de banii veneţienilor şi prestigiul papei, punea în joc şi influenţa, averea şi oboseala sa.

Clopotele catedralei şi ale celorlalte biserici sunau fără întrerupere. In catedrală urma ca arhiepiscopul să slujească un serviciu religios, iar după aceea, aşa cum anunţase prin crainicii săi, va primi la hanul „Pelerinul" delegaţiile cetăţenilor, ale nobililor şi ale ţăranilor liberi şi chiar ale iobagilor care înţeleg să sprijine cruciada sau să se înroleze în Oastea Crucii. Recrutorii începuseră chiar din zorii zilei operaţiile de înscriere.

Orăşenii vorbeau în fel şi chip despre strălucirea arhiepiscopală şi sfîrşeau prin a găsi că aceşti reprezentanţi ai lui dumnezeu pe pămînt costă scump de tot. Monseniorul de Kuty le lua dijme pentru păşunea vitelor, taxe pentru trecerea podurilor, ulum pentru măcinat, pentru credinţă, şi oricît ar fi plătit ei, episcopul lor tot nemulţumit era. Fără doar şi poate, arhiepiscopul acesta, dacă ar păstori peste ei, le-ar lua şi pielea de pe oase.

Dar la urma urmei, cînd te gîndeşti la ceea ce te poate aştepta dincolo de mormînt, oricît ai plăti, tot face să ai pe cineva care ar putea pune o vorbă pe lîngă bunul dumnezeu. Păcat că monseniorul de Kuty nu-i aşa cum ar trebui să fie! Nu prea are mutră cucernică şi nici distinsă ca arhiepiscopul, ci aduce mai mult a tîlhar, decît a cleric şi senior. Cel puţin

arhiepiscopul, după cum se vede şi după trăsura care-l poartă, e înconjurat numai de arhangheli, şi dacă mai ţinem seama şi de o faptă plăcută lui dumnezeu, cum e războiul sfînt împotriva păgînilor, fără îndoială are trecere mare în ceruri! N-ar fi rău ca orăşenii să-l primească cu toată cinstea, iar staroştii să-i dăruiască cîte ceva din partea breslelor.

Clopotele sunau într-una, cu dangătul lor mai viu şi mai răsunător acum în gerul iernii. Orăşenii erau îmbrăcaţi în haine de sărbătoare, pregătiţi să se ducă spre biserici. Toţi ar fi dorit să ia parte la slujba pe care urma s-o oficieze arhiepiscopul, dar nu se putea, căci catedrala era în cetate şi acolo nu aveau dreptul să intre decît magnaţii şi curtea voievodului.

Oamenii se aşteptau ca arhiepiscopul să împartă şi indulgenţe din partea papei, în afară de obişnuitele binecuvîntări arhiepiscopale. Mulţi îşi puseseră în gînd să cumpere aceste hîrtiuţe care dădeau dreptul la intrarea în rai, cu toate că în ultimul timp nenumăraţi defăimători vorbeau în derîdere despre aceste bilete de liberă intrare în sînul lui Abraham. Dar oamenii se gîndeau că, oricum, nimeni n-ar putea face dovada că nu valorează banii daţi pe ele.

Arhiepiscopului i se făcuse dichisul: fusese proaspăt bărbierit, îmbrăcat, împodobit cu cele mai strălucitoare odăjdii, cu cuca pe cap şi cîrja în mînă. Dar din cauza oboselii nu se simţea în toane bune. Se aşeză, aşa împodobit cum era, într-un fotoliu la gura căminului. Medicul care-l urma pretutindeni veni şi, cercetîndu-i limba, îi recomandă o cupă de vin roşu şi cîţiva pesmeţi. Arhiepiscopul îşi luase în ziua aceea cucernicia în serios. Era în postul Crăciunului şi-ar fi vrut să oficieze nemîncat, dar dacă medicul prescrie, dumnezeu iartă! Sorbi cupa de vin vechi, ronţăi cîţiva pesmeţi şi prinse poftă de mîncare. I se aduse pe dată o piftie din coadă de castor — castorul se putea mînca în post, fiind declarat peşte — cîţiva păstrăvi prăjiţi şi, bineînţeles, vinul care îi plăcea lui mai mult, vinul roşu de nisip, vechi de cel puţin douăzeci de ani. Pe măsură ce mînca simţea cum îi veneau puterile pierdute din pricina oboselii şi

hurducăielilor trăsurii. Îşi aduse chiar aminte şi de Moise Hosza şi se miră că nu-i ieşise în întîmpinare. Întrebă dacă nu-l căutase un tînăr şi i se spuse că, într-adevăr, un tînăr ciudat îmbrăcat ceruse într-un fel nepotrivit să vorbească cu înălţimea sa, dar că fusese alungat.

Frigul din timpul nopţii îngheţase noroiul uliţelor; zăpada nu căzuse. Cerul era senin, cu soare palid de iarnă. Spre apus şi răsărit, în depărtare, se vedeau munţii cu crestele înălbite de zăpadă. Jos, înconjurînd oraşul, Mureşul prinsese o pojghiţă de gheaţă care strălucea în bătaia razelor soarelui.

Era o zi frumoasă şi tocmai în ziua aceea se întîmplase ca Gheorghe Doja să fie eliberat. El cobora singur din cetate. Era liber înainte chiar de a da ochi cu voievodul sau cancelarul Martinuzzy. I se spusese doar că nu are voie să părăsească oraşul, căci va fi chemat la o înfăţişare.

Martinuzzy ticluise în aşa fel treburile înaintea eliberării lui Doja, încît Werböczy să fie trimis din cetate dimpreună cu Martini — misiunea lui Martini era ca să mărşăluiască demonstrativ cu trupa sa prin jurul oraşului şi cetăţii Braşov, pentru a-i băga puţin în sperieţi pe încrezuţii braşoveni. În aparenţă, Werböczy, care-l însoţea, părea să fie reprezentantul voievodului pe lîngă condotier, în realitate, însă, marele nobil era pus sub paza lui Martini. Motivele care-l determinaseră pe cancelar să ia această măsură erau două şi deopotrivă de importante. Mai întîi, eliberarea lui Doja ar fi dat naştere la violente proteste din partea lui Werböczy şi poate ar fi creat chiar şi alte încurcături neplăcute. Iar în al doilea rînd, anunţîndu-se într-adevăr vizita arhiepiscopului Tamás Bakács în oraşul voievodal, Martinuzzy ţinuse ca Werböczy să nu se întîlnească în nici un caz cu arhiepiscopul, căci întîlnirea ar fi putut înlesni o coaliţie împotriva voievodului.

Gheorghe Doja cobora spre poartă bătînd talpa să-şi audă paşii, să-şi simtă călcătura. Era fericit că după atîtea zile de temniţă simte din nou pămîntul sub picioare, nu numai lespezile de piatră. Făgăduise

lui Bornemisza că va aştepta să fie chemat, dar pusese şi o condiţie — să fie chemat cît mai iute, deoarece n-are timp de pierdut.

Faptul că fusese pus în libertate înainte de a fi judecat îi întărea lui Doja credinţa că judecata, dacă cumva se va face, va avea acelaşi rezultat. In orice caz, o înfăţişare cu puternicii dorea şi el. Cînd va da ochi cu măriile lor, le va spune în faţă tot ce crede despre ei şi stăpînirea lor.

Pe podişca de peste şanţul cetăţii se opri. In faţă avea oraşul. O îngrămădire de case mici, abia răsărite din noroiul îngheţat al uliţelor. Numai cîteva clădiri mai ridicate: palatul episcopal, cele trei hanuri, bisericile. Nici o asemănare între acest oraş de scaun voievodal şi oraşele neguţătoreşti: Braşovul, Sibiul, Clujul. Nici cetatea nu era cine ştie ce: ziduri crenelate, şanţuri, cîteva bastioane, o mică cetate de scaun. Numai palatul voievodal, nou clădit, dădea oarecare măreţie cetăţii.

Doja păşi mai departe, spre oraş. La „Cornul Vînătorului" urma să se întîlnească cu starostele Taill, după cum îi spusese Bornemisza. Nu ştia de sosirea arhiepiscopului în oraş. Pe Moise Hosza nu-l mai văzuse.

Odată cu arhiepiscopul şi înainte de sosirea lui intrase în oraş şi multă lume străină. Cele două hanuri, „Sfîntul Andrei" şi „Cornul Vînătorului", nu mai aveau nici o odăiţă liberă. Noaptea, mulţi dormiseră pe mesele din sala mare a hanului. Curţile hanurilor erau pline de căruţe cu roţi butucănoase, iar rîndaşii nu mai dovedeau cu lucrul, cu caii. Era o forfoteală şi o larmă plină de înjurături cum rar se mai văzuse. Mulţi dintre cei găzduiţi în hanuri erau neguţători veniţi să vîndă sau să cumpere, geambaşi care cumpărau cai pentru oastea cruciadă, recrutori, călugări, lume străină legată de cruciada papei Leon al X-lea. Dar în afară de aceştia, prin hanurile mai mici de la periferia oraşului şi prin cîrciumi găzduiau şi mulţi oameni cu îndeletniciri mai rar întîlnite: saltimbanci, dănţuitori pe funii, îmblînzitori de animale, vînzători de buruieni şi leacuri pentru răni, ghicitori, vînzători de horoscoape şi amu-

lete. Călătoria arhiepiscopului era un eveniment unic: el aducea cu sine năvala oamenilor spre orașele prin care trecea și toți cei amintiți se țineau pe urma cortegiului său, făcînd afaceri mai bune decît prin bîlciurile obișnuite.

Bătrînul Ian Klepka chefuise toată noaptea. Băuse voinicește, bucuros că și de data aceasta a scăpat teafăr din primejdia prin care trecuse. Cînd se afla înghesuit în sacul călugărului Calist, cu căluțul înfundat în gură, își luase rămas bun de la viață. Purtat pe spate de către călugărul schingiuitor, credea că face ultima lui călătorie. Dar deodată zgomot, zăngănit de săbii, strigăte! Ian Klepka începu să creadă că diavolii și îngerii se bat pentru sufletul lui. Iată că deodată sacul se desface, căluțul sare din gura sa, iar un bătrîn mustăcios îl ridică de guler și-i strigă:

— Ia-o din loc, jupîne Ian!

Calist, ajutoarele sale, însuși monseniorul de Kuty zăceau la pămînt, schilodiți de loviturile a trei voinici. Unul dintre cei trei, împreună cu fata eliberată din mîinile episcopului, care prinsese și ea o spadă în mînă, se retrăgea spre poartă. Ceilalți doi acopereau retragerea. In ulița l-au lăsat singur pe Ian Klepka, nici rămas bun nu și-au luat de la el. Au încălecat pe caii lor și duși au fost. N-a mai avut nici cui să mulțumească... și Ian Klepka ținea să fie recunoscător. Timp de gîndit nu avea, așa că o luase și el frumușel spre cetate. In noaptea aceea și alte nopți la rînd n-a închis un ochi, nu se putea dezmetici, nu-și dădea seama cum de s-a lăsat prins ca un prostănac. După o săptămînă însă, înarmat și însoțit de doi gornici, s-a dus la hanul „Cornul Vînătorului" cu gîndul să-și cinstească binefăcătorii, de cumva i-o găsi acolo. Se înțelege, nici urmă de cei trei; în schimb sala era plină: negustători străini, mici nobili, ba chiar și un compatriot cu fiica sa — meșterul artist Iosif Zlimka, care cu opt ogari dresați juca teatru. Fata lui Zlimka, Estela, cînta din chitară cîntece din Boemia, cîinii dansau, săreau prin cercuri, iar la urmă, pantomima. Estela avea ro-

lul de crăiasă a codrului, ogarii aveau şi ei diferite roluri: unul era pădurarul, altul vînătorul, baronul, baroniţa, păstorul şi păstoriţa. Spectacolul fu minunat, şi ca urmare a fost răsplătit cu urale şi cu bănuţi de argint.

Ian Klepka a tot dat la vedre de vin tuturor celor care nu l-au refuzat. A petrecut ca niciodată. Estela i-a cîntat din chitară. Zlimka i-a vorbit de patrie, de necazuriie de acolo, de taboriţii care au început să se miște din nou... multe. Alţi oameni, alte generaţii, dar năzuinţele au rămas aceleaşi. Tot focul şi l-a vărsat Ian Klepka atuncea, tot focul care o viaţă întreagă i-a pîrjolit sufletul. Cine spune că numai călăreţii ardeleni ştiu înjura cu adevărat, se înşeală amarnic. Să-l fi auzit pe Ian Klepka, picherul de vînătoare al voievodului! Atunci ar fi putut preţui o adevărată înjurătură bună. Dacă papa ar fi fost în hanul din cetatea voievodală, ar fi intrat în pămînt, iar episcopilor le-ar fi crăpat inima în patru. Cine l-ar fi putut opri pe Ian Klepka? Nici dumnezeu, drăguţul, n-ar fi îndrăznit s-o facă, căci s-ar fi ales şi el cu un potop de înjurături.

După un chef strașnic urmează o dimineaţă de mahmureală. Omul abia se ţine pe picioare, dar Ian Klepka cunoaşte leacul. Două sau trei înghiţituri de rachiu tare, cu chimen, şi s-a dres. Haita şi-a primit raţia de carne, cîinii au fost pieptănaţi, totul e în cea mai bună ordine. Picherul porneşte spre „Cornul Vînătorului“ să se dreagă. Străbate în lungul ei ulița curelarilor şi rămîne năuc de ce s-a mai putut întîmpla. Iată meşterii, calfele, femeile şi copiii, toţi îmbrăcaţi în haine de sărbătoare, toţi în pragurile caselor. Ce naiba s-o fi petrecut de ieri pînă astăzi? Abia cînd ajunge în piaţetă aude clopotele toate sunînd. La naiba, doar n-o fi sărbătoarea Crăciunului, mai sînt doar două săptămîni pînă atunci! Cînd văzu echipajul acela ciudat, ostaşii cu coifurile strălucitoare de argint, steagul desfăşurat, caii albi şi arhanghelii, crezu că visează şi se frecă la ochi, dar nimic nu dispăru. De bună seamă, însuşi papa, duşmanul

lui de moarte, a sosit în orașul stăpînului său. Dracul se teme de așa ceva, nu însă Ian Klepka.

Ocoli „Cornul Vînătorului" și se îndreptă spre „Pelerinul", ca să privească mai de-aproape corabia pe roate.

Doja fusese atras și el de măreția și strălucirea suitei arhiepiscopului. Se apropiase și rezemat de trunchiul unui tei privea și se minuna. „Slabă minte are tînărul Moise Hosza, dacă își leagă nădejdile de omul acesta!" gîndi el, venindu-i în minte cuvintele de laudă la adresa arhiepiscopului, pe care le auzise din gura tînărului.

Primatul apăru în sfintele odăjdii: cuca de cardinal pe cap, cîrja arhiepiscopală în mînă. Ușa trăsurii se deschide, scara se lasă în jos, călăreții își strunesc caii.

— Sfîntul ei de lume! strigă Ian Klepka și plef! cu căciula de pămînt, drept la picioarele arhiepiscopului. Tamás Bakács scăpă din mînă cartea domnului Morus, „Utopia", pe care o purta totdeauna cu el și care-l costase o avere. Bătrînul Ian Klepka rîdea prostește, după cum îi era obiceiul. O asemenea arătare nu mai avusese niciodată în față. Dar n-avu timp să rîdă prea mult, doi ostași din suită descălecară în grabă și puseră mîna pe el. Doja făcu cîțiva pași, nu ca să-i ia apărarea, ci ca să vadă mai bine ce s-a întîmplat. Atunci alți doi, crezîndu-l tovarăș cu Ian Klepka, bănuindu-i pe amîndoi atentatori la viața arhiepiscopului, se repeziră asupra lui. Doja trase spada, ceilalți doi făcură la fel și lupta începu.

Arhiepiscopul avea o teamă grozavă de atentate. Fusese atacat pe la spate cînd se afla în Italia și de atuncea, ori de cîte ori se apropia cineva pe neașteptate de el, se punea imediat în gardă. De data asta însă nu putea s-o facă. Era îmbrăcat în odăjdiile pe care nu le suferea. Dacă ar fi avut spada la șold și hainele sale de cavaler, ar fi sărit în luptă, căci de felul lui era un om curajos, căruia îi plăcea nespus de mult lupta cu spada și lancea și era fericit cînd

putea să se grozăvească, arătîndu-şi dibăcia de luptător.

Cînd căciula lui Ian Klepka căzu cu zgomot la picioarele lui, gestul pe care-l făcu fu să prindă spada; uitase că era îmbrăcat în odăjdii şi că avea în mînă scumpa carte a domnului Morus. Rîsul prostesc al lui Ian Klepka îl dezmetici şi se convinsese repede că nu putea fi vorba de un atac. Cînd văzu şi încăierarea lui Doja cu ostaşii, fu şi mai mulţumit. Un asemenea prilej face să fie privit, chiar şi îmbrăcat cu sfintele odăjdii, mai ales că luptătorul părea mare meşter în mînuirea spadei.

Cavalerismul aventurier care sălăşluia în tot felul de a fi al lui Tamás Bakács ieşise la iveală. Arhiepiscopul îşi sumese poalele fustei tivite cu fireturi şi alergă în apropierea luptătorilor.

Gheorghe Doja lupta voinicește, mînuia cu dibăcie spada. Secuiul se înfierbîntase ca un armăsar buiac, şi ceilalţi doi luptători nu se lăsau mai prejos. Luptau doi deodată, dar Doja ocolea loviturile şi trecea la atac. Dintr-o măiastră lovitură de spadasin încercat, scoase pe unul din luptă. Alţi doi îşi traseră spadele pentru a-i lua locul. Dar Tamás Bakács, cavalerul, făcu semn cu mîna ca să păstreze regulile cavalereşti şi numai unul să rămînă în luptă. În toate, el ţinea mult la regulile jocului. Chiar şi la slujba religioasă, deşi o făcea în silă, păstra tipicul.

Lupta devenea din ce în ce mai palpitantă. Spadasinul arhiepiscopului îşi dădea toată silinţa, punea toată ştiinţa în mînuirea spadei, dar Doja era un adversar de clasă înaltă. El îşi înfrunta cu sînge rece potrivnicul, nu punea patimă, ceea ce-i plăcu mult de tot arhiepiscopului. Tamás Bakács nu ştia cine-i Doja, dar îi cîştigase admiraţia şi simpatia arhiepiscopului prin felul degajat de a-şi înfrunta adversarul. Hotărîrea lui Tamás Bakács era luată — oricine ar fi omul şi oricît ar fi costat, el trebuia să facă parte din suita sa.

— Monseniore, opriţi lupta! Opriţi lupta, se auzi de mai multe ori un glas.

Dar era în zadar, acolo nu se afla nici un arhiepiscop. Era numai cavalerul Tamás Bakács şi pentru nimic în lume n-ar fi renunţat la acest spectacol, la care participa cu tot sufletul.

— Monseniore, sînt eu, Moise Hosza, opriţi, vă rog, lupta! Omul acesta nu-i un atacator, e Gheorghe Doja, îl cunosc!

— O clipă! O clipă! şopti arhiepiscopul, fără să-l privească pe tînăr.

In timpul acesta, zgomotul luptei scoase de prin hanuri pe oaspeţi. Cetăţenii uliţei curelarilor îndrăzniră şi ei să se apropie. Nu prea mult, dar destul de aproape ca să poată vedea. Tamás Bakács privea lupta cea mai frumoasă pe care o văzuse vreodată. Era tot cu poalele fustei sacerdotale ridicate, cu cuca arhiepiscopală dată puţin pe spate. Orăşenilor li se păru mult mai apropiat de ei aşa, mai ales că nu se găsea nimeni ca să-i alunge. Tamás Bakács îşi îndrepta din cînd în cînd privirea spre ei satisfăcut. Era bucuros că le poate oferi un spectacol aşa de palpitant.

Doja mînuia spada, ataca şi se apăra, prelungea lupta voit. Din cînd în cînd îşi arunca ochii asupra arhiepiscopului. Un lucru era sigur — cu toate zorzoanele de mare cleric pe el — Tamás Bakács părea să fie un bun ostaş ce ştie să preţuiască o frumoasă luptă cu spada. Cît priveşte gîndurile care-l preocupă, intenţiile, planurile pe care le are, ar fi bine să-l cunoască mai îndeaproape. Mai ştii, s-ar putea să fie ceva de capul lui! Tot mînuind spada, Doja se gîndea că n-ar fi rău să ajungă la o întîlnire cu arhiepiscopul, mai ales că războiul acesta cu păgînii, în fruntea căruia se afla prelatul, îi aduce lui şi iobagilor apa la moară. Odată ajuns la convingerea asta, găsi că nu mai are nici un rost să prelungească lupta, şi din două lovituri date cu măiestrie îşi înfrînse adversarul. Apoi se apropie de arhiepiscop şi, după cum era obiceiul cavaleresc, îi prezentă spada.

Tamás Bakács, tot după regulile luptei, trebuia să-l felicite şi îmbrăţişeze, însă n-o făcu. In momentul acela îşi aduse pesemne aminte că, mai înainte de

toate, el era arhiepiscop şi că în această calitate venise în oraşul voievodal. Îi dădu deci numai binecuvîntarea. Doja îşi aduse şi el aminte de dumnezeu şi de cei care-l reprezintă pe pămînt. S-ar fi cuvenit să îngenunche şi să-i sărute mîna arhiepiscopului, dar el se înclină numai şi-şi descoperi capul...

— E Gheorghe Doja! îi şopti la ureche Moise Hosza arhiepiscopului.

— Gheorghe Doja! A, dar sînt încîntat, nespus de încîntat! spuse Tamás Bakács. Eşti omul pe care ţineam cel mai mult să-l întîlnesc, crede-mă! Moise, să poftiţi astă-seară la mine! Domnule Doja, sper că nu mă vei refuza. Acum iertaţi-mă, trebuie să-mi fac datoria de arhiepiscop!

Doja îl privi dintr-o parte; Moise Hosza se înclină.

— Prea bine, monseniore!

Tamás Bakács mai făcu o dată semnul binecuvîntării, apoi se urcă în trăsura pompoasă şi caii porniră.

Intîrziase. Fără îndoială, în catedrală aşteptau nobilii şi curtea voievodului... Nu face nimic, cel puţin dăduse un spectacol orăşenilor, dacă nu le putea şi lor oferi o slujbă religioasă. Asta preţuia poate chiar mai mult decît serviciul divin.

Cortegiul se pusese în mişcare. Pe tot parcursul pînă la cetate, uralele şi cuvintele de bun sosit nu mai încetau. Arhiepiscopul Tamás Bakács împărţea binecuvîntări în dreapta şi în stînga, convins fiind că în oraşul acesta voievodal, mulţimea era cîştigată cu trup şi suflet pentru cruciadă.

Ian Klepka fusese lăsat locului. Nu se mai ocupase nimeni de el, nici nu-l întrebase cu se scop făcuse gestul acela necuviincios. Îşi învîrtea căciula în mîini, nemaiştiind ce să facă. Fumurile beţiei i se împrăştiaseră, mai că se ruşina acum de cele întîmplate.

— Omul acesta nu poate să fie papa, e un diavol care te trimite în iad dintr-o lovitură de spadă. O fi chiar Anticrist! Oricum, dacă-i vorba de iad, el păşeşte înaintea ta! Straşnici oameni, n-am ce zice! murmură picherul.

După ce-şi îndesă căciula pe cap, se îndreptă spre „Cornul Vînătorului", căci de dres tot trebuia să se dreagă.

2

Din catedrală lipseşte monseniorul de Kuty. Puţini dintre nobili cunosc pricina. Cei mai mulţi pun lipsa pe seama unei închipuite duşmănii faţă de primatul Tamás Bakács. Întrebări şoptite trec de la unul la altul, intrigile se ţes. Unii sînt pentru monseniorul de Kuty, căruia îi iartă toate păcatele numai prin faptul că înfruntă pe acest nechemat care s-a cocoţat pe scaunul primatului Ungariei ; alţii, cei dornici de isprăvi şi căpătuială, sînt alături de Tamás Bakács. El reprezintă puterea, bogăţia şi aventura războinică, cel mai bun prilej pentru cei ce vor să se înalţe cu o treaptă mai sus.

In catedrală se află un număr mare de seniori. Magnaţii Báthori, Bethlen, Mayláth, Drágffy, Teleky, Perény, Székely, Kornis — mai toţi sînt însoţiţi de doamnele lor şi de fiii şi fiicele lor. Sînt de asemenea, mai în urmă, şi nobilii mai mărunţei, oameni legaţi de familiile marii nobilimi...

Toţi sînt în haine de sărbătoare, cu caftane lungi, bătrînii cu baltage aurite în mîini, tinerii cu pumnale mici atîrnate de cingătoare, căci în casa domnului portul armelor de luptă e interzis. Toţi semeţi, plini de mîndrie, stăpîni puternici, aproape de sine stătători, deoarece puterea regelui abia de se mai simţea, iar voievodul, cu toate ifosele sale, rămînea totuşi un parvenit, prea obscur ca origină, ca să fie temut.

Ioan Zapolya şi principesa Isabela, înconjuraţi de curtea lor, ocupau partea din dreapta, în apropierea altarului. Alături de voievod stătea Martinuzzy, avînd în faţă pe principele George, băieţaşul lui Zapolya. Principesa era înconjurată de doamnele ei de

onoare, printre care figura mîndră, puţin încruntată, a surorii lui Werböczy, ieşea în evidenţă. Sora lui Werböczy simţise dizgraţia în care căzuse fratele său şi voia să arate tuturor că priveşte cu trufie, fără să-i pese prea mult de acest lucru. Ea îşi rotea ochii asupra nobililor, căuta să întîlnească privirile magnaţilor prieteni.

La marginea altarului din stînga, lîngă un pilastru, stătea singuratic Bornemisza. El urmărea cu atenţie feţele tuturora ; un gest, o privire, un clipit din ochi cu înţeles era notat în mintea lui şi interpretat pe dată într-un fel sau altul. Înainte chiar de a începe slujba, el ştia încotro îl poartă gîndurile pe fiecare dintre participanţi. Cîţi au trecut cu Werböczy, cîţi au rămas pe lîngă voievod, care şi cîţi vor înclina spre aventura lui Tamás Bakács.

Orga şi corul diaconilor înălţau imnuri. La cele două altare laterale, în aşteptarea arhiepiscopului, preoţii cădelniţau, rostind rugăciuni. Fumul parfumat de tămîie se înălţa spre bolta gotică ; în sfeşnice ardeau lumînări. Cu oarecare întîrziere apăru şi arhiepiscopul însoţit de doi asistenţi. Suita lui ocupă un loc rezervat dinainte. Ostaşii din garda arhiepiscopului fac front în spatele băncilor. Patru ofiţeri cu coifurile strălucitoare pe braţe, cu pelerine negre pe umeri, ocupă în rînd locul din mijlocul catedralei. Magnaţii, ai căror ochi sînt îndreptaţi asupra ofiţerilor, se simt mai mici în faţa măreţiei şi fastului lor.

Arhiepiscopul se opreşte în faţa altarului. Înalt, tînăr, cu obrazul puţin pudrat, cu ochii strălucitori de încredere în sine, cuceri asistenţa de la primele gesturi, de la primele cuvinte rostite cîntat. Ochii femeilor nu se mai desprindeau de pe figura lui Tamás Bakács. Chiar şi bărbaţii recunoşteau că au în faţă un adevărat prinţ al bisericii, căci Tamás Bakács juca minunat. Era greu de crezut că sub odăjdiile arhiepiscopale se ascunde un vîntură-lume, un aventurier fără credinţă.

După terminarea slujbei urmă predica. Tema era cruciada pentru care venise. Ridicarea creştinătăţii

împotriva întinderii păgînismului, porunca sfîntului părinte papa Leon al X-lea. Nobilii înţelegeau şi-l aprobau. Nu cu mult entuziasm, dar oricum, era de datoria lor ca purtători de spadă să apere creştinătatea: timpul cavalerismului nu apusese încă prin părţile de răsărit ale Europei. Dar nu după mult timp, din predica arhiepiscopului nu mai era nimic de priceput. Anticrist îşi arăta colţii, aventurierul lua locul arhiepiscopului, iluzionistul lua locul teologului îngrădit de dogme. Cuvintele, înşiruite lin la început, începuseră să curgă clocotitor, împrăştiind din belşug multă fantezie, multă poezie chiar, multă politică încurcată, abilă şi ascunsă, nimic de reţinut pentru urechile ignoranţilor magnaţi. Martinuzzy era atent, numai ochi şi urechi, simţ critic şi împotrivire; părerea lui era formată înainte ca Tamás Bakács să ajungă la o încheiere.

„Adversarii lui Bakács au perfectă dreptate! Sigur, o nouă aventură, dar o aventură dezastruoasă de data asta pentru mulţi!" fu concluzia lui Martinuzzy.

Şi cancelarul se felicită pentru buna idee pe care o avusese de a trimite o ambasadă la Constantinopol, cerînd în numele voievodului graţia şi prietenia sultanului.

Bakács trecu uşor asupra rolului Veneţiei. Nu aminti nici de bani şi nici de arme, şi luă totul asupra sa, arătînd ascultătorilor că el, primatul Ungariei, pune totul pentru cruciadă, tot ce are personal şi tot ce are Ungaria, căci cinstea trebuie să revină în întregime regatului sfîntului Ştefan.

„Unde o fi vrînd să ajungă?" se întreba Martinuzzy. Cancelarului îi venise în minte bănuiala unora cum că primatul ar vrea să se substituie regelui, să ocupe tronul, să alunge pe Jageloni. Dar nu, omul acesta nu se încurca cu asemenea nimicuri, el pare că năzuieşte să treacă graniţele Ungariei, un tron în Buda nu-i ceea ce pare să rîvnească, de cumva rîvneşte ceva. Hotărît, planurile lui nu sînt decît visuri nebune de aventurier. „Bietul papă! Ale-

gere proastă pentru o dezastruoasă întreprindere!" își spuse Martinuzzy.

Pe cancelar nu-l mai interesau spusele arhiepiscopului, nu-l mai asculta. Își rotea ochii asupra magnaților plini de trufașă fudulie. Printre figurile celor din biserică nimic deosebit, imbecilitate și îngîmfare prostească. Au la șold o spadă, și prin castele zeci sau sute de ostași, atît.

Purtat prin altă lume de propria lui imaginație, Tamás Bakács își continuă predica, lăsîndu-se ridicat în nori de propriile-i cuvinte. Nu se mai simțea pe amvon, nu mai era în catedrală. Era undeva deasupra tuturor stăpînind lumea. Cuvintele lui deschideau drumuri noi omenirii, distrugeau, clădeau, orînduiau, un talmeș-balmeș mistico-politic. Regatul lui dumnezeu, papa, padișahul, nobilii, plebeii, regatul Ungariei și... deodată, începu să vorbească despre republica lui dumnezeu.

— Propovăduiește republica! șopti Zapolya la urechea cancelarului.

— Mai rău decît atît, omul acesta e întruparea anarhiei, adevăratul Anticrist! răspunse tot în șoaptă Martinuzzy.

— Să plecăm, fu de părere voievodul.

— Nu putem, trebuie să stăm pînă la sfîrșit. E prea puternic, iar în spatele lui sînt forțe de care trebuie să ținem seamă! îl făcu atent Martinuzzy.

— Papa? întrebă voievodul.

— Și papa! mormăi Martinuzzy.

3

In timpul acesta, în biserica neguțătorilor din mijlocul orașului, unul dintre dominicanii din suita episcopului, însoțit de Ambrus Szaleresi și Taill, starostele neguțătorilor din Cluj, vorbea orășenilor, țăranilor și iobagilor strînși în biserică. Acolo era și

tînărul Moise Hosza, precum şi Gheorghe Doja. Biserica era ticsită de bărbaţi din toate straturile: se aflau staroştii breslelor cu steagurile lor, nobili mici de ţară, ţărani liberi şi cîteva delegaţii de iobagi. Mulţi nu încăpuseră în biserică şi forfoteau prin piaţa din faţă, unde recrutorii îşi instalaseră măsuţele pe care scriau ţidulele de recrutare.

Un dominican vorbi în numele papii, citind şi bula papală. Urmă la rînd Szaleresi, care răscoli toate nemulţumirile, toate năzuinţele orăşenilor. În primul rînd cruciada. Da, de bună seamă, cruciada! Dar sînt şi alte socoteli şi alte răfuieli. Oraşul acesta e un oraş voievodal. Foarte bine! Dar oraşul acesta e de drept al voievodului? Cum? Cine l-a clădit? Cine-l susţine? Din munca cui trăieşte? Nu-i oare aceasta iobăgie curată ca într-un oraş cu meşteşugari şi neguţători, cetăţenii să nu aibă nici un cuvînt de spus? Da, fără îndoială, se cade ca toată lumea să plătească taxe şi dări, dar se cuvine ca cei care plătesc să ştie pentru ce şi pentru cine plătesc... Voievodul? Fireşte, voievodul trebuie să trăiască şi el aşa după cum cere rangul, dar n-ar fi mai bine, chiar şi pentru voievod, să i se stabilească o aşa numită listă civilă? În apus, locuitorii oraşelor care aparţinuseră unui senior sau unui prinţ au ajuns la astfel de dezlegare şi treburile ies la capăt cu mai multă socoteală! Sînt de asemenea oraşe libere, cu cetăţi proprii, cu administraţie şi oaste proprie... Foarte bine, foarte frumos chiar!... Dar oare dincolo de zidurile oraşelor libere cine stăpîneşte? Stăpîneşte acela care stăpîneşte pămîntul. Seniorul! Bine, domeniile vor fi ele ale seniorilor, deşi asta se mai poate discuta, dar drumurile? Drumurile pe care fiecare călător cu piciorul, cu calul sau carul, trebuie să se simtă în siguranţă, pe care trebuie să treacă caravanele cu mărfuri, cum de nu sînt ale tuturora? Şi de cînd asta? Nu-i asta un furt de dreptate, un jaf ticălos, mai mare decît oricare altul, căci s-a făcut în dauna tuturora?

— Am ajuns la sfîrşitul lumii, şopti vecinului său starostele curelarilor, un om bătrîn, cu frica lui dum-

nezeu. Unde s-a mai pomenit atîta îndrăzneală ? Dacă în Buda se vorbeşte aşa, înseamnă că Ungaria nu mai are stăpîn !

— Fără doar şi poate, neguţătorul acesta cutezător are dreptate, şopti vecinul. Treburile merg întocmai cum le arată el. Oare s-ar putea ca ele să meargă şi altcum ? Nu zice nimeni că orăşenii n-ar avea dreptul să-şi spună şi ei cuvîntul în treburile oraşului şi ţării, dar nu aşa ! Mai cu frumosul, mai cu buna, o mînă spală pe alta şi amîndouă obrazul ! Ceea ce spune omul acesta e de neînchipuit ! Ce-ar vrea el ? Să te duci şi să-i spui voievodului : mănîncă atîta, bea atîta, unde s-a mai auzit asta ?

— Aşa-i, aşa-i, e o nebunie ! grăi îngrozit starostele curelarilor.

Dar dacă orăşenii bogaţi cugetau în felul acesta, cei săraci, dintre meşteşugarii care cu greu îşi puteau agonisi pîinea de toate zilele, precum şi calfele care nu-şi mai puteau face un rost în viaţă, care jinduiau cu anii pentru a ajunge la o patentă de meşter de sine stătător, iar cînd ajungeau la ea, îşi dădeau seama că mare ispravă nu puteau face din lipsa mijloacelor, din lipsa sculelor, din lipsa banilor de trebuinţă pornirii unei neguţătorii sau meşteşug, gîndeau cu totul altfel :

— Omul ăsta are toată dreptatea ! Mai merită să mai trăim aşa cum am trăit ? Robi voievodului, robi nobililor, robi meşterilor cu stare. Nu vedeţi, pînă şi în bresle a pătruns spiritul robiei ! Cel puternic îi cel cu punga plină, el taie şi spînzură, iar tu trebuie să înghiţi şi să taci ! Hotărît lucru, aşa nu mai merge !

Szaleresi continua din ce în ce mai pornit :

— Se spune că privilegiile şi drepturile consfinţite seniorilor sînt răsplata jertfelor aduse în lupta pentru apărarea ţării, plata sîngelui vărsat pe cîmpurile de luptă — se poate ! Dar asta, cinstiţi ascultători, a fost demult, cu secole în urmă, nu astăzi, cînd pentru apărarea ţării toţi trebuie să pună mîna pe arme ! Ne-am putea noi bizui numai pe magnaţi în caz de război ? Cine mai crede lucrul acesta ? Matei avea o armată permanentă recrutată din oamenii de rînd,

iată că această armată nu mai este, au desființat-o domnii magnați. Și pentru ce au făcut oare asta ? Nu cumva pentru a-și putea face în voie de cap ? Astăzi, cinstiți cetățeni, sîntem în fața celei mai mari primejdii, păgînul mai are numai un pas de făcut — cine i se va opune ? O oaste de cîteva mii de ostași, oastea compusă din banderiile seniorilor ? Nu ! Dacă cineva va da lupta cu păgînul pentru apărarea țării, acela va fi norodul ! Pornim la luptă pentru a apăra creștinătatea. Unde sînt domnii seniori, apărători ai țării și creștinătății, după cum le place să li se spună ! Nu sînt în rîndurile noastre, fiindcă ei nu au de apărat nici țară, nici credință. Ei au de apărat privilegii, dreptul paloșului și de aceea nu sînt alături de noi !

„Iată că mai gîndesc și alții la fel cu mine, nu numai mulțimea celor apăsați de jugul puternicilor !" își spuse Doja. Și-i venea să strige în gura mare, să audă toți cîți se aflau acolo că la gîndul acesta a ajuns el mai înainte, văzînd suferințele mulțimii, și din ura puternică pe care iobăgimea o nutrește mocnit împotriva puternicilor. Inima îi clocotește de mulțumire, acum, cînd aude că aceste gînduri sînt împărtășite și de alții și nu numai împărtășite, ci și împrăștiate, ca să cuprindă întreaga țară, orașele, satele. Da, acum se putea începe lupta, lupta adevărată cu cei care au înrobit norodul țării !

Doja ieși din biserică. Era prea strîns acolo, simțea nevoia de lărgime, de aer. Vrea să aibă lumea întreagă în față. În piața bisericii forfotea mulțimea amestecată : tîrgoveți, țarani liberi, iobagi, mici nobili, ostași.

Recrutorii lucrau de zor. Puneau pecetea pe cîte o țidulă, o dădeau apoi în mîna noului ostaș al Oastei Crucii, îi treceau numele pe o listă și terminau cu porunca :

— Pînă la Paște să fii pe cîmpul din Rákos, în tabără. Dacă altă armă nu găsești, fă rost de-un topor, o să-ți prindă bine. Celelalte arme le vei primi acolo! Dumnezeu să-ți ajute !

De jur împrejurul pieței se instalaseră șatrele neguțătorilor care vindeau turtă dulce, podoabe, buru-

ieni de leac, amulete, alifii pentru răni. Ghicitorii cereau stăruitor ca cei ce căscau gura să le arate palma, pentru a le ghici soarta. In mijlocul pieței, saltimbancii și scamatorii ridicaseră un podium și-și arătau meșteșugul lor. Zlimka cu fiica sa Estela se țineau și ei de aceeași breaslă și dădură o reprezentație cu cei opt ogari dresați. Urmară dănțuitorii pe funie. Oamenii, uimiți, priviră cum aceștia dădeau o adevărată luptă cu spadele, deasupra capetelor lor.

Tot orașul petrecea cu zgomot. Parcă se rupsese ceva. Unii căscau gura, alții tîrguiau una și alta. Toți vorbeau cu voce tare; erau ostași acum. Fiecare avea o țidulă cu pecetea pe ea. Țidula aceasta dădea dreptul recrutaților să-și părăsească stăpînii, meșterii, nobilii ai căror iobagi erau. Nimeni nu li se putea pune în cale, nici chiar voievodul. Incepeau să se simtă tari, mulți, puternici. Țidula de recrutare îi lega laolaltă, din oameni singuri și neputincioși îi făcea o ceată puternică, o ceată numeroasă în stare să-și arate forța dacă cineva le-ar fi stat împotrivă.

Ian Klepka se învîrtea și el prin piață. Se dresese cu cîteva ulcelușe și se stricase cu altele. Acum mergea pe două cărări și ținea morțiș să fie recrutat și el. Tuturor celor gata să-l asculte, le explica cum se organizează o tabără după sistemul husit, taborit, unde carele aveau un loc de frunte. Pentru Ian Klepka, în organizarea unei tabere, un car bun, greu, face cît un zid de cetate. Vrea să meargă la luptă împreună cu mulțimea, căci, spunea el:

— Unde-i vorba de norod și arme, nu mai e vorba de popi. Acolo spada cîntă liturghia libertății! Iar cînd dădu cu ochii de Doja, se agăță de el. Merg cu tine, voinice, te-am văzut ce poți! Du-mă să mor o moarte cinstită de luptător. Cel puțin acum, la bătrînețe, aș putea să am parte de asta, căci toată viața am trăit ca supus al altora, în mijlocul haitei de cîini, eu însumi un cîine la stăpîn!

Doja îl bătu prietenește pe umăr.

— Grăbește-te, grăbește-te! îi spuse bătrînului Ian Klepka și porni mai departe.

Doja dădu un tîrcol prin piață și zărindu-l pe Szaleresi, care ieșise din biserică însoțit de Taill se îndreptă spre el.

— E căpitanul Gheorghe Doja! spuse Taill, cînd Doja fu în apropierea lor.

— Să trăiești, căpitane Doja! Ai fost în biserică, ai auzit? îi vorbi cu entuziasm Szaleresi, strîngîndu-i cu putere mîna.

— Fost! Auzit! răspunse scurt Doja.

— Ce spui! Vii cu noi? Te-ai înscris? îl întrebară amîndoi deodată.

— Merg! Eu aștept de mult ceasul ăsta!

Mai mulți mici nobili formau un grup. Își trăgeau mustățile și-și ridicau centurile de care atîrnau spade grele, grosolane. Priveau cu coada ochiului la recrutori; nu îndrăzneau să pășească spre ei. Unii fuseseră în oraș în ziua cînd Borzó și ceilalți porniseră mulțimea spre cetatea voievodului. Strigaseră, ceruseră și ei eliberarea lui Doja. Alții veniseră împreună cu seniorii de care aparțineau, răspunseseră la chemarea comandantului călărimii; dar socotelile lor erau altele, deosebite de ale marilor seniori.

— S-o ia dracul de nobilime dacă n-ai ce-ți trebuie și ești nevoit să aștepți bunăvoința magnatului! Nu ești iobag, nu trebuie să ieși la muncă și nici nu trebuie să plătești taxe și biruri, dar asta-i libertate? Să nu te poți hrăni singur, s-aștepți dărnicia măriei sale? vorbeau ei.

În fața unei mese la care stătea un recrutor, lumea începu să dea năvală. Iată-l pe Gheorghe Doja, nobilul, viteazul. Oho! Pare că se are bine cu cel de-a vorbit în biserică. Uite-i, pășesc alături! Doja își duce spada în mînă și-și zornăie pintenii colțuroși. Ce-o fi făcînd acolo? Drace, te pomenești că se înscrie!

— Păi dacă-i vorba să se înscrie și Gheorghe Doja, ce mai așteptăm noi? spun micii nobili. Mai bine cu spada în mînă alături de Doja, decît purtînd scutul magnatului și apărîndu-l pe asupritor. Doja cel puțin știe cum se înfruntă dușmanul, îl cunoaștem noi!

Şi grupul micilor nobili păşeşte cu hotărîre spre recrutor.

— Ia scrie acolo, scribălăule! strigă voinicul.

— Zi-i, viteazule! răspunde recrutorul.

— Ion Mogoş, de Mogoşeşti, cu calul şi armele sale! Scrie-l şi pe feciorul meu, are şaisprezece ani împliniţi, aşa! Adă ţidulele!

— Iános Gyurka de Györfalva, cu calul, vezi bine, şi armele mele! — Scrisu-l-ai?

— Scris, măria ta, scris! făcu din ochi recrutorul.

— Scrie-mă şi pe mine!

— Numele!

— Ádám Fazakas de Ciumăfaia... fără cal, cu scut şi spadă! Calul l-am băut! începu să rîdă voinicul.

— Să-ţi fie de bine! Bate laba, bem un urcior şi împreună cînd isprăvesc treaba. Cît despre cal, nici o grijă!... Astăzi capeţi altul!

— Bem, dacă-i vorba de asta, se mai găsesc cîţiva pitaci în chimirul meu!

— Mă feciori, ia staţi! Ce-o să zică ai noştri, stăpînii, magnaţii? Am venit doară cu ei!

— Nici o teamă, Dane, dă-i dracului! Scrie-te fără teamă, o s-o luăm din loc pe nespuse. Eu pe al meu de mult m-am gîndit să-l dau naibii, nu vezi? Mi-a dat opinci în loc de cizme! Unde s-a mai văzut călăreţ cu opinci? Mîine-poimîine o să mă pună să-i rînesc la cal, scîrnăvia!

— Domnule, nu-ţi fie cu supărare, sînt judele Nicoară, mă auzi?

— Să fii sănătos, bătrîne, ce doreşti? Dacă te simţi în stare, poţi să te înscrii, spuneţi numele! Iobag?

— Iobag, da! Pe mine mă cheamă judele Nicoară din Inău. Dacă nu ţi-i cu supărare, eu vreau să te mai întreb: aş putea să înscriu şi pe alţii, oameni din satul meu, iobagi?

— Cîţi?

— Să spunem treizeci!

— Arme?

— Fără, că ştii dumneata bine... de mult nu mai avem dreptul să le purtăm. Cîteva topoare s-or găsi

și poate și cinci-șase care cu cai, după cum spune bemul[1] voievodului, carele or fi de mare trebuință.

— Judele Nicoară, cu treizeci de iobagi, fără arme, cu cinci care trase de cai... gata! repetă recrutorul cu glas tare cuvintele scrise, apoi se adresă bătrînului jude: Ține, baciule, țidula: dumneata, treizeci de oameni și cinci care. Al cui iobag ești?

— Al sfinției sale episcopului de Alba!

— Să fii sănătos! Nimeni nu vă poate opri, nici episcopul, nici chiar măria sa voievodul, ai înțeles?

— Mulțumescu-ți ție doamne, oare așa să fie, domnule?

— Așa, moșule!

— Doamne ajută! Apoi, domnule, ce să-ți spun eu, om vedea noi ce-o mai fi.

— Bravo, moșule, și eu tot așa spun, intră altul în vorbă. Ia scrie-mă și pe mine!

— S-auzim, s-auzim, viteazule nobil! Oho, griji! Uite, nobile, că-ți ies degetele din ciubotă!

— Închide ochii și nu te uita, ciubotar ești tu de te uiți în vîrful cizmei mele?

Omul era un voinic puțin adus de spate, cu umeri largi, cu picioare puțin curbate, încălțate cu cizme vechi, rupte. În schimb avea arme bune.

— Numele, măria ta?

— Zaharia Tureatcă, nobil din Broșteni!

— Toată cinstea, cucoane! Maramureșean?

— Ai ghicit! Scrie acolo: cal și arme faine, cizme rupte! Ei, ai scris sau nu de cizmele mele rupte?

— Scris, maramureșene, scris, sîntem dintr-o țară și eu sînt de pe acolo, de la Ust, știi unde vine?

— Cum dracul să nu știu, peste dealuri!

— Acolo! Noroc, cucoane, sănătate la boierească și coconi!

— Mulțumim dumitale, cărturarule!

Iată că se apropie de masa recrutorului un grup de șase oameni. Un bătrîn merge în fruntea lor iar cei

---

[1] Bem — boem, din Boemia. (N. A.)

cinci, care-l urmează, par să fie din acelaşi neam, prea seamănă unul cu altul. Cu toţii au acelaşi port: zeghe lungă, albă, cu glugă, înflorată cu negru, căciuli rotunde, joase şi cizme cu vîrfurile ascuţite, cu tocurile alămite. Fără îndoială sînt şi ei mici nobili sau ţărani liberi, căci poartă spade şi junghiuri la cingătoare. În faţa mesei s-au aliniat toţi cei cinci tineri; bătrînul îşi întoarce capul spre ei, îi priveşte, pare mulţumit de înfăţişarea lor şi, tuşind de două ori, dregîndu-şi glasul, începu să-i vorbească recrutorului care-i privea uimit:

— Scrie pe-o ţidulă: Iosif Szilvásy de Silvaş... ăsta eu sînt, bătrînul! Apoi: Pista şi Naci... ăştia îs ăşti doi, feciorii mei. Ai scris?

— Scris, măria ta!

— Ce măria ta! Eu nu-s măria ta!... Mai scrie-l şi pe ăsta, tot neam de Szilvásy, e Ianis, nepotumeu!... Vezi să nu ne încurci... tuspatru sîntem Szilvásy!

— Doamne feri! făcu recrutorul.

— No, bine! Acu' scrie-i şi pe ăştia doi: ăsta-i Barabás Nagy, ginere-meu, iar ăstălalt, tinerelul, cu ajutorul lui dumnezeu o să-mi fie şi el ginere, îl cheamă...

— Szárosy László! strigă tînărul.

— Te-a întrebat cineva? se încruntă bătrînul la viitorul său ginere.

— E isteţ, e isteţ! rîse recrutorul.

— La dracu'! E o nătăfleaţă! grăi bătrînul şi luă ţidula din mîna recrutorului.

Exemplul primilor mici nobili fu urmat de alţii. Cînd veni arhiepiscopul să afle cum merg înscrierile, mai mult de cincizeci de mici nobili maghiari şi romîni se înscriseseră pe liste, iar dintre tîrgoveţi, ţărani şi iobagi, mai mult de o mie.

Cîţiva valahi făgărăşeni, nobili mici cu oarecare stare, stăteau la o parte. Se deosebeau de ceilalţi prin portul lor mai îngrijit şi înfăţişarea mai boierească. Ei erau de sine stătători, nu aparţineau niciunui magnat. Mica lor bunăstare îi făcea să fie încrezuţi, să nu se amestece cu uşurinţă în gloată. Dar cînd

îl văzură pe Tamás Bakács, un adevărat cavaler războinic acum, dezbrăcat de odăjdiile arhiepiscopeşti, semeţ şi cutezător, cu înfăţişarea de soldat încercat în lupte, le fură ochii. Păşiră în întîmpinarea lui şi-l salutară ca pe un cavaler purtător de spadă, după cum cerea tradiţia pe care făgărăşenii, ţărani-ostaşi, mîndri de trecutul lor ostăşesc, o păstrau cu sfinţenie.

Tamás Bakács îşi dădu pe dată seama că are în faţă mici nobili-ţărani şi-i primi cu atenţia cuvenită. Recrutorul înscrise şi pe aceştia, iar arhiepiscopul strînse fiecăruia mîna.

In curînd, numărul micilor nobili plecaţi din banderiile magnaţilor fu atît de mare, încît formară o trupă destul de numeroasă, iar cînd cavalcada magnaţilor, ieşiţi să vadă isprava oamenilor lui Tamás Bakács, trecu prin piaţă în galopul cailor, fu nevoită să oprească. Unii dintre oamenii lor de casă erau acum în grupul celor recrutaţi şi-i priveau pe magnaţi cu semeţie, fără ca cel puţin să se descopere în faţa foştilor lor stăpîni.

— Ce înseamnă toată mascarada aceasta ? întrebă unul dintre magnaţi pe cîţiva mici nobili, care, strînşi grup, povesteau rîzînd cu hohote.

— Cruciada ! răspunseră în cor.

— Cruciada păduchioşilor ! Pînă-n seară să fiţi în tabără la locurile voastre ! le spuse poruncitor magnatul.

— Găseşte pe altul să-ţi poarte opincile, măria ta !

— Aţi întors vremurile îndărăt, noi le-om împinge înainte ! Nu pînă unde le-a lăsat Matei regele, ci mult mai departe ! strigă Zaharia Tureatcă, nobil de Broşteni.

— Cum vorbeşti aşa, ţărănoiule ?

— Uite aşa, măria ta ! Glasul ceasului de faţă ! Ne-a fost de ajuns pînă acuma ! Unde ne sînt pămînturile, unde ne sînt drepturile ?

— La grajd, la rînit caii, nu la oaste, sperjurule ! O să-ţi tai capul ! Unde ţi-i jurămîntul ?

— Încearcă, măria ta !

— Cum ? Îndrăzneşti ?

— Oho! Şi-ncă cum! Coboară de pe cal dacă-ţi dă mîna să încrucişezi spada cu mine!

Magnatul spumega de furie. Zaharia Tureatcă se sprijinise bine pe picioarele lui crăcănate şi aştepta. Cu o mînă ţinea spada de mijloc, cu cealaltă încleştase mînerul, gata s-o tragă.

Un recrutor care se afla în apropiere se puse în faţa maramureşeanului şi-i vorbi magnatului:

— Măria ta, ştii prea bine, nimeni nu se poate împotrivi recrutărilor şi nu poate pune stavilă poruncii regelui şi sfîntului părinte, papa Leon al X-lea! De doreşti, îţi citesc bula sfîntului părinte! Şi fără să aştepte răspunsul seniorului începu să citească cu glas tare.

Micii nobili şi poporul se strînseseră buluc. Cînd auziră primele cuvinte sacramentale, toţi se descoperiră. Seniorii fură nevoiţi să facă şi ei la fel. Omul citea rar, apăsînd cuvintele, subliniind cu gesturi blestemele împotriva celor ce-ar împiedica, sub uń motiv sau altul, pe supuşii lor de a se înrola în cruciadă.

Magnaţii strîngeau frîiele cailor şi-şi muşcau buzele de furie. După ce recrutorul termină cu cititul bulei, seniorii se acoperiră şi porniră în paşii cailor.

— Dacă treburile vor merge cum merg acum, nu ştiu cine ne va ara ogoarele!

— Asta n-ar fi o prea mare pagubă. Hambarele mele sînt pline... şi doar femeile rămîn, vor munci ele. Dar ce ne facem dacă toţi pe care-i avem pe lîngă noi vor spăla putina şi se vor duce în oastea zănaticului de arhiepiscop? Vom fi nevoiţi să ne curăţim noi înşine gunoiul cailor!

— Să-l ia dracul pe arhiepiscop şi pe papa!

— Se spune că nu crede în Isus Hristos cum nu crede sultanul păgînilor!

— Hai, întreabă-l pe Martinuzzy, el ştie să le lămurească pe toate!

— Martinuzzy! Ne vinde păgînului, dalmatinul!

— Atuncea dă-te cu papa şi cu Tamás Bakács!

— Incotro te învîrţi, numai de duşmani dai!

In calea magnaţilor venea un grup de cinci-şase

oameni de vîrste diferite şi după straiele pestriţe de pe ei se vedea cît de colo că tot ce aveau era de că pătat. În fruntea lor, cu cîţiva paşi înainte, mergea unul mai tînăr. Purta o perelină scurtă pe umeri, o pălăriuţă mică cu pană înaltă pe cap. Era ţiteraşul Domokos. El se opri înaintea călăreţilor şi-şi struni ţitera.

— Dă-te la o parte, mierloiule! De cîntecele tale ne arde nouă? strigă unul dintre magnaţi şi mai să dea cu calul peste Domokos.

— Lasă-l să cînte! Inima-şi cere alinarea. Cîntă-ne ceva din vremuri trecute, un cîntec de vitejie!

Domokos făcu un semn ortacilor săi, lovi strunele şi începu:

„Dînd chiot de alarmă,
Kaian a venit
Pe roibu-nspumat
Din întins răsărit.
Cînd el trage spada
Ce-o poartă la brîu,
Curg valuri de sînge
În juru-i pîrîu.
Îi fulgeră ochii
Strîngînd frîu-n mînă
Şi trupuri vînjoase
Cad frînte-n ţărînă".

— Măriile voastre, zvîrliţi zece mărci pentru nişte sărmani cîntăreţi!

— Oho! Zece mărci! făcu un magnat.

— Cîntă, ţigane, o să le primeşti! Cîntă mai departe balada străbunului Kaian! Cine-a făcut-o?

— Eu, măria ta, eu! Domokos mă cheamă şi nu sînt ţigan!

— Lasă pliscul şi dă-i drumul!

— Zece mărci, măria ta, numai zece, nu le cerem pentru pîine. Vrem şi noi cîte o spadă la şold.

— Spadă! Nu mai spune!... Cîntă, cîntă, mierloiule, o să le primeşti!

Domokos îşi luă nădejdea de la cele zece mărci. Schimbă struna. Îşi dă din nou drumul vocii, iar cu-

vîntele lui au acum alt înţeles. Ele se înfig ca vîrfurile spadelor în sufletele magnaţilor:

„Poporul ridică
Semeţ fruntea-n slavă.
Puterea dreptăţii
E arzînda lava.
Nedrepţii simt moartea
Şi tremură furii,
Cum tremură-n vînturi
Frunzişul pădurii".

— Destul! Destul! Aşa, zece mărci, o spadă la şold? ridică unul dintre magnaţi biciuşca.

— O spadă, păduchiosule, o spadă vrei? Du-te să-ţi dea arhiepiscopul, puşlama! Dacă vrei să cînţi, vino în slujba mea. Îmi cînţi din ţiteră baladele tale şi eu te îmbrac şi te hrănesc ca pe un porc în cocină. Te încalţ şi-ţi dau şi-o apărătoare de muşte, spada nu-i pentru tine!

— Vezi de altul, măria ta! Zvîrle banii, ţi-am cîntat! Plăteşte, măria ta, dacă vrei să te bucuri de preţuirea noastră!

— Prinde-o bine şi-o păstrează! Asta-i pentru preţuire! strigă magnatul şi-l croi cu biciul peste faţă.

— Mi-ai crăpat pielea, măria ta, ţîşneşte sîngele... Uite-l roşu ca para focului! O să o ţin minte, ş-apoi...

— Dă-te la o parte, golane!

— Mă dau, mă dau, vultane! Şi strîngîndu-şi buzele, ştergîndu-şi sîngele, Domokos începu să-şi poarte în neştire degetele pe strune.

4

A treia zi pe la prînz, ciudatul echipaj al arhiepiscopului Tamás Bakács părăsi oraşul voievodal, îndreptîndu-se spre Sibiu. Ambrus Szaleresi, împreună cu starostele Taill, plecaseră din ajun ca să molco-

mească ostilitatea sașilor, care nu vedeau cu ochi buni cruciada și nu erau dispuși să dea vreun ajutor.

Sașii își aveau rînduielile lor, organizația lor bisericească independentă, nici nu voiau să audă de autoritatea episcopilor maghiari și cu atît mai puțin de-a primatului Tamás Bakács. Aveau decanul lor bisericesc și stăteau în legătură directă cu Vaticanul.

Dintre orașele cetății întemeiate de către sași în Ardeal sau cedate lor de către regii Ungariei cu prilejul colonizării, Sibiul și Brașovul erau cele mai puternice. Sibiul, mai mult decît Brașovul, se bucura de mari și numeroase privilegii fiind considerat ca centru al comunității săsești. El era un oraș meșteșugăresc și negustătoresc, întărit cu ziduri puternice și avea o cetate apărată de o garnizoană destul de numeroasă. Sibiul se bucura de drepturile orașelor libere. Poseda domenii întinse și avea multe sate cu iobagi, întinzîndu-și stăpînirea pînă în vecinătatea domeniilor și satelor cetății Făgărașului. Dar nu numai orașul ca atare, ci și satele săsești din jur se bucurau de mari privilegii — țăranii sași erau oameni liberi.

Taill însă cunoștea și unele nemulțumiri interne ale comunității săsești și-și închipuia că, manevrînd cu șiretenie, ar putea să obțină de la ei dacă nu o participare totală, cel puțin un ajutor material. Mai erau apoi iobagii de prin sate, care aparțineau orașului, și care ar fi putut fi întărîtați și puși să se răfuiască cu jupînii sași, pricini fiind destule.

Noaptea ninsese. Un strat subțire de zăpadă acoperea pămîntul. Arborii păreau înveșmîntați în hermelină. Nu sufla nici o boare de vînt, soarele strălucea rece pe cerul lipsit de nori. Greoaie, trăsura arhiepiscopului înainta în pașii cailor. Un grup de călăreți îi deschidea drumul, iar în urma trăsurii, mai mult de trei sute de mici nobili, țărani și tîrgoveți, cărora li se dăduseră cai și arme, formau o escortă puternică. Convoiul acesta urma să-l însoțească pe arhiepiscop pe toate drumurile pînă la înapoierea în orașul de reședință. Oamenilor li se cususe cîte o cruce pe piept și începuseră să-și spună între ei „frate." Fiecare își păstra

gîndurile ascunse şi năzuinţele nemărturisite, căci nu îndrăznea încă să şi le dea în vileag.

Tamás Bakács era obosit. În el, pasiunea ardea cu flacără mare, dar sleindu-i repede puterile avea nevoie de linişte, de multe ori chiar de zile întregi. Înfăşurat în blănuri scumpe, înfundat în perne ca o femeie pornită la drum, Tamás Bakács dormita ascultînd cuvintele lui Moise Hosza. Tînărul stătea ghemuit pe scăunaşul de la picioarele arhiepiscopului. Era fericit! Lumea putea fi mişcată din loc, şi dovada erau gloatele care porneau. În curînd totul va fi răsturnat, praf şi pulbere se va alege de ceea ce pare de neclintit. Şi dacă norocul îi va ajuta — şi-i va ajuta! de asta nu se îndoia de loc Moise Hosza — vor reuşi să-i zvîrle pe musulmani dincolo de Bosfor şi drumul spre republica lui dumnezeu e deschis.

Tamás Bakács îl asculta cu interes şi zîmbea ca un cotoi mulţumit, torcîndu-şi şi el visele. Îi plăcea nestrămutata credinţă a tînărului în reuşita întreprinderii sale. Aproape îi venea şi lui să creadă că aşa se va întîmpla. Oricum, prea mult nu se lăsa amăgit de visuri, nu era aşa de naiv. El avea la îndemînă şi alte fiare în foc. Nu reuşeşte această întreprindere botezată cruciadă, va încerca alta. Poate ceva mult mai răsunător, căci el ţinea mult la glorie. Ceea ce încerca, trebuia să aibă mare răsunet, chiar dacă n-ar fi reuşit să ducă la îndeplinire ce-şi propusese. Încercase să ajungă papă, nu reuşise. Încerca acum cruciada şi răsturnarea lumii. Va izbuti, bine, iar de nu va izbuti, iarăşi bine. Prinde alt fier din foc, şi încearcă altă ispravă. Deocamdată, jocul cu cruciada şi cu republica lui dumnezeu pare amuzant, pasionant chiar. Pretutindeni lumea vorbeşte de el, de Tamás Bakács. Senatul Veneţiei îl proclamă chiar cetăţean al oraşului contra tuturor regulilor cetăţii. Papa îl prezintă, prin enciclicele[1] sale, întregii creştinătăţi ca pe cel mai vajnic apărător al credinţei lui Hristos, ca pe un legendar erou cruciat. Casa Medicis îi pune la dispoziţie banii de care are nevoie şi dacă bancherii cer unele acoperiri, unele garanţii în obiecte

[1] Enciclică — scrisoare circulară a papei. (N. A.)

de valoare şi bijuterii scumpe, asta-i numai pentru a păstra regulile stabilite de fondatori, spun ei. Bani sînt berechet. Papa i-a pus şi el la dispoziţie, prin Fuggeri, toate sumele încasate din indulgenţe. Fuggerii schimbă aceşti bani, ai cărei concesiune de încasare o au, în arme, materiale, muniţii, livrîndu-le prin familia Medicis, ca să nu se pună rău cu sultanul.

Lumea ştie mai multe despre Tamás Bakács decît despre neputinciosul Jagelon care ocupă tronul Ungariei. Erasmus de Rotterdam îi răspunsese la una dintre multele scrisori pe care i le adresase Tamás Bakács, iar domnul Tomas Morus, prin cartea sa, nu-i arătase oare drumul care duce spre republica lui dumnezeu ?

Fără îndoială, pentru moment nu putea fi vorba decît de cruciadă. Doar tînărul acesta vorbeşte de viitor şi-l face şi pe el să se lase uneori furat de visuri prea timpurii. Prea timpurii ? De ce prea timpurii ? Nu e toată Ungaria la picioarele sale, nu pornesc oamenii pe toate drumurile spre tabere ? N-a reuşit el să strîngă un număr atît de mare de oameni şi printre ei foarte mulţi viteji ? Pînă şi secuiul Gheorghe Doja, de a cărui faimă s-a auzit în întreg Balcanul, s-a legat să-l urmeze. E foarte adevărat, se pare nu cu prea multă tragere de inimă, dar poate aşa îi firea omului.

— Moise, crezi că acest Gheorghe Doja va veni în tabără ? îl întrebă arhiepiscopul într-un tîrziu pe tînăr.

— Sînt sigur, monseniore ! răspunse Moise Hosza cu o convingere nestrămutată.

— Nu cred să fi priceput mare lucru din ceea ce i-am spus, pare un ţăranoi cu capul de lemn !

— Vă înşelaţi, monseniore ! Gheorghe Doja nu e un om al vorbelor înşirate frumos, dar e în schimb un om hotărît şi de bună credinţă. Cînd s-a legat să vă urmeze, o face cu toată tăria. A fost cea mai bună alegere, monseniore ! Faima lui preţuieşte cît o armată. Dincolo de Dunăre e cunoscut ca un adevărat erou, tot aşa cum e cunoscut şi în Ungaria şi Ardeal. Numai auzind numele lui Gheorghe Doja şi lumea se va mişca şi dincolo de Dunăre. Vă rog să mă credeţi, monseniore, ne apropiem de republica noastră !

— Bine, bine, Moise, — îi potoli avîntul arhiepis-

copul, — nu înțeleg pentru ce nu m-a urmat, aș fi vrut să-l am în fruntea cortegiului meu ! Nu cumva negustătorii aceștia, starostele din Cluj, împreună cu Szaleresi, pregătesc ceva în spatele meu și l-au tras de partea lor ? Mi s-a părut prea apropiat de starostele acela din Cluj, pe care am uitat cum îl cheamă.

— Taill, monseniore !

— Da, da, Taill ! Numele îmi este cunoscut, dar nu știu unde l-am mai auzit ! Cine o fi omul acesta ? Am aflat că în orașul lor au organizat o trupă destul de numeroasă... să fie el sincer legat de cruciadă și de mine ?

— Despre cine-i vorba, monseniore ? Despre Doja sau despre Taill ?

— Și despre unul și despre altul !

— Cît privește pe Gheorghe Doja, vă rog să aveți toată siguranța. Pe Taill nu-l cunosc prea bine, pare să fie prietenul lui Szaleresi, însă pentru Doja mă pun eu chezaș, monseniore !

— O ! O ! făcu arhiepiscopul.

— Nu v-a urmat, — continuă tînărul Hosza, — fiindcă mai are unele socoteli cu voievodul... Zapolya urma să-l judece pentru nu știu ce încurcătură, cu un magnat, altfel ar fi venit cu noi !

— Ah ! Voievodul acesta ! Turbă nu altceva ! I-am refuzat și invitația de a lua parte la masa lui !

— Ați făcut foarte bine, monseniore !

— Nu-i așa ? Mi se pare că prietenul dumitale, domnul Martinuzzy, trage sforile la curtea lui Zapolya. Nu mi-ai spus prea multe despre el.

— Nu-i prietenul meu, monseniore. Dacă nu soseați la timp, m-ar fi ținut mult și bine în temnița lui. Drept să vă spun, mi-i și teamă să mă înapoiez în Alba !

— Trebuie ! Trebuie să mi-l aduci pe Gheorghe Doja. N-are pentru ce să-ți fie teamă, nu cred să îndrăznească voievodul, l-aș excomunica numaidecît !

— Despre Martinuzzy, ce-aș putea să vă spun ? Convorbirile pe care le-am avut cu el s-au mărginit la chestiuni abstracte. El căuta să mă tragă de limbă, îndrumînd convorbirea pe plan politic, dar o politică măruntă, de intrigării. Habar nu are de ceea ce fră-

mîntă lumea. N-aş putea să spun că e un sprijinitor al trecutului, dar nici al viitorului, spre care nu aruncă nici o privire. Tratează cu cinism orice idee măreaţă. După el, lumea nu trebuie să rămînă aşa cum e, dar nici cum socot marii gînditori. Cred că nu şi-o poate închipui într-o formă ideală! Am convingerea că nu l-a înţeles nici pe Platon... despre domnul Morus, nici nu mai vorbesc! După cîte am auzit şoptindu-se, neguţătorii din Augsburg au încheiat cu el o afacere de arme... dar asta e o chestiune care nu mă interesează!

— Te înşeli, m-ar fi interesat foarte mult!

— Am mai auzit şi de-o ambasadă trimisă la sultan, dar nu cred!

— M-ar fi interesat şi una, şi alta. Neguţătorii aceştia îi întîlneşti pretutindeni, se amestecă în toate. Szaleresi mă face să cred că vrea să pară mai mult decît un ajutor în cruciadă. Cine ştie ce gînduri îl poartă pe el şi pe orăşenii lui! Prea mulţi străini îl influenţează! Da, e agentul Veneţiei, dar în ceea ce face mi se pare că e mai cu seamă influenţat de frămîntările care preocupă lumea în apus!

— Asta trebuie să vă bucure, monseniore! Papa, Veneţia au ce au cu turcii, noi însă nu ne vom opri aici! Mergem mai departe, spre republica lui dumnezeu!

— Da, da, dar vezi...

Arhiepiscopul tăcu, închise ochii şi-şi înfundă capul în gulerul blănii, care îi dădea o senzaţie plăcută. Moise Hosza tăcu şi el. Cortegiul înainta printre dealurile acoperite cu zăpadă. Drumul părea pustiu... nu întîlneau pe nimeni în cale. Din cînd în cînd, caii o luau la trap, trăsura înaltă se legăna ca o corabie bătută de vînt. Caii celor care urmau trăsura nechezau dornici să-şi ia avînt, căci mersul în pas nu se potrivea lor. Erau cai iuţi de călărie, obişnuiţi cu fuga năvalnică, cai de luptă.

Călăreţii păreau posomoriţi, plecau într-o întreprindere pe care n-o înţelesesră bine, care ascundea ceva, aşa după cum în sufletul fiecăruia se ascundea o năzuinţă nemărturisită tovarăşului de alături. Fiecare îşi spune: „Om mai vedea ce-o mai fi!“ Dar deşi acest

fel de a gîndi era al tuturora, el nu se transmisese de la unul la altul, mocnea doar în sufletul fiecăruia. Deocamdată călătoreau în urma trăsurii arhiepiscopului, undeva, oriunde, cît mai departe de stăpînii pe care-i părăsiseră. Omul din trăsură avea grijă de hrana lor, de îmbrăcămintea şi armele lor ; pentru început trebuia să se mulţumească cu atît, mai tîrziu...

Ajunşi în Apold, populaţia săsească li se arătă duşmănoasă. Saşii nu ţinură seama nici de importanţa personajului din trăsură, nici de numărul mare al ostaşilor care-l însoţeau. În satul acesta săsesc trebuiau să poposească peste noapte. Preotul şi primarul le ieşiră în întîmpinare, jeluindu-se :

— N-avem loc, n-avem merinde, n-avem fîn !

— Plătim ! răspunse intendentul arhiepiscopului.

— N-avem !

— Cum, părinte, nu se găseşte un locuşor pentru înălţimea sa primatul Ungariei ?

— Cu cea mai mare părere de rău, nu ! N-avem nici de unele. Încercaţi la valahii de la marginea de sus a satului. Ei au vite mai multe decît noi, tot ei au cosit fîneţele noastre, au strîns girezi mari de fîn de pe pămînturile noastre... noi n-avem !

— Bine, pater, va să zică pentru primatul Ungariei nu se găseşte un loc în casa sfinţiei tale ?

Preotul îl privi pe primar, primarul pe preot, amîndoi ridicară din umeri :

— N-avem !

— Bine ! Vom poposi la valahi ! hotărî intendentul.

În noaptea aceea, biserica săsească fu prădata. Cămările din turnul bisericii, unde saşii îşi ascundeau slăninile, şuncile şi şiragurile de cîrnaţi puse la păstrat, fură golite de-a binelea. Cîţiva porci, cîţiva viţei şi juncani măcelăriţi ; fînul luat şi dat din belşug la cai. Arhiepiscopul cină şi el ca un ostaş de rînd, îndopîndu-se cu merinde furate.

A doua zi, o dată cu ivirea zorilor, preotul şi primarul satului, însoţiţi de cîţiva fruntaşi îmbrăcaţi în costumele lor cu totul deosebite de-ale ungurilor şi valahilor, croite după moda săsească, cu mantale largi, albastre, cu glugă pe spate, avînd pe capete bonete ro-

şii cu ţuguiul lăsat în jos, încălţaţi cu cipici cu vîrfurile întoarse în sus, se îndreptau spre colibele valahilor. Ostaşii din garda arhiepiscopului îşi dădeau coate, unii aruncau cîte o glumă, alţii cîte o înjurătură. În apropierea colibei unde sălăşluise Tamás Bakács, intendentul le aţinu calea :

— Ce doriţi dumneavoastră, cinstiţilor ?

— Am fost prădaţi ! Am fost jefuiţi ! Vrem să vorbim cu înălţimea sa. Ni s-au furat slăninile, şuncile şi cîrnaţii, ni s-au înjunghiat porcii, viţeii şi juncanii, ni s-a furat fînul, vinul din pivniţe, tot !

— Cum se poate, preacinstiţilor, lucrul acesta ! se miră prefăcut intendentul. Dumneavoastră parcă spuneaţi că n-aveţi nici de unele ? Părinte, dumneata ştii destul de bine : de unde nu-i, nici dumnezeu nu poate lua !

— Măria ta, domnule, ni s-au luat ! vorbi fără să clipească primarul.

— Nu cred ! Să mă bată dumnezeu dacă pot crede ! Dacă v-aş crede acum, ar fi însemnat să nu vă fi crezut ieri seară, cînd susţineaţi sus şi tare că n-aveţi nici de unele. N-am dreptate ? Hai, mergeţi şi vă vedeţi de treabă, senioria sa îşi face rugăciunile !

— Am fost jefuiţi ! Am fost jefuiţi ! susţineau morţiş preotul şi primarul saşilor.

— Aţi prins pe cineva ?

— N-am îndrăznit să ieşim afară din case, ne-ar fi luat şi vieţile ! Vrem să fim despăgubiţi !

— Vedeţi-vă de treabă ! Dacă mai staruiţi mult şi mai susţineţi asemenea neghiobii, s-ar putea ca aceşti viteji ostaşi să se supere !

— Înălţimea sa să ne plătească pagubele ! strigară toţi deodată. El trebuie să răspundă pentru pagubele noastre !

— Aşa ! Batjocoriţi pe înălţimea sa ! Aşteptaţi numai, o să vedem îndată cine are dreptate. Băieţi ! Oamenii aceştia cred că au de-a face cu nişte tîlhari ! spuse intendentul înfuriat, adresîndu-se ostaşilor care se strînseseră în jurul lor.

— Ia-ţi picioarele-n spinare şi şterge-o pînă ţi-i bine,

jupîne! Tu eşti burgmestrul[1]? Hei, popo, vezi că ţi s-a răcit culcuşul, ia-o din loc, pleacă cît mai în grabă, huuu, huuu! se răsti un ostaş la ei.

Cînd arhiepiscopul ieşi din colibă, popa, primarul şi fruntaşii saşilor din Apold fugeau de rupeau pămîntul, fluturîndu-le în vînt poalele mantăilor şi bălăbănindu-li-se într-o parte şi-n alta ţuguii bonetelor.

— Ce s-a întîmplat, voinici?

— Nimic, înălţimea voastră! Aţi dormit bine?

— Slavă domnului! Ce spuneţi? clipi şiret din ochi Tamás Bakács. Cam greu de găsit cele de trebuinţă pe aici, pe la oamenii aceştia sărmani!...

— Greu şi nu prea, înălţimea ta! grăi Tureatcă, maramureşeanul. Am găsit şi noi ce s-a putut, nu prea mult, dar cît a fost, a fost chiar de ajuns!

— Nu te plîngi? îi făcu cu ochiul Tamás Bakács.

— M-ar bate dumnezeu de m-aş plînge! rînji Tureatcă.

— De, — zîmbi intendentul, — aşa se întîmplă ostaşului, o dată mai rău, altă dată mai bine, ştie înălţimea voastră tot aşa ca şi noi; aţi mai fost doar prin tabere! Dacă se mai greşeşte cîteodată, dumnezeu îi bun şi iartă ostaşilor.

— Nu vă bateţi capul cu ce crede dumnezeu de nişte viteji care trebuie şi ei să trăiască, asta-i treaba mea, n-aveţi nici o grijă, spuse arhiepiscopul. Ei, cum stăm, gata de plecare?

— Gata, înălţimea voastră!

Saşii însă nu se lăsaseră cu una, cu două, ei trimiseseră în grabă mare un călăreţ spre Sibiu, pentru a anunţa de cele întîmplate şi a înmîna o listă lungă de despăgubiri magistratului oraşului, sub a cărui jurisdicţie stăteau comunele săseşti.

Întîmplarea petrecută în satul săsesc avu darul de a descreţi frunţile, de a-l apropia pe Tamás Bakács şi mai mult de ceata care-l însoţea. La început, oamenii se aşteptaseră la mustrări, dar cînd văzură uşurinţa cu care arhiepiscopul trecuse peste faptele necinstite săvîrşite şi-l văzură făcînd ştrengăreşte cu ochiul îl primiră cu mai multă dragoste în inimile lor.

[1] Burgmestrul — primarul.

Tamás Bakács ceru să-i fie adus calul. Se plictisise să tot călătorească cu trăsura. Se simțea refăcut, sîngele începuse din nou să gonească năvalnic prin vinele sale. Dintr-o aruncătură fu în șa, ceea ce stîrni entuziasmul ostașilor care-l priveau. Nu mai încăpea nici o îndoială, arhiepiscopul era un ostaș ca și ei, un comandant care știe să se facă iubit, care știe să treacă cu vederea un act de indisciplină și să închidă un ochi cînd trebuie. Să poftească cineva să le stea în cale!

Cu toate acestea, magistrul orașului Sibiu le închise porțile în nas. Arhiepiscopul se aprinse și protestă, amenință, cuvintele lui însă se loveau de dîrzenia magistrului. Sasul nici nu voia să audă de cruciadă; însuși papa Leon dacă ar fi venit, el tot n-ar fi mișcat nici un deget. Papa cu bula sa, cu blestemele și excomunicările, nu-l înspăimînta. Veneția, Augsburgul, Fuggerii... nici nu vrea să audă! Ei trăiesc în colțul acesta de lume și nu vor să se pună rău cu nimeni. Pentru ei Constantinopolul e mai aproape decît Roma, chiar mai aproape decît orașul de reședință al regelui Ungariei. Papa dacă vrea război, să vadă de alții, ei însă nu vor da nici un ban pentru scopuri străine intereselor lor.

Toate stăruințele păreau zadarnice. Tamás Bakács își frămînta mintea cum să facă să iasă cu prestigiul neștirbit din încurcătura cu sașii. Cîteva sute de ochi erau îndreptați asupra lui; a bate în retragere în fața acestor burghezi încăpățînați, însemna a pierde pentru totdeauna încrederea oamenilor care și-au pus viețile la picioarele lui.

— Vom intra în oraș, ori vreți, domniile voastre, ori nu vreți! Vă dau un sfert de ceas timp de gîndire, apoi voi asalta zidurile! amenință el.

— Mai bine v-ați gîndi să plătiți ce-ați luat cu hapca din comuna noastră Apold, îi răspunse batjocoritor magistrul.

— Vă jucați cu focul! îl înfruntă Bakács.

— Ne apărăm orașul! răspunse dîrz magistrul.

Dar Szaleresi şi Taill nu stătuseră degeaba în oraş. Tocmai cînd Tamás Bakács începuse să-şi privească ceasul — o podoabă în formă de pară, opera unui meşter arab din Damasc, pe care dăduse foarte mulţi bani — veni un om care se strecurase pe o altă poartă a oraşului şi înmînă un mesaj din partea celor doi negustători:

„Calul nostru troian se află în oraşul lor, în curînd se vor deschide porţile, Szaleresi şi Taill."

Arhiepiscopul schimbă tactica. Zîmbind binevoitor, se adresă magistrului, care nu părăsise ferestruica tăiată în poartă:

— Vom rămîne în faţa porţilor oraşului pînă vă vor veni gînduri mai bune! Apoi făcu semn oamenilor să descalece şi el însuşi făcu acelaşi lucru.

— Nu vă vom deschide niciodată! răspunse magistrul privindu-l prin ferestruică cu ură. Puteţi să staţi mult şi bine, cînd vă va răzbi foamea veţi pleca!

— Vă înşelaţi, vom avea tot ce ne trebuie. Moşioarele dumneavoastră şi satele ne vor da toate cele de trebuinţă, răspunse arhiepiscopul.

— Asta ar însemna jaf în timp de pace! Nici chiar tătarii n-ar îndrăzni s-o facă!

Tamás Bakács cu ostaşii care se strînseseră în apropierea lui începură să facă haz pe socoteala magistrului. În semn de adîncă indignare şi nestrămutată hotărîre, magistrul trînti cu putere ferestruica. Printre rîndurile călăreţilor străbătu un strigăt de mînie; mulţi cereau să nu se mai discute, ci să forţeze porţile, punînd în felul acesta la încercare tăria hotărîrii magistrului. Arhiepiscopul le făcu semn să se liniştească; nu peste mult timp porţile se vor deschide de la sine. Nu trebuie să-şi piardă cumpătul.

Avea dreptate Szaleresi, calul troian se afla în cetatea saşilor. Era chiar acolo de multă vreme şi conducătorii oraşului nu-l văzuseră. Cuvintele celor doi propovăduitori pentru cruciadă îl scosese la iveală, începuse a necheza, a-şi ciuli urechile. Era vorba de cruciadă, bineînţeles, dar Szaleresi lăsă să se înţeleagă că mai era vorba şi de altceva, şi mai întîi, de ceva ce interesa îndeaproape pe toţi nemulţumiţii

orașului devenit domeniu al cîtorva familii. Așa spre pildă : funcțiile nu se mai ocupă după merite și hotărîre obștească, demnitățile trec din tată în fiu, fără să mai fie întrebați cetățenii, în Sfat, nici un om mai sărăcuț, nici un meșter care mai lucrează în atelier la cot cu calfele sale ; numai bogați, numai oameni cu zeci de calfe și ucenici. Cum se poate îngădui asta? Ș-apoi magistrul ! De aproape un veac, magistrul e din aceeași familie... unde s-a mai pomenit una ca asta ? A sosit timpul ca această stare de lucruri să ia sfîrșit !

Cînd Szaleresi și Taill trimiseseră arhiepiscopului mesajul acela scurt, hotărîrea celor mai multe bresle era luată. Trecînd peste opoziția înverșunată a fruntașilor, oamenii începură să se strîngă pe la casele stegarilor. Începură chiar să bată și tobele, deși treaba părea că se face în ascuns. După cîteva ceasuri, toată lumea nemulțumită din oraș pornea spre poartă, unde trupele cruciade așteptau să li se deschidă.

— E de neînchipuit ! se minuna unul dintre ajutorii magistrului. De unde vor fi ieșit ? Totul mergea cum nu se poate mai bine, lin, fără zguduieli, și iată unde am ajuns !

— De unde vor fi ieșit atîția ? mormăi și magistrul îngrijorat, cînd văzu gloata apropiindu-se de poartă. Cu toții strigă, zbiară, privesc încruntat la dregători : mulți au pe ei hainele și șorțurile de lucru.

Pe lături merg mercenarii orașului, chipurile ca să păstreze ordinea, dar nu-i mai puțin adevărat că nu fac nimic în acest scop. Căpitanul mercenarilor a luat-o înainte, nu vrea să se amestece cu mulțimea, dar nici s-o potolească. Zărindu-l pe magistru și pe ajutorii săi, alergară cu pași mari, iar penajul îi flutură ca și poalele pelerinii sale scurte. Ajuns în fața magistrului, abia trăgîndu-și răsuflarea, este luat la rost :

— Fecior de tîrfă, — îi strigă plin de mînie magistrul, amenințîndu-l cu pumnii, — ce înseamnă toate acestea ? Pentru ce te plătim ? Hoțomane ! Poruncește pe dată trîntorilor tăi să împrăștie golănimea asta gălăgioasă, ai înțeles ?

Căpitanul face un pas înapoi, se încruntă. Asemenea vorbe nu i s-au spus niciodată, de nimeni.

— Sînt ostaș, sînt ostaș, repetă el, și parcă alte cuvinte nu-i mai vin în minte. Dar deodată se pornește: Resping injuria, resping injuria! Ne-am obligat să luptăm împotriva dușmanilor cetății, nu împotriva cetățenilor! și căpitanul îi întoarce magistrului spatele și pornește grăbit, parcă și-ar fi adus aminte de cine știe ce.

— Ticălosule! îi strigă din urmă magistrul. Apoi disperat către ai săi: îl vedeți, îl vedeți cum își flutură penajul? Nici gînd nu are să împrăștie mulțimea gălăgioșilor. Ce ne facem?

Ajutorii magistrului sînt și ei înspăimîntați. Dracul știe ce-i de făcut! Ba da, cel mai cu cap lucru ar fi să-și ia fiecare tălpășița, și asta cît mai în grabă.

Mulțimea se apropia amenințătoare. Oamenii de pază care străjuiau poarta stau înmărmuriți.

— Dați poruncă să se deschidă porțile, domnule magistru, — spuse păzitorul porții, — sîntem prinși între două focuri!

Oamenii lui Tamás Bakács deveniseră nerăbdători și era greu să-i mai facă cineva să aștepte. Nedeprinși cu vorbăria și așteptarea începuseră să înjure soldățește, ridicîndu-și spadele spre cei ce stăteau deasupra zidurilor, deși din partea acestora nu venea nici o provocare. Porțile se deschiseră în curînd în lături. Era și timpul.

6

Vremea încerca să se schimbe. Vîntul începu să sufle în lungul văii, nori negri învăluiseră munții din apropiere. Frigul se înteți se. Arhiepiscopul își înfășură în jurul trupului blana scumpă. Stătea în cumpănă cum să intre în oraș: să intre calaverul cruciat sau arhiepiscopul de Esztergom, primatul Ungariei? Tamás

Bakács își întoarse capul spre trupa care-l însoțea, vrînd parcă să citească pe fețele ostașilor hotărîrea pe care trebuia s-o ia. Ochii tuturor erau ațintiți asupra lui. Nu mai stătu la îndoială:

— Aduceți-mi coiful, nemții aceștia nu se vor lăsa impresionați de odăjdiile arhiepiscopale!

După ce-și pusese coiful în locul căciulii călduroase, încălecă și-și trase spada, ridicînd-o deasupra capului; garda sa personală, spadasinii cu coifurile de argint, o luă înainte. Tamás Bakács, cavalerul cruciat, porni în pasul calului în urma gărzii. Cele cîteva sute de călăreți de adunătură îl urmau, toți hulpavi în priviri, toți jucîndu-și caii în frîu.

Fruntașii orașului, împreună cu magistrul, intraseră parcă în pămînt. Orășenii se aliniaseră în lungul străzii. Tamás Bakács înainta printre ei mai mîndru și mai țanțoș ca un cuceritor. Sibiul i se părea acuma prima poartă a Constantinopolului. Dacă lucrurile vor merge tot așa, nimic nu-i va sta în cale. Oricum, în orașul acesta cu nemți încăpățînați va face ordine. Îi va arăta el magistrului, burghezului trufaș, ce înseamnă să închizi poarta în nas cavalerului Tamás Bakács, cruciatul!

În urma trupei venea încet, în pas ca de înmormîntare, ciudatul echipaj, trăsura corabie în care tînărul Moise Hosza își depăna visurile. Orășenii se descopereau respectuoși cînd trăsura trecea prin dreptul lor, convinși că în ea se află arhiepiscopul de Esztergom. Cui să-i treacă prin minte că năstrușnicul călăreț, țanțoș ca un cocoș înfuriat, care trecuse prin fața lor, ar fi putut fi o față bisericească de cea mai mare vază.

Cînd însă aflară că arhiepiscopul era cavalerul acela cu coiful strălucitor, cu spada trasă, cu calul jucăuș, și-și mai amintiră și mutrele fioroase ale celor cîteva sute de călăreți care-l urmau, gîndurile lor începură să se întunece. Cine știe ce-ar mai putea ieși din toate acestea, prea s-au lăsat ușor duși de cei doi limbuți! Fără îndoială, oamenii aceștia fioroși, aproape sălbatici, care-l însoțesc pe cavalerul cruciat, nu vor părăsi orașul pînă nu le vor roade și ultimele

provizii. Şi s-ar putea întîmpla şi lucruri mai neplăcute. Entuziasmul lor se topi cu totul.

De data aceasta, Tamás Bakács nu mai căută un han unde să găzduiască cu suita sa; ceru stăruitor un palat, ceea ce făcu ca orăşenii să se împrăştie îngroziţi. Cu toate stăruinţele lui Szaleresi şi Taill, nimeni nu mai vru să audă de schimbarea conducerii oraşului. În taină, cîţiva staroşti de bresle hotărîră să-l caute pe magistrul oraşului şi să-i ceară iertare. Numai ţesătorii rămaseră credincioşi celor doi aţiţători. Ţesătorii erau mulţi şi cea mai mare parte dintre ei erau săraci lipiţi pămîntului, căci munceau ca zilieri la două mari familii care deţineau mai toate atelierele de ţesut, pivele şi vopsitoriile. Un singur patron mai mic putea să facă faţă greutăţilor şi să lupte cu cele două familii bogate; el era acum purtătorul de cuvînt al breslei ţesătorilor.

Magistrul stătea ascuns. El primi cu satisfacţie delegaţia celor care veniseră să-şi ceară iertare pentru mica lor răzmeriţă şi toţi împreună hotărîră să trimită în grabă o solie la Alba Iulia, cerînd voievodului să vină în ajutorul lor.

Tamás Bakács stăpînea cetatea. Mercenarilor oraşului, care nu acceptaseră să se înscrie printre cruciaţi, li se luară armele şi fură închişi împreună cu căpitanul lor. Străjile de pe la porţi fură înlocuite cu ostaşi cruciaţi. În oraş nu intrase un prieten, ci un duşman care nu ţinea seamă de nimic.

Vestea ocupării Sibiului ajunse în aceeaşi zi la urechile iobagilor şi păstorilor valahi de prin satele apropiate şi mulţi porniră spre oraş. N-aveau gînduri vrăjmaşe. Auziseră că un înalt dregător din Buda stăpîneşte acum cetatea. Voiau să ceară dreptate. Suferiseră atîtea din cauza vecinătăţii oraşului, încît abia mai puteau trăi îngrămădiţi prin văgăune de munţi şi goluri de pădure, unde au fost nevoiţi să-şi clădească satele. „Dacă s-a schimbat stăpînirea în oraş, trebuie să li se facă şi lor dreptate", îşi spuneau încurajatori.

Recrutorii intrară în activitate. Oameni pentru cruciadă se prezentau cu duiumul. În afara saşilor săraci

din oraș, a celor fără lucru, veneau iobagii de prin satele învecinate și cerură să fie înscriși. Vreme de două zile, peste o mie de iobagi fură înrolați. După ce-și primeau țidulele din mîna recrutorilor, se strîngeau în fața casei unde era găzduit arhiepiscopul și cereau să li se facă dreptate. Bineînțeles, despre dreptate încă nu putea fi vorba, asta va veni mai tîrziu. Să se bucure acum că au scăpat de sub jugul stăpînilor și au libertatea de a purta arme. El, Tamás Bakács, arhiepiscop de Esztergom, nu se poate amesteca acum în treburile orașului.

Într-una din zilele următoare, o ceată de păstori valahi din Poiana Sibiului se prezentă arhiepiscopului și ceru eliberarea din temnița orașului a unui preot valah și a unui vraci sas, condamnați la moarte prin ardere pe rug. Acuzația era următoarea : bogătașii sași, din două comune învecinate Poienii Sibiului, veniră și se plînseră magistrului că vitele lor pier văzînd cu ochii, iar celor rămase în viață le seacă laptele. Vinovați de această pagubă în vite îi credeau pe preotul valah și pe bătrînul vraci sas, care umblau cu vrăji, spuneau ei. Magistrul a rămas foarte surprins — era o acuză grea învinuirea de vrăjitorie, pedeapsa era arderea pe rug. Și nici de vrăjit nu se vrăjea cu ușurință. Vrăjitorii nu-și nesocoteau meseria cu lucruri de nimic. Așa că magistrul nu vedea pricina pentru care cei învinuiți ar fi fost împinși să recurgă la vrăjitorie. Ceru bogătanilor sași dovezi. Bogătanii au fost nevoiți să arate pe ce-și întemeiau acuzația : comunele lor aveau din timpurile colonizării o pășune pe care o stăpîneau de drept — pot dovedi asta cu diploma regelui Bela — însă oameni buni și cu frica lui dumnezeu fiind, și neavînd atunci nevoie de acea pășune, au lăsat-o tot în stăpînirea pămîntenilor. Anii au trecut, și cu anii, veacurile. Mai acum un an, avînd nevoie de acea pășune, căci comunele lor s-au mărit și gospodările s-au înmulțit, se înțelege, au luat de la valahi pășunea. Au luat-o fiindcă era a lor și aveau un drept asupra ei, consfințit printr-o diplomă regească. Valahii s-au supărat foc și s-au ridicat cu bîtele. Au alungat vitele, au bătut păstorii, dar

pînă la urmă ei au fost forțați să se astîmpere și bogătanii sași au intrat în folosința pășunii. Dar, minune: de atuncea vitele lor slăbesc pe picioare și mor, vacile lor nu mai dau lapte, se usucă văzînd cu ochii și mor pe capete! Asta nu poate fi decît vrăjitorie! Și cine alții decît cei doi, preotul valah și bătrînul vraci sas care se aciuase și el pe lîngă păstorimea valahă, ar putea fi învinuiți?

Magistrul auzise și el cîte ceva despre un popă vrăjitor și un vraci sas, amîndoi din Poiana. Acuza părea, prezentată în această formă, mai mult sau mai puțin întemeiată. Mai rămînea de dovedit dacă într-adevăr au pierit vitele sașilor din cele două comune. Dovada a fost făcută cu ușurință. S-au găsit repede cîțiva martori care să jure că au văzut pe bătrînul vraci și pe preotul valah umblînd printre vitele sașilor care se aflau pe pășune.

Tamás Bakács ascultă cu atenție spusele păstorilor valahi. El credea cu tărie în boscoane[1] și privea cu multă încredere o prevestire bună auzită din gura vreunui ghicitor.

Trimișii păstorilor valahi mai cereau și înapoierea pășunii pe lîngă eliberarea celor închiși. De înapoierea pășunii nu putea fi vorba. Tamás Bakács nu venise doar în Sibiu ca să răscolească trecutul. În ceea ce privește eliberarea celor doi oameni din închisoarea orașului, asta o putea face. Arhiepiscopul auzise că valahii sînt neîntrecuți luptători și, făcîndu-le pe voie, eliberînd pe cei doi, se va duce vestea prin văgăunile munților, se va vorbi de el, și mulți vor veni și se vor înrola în oastea cruciată.

Și în afară de asta, Tamás Bakács ținea de mult timp să dea ochi cu un vrăjitor valah... despre legăturile lor cu necuratul auzise atîtea! Chiar regele era și el de aceeași părere, căci nu de mult dăduse, la stăruința domnilor stăpînitori de pămînt, o diplomă care suna cam așa:

---

[1] Boscoane — vrăji, farmece. (N. A.)

„Preoții și vracii valahi sînt opriți de a chema pe necuratul, de a blestema, de a face boscoane. Cei prinși vor fi arși pe rug, conform vechilor canoane".

Tamás Bakács credea mai puțin în puterea lui dumnezeu și mult mai mult în puterea necuratului, pe care se spunea că-l slujeau vrăjitorii, alchimiștii, ghicitorii și popii acestor schismatici valahi.

Condamnații urmau să fie arși pe rug după trecerea sărbătorilor Crăciunului, în timpul carnavalului, pe care sașii îl sărbătoreau cu jocuri și cîntece, cu belșug de băutură și mîncare. Magistrul și fruntașii orașului țineau ca la carnaval să aibă un spectacol mai deosebit, mai tare. Arderea celor doi pe rug nu era de dispreţuit, ca ar fi completat de minune petrecerile și în același timp ar fi servit și ca pildă celor ce ar fi îndrăznit să se ridice împotriva stăpînirii lor, chiar și sub forma aceasta a vrăjilor și blestemelor.

Sentința trebuia nimicită, altfel eliberarea nu valora mult — odată plecat arhiepiscopul din oraș, cei doi năpăstuiți ar fi fost din nou întemnițați. Era un caz ciudat, și dacă arhiepiscopul i-ar fi dat dezlegare spre mulțumirea celor mulți, i-ar fi adus faimă de împărțitor de dreptate... deci popularitate.

Tamás Bakács nu cumpăni prea mult: convocă pe judecători și-i forță să rejudece procesul și să nimicească prima sentință. Eliberarea celor doi avu răsunetul așteptat: mulțimea de iobagi și păstori din munți veni și se înrolă în oastea cruciată, fiecare cu gîndul de a se vedea scăpați de sub jugul stăpînilor.

Arhiepiscopul avu însă o dezamăgire. Cei pe care-i scăpase de la arderea pe rug nu erau ceea ce el se aștepta să fie. Popa era un popă valah ca oricare altul, iar bătrînul un simplu doftoritor de dobitoace și nimic mai mult. Toate stăruințele lui Tamás Bakács fură zadarnice; cei doi nu vrură să audă de necuratul și se jurară pe sfînta Fecioară că habar n-au de boscoane.

Popasul în oraș devine de la un timp plictisitor, cu atît mai mult cu cît nu poți dispune cum vrei

de orașul cucerit. Ostașii cruciați au băut cît au băut, dar pînă la urmă s-au săturat și au început să-și caute alte mijloace pentru a-și alunga plictiseala. În ziua a cincea s-au apucat, mai pe ici, mai pe colea, ca să nu se observe prea mult, de puțină jefuială. Era tocmai în ziua cînd Szaleresi se trudea din răsputeri să-i hotărască pe orășeni ca să-și aleagă o nouă conducere, să aibă cu cine vorbi în privința participării orașului la marea întreprindere cruciată.

Orășenii însă, îngroziți de jafurile ostașilor lui Tamás Bakács, se închiseră prin case, nemaivoind să audă de nimic. În zadar le arăta Szaleresi că ostașii cruciați nu sînt sfinți de pus în cadre, că sînt și ei oameni din carne și oase, cu păcate și rîvniri. Nemții nici nu mai voiau să audă. Singura cale pentru a-i hotărî să participe la noua orînduire ar fi fost scoaterea trupei din oraș și nu numai a trupei, ci și a arhiepiscopului.

Szaleresi se prezentă cavalerului cuceritor Tamás Bakács și căută să-i arate că purtarea trupelor și chiar a înălțimii sale nu se potrivea cu marea menire pe care o aveau. Pentru cruciadă va pregăti el pe orășeni așa după cum tot el i-a hotărît să-i deschidă porțile. Va alege un nou Sfat orășenesc, va găsi un magistru, va avea tot ajutorul orășenilor, numai înălțimea sa să binevoiască a părăsi orașul.

— Vorbești ca și cînd mi-ai da un ultimatum! se indignă Tamás Bakács.

— Monseniore, nu-i vorba de asta, am pornit împreună pe un drum, pe un drum care înseamnă cu totul altceva decît ceea ce s-a întîmplat în acest oraș. Oamenii au fost jefuiți, cîteva bolți[1] sparte. Așa nu mai poate merge! Îmi îngreunați strădania... trebuie să înțelegeți... avem scopuri comune, vorbi împăciuitor Szaleresi.

— Scopuri comune! Ce vorbe sînt astea? Te pui pe aceeași treaptă cu mine? ridică glasul Tamás Bakács.

---

[1] Boltă — dugheană. (N. A.)

— Așa ?! făcu Szaleresi și schimbă tonul. Eu vă cer să părăsiți orașul. Tot ce s-a putut face pentru recrutări s-a făcut!

— Ce îndrăzneală! Uiți că eu am împuternicirea sfîntului părinte papa Leon al X-lea! spuse cu trufie Tamás Bakács.

— Și eu am împuternicirile mele! Înălțimea voastră trebuie să părăsească cît mai în grabă orașul, atît timp cît nu e prea tîrziu! Îndreptați ostașii către tabere. Îndreptați pe noii cruciați tot într-acolo. Întoarceți-vă la reședința înălțimii voastre și ocupați-vă de organizarea gloatelor ce sosesc în tabere. În ceea ce privește pagubele aduse cetățenilor, voi căuta o cale de împăcare. Astăzi, sau cel mai tîrziu mîine, voi reuși să găsesc un magistru care să ia conducerea orașului. Ca să-mi ușurați sarcina, v-aș ruga să țineți seama de cererea pe care v-am făcut-o! și plecă hotărît să-și ducă la îndeplinire amenințarea. De va fi nevoie, va scoate cu forța din oraș trupa nedisciplinată a arhiepiscopului.

Convocă în noaptea aceea o adunare în atelierul țesătorului Grommer. Tînărul Grommer fusese acela care înțelesese de la început cauza pentru care Szaleresi strîngea orășenimea. Tot el fusese acela care rămăsese alături de negustătorul din Buda, cînd majoritatea breslașilor îl părăsiseră. Și tot el reuși acum să strîngă într-un mic atelier pe țesători, pe pivari și vopsitori.

Seara, mai toți din breasla și corporațiile țesătorilor erau prezenți. Szaleresi începu prin a se dezvinovăți. Nu el era cauza întîmplărilor petrecute în oraș. Nici chiar arhiepiscopul nu putea fi învinuit. De vină erau ei, orășenii, care puseseră prea puțin zel, care lăsaseră orașul atîtea zile fără conducere, care nu reușiseră să răstoarne și să înlocuiască vechea conducere oligarhică. Ceea ce s-a întîmplat, se datorește moliciunei lor; viața și autoritatea orașului au fost zdruncinate de persoane dușmănoase cruciadei și orașului. El, Szaleresi, va determina plecarea episcopului — are destulă putere ca s-o facă! —

ei însă trebuie chiar în noaptea aceasta să restabilească autoritatea în oraş.

După două ceasuri, în atelierul lui Grommer fu hotărîtă răsturnarea definitivă a celor din conducerea oraşului, prinderea foştilor conducători, întemniţarea şi înlocuirea lor cu oameni din breasla ţesătorilor. Tatăl tînărului Grommer fu desemnat să ocupe funcţia de magistru, alţi doi ţesători fură numiţi ajutorii lui, iar lui Ferninghel, tunzătorul de postavuri, i se dădu comanda cetăţii. Ostaşii, mercenarii care nu se înscriseseră în listele cruciaţilor, fură eliberaţi chiar în noaptea aceea şi reechipaţi. Comandantul lor, căpitanul care nu voise să intervină la ordinul fostului magistru şi să împrăştie mulţimea, fu de asemenea eliberat şi primi din nou comanda trupei.

A doua zi, orăşenii cu bunăstare rămaseră surprinşi cînd văzură alaiul noilor demnitari însoţit de mulţimea ţesătorilor, torcătorilor, tunzătorilor, vopsitorilor şi piverilor, precum şi a multor altora, oameni săraci din celelalte bresle, mărşăluind în gloată pe uliţele Sibiului.

Comandantul cetăţii, Ferninghel, însoţit de căpitanul ostaşilor mercenari mergeau în fruntea alaiului cu spadele trase, cu penajele coifurilor fluturînd în vînt. „Ce s-o mai fi întîmplat?“ se întrebau toţi cei ce aveau mai mult de temut. Iată-l pe bătrînul Grommer cu mantie albastră, cu pălărie de magistru pe cap! Ce l-o fi apucat de păşeşte atît de ţanţoş? Sîntem oare în carnaval?! Cînd au aflat despre ce-i vorba, surprinderea lor a fost şi mai mare, mulţi nu puteau crede. Cînd s-au mai văzut asemenea fapte neghioabe în oraşul lor? Repede au tras zăvoarele şi s-au încuiat din nou în case. Cu astfel de oameni ca alde Ferninghel, Grommer şi şleahta lor, te poţi aştepta la orice!

Dar nu numai oamenii cu bunăstare au rămas surprinşi şi intrigaţi, ci şi ostaşii arhiepiscopului, şi însuşi Tamás Bakács, cuceritorul. El îşi dădu imediat seama că Szaleresi îl înşelase, că fusese mai isteţ decît el, şi că cel mai bun lucru pe care-l poate face ca să nu se facă de rîs, e ca să părăsească numai-

decît orașul. De împotrivire nu putea fi vorba. Lăsă să se înțeleagă că tot ce se petrece în oraș e cu aprobarea sa, și dădu poruncă de plecare. Ar fi vrut totuși să mai aibă o întrevedere cu Szaleresi, dar acesta nu era de găsit nicăieri, parcă intrase în pămînt.

Cînd cetățenii văzură plecarea grăbită a arhiepiscopului și cruciaților, uimirea lor ajunse la culme. Erau bucuroși, dar și temători, căci se zvoneau atîtea! Unii spuneau că foștii dregători ai orașului fuseseră uciși de țesători, după ce mai întîi i-au schingiuit pentru a mărturisi locurile unde-și aveau îngropați banii și bogățiile. Alții spuneau că, dimpotrivă, dregătorii orașului reușiseră să fugă și urmau să vină în curînd însoțiți de trupele voievodului, ca să-l alunge pe arhiepiscop și pe cei care ajunseseră în fruntea conducerii orașului. Pînă atuncea însă, bogătanilor, trageți zăvoarele la loc!

Ultimul zvon era totuși întemeiat. A doua zi spre seară, mercenarii lui Martini poposiră într-un sat de pe valea Oltului, cam la două ceasuri de mers departe de Sibiu. Condotierul era însoțit de Werbőczy, cu care fusese împreună prin preajma Brașovului, pentru a-i vîrî în sperieți pe brașoveni. Acum era rîndul sașilor din Sibiu să simtă autoritatea lui Zapolya. Mercenarii veneau în ajutorul orașului fiind de data asta chemați. Porunca voievodului era categorică: dacă arhiepiscopul s-ar opune și n-ar înțelege să părăsească imediat orașul, împreună cu ceata lui de mici nobili dezertori și banda pribegilor care-l însoțesc, condotierul are libertatea să-l atace cu toate forțele. Ordinul fusese întocmit de Martinuzzy, care găsise un nou prilej pentru a afirma suveranitatea stăpînului său și a-i obliga pe sașii din Sibiu față de voievod.

Magistrul Grommer se trezise de mult, trîndăvea, n-avea de gînd să coboare din pat. E doar magistrul orașului acum, nu se putea scula cu noaptea în cap, ca pe timpul cînd nu era decît un simplu meșter țesător, stăpîn al unui mic atelier care scîrțîia. Fer-

ninghel, tunzătorul de postavuri, comandantul cetății, dădu buzna în dormitorul lui Grommer.

— Scoal', scoal' în grabă, meștere Grommer, vin asupra noastră! Vai și vai de noi, ce s-o mai întîmpla acum? se văicărea Ferninghel, trăgîndu-și mereu vîrful nasului. Prăpădul lui dumnezeu, meștere Grommer!

— Ce-i, omule, ce s-a întîmplat? căscă la el ochii meșterul Grommer.

— Ptiuu! Afurisiții din Buda, uite unde ne-au adus cu vorbele lor!

— Ai înnebunit? Spune despre ce-i vorba, nu te mai văicări atîta! Despre cine-i vorba, cine vine?

— Ah, meștere Grommer, meștere Grommer, s-a sfîrșit cu noi! Vin mercenarii voievodului cu căpcăunul lor, Martini. Au și tunuri! Praf se va alege de orașul nostru! Meștere Grommer, — strigă deodată amenințător Ferninghel, — dumneata ești cel mai mare vinovat! N-ai știut să-ți crești copilul! Asta trebuie să i-o mulțumim căpățînosului de fiu-tău, numai datorită lui am ajuns aici!

Magistrul stătea pe marginea patului cu boneta pe cap, în halat de noapte, cu picioarele atîrnate în jos, legănîndu-le ca olarii. Nu pricepea mare lucru din văicărelile comandantului cetății, dar cînd auzi că-i vorba de copilul lui, se supără foc. Dădu să-și treacă mîna uscată prin părul albit ca neaua și cînd întîlni boneta de noapte, o strînse mototol și-o zvîrli în capul lui Ferninghel:

— Du-te dracului dincolo, lasă-mă să mă îmbrac, fricosule! Ce bolovănești ochii de broască la mine?!

— Ochi de broască, hai? Fricos eu? Poftim, ia-ți spada și coiful ăsta drăcesc cu care n-a umblat neam de neamul meu, poftim! Fă zeamă de iepure cu ele, nu-mi mai trebuie!

Ferninghel trînti coiful cu pene roșii pe patul lui Grommer; cureaua cu care era încins și de care era atîrnată spada nu și-o putu desface, căci mîinile îi tremurau, spada i se încurca între picioare: era roșu de mînie.

— Hai, liniștește-te, liniștește-te, Iohane. Dacă va fi să ne pierdem capetele, cel puțin să nu ne spună că ni le-am pierdut înainte de a da ochii cu călăul. Nu te teme, prietene, n-am făcut nimănui nici un rău, nici eu, nici tu!

— Așa! sări înfuriat și indignat Ferninghel. N-am făcut nimănui nimic, nici un rău! Crezi că n-avem de ce ne teme? Poftim, iată spada, ia-o! Mă întorc la foarfecele mele și mă spăl pe mîini, să te descurce fiu-tău!

— Ei, ei, prea te întreci cu firea, omule! Stai să vedem ce vor mercenarii voievodului! încercă să-l potolească Grommer.

— Capetele noastre, asta vor!

— Ești nebun! Ce să facă voievodul cu capetele noastre? Nici nu are vreun drept asupra lor, îți faci spaimă zadarnică! Hai, nu te mai uita așa la mine, dacă nu vrei să mă lași să mă îmbrac... cel puțin ajută-mi, dă-mi te rog nădragii și cizmele... așa...

— Voievodul n-are nevoie de capetele noastre, dar magistrul care o să ne judece, o să ne taie capetele, meștere Grommer! spuse înspăimîntat Ferninghel.

— Care magistru, magistrul nu sînt eu? Ce, ne jucăm de-a baba oarba? se răţoi meșterul Grommer.

— Îți închipui că asta va rămîne așa cum e? Nici să nu îndrăznești să-ți mai pui pălăria de magistru pe cap! Mai bine lăsam să-i taie capul... și pentru asta dumneata ești de vină, te-ai împotrivit.

— Hei! Vezi bine că m-am împotrivit! Aș fi putut eu să las să se spună că bătrînul Grommer cum a ajuns magistru a și pus să i se taie capul fostului magistru? Ce sîntem noi? Păgîni!

— Așa! Ei bine, bătrîne Grommer, acum o să ni le taie el pe ale noastre, de asta să fii sigur!

Cei doi meșteri porniră pe străzile pustii ale orașului. Magistrul Grommer, țesătorul, nu era nici îngrijorat, nici înspăimîntat. El avea încredere în țesătorii lui, în toată breasla lui și în fiul său mai mult ca în oricare altul. Ferninghel își păstrase și el centura cu spada și coiful cu penaj roșu, care arătau demnitatea de comandant al cetății.

Dimineaţa era friguroasă, zăpada scîrţîia sub tălpile cizmelor lor. Deşi bătrîn, Grommer mergea repede, cu doi paşi înaintea lui Ferninghel, care îşi tîra spada ca pe un vătrai. În piaţă erau strînşi toţi oamenii breslei, ţesătorii şi cei din corporaţiile afiliate. Poate cu ceva mai mult ca cinci sute de oameni. Pe ziduri străjuiau acum ostaşii mercenari cu căpitanul lor. Oamenii breslei urmau să hotărască dacă se opun sau nu trupelor voievodului. După discuţii aprinse, toţi fură de acord să se împotrivească.

Pe la prînz, condotierul îşi făcu apariţia în faţa porţilor. Fu primit cu bubuituri de tun şi focuri de arhebuze. La început, el îşi închipui că cei ce trăgeau sînt oamenii arhiepiscopului, dar în curînd i se spuse că arhiepiscopul plecase cu două zile în urmă, împreună cu toată adunătura cruciaţilor.

Martini se afla în oarecare încurcătură. El primise porunca să-l scoată pe Tamás Bakács din oraş, dar în faţă nu-l avea pe Tamás Bakács, ci oraşul Sibiu, care se apăra. Nu mai pricepea nimic. Neavînd poruncă ca să atace oraşul, trebui cu părere de rău să-şi retragă trupele dincolo de bătaia tunurilor şi arhebuzelor şi să aştepte. Ostaşii lui n-ar fi putut ataca cu succes o cetate bine înarmată ca Sibiul. Trebuia să ceară voievodului ajutoare, artilerie de cetate şi bombarde grele, iar acestea se aflau în tabără, în apropierea cetăţii voievodale.

Darea lui îndărăt ridică curajul ţesătorilor. Ferninghel nu se mai văicărea, iar bătrînul Grommer, cocoţat pe zid, deasupra porţii, căuta să înveţe la bătrîneţe mînuirea arhebuzei. Norocul ţesătorilor interveni şi el. Werböczy dispăruse din tabăra condotierului. Martini trimisese să-l caute pretutindeni. Ar fi vrut să se sfătuiască cu el asupra celor ce aveau de făcut, dar Werböczy nu mai era de găsit, fugise. Trei nobili călăreţi venind dinspre Făgăraş sosiseră cu o zi înainte şi-l căutaseră pe Werböczy. Se sfătuiseră cu el, petrecuseră seara împreună, iar dimineaţa, cînd mercenarii lui Martini porniseră asupra oraşului, Werböczy şi cei trei nu mai erau în sat. Condotierul avu o zi rea: cetatea nu se lăsa cucerită, nici înspăimîntată, iar se-

niorul Werböczy fugise. Cum se va mai înfăţişa în faţa voievodului ? Nu-i mai rămînea altceva de făcut, decît să ţină cetatea împresurată şi să întîrzie cît mai mult înfăţişarea cu voievodul şi mai ales cu Martinuzzy, care-i atrăsese atenţia să fie cu ochii în patru asupra lui Werböczy.

Tînărul Moise Hosza se despărţise de Tamás Bakács şi urma să se înapoieze în Alba, ca să-l întîlnească pe Gheorghe Doja, dar acum nu mai putea pleca nici el din oraşul înconjurat de mercenarii voievodului. Nu-i rămase decît să lupte dimpreună cu ceilalţi, pînă va putea să se strecoare cumva afară din cetate, căci drumul lui nu trebuia să se sfîrşească într-o cetate asediată, unde nu se mai putea vorbi decît despre tunuri şi pulbere, despre sînge şi foc.

În oraş începu oarecare fierbere. Orăşenii uitaseră teama pe care o aveau de ţesători. Ieşiră în străzi şi pieţe. Mulţi intrară în rîndurile apărătorilor. Cu toţii căutau soluţii pentru a ieşi din încurcătură. Unii fură de părere că printr-un dar de bani, oastea mercenară a voievodului ar putea fi îndepărtată şi asediul ar lua sfîrşit. Alţii se gîndiră să cheme în ajutor pe braşoveni şi făgărăşeni, dar atunci războiul ar fi fost gata şi saşii nu doreau să-l provoace în mod aşa de cutezător pe voievod. Pînă la urmă ajunseră cu toţii la convingerea că nu trebuie făcut nimic, ci stat frumuşel pe ziduri, gata de apărare, aşteptînd.

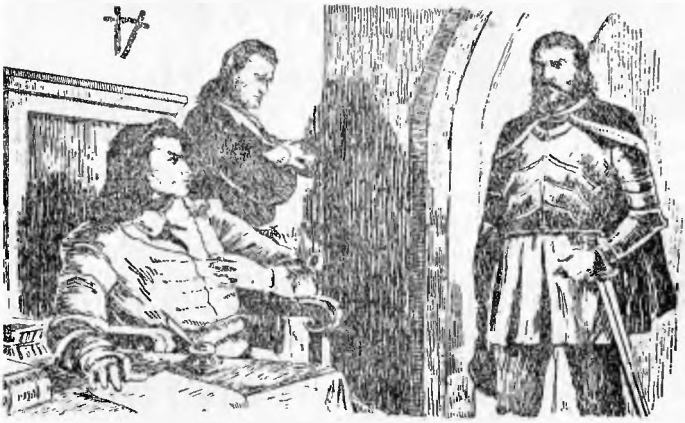

CAPITOLUL IV

I

Ajutată de doi nobili din garda voievodului, noaptea tîrziu, cînd toată lumea dormea, domnişoara Werböczy părăsi pe furiş palatul. Abia a doua zi pe seară fu observată lipsa ei.

Fuga domnişoarei Werböczy dădu naştere unei mici furtuni la curte. Curtenii intrară în fierbere, comentau faptul în chip şi fel : şoaptele treceau de la unul la altul şi ceea ce păruse pînă atuncea un tot închegat, părea că se destramă. Zapolya îşi pierduse capul, nu-şi mai afla locul, nu mai vedea în ochi decît comploturi. In zadar căuta Martinuzzy să-l liniştească, să-i arate că mult mai bine era aşa. Că, în sfîrşit, se ajunsese la o clarificare, la o limpezire a situaţiei, căci, susţinea el, e de preferat să fie despărţiţi unii de alţii, duşmani de prieteni decît împreună. Dar cînd află că mai mulţi magnaţi îşi părăsiseră banderiile, şi noaptea, tîlhăreşte, dezertaseră din tabără, se nelinişti şi el puţin. Aştepta veşti de la Martini, căci bănuia că toate cele petrecute sînt în legătură cu Werböczeştii, că domnişoara Wer-

böczy n-ar fi putut face nimic fără învoirea și fără îndemnul fratelui său.

Comunicarea lui Martini veni a doua zi dis-de-dimineață: Sibiul nu se lăsa îngenuncheat. Werböczy o ștersese. Cancelarul, dîndu-și seama de urmările complotului, acționă în grabă. Primul lui gînd fu la Gheorghe Doja, pe care îl credea omul cel mai potrivit să-i scoată din încurcătură. Planul lui era un asasinat acoperit. Obișnuit ca toți să i se supună, lipsit de orice scrupule cînd trebuințele guvernării cerea, el găsi că hotărîrea luată e foarte la locul ei. Doja trebuia să-și arate recunoștința. Doja trebuie să fie bucuros și mulțumit, i se dă doar prilejul să se scape de unul dintre cei mai înverșunați dușmani ai săi. Recunoștință și răzbunare — iată cele două lucruri cu care, socotea Martinuzzy, îl va determina pe Gheorghe Doja să treacă la acțiune.

Doja rămăsese în orașul voievodal nu atît pentru a aștepta să fie chemat de voievod, cît mai ales pentru a se interesa îndeaproape de cruciadă. Starostele Taill se reîntorsese de la Sibiu, și începuse să se ocupe îndeaproape de cruciadă, ajutat de unul dintre staroștii breslelor și cîțiva mici nobili rămași să continue recrutările, să strîngă cai și care pentru transporturi.

In timpul acesta, Bornemisza se arăta zilnic pe la hanul unde se afla Doja. Foarte prietenos și îndatoritor, el își ascundea cu șiretenie scopul vizitelor. Doja însă își dădea foarte bine seama că nobilul Bornemisza, cîinele de pază al voievodului, îl urmărește pas cu pas și în ascuns, prin mai mulți oameni ai lui, îl păzește cu strășnicie ca nu cumva să plece fără să mai dea ochi cu voievodul. Cu prilejul acestor vizite la han, Bornemisza îi vorbea cu laude despre voievod, iar pe Martinuzzy îl arăta ca pe un om nemaiîntîlnit care știe să prevadă tot, care are înțelegerea situațiilor și oamenilor, generos, dar aspru în a pedepsi atunci cînd trebuie; un adevărat cancelar așa cum nu există altul la nici o curte domnitoare. Doja îl asculta plictisit. Lauda și slugărnicia curteanului îl scîrbeau. Se purta totuși politicos cu el, căci n-ar fi vrut să fie stînjenit cu nimic în acțiunile sale.

Cu o zi înaintea celor petrecute la curte, Doja rămăsese singur la han. Taill plecase spre Cluj, iar ceilalți care lucrau pentru cruciadă porniseră spre satele lor ca să sărbătorească Crăciunul. Doja îl aștepta pe Ferkó și moș Petcu. Hotărîse să-i trimită pe acești doi oameni de ispravă să ducă cuvîntul lui în două direcții: Ferkó dincolo de Tisa, în pustă; moș Petcu în Banat. Moș Petcu, socotise Doja, ar putea, pînă în primăvară, scotoci și dincolo de Dunăre. Despre isprăvile lui Stretcu ajunseseră vești pînă la Doja: era pe undeva prin Balcani, cu o ceată de haiduci, într-o necontenită luptă cu turcii. Doja vrea să-i trimită vorbă, să pornească cu cîți oameni va putea strînge spre taberele cruciaților.

Rămas singur, așteptîndu-și oamenii, așteptîndu-l și pe Moise Hosza care, după cum hotărîseră, urma să se reîntoarcă, ca să-l însoțească pe Doja în drumul spre tabere, își petrecea timpul în tovărășia lui Ian Klepka. In două rînduri, Ian Klepka îl dusese cu el în casa unui armurier ceh din ulița Curelarilor, unde se strîngea mica comunitate husită care se afla în orașul voievodal. Din comunitate făceau parte sase bărbați, cu Ian Klepka șapte — toți cehi, niciunul dintre băștinași. Predicatorul, un bătrîn veteran al ultimelor lupte husite, căută de la prima întîlnire să-l facă pe Doja să îmbrățișeze husismul, dar cu tot zelul său nu reuși. Doja luă din spusele lui numai ceea ce i se păru în strînsă legătură cu gîndurile sale, dădu la o parte restul, și fiindcă bătrînul nu putea să-i dea nici o lămurire în privința tacticii de luptă a husiților — care îl interesa în primul rînd pe Doja — rămase să prindă cîte ceva tot din amintirile despre luptele purtate în tinerețe de către Ian Klepka, care era mult mai priceput.

Ian Klepka, în privința aceasta, pălăvrăgea cu multă plăcere. Înșira verzi și uscate despre luptele la care luase parte, despre organizarea taberelor mobile, despre fortificația în cîmp deschis, folosind carele așezate în formă de potcoavă, despre tactica artileriei husite și, bineînțeles, despre vitejia fără de seamăn a celor pătrunși de puterea credinței. Ian Klepka ridica în slavă pe toți acei care luptaseră, care căzuseră în lupte, iar cît privește însă papa și clerul catolic, îm-

părațul și toată curtea lui, înjurăturile pe care le adresa acestora husitul meritau și ele să fie ascultate.

Lui Doja îi plăcea bătrînul acesta beţiv şi lăudăros. Observase că în dosul patimii şi lăudăroşeniei, Ian Klepka ascunde o inimă simţitoare la suferinţele poporului şi curajul unui om brav care a avut mult de luptat în viaţă. Îi preţuia povestirile, amintirile, şi cu toate că de cele mai multe ori picherul era binişor dres cu numeroase ulceluşe, totuşi mintea îi rămînea limpede şi povestea cu farmec faptele de arme şi de vitejie petrecute în timpul luptelor pentru credinţă şi dreptate.

Văzînd atenţia cu care Doja îl asculta, Ian Klepka începea să vorbească cu şi mai multă însufleţire, amintind nume de eroi, dînd ca pildă de urmat faptele lor vitejeşti, tăria credinţei, dîrzenia cu care au dus lupta pînă la sfîrşitul vieţii lor. Din povestirile lui, Doja îşi putu face o icoană a luptelor duse de către husiţi. Uneori, bătrînul o lua razna, intrînd în hotarele închipuirii ; atuncea Doja îl oprea, îl cobora pe pămînt, venea cu întrebări, cerea deslușiri. Ian Klepka mormăia nemulţumit şi începea mai potolit — trăgea linii în aer cu mîna lui uscată, desena cu unghia pe masă, pilduia ca un om priceput care ştie ce spune.

În ziua cînd la curte toţi erau neliniştiţi din pricina fugii domnişoarei Werböczy şi a celor cîţiva magnaţi, bătrînul picher alergă în grabă să-l întîlnească pe Doja şi să-l pună în curent cu cele întîmplate la curte.

— O veste strașnică, căpitane Gyuri ! izbucni el cum intră pe uşa hanului. A fugit din palat o pasăre rară, şi nu numai ea, ci şi mulţi graури botoşi... mare lucru să nu iasă vreo încurcătură din treaba asta ! şi bătrînul începu să depene cu multe amănunte tot ce aflase în legătură cu fuga domnişoarei Werböczy. O să se încaiere cîinii de seniori ; au plecat ca strigoii, după cîntatul cocoşului, şi tot unul şi unul, cu comitele Kornis în frunte !

— Lasă-i să se încaiere, mormăi Doja. Ce te priveşte pe dumneata sau pe mine treaba asta ?

— Auzi, domnule, căţeaua ! Să plece în miez de noapte, să-şi părăsească principesa ! Să ştii c-a luat-o

spre Buda, la frate-său! Cum să nu mă privească? sări Ian Klepka, văzînd nepăsarea lui Doja. E vorba de voievod, nu de un străin. Pentru mine, voievodul e ca şi copilul meu! Cine i-a pus pentru prima oară arcul în mînă, cine l-a învăţat să se ţină în şa? Cum să nu mă privească? Dacă aş fi în locul lui, le-aş frînge gîturile cu mîna mea!

Era greu pentru Doja să-l oprească pe bătrîn. Tot ce avea pe suflet Ian Klepka trebuia spus, doar pentru asta coborîse din cetate. Şi acum, poftim! Doja îl ascultă nepăsător, bate darabana cu degetele în masă şi nu pare nici de fel interesat de cele ce aude.

— Ce-i cu dumneata, căpitane Gyuri? Parcă nu ţi-ar fi boii acasă astăzi! Hei, măi Ignat, ia adă tu urciorul, tîlharule! strigă către hangiu Ian Klepka. Hai, spune, căpitane Gyuri, ţi s-a întîmplat ceva?

— Aş vrea să te întreb un lucru, moşule Ian, dar văd că altele îţi umblă dumitale prin minte, vorbi Doja, privindu-l cu ochii închişi pe jumătate.

— Mă rog, mă rog, cu cea mai mare plăcere. Despre ce-i vorba? se grăbi bătrînul să-l întrebe, luînd din mîna hangiului urciorul şi turnînd vinul gălbui în cancee. Dar nu aşteptă răspunsul lui Doja, ci se reîntoarse la povestea fugii domnişoarei Werböczy: Aşadar, iată ce înseamnă paza nobilului Bornemisza! spuse ducînd canceul la gură, sorbind cu plăcere.

Doja făcu un gest cu mîna, ca şi cînd i-ar fi spus: „Mai lasă-mă în pace cu palavrele tale!"

— Ai ceva pe inimă, văd eu bine! Hai, dragule, dă-i drumul, despre ce-i vorba? întreba Ian Klepka în taină, aşteptîndu-se la cine ştie ce.

Doja ridică canceul şi bău şi el puţin.

— Aş vrea să te întreb, — grăi el, — cunoşti pe comandantul tunurilor voievodului?

— Asta-i! Îl cunosc, vezi bine că-l cunosc! Nu mîncăm amîndoi aceeaşi pîine?... Ai cu el vreun năcaz?... Nu e nobil, e un meşteşugar, un tunar şi nici meseria nu şi-o cunoaşte cum trebuie. Asta ţi-o spun eu! După mine, dragul meu, neamţul nu plăteşte nici o para chioară! Nu-i nobil, dar are atîta trufie nemţească în

el, încît își închipuie că altul mai meșter ca el în privința tunurilor nu există!

— Bine, bine, spuse Doja zîmbind. Nu asta am vrut să aflu. După dumneata nici comandantul arcașilor, nici cel al călăreților nu plătesc mai mult!

— Vezi bine! Este însă o deosebire la mijloc. Aceștia nu mănîncă pîinea voievodului, nu-s simbriașii lui ca tunarul neamț. Ei sînt magnați, nu-i nevoie să prețuiască mult. Neamțul e un meșteșugar ca mine; eu cu meșteșugul cîinilor, al vînătoarei, el cu cel al tunurilor. Dar vezi că neamțul voievodului se pricepe numai la tunuri, nu și la bătăliile cu tunurile. Meșteșugul tunarului nu stă numai în cunoașterea tunurilor, el trebuie să știe și cum trebuie să le întrebuințeze mai cu folos. Neamțul le folosește numai ca pe berbece, la spart zidurile. Dacă vrei să știi cum trebuiesc folosite tunurile, dă-le pe mîna mea, îți arăt ce ispravă poți face cu ele. Cu două tunuri dau gata o turmă de bivoli în cîteva clipe!

Doja ar fi dorit să afle dacă nu cumva prin mijlocirea lui Ian Klepka ar putea ajunge să-l cunoască pe comandantul artileriei voievodului, de la care credea că va putea afla unele amănunte în legătură cu noile perfecționări aduse bombardelor, însă își dete seama că nu mai era cu putință.

Ian Klepka își luase avînt ca o vîrtelniță, depăna într-una despre tactica artileriei husite, despre împăratul nemților care a rămas uimit de ce pot face cehii cu tunurile și cîte altele — toate cunoscute prea bine lui Doja dinainte, nu numai din povestirile lui Ian Klepka. Noroc că tocmai cînd bătrînul picher ajunsese la împăratul nemților, atît ușa din față, cît și cea din spatele sălii se deschiseră deodată.

În pragul ușii care dădea spre piață apăru Bornemisza, în cel al ușii care dădea în curtea hanului se zări fața tinerească a lui Valentin. Nefiind dornic să-l vadă pe Bornemisza, Gheorghe Doja se ridică repede de la masă și se îndreptă spre Valentin. Abia aștepta să-l vadă, să-i vorbească, să-l întrebe despre oameni, despre casă, despre arme. Valentin însă nu intrase în sală, ci se trăsese în curtea hanului.

Văzîndu-l pe Doja că părăsește în grabă sala, nobilul Bornemisza nu mai știu ce să creadă : „Dacă fuge de mine, înseamnă că este o pricină la mijloc. Nu cumva secuiul s-a dat de partea celor ce au luat drumul Țării Ungurești ?“ se întrebă pe dată Bornemisza. El stătu cîteva clipe locului, încruntat, rotindu-și privirile prin sală. În afară de Ian Klepka nu mai era nimeni acolo, doar hangiul care moțăia în dosul unui butoi. Cu picherul Ian Klepka n-ar fi vrut nobilul Bornemisza să stea de vorbă. Bătrînul are o limbă prea ascuțită și nu ține seama pe cine are în față. Totuși fiindcă trebuia să-l vadă pe Doja, iar ca să-l urmărească în curte, ținîndu-se după el, nu se cuvenea s-o facă, păși spre picher și ocupă scaunul lăsat gol prin plecarea lui Gheorghe Doja.

Lui Ian Klepka începu să-i rîdă fața zbîrcită. De mult aștepta un prilej bun pentru a-l înțepa puțin pe păzitorul voievodului. Strigă pe dată hangiul și ceru un canceu curat. Îl servi pe oaspe tacticos, privindu-l cu șiretenie.

— Bea, măria ta, îți prinde bine după isprava de ieri noapte. N-am ce zice, straşnică pază ! îl îmbie cu ton batjocoritor.

— Lasă gluma, moșule, spune-mi unde-a șters-o Gheorghe Doja. Nu cumva a fugit de mine ?

— Zece cîini de-ai mei fac mai bună pază decît paznicii măriei tale, zău așa ! sporovăi picherul.

Bornemisza îl privi încruntat.

— Te-am întrebat de Doja, unde a plecat ? De ce fuge de mine ? îl întrebă el mînios.

— Ce fugă ? Căpitanul Doja nu fuge de nimeni ! Cum de ți-a trecut prin minte asemenea gînd ? O fi avînd omul unele treburi, doar n-ai fi vrînd să-ți ceară voie dumitale ; bea mai bine și mîngîie-te, ia-ți gîndul de la porumbiță !

— Ține-ți gura, flecarule ! și Bornemisza dădu să se ridice.

— Stai, nu pleca ! Cade omul dintr-un copac și stă pe loc de răsuflă ! îl opri picherul. Stai și povestește două vorbe cu bătrînul Ian Klepka. O șterse căteaua, ai ?...

— Dacă nu-ţi ţii gura, o să ajungi din nou în sacul lui Calist, pezevenghi bătrîn ce eşti! căută să glumească Bornemisza, amintindu-i de păţania cu Calist. Am auzit că vrei să te pocăieşti: te-ai înscris printre cruciaţii lui Tamás Bakács? Cînd o auzi voievodul, nu ştiu ce-o să-ţi facă!

— Nu m-am înscris, dar nici mult nu mai este. M-am săturat să tot văd cum merg treburile anapoda pe la curte. Dacă n-ar fi voievodul, de mult mi-aş fi luat tălpăşiţa. Şi de cîini m-am săturat, cum m-am săturat şi de oameni. O să mă duc să mor cinstit, ca un ostaş, m-am săturat de toate!

— Las-o mai încet şi ascultă: se va întoarce Gheorghe Doja sau nu?

— Ce mai vorbă! Ai atîţia pe urmele lui, se ţin ca umbrele de voinic şi mă întrebi pe mine dacă se va reîntoarce... Vezi bine că se va reîntoarce. Ce... pentru ce nu s-ar reîntoarce? Crezi că i-i frică de judecată?

— Lasă palavrele şi spune-mi unde s-a dus? urmă îngrijorat Bornemisza şi se ridică de la masă, pornind spre uşa care dădea în curtea hanului.

Ştia că Doja nu se teme de înfăţişarea cu voievodul, dar o nouă bănuială îşi făcuse loc în mintea lui, şi deşi i se părea nepotrivită, n-o înlătură. Îi era teamă ca nu cumva, mai ştii, însuşi Doja să fie amestecat în complot! Începuse să vadă în fiecare nobil sau ostaş un dezertor, un trădător. Îi era frică să nu fie învinuit de trîndăvie şi nebăgare de seamă şi-şi aducea învinuiri c-a ascultat cuvintele voievodului şi n-a pus cîţiva oameni de încredere pe urmele lui Kornis şi ale altor magnaţi, căci el mirosise complotul încă în ziua cînd Tamás Bakács predicase în catedrală. Îl şi anunţase pe Zapolya, dar voievodul încrezător în prietenia lui Kornis nu ţinuse seamă de cuvintele lui. Bornemisza nu era sigur că fugarii, împreună cu sora lui Werböczy, s-ar fi îndreptat spre Buda. Bănuia mai degrabă că s-ar fi putut îndrepta spre secuime, şi de acolo mai departe, în Moldova, de unde s-ar fi putut întoarce cu oaste străină şi împreună cu secuii l-ar fi răsturnat pe Zapolya. Fel de fel de gînduri îi treceau prin minte. Cînd Martinuzzy îl che-

mase şi-i poruncise ca pe seară să-l cheme pe Gheorghe Doja, cu care vrea să stea de vorbă, dar să nu spună nici un cuvînt voievodului, se mai linişti puţin. „De bună seamă, Martinuzzy cere lui Doja plata pentru bunăvoinţa pe care i-o arătase eliberîndu-l din închisoare", îşi spuse el.

Doja era în curtea hanului, înconjurat de către cinci dintre oamenii săi, printre care se afla şi Grigorie, pe care nu-l văzuse de mai bine de un an. Grigorie se schimbase mult — nu mai era tînărul de mai înainte, sfios şi ursuz, ci un bărbat în toată firea, cu nimic deosebit de ceilalţi din ceată. Era îmbrăcat cu hainele pe care Bándy i le adusese pentru nuntă — mundirul acela nemţesc încărcat cu brandemburguri şi bumbi de argint, iar la şold purta o spadă. Un adevărat ostaş! Înfăţişarea aceasta stîrni mirarea lui Doja, dar dumerirea veni după ce fraţii se îmbrăţişară.

— Te uiţi la mine de parcă nu m-ai recunoaşte! glăsui cu oarecare trufie Grigorie.

— Da, îmi pari schimbat! Hainele astea de nuntă îmi par şi ele schimbate, parcă le-ai fi purtat timp îndelungat! spuse Doja privindu-l.

— Vezi bine! Am fost nevoit să slujesc castelanului, în banderia sa. Nu mă puteam duce oricum!

— Cum, iar a îndrăznit? se mînie Doja.

— De ce să nu îndrăznească? Nu sînt eu iobagul castelului? Mi-a părut bine că mi-a dat o slujbă de cinste şi nu m-a pus la grajd, ca pe alţii. Am fost mai mare peste zece călăreţi — lofő tizes, cum s-ar spune! rîse scurt Grigorie.

— Nu trebuia să te duci!

— Dar ce trebuia să fac? Să fi lăsat totul şi să iau drumul codrilor? Eu aş fi plecat, dar cum rămînea casa, pămîntul, copiii şi nevasta? De domniile voastre nu mai ştiam aproape nimic! M-am dus şi nu mi-a prins rău, am învăţat şi eu cîte ceva din meşteşugul ăsta... de-o fi la o adică, te poţi bizui pe mine!

— Hai, hai, prea te-norezi. În banderia unui magnat, multe n-ai putut învăţa, spuse Doja mai potolit, nevrînd să-şi supere fratele pe care-l vedea mulţumit de

faptul că slujise cîteva luni ca ostaş castelanului din Gurghiu.

— A fost şi-a trecut ! căută baciul Bándy să schimbe vorba.

Iar Valentin, care abia aştepta să-i vorbească lui Doja despre toate cîte s-au întîmplat în urma arestării sale în Cluj, dar mai ales despre cele petrecute în tîrgul oraşului voievodal şi întîmplarea cu episcopul de Alba, intră şi el în vorbă, începînd să-i înşire toate cele petrecute. Cînd ajunse la eliberarea Ilinei, se codi o clipă, apoi continuă :

— Fără doar şi poate, ne-am gîndit că bădiţa Gyuri n-o să se supere dacă pe fată am luat-o cu noi şi-am dus-o la casa domniei tale. Am procedat rău ?

Doja mai să bufnească în rîs văzîndu-l cum căuta să se dezvinovăţească, dar se încruntă şi-o făcu pe supăratul :

— Rău, foarte rău ! Să ştii c-o să te pun s-o iei de nevastă. Auzi, să fure fata din braţele sfinţiei sale !

Ferkó îşi răsuci mustaţa :

— Face s-o ia ! Îi tare mîndră ! şi făcu cu ochiul.

Cu toţii se porniră pe rîs, numai Valentin rămase dus pe gînduri, căci nu-şi putea da seama dacă Doja a vorbit în glumă sau de fapt era nemulţumit că duseseră fata la casa lui.

Dar iată că din han ieşi Bornemisza şi cu paşi rari se îndrepta spre ei, luîndu-şi din timp o mutră prietenească.

— Bun noroc, voinicilor ! rosti el.

Oamenii îi răspunseră scoţîndu-şi căciulile. Doja schiţă şi el un gest ducîndu-şi mîna la pălărie. Nu era o primire prea binevoitoare din partea lui, dar Bornemisza nu ţinu seama de asta şi începu ceremonios :

— Domnule Doja, îţi aduc o veste care trebuie să te bucure : domnul cancelar Martinuzzy... se opri, privi spre cei cinci, apoi întrebător spre Doja, dîndu-i să înţeleagă că cele ce are să-i spună nu trebuie auzite de urechi străine.

— Nu-i nimic, sînt oamenii mei, îl linişti Doja.

— Mă rog, bănuiesc că sînt oameni de încredere ! Domnul cancelar Martinuzzy vrea să-ţi vorbească chiar

în seara aceasta. Am venit să te previn şi să-ţi spun să fii pregătit pentru orice. S-ar putea ca acum să te ajungă norocul, domnule Doja! Scaunul comitelui secuiesc e liber, aş fi foarte bucuros dacă prin graţia voievodului şi stăruinţa cancelarului dumneata ai ajunge să-l ocupi; ai cuvîntul meu de cavaler, m-aş bucura mult! Eu am auzit cîte ceva, dar...

— Nu umblu după asemenea demnităţi! i-o reteză scurt Doja. Secuii îşi au aşezările lor, obiceiurile lor... nici voievodul şi nici domnul cancelar nu hotărăsc cine să le fie comite... Cît despre mine, am altele de făcut!

„Hait! îşi zise Bornemisza. Aici se ascunde ceva!" şi-l cîntări din ochi pe Doja, şi nu numai pe el, ci şi pe ceilalţi cinci.

— De! făcu după cîteva clipe Bornemisza. Nu ştiam că scaunul de comite nu ţi-ar conveni! În cazul acesta, vor găsi măriile lor o altă răsplată pentru serviciul pe care te cheamă să-l faci. După părerea mea, căpitane Doja, începe să-ţi vină apa la moară! Nu mai sta pe gînduri, nu lăsa norocul să-ţi treacă pe dinainte, nu de multe ori în viaţă te întîlneşti cu el!

Doja îl privea nedumerit: „Despre ce noroc îi vorba, şi despre ce serviciu, ce vor cu mine măriile lor?" se întreba, neştiind ce să creadă.

— Te-ai înscris printre cruciaţi... ba chiar, mi se pare, şi lucrezi pentru ei mai mult ca alţii... rău faci! continuă după cîteva clipe Bornemisza.

— Da, m-am înscris! Ce-am făcut îi bun făcut! răspunse Doja scurt, ca să nu mai lungească vorba.

— Ei, nu-i chiar aşa! Un înscris nu-i un jurămînt. Dacă vrei te duci, dacă nu, nu! Aşteaptă, vezi ce-ţi spune şi domnul cancelar Martinuzzy. S-ar putea ca însăşi măria sa să-ţi ceară să te laşi. Drept vorbind... ce ai dumneata cu Tamás Bakács? Dumneata eşti secui, om de la noi, nu din Ţara Ungurească!

Baciul Bándy şi ceilalţi oameni din ceata lui Doja ascultau cu ochii aţintiţi asupra lui Bornemisza: „Ce s-o mai fi ascunzînd aici, în vorbele nobilului ăsta?" se frămînta temător baciul Bándy.

— Măria ta, — se vîrî Grigorie, posomorît, în vorbă, — eu îi sînt frate şi am venit să-l ducem pe bădiţa

Gyuri acasă. Sîntem în prag de sărbători... nu s-ar putea s-o mai lase măria sa voievodul pe altăoară ?

— Nu te amesteca, frate ! se încruntă la el Doja.

— Lasă omul să vorbească, spuse Bornemisza, ca să cîştige încrederea oamenilor lui Doja.

— Spune-i domnului cancelar că voi veni. Cum se va înserа, voi fi de bună seamă acolo, vorbi Doja, apăsînd cuvintele, dîndu-i a înţelege lui Bornemisza că nu mai are ce aştepta şi că poate face calea întoarsă.

— O să pun pe cineva să te aştepte la poartă, ca să te călăuzească, nu cumva să te oprească străjile.

Tonul scurt al lui Doja şi lipsa lui de entuziasm pentru presupunerile fericite pe care i le făcuse îi tăie lui Bornemisza cheful de vorbă. Bănuiala iarăşi se cuibări în sufletul său : „Omul acesta mocneşte ceva !“ gîndi el, şi se despărţi strîngînd rece mîna lui Doja.

După plecarea lui Bornemisza, Grigorie începu să-şi verse amarul. Nu-l durea faptul că slujise în banderia magnatului, căci asta era floare la ureche pe lîngă celelalte, ci că era iobag şi nu era lăsat în pace să-şi vadă de mica gospodărie înjghebată cu atîta trudă. În fiecare lună un slujbaş de la castel trecea pe la aşezarea lor, părea c-o face întîmplător, dar nu uita niciodată să-i amintească că nu-i decît un iobag ca şi ceilalţi şi că într-o bună zi ar putea fi alungat din casa cea mare şi întors înapoi în sat, la vechea colibă iobăgească. De cîte ori îl vedea venind, i se urca sîngele în cap, dar n-avea ce face — a rămas numai de dragul fratelui său, ca să nu i se risipească casa, să nu i se sălbăticească din nou pămîntul. Dar nu mai poate — nu, nu mai poate ! Mai ales acuma, după ce a văzut că nu-i chiar aşa de greu să ţii o armă în mînă, dacă trebuie să-ţi faci cu ea dreptate !

Doja îl asculta în tăcere. Nu lăsa să se înţeleagă că-l aprobă, dar în sufletul lui îl compătimea. Fusese o jertfă din partea lui Grigorie că se învoise să rămînă şi să muncească pămîntul. Pămîntul, ca şi magnatul, i-a robit fratele.

— Bine, bine, lasă, acum cred că ne apropiem de sfîrşit. Lasă, o să vorbim noi acasă, îi spunea frămîntat de gînduri.

— Nu, bădiță, nu mai rămîn, îi dădea într-una cu gura Grigorie. M-am săturat de pămînt. Dacă-i vorba să se miște norodul, dacă-i vorba ca iobagii care pornesc în cruciada asta să primească arme, mă duc cu ei. De vrei, de nu vrei, eu tot mă duc!

Doja îl privea îngîndurat, tăcea. Bándy, care ținea mult la casa și pămîntul lui Doja, începu bătrînește, dojenitor:

— Măi Grigorie, măi băiete, măi, nu vorbi așa, că te pedepsește dumnezeu! Cum te-ai săturat de pămînt? Poate omul trăi fără pămînt? Și păsările cerului își iau hrana de pe pămînt! Te-ai săturat poate de iobăgie, da' nu de pămînt. Pămîntul ne hrănește pe toți... și ce-i mai de cinste ca meșteșugul plugăresc? Să te ferească dumnezeu să ajungi să-ți cîștigi pîinea cu scula asta tăioasă, cum am ajuns de ne-o cîștigăm noi. Să faci bunătate și să stai acolo, la pămînt, la coarnele plugului, lîngă nevasta și copiii tăi, ai auzit?

— Ia nu mă mai dăscăli atîta! îl înfruntă Grigorie, înroșindu-se. Rămîi dumneata dacă vrei. Eu nici nu mă gîndesc c-aș putea rămîne cînd toți pleacă! Mă duc, fie ce-o fi, de vreți să mă luați cu voi, bine, de nu, mi-oi găsi eu ortaci! grăi hotărît Grigorie și porni îmbufnat spre grajdurile hanului.

— De data aceasta îl vom lua cu noi, îi spuse Doja lui Bándy. N-ar avea liniște toată viața, dacă l-am lăsa acasă tocmai acum.

— Așa-i, așa! întări Ferkó, care urmărise cu atenție vorbele lui Grigorie. Neluptînd alături de noi, s-ar simți în viitor tot așa de rob ca astăzi, nedreptățit la libertate!

— Adevăr grăiești, Ferkó, o să-l luăm cu noi. Ei, cum te simți la casa mea? schimbă Doja vorba. Unde ați încăput cu toții? îl întrebă pe Valentin.

— Am încăput că n-am avut încotro... casa s-a umplut de șei, de arme. Noaptea dormeam claie peste grămadă, ce era să facem? surîse Valentin și-l ghionti pe Ferkó cu înțeles.

Ferkó nu dormea în casă, ci, spunea el, îi place mai mult în grajd, cu caii. Adevărul însă era că Ferkó își

găsise în sat o nevastă văduvă şi nopţile şi le petrecea mai mult pe la ea.

— Huşt! făcu Ferkó rîzînd, şi-l dădu pe Valentin la o parte. Apoi începu să-i spună lui Doja cu multă seriozitate: Căpitane Gyuri, am adus cu bine armele noastre. Am desfăcut lădoaiele, am încercat arhebuzele... straşnice! Cu asemenea arme batem toată lumea!

Mulţumirea şi fericirea lui Doja se vedea în felul cum îşi privea oamenii şi cum le vorbea. Era iarăşi liber, înconjurat de oamenii lui dragi. Iată-l pe Ferkó, pare că nimic nu s-a schimbat în firea lui, deşi a trecut peste atîtea de la întîia lor întîlnire. E acelaşi, plin de voie bună şi gata de luptă. Şi moş Petcu e acelaşi. Păşeşte tăcut, dar ochii îi sclipesc de mulţumire că poate merge iar alături de Doja. I-a fost greu poate s-o facă, dar s-a îndreptat de şale, se ţine tinereşte, chiar ţanţos, de parcă ar avea să-i arate lui Doja că mai e în stare de isprăvi pe care acesta nici nu şi le poate închipui. Doja îi înţelege străduania, îi pune prietenește mîna pe umăr, se sprijină cu greutate, vrînd parcă să-l pună la încercare pe bătrînul pescar:

— Moşule, eşti gata de plecare?

— Gata, căpitane Gyuri, încotro? veni în grabă răspunsul bătrînului.

— Departe! Astă-seară, sau cel mai tîrziu mîine pînă-n zori, trebuie s-o porneşti la drum. O să-ţi vezi din nou ţara, oamenii, satele, Dunărea! Dumneata vei duce cuvîntul meu iobagilor din Banat. Să le spui să se îndrepte cu toţii spre taberele din apropierea Budei. Acolo om mai vedea noi ce-o mai fi!

— Slavă domnului, căpitane Gyuri! se descoperi moşul Petcu şi-şi făcu cruce. Bine că ne-a ajutat dumnezeu de-am ajuns şi ziua asta!

— Da, ne-a ajutat! Şi mai e ceva, moşule! O să treci Dunărea. Să faci pe dracu-n patru şi să te strecori printre păgîni, să dai de urma căpitanului Streţcu... dar despre asta o să mai vorbim.

— Eu cînd plec, căpitane Gyuri? întrebă nerăbdător Ferkó.

— Pleci şi tu, ai răbdare. Moşule, — se adresă iarăşi

bătrînului Petcu, — nu crezi c-o să-ţi fie cam greu singur ? Am putea să-ţi dăm un ajutor, ce zici ?

Moş Petcu se opreşte în loc şi-i priveşte mustrător.

— Ce, eu nu sînt în stare să-ţi port singur cuvîntul în lume ? Drept ce mă crezi, căpitane Gyuri ! se zburli ca un arici bătrînul.

— Ba da, — vorbi împăciuitor Doja, — dar credeam c-o să-ţi fie greu să treci Dunărea. Ţi-am spus : vreau veşti de la Streţcu, îl vreau alături de noi !

— Nu te teme ! Dacă-i în viaţă şi trebuie să ţi-l aduc, ţi-l aduc ! răspunse moş Petcu puţin mîhnit de neîncrederea lui Doja.

— Ce te-ai bosumflat aşa ? îl întrebă Doja. Ţi-am spus doar că n-o să-ţi fie uşor, atîta.

— Nu, n-o să-mi fie greu... Bizuie-te pe mine aşa cum te-ai bizuit şi alteori, îl asigură din nou Petcu.

— Şi eu... eu ce fac ? întrebă Ferkó, dîndu-l pe moş Petcu la o parte din faţa lui Doja. Parcă era vorba să plec şi eu ?

— Tu o să te duci să-ţi vezi mileţii. O să stăm de vorbă împreună. O să-ţi spun ce ai de făcut pe acolo, pe pustă. Gîndeşte-te de pe acum la o oaste călăreaţă compusă din mileţii care-şi au aşezările pe întinsul pustei. Aş vrea să te văd în primăvară în fruntea a cel puţin patru-cinci mii de călăreţi, să te întîlnesc cam prin dreptul Kiskörösului, ce zici ?

— Căpitane Gyuri, am plecat ! izbucni Ferkó, bătînd din pinteni.

— Stai mai domol, încă n-am terminat. O să pleci mîine, împreună cu noi, pe la amiază sau pe seară ; să văd întîi cum termin cu voievodul. Pînă la Vinţ mergem împreună, apoi ne despărţim... pe drum vom vorbi !

— Nu-i prea tîrziu, căpitane Gyuri ? întrebă cu oarecare îngrijorare Ferkó.

— Uite-l cît e de grăbit ! îl împinse îndepărtîndu-l puţintel moş Petcu, trecînd iar alături de Doja. Căpitane Gyuri, cît despre Streţcu, de-i undeva departe, o să-i trimit vorbă din om în om... în fundul iadului să fie şi tot ajunge cuvîntul domniei tale pînă la urechile lui !

— Bine, bine! îi mai tăie din avînt Doja lui Petcu şi-i prinse braţul lui Ferkó, căci i se păruse că acesta se întristase din senin.

— Vor necheza iar caii voinicilor pe pustă, se va trezi iarăşi vechea vitejie! spuse Ferkó, înseninîndu-se deodată, căci aşa era firea lui.

Baciul Bándy se dusese spre grajduri, ca să-l îmbuneze pe Grigorie, şi se întorceau acum împreună. Doja şi ceilalţi îi aşteptau ca să intre cu toţii în han. Bándy îi tot vorbea lui Grigorie, căutînd să-l convingă să rămînă la coarnele plugului, dar Grigorie o ţinea una şi bună: ori îl iau cu ei, ori pleacă de unul singur şi intră într-o tabără, oricare ar fi.

Intrară în han şi se aşezară în jurul unei mese. Doja îl căută din ochi pe Ian Klepka, însă bătrînul picher plecase. Baciul Bándy desfăcu desagii şi din ei scoase merindele, tot felul de bunătăţi pregătite de către nevasta lui Grigorie şi Ilina. Împărţi cu măsură, după cum îi era obiceiul, deşi merindele prisoseau, iar gospodinele s-ar fi supărat dacă ar fi adus din ele înapoi acasă. Dar obiceiul chibzuielii îi intrase în sînge bătrînului ostaş şi nu se putea dezbăra de el nici într-o împrejurare.

Oamenii mîncau în linişte, bucuroşi că sînt alături de Doja, doar Grigorie, care-şi trăsese scaunul mai la o parte, părea supărat.

— Parcă nu stai bine unde stai, îi spuse Doja, care-l privea din cînd în cînd pe Grigorie. Trage scaunul mai lîngă mine!

Grigorie îşi mişcă puţin scaunul, dar nu prea mult.

— Eşti supărat? Ei bine, află că te luăm cu noi. Ce zici? îl întrebă Doja, învăluindu-l cu o privire părintească.

— Dacă mă luaţi, bine, dacă nu, nu, tot mă duc! răspunse într-un tîrziu Grigorie.

— Te luăm, doar ţi-am spus odată! Hai, mănîncă, îl îmbie Doja cu dragoste. Vom face anul acesta sărbătorile împreună, iar cînd plecăm vii cu noi.

— N-o să te răzgîndeşti? întrebă copilăreşte Grigorie, încă nevenindu-i să creadă.

— Nu, nu, zîmbi Doja. Hai, vino lîngă mine şi-mi povesteşte ce-mi fac nepoţeii.

Grigorie trase scaunul alăturea. Apoi începu să vorbească despre soţie şi copii.

— Ce mai face judele nostru?

— Trăieşte! Te aşteaptă! începu Grigorie. De cînd Kulcsár s-a întors, tot cu el îşi face veleatul. Iar pe cine întîlneşte în cale, nu se rabdă pînă nu-i spune: „Spusu-v-am că o să ne vină şi nouă apa la moară? Iată că ne-a venit!"

— Şi zici că băieţelul îi mare, voinic? întrebă Doja.

— Voinic mare şi neastîmpărat! O să-l vezi dumneata, bădiţă, mai rar aşa fecior! făcu Grigorie încîntat.

— Nu mai spune!

— Da! Şi nevastă-mea... abia aşteaptă să te vadă!

— Şi mie mi-i dor de ea, spuse Doja, aducîndu-şi aminte de timpul petrecut împreună.

Apoi începu să-l întrebe pe Valentin de armele aduse, de oameni, dacă au tot ce le trebuie, dacă mai au bani. Tînărul răspundea socotit. A cumpărat bucate, căci cele pe care le avea Grigorie în găbănaş nu erau de ajuns. A tîrguit haine groase pentru oamenii care nu aveau.

— Cît despre armele aduse, numai acum, cînd au trecut prin mîinile lor mai pe îndelete, îşi dau seama ce minunăţii sînt! încheie Valentin.

— Văd că le-aţi făcut toate aşa după cum trebuie, n-aţi prea simţit lipsa sfatului meu, după cum văd. Ce face Iancu Gurău? Dar Imre, cruntul? Ianos-cîntă-n-frunză, fără îndoială nu s-a putut răbda să nu se ducă în satul lui.

— S-au dus mai mulţi, nu numai el! S-au dus şi valahii pentru sărbători, dar se vor întoarce cu toţii spre sfîrşitul lui Făurar. Pînă atuncea, dau să pornească lumea spre tabere.

— Despre Gavriş nu s-a mai auzit nimic? întrebă Doja.

— Auzit, cum să nu! spuse baciul Bándy. Se spune că aprinde lumea pe valea Someşului, răscoală şi pune foc!

— Rău, rău ! Mai bine îl ţineam între noi, l-am fi stăpînit. S-ar putea ca grăbindu-se, să încurce totul ! Oameni ca Gavriş totdeauna pornesc înainte de vreme, fără nici o socoteală, şi strică tot rostul ! Voi ce ziceţi, n-ar fi bine să se repeadă cineva pînă prin părţile pe unde se află ?

— Să-l aducem înapoi e peste putinţă, mai ales acum, după ce s-a înfruptat şi se simte tare. Am auzit că are o ceată numeroasă... să-l lăsăm în plata domnului. Pînă la urmă o să-şi dea seama de zădărnicia treburilor pe care le face, grăi baciul Bándy. Valentin ducea cam des canceul la gură, bătrînul îl privi mustrător, iar cînd tînărul se roşi şi lăsă canceul, îi spuse : Nu i-ai spus căpitanului Gyuri despre frate-tău, aştepţi să-i spun eu ?

— A venit fratele meu, bădiţă Gyuri ! spuse Valentin.

— Nu mai spune ! făcu bucuros Doja. Cînd a venit ? Tocmai la bătrînul tău mă gîndeam acum. Dacă plecăm, pe copiii lui Grigorie, dimpreună cu nevastă-sa, trebuie să-i ducem la munte, baciul Drag o să-i poată oare găzdui ?

— Păi la asta m-am gîndit şi eu cînd am văzut că bădiţa Grigorie ţine morţiş să vină cu noi. Tata s-ar bucura mult dacă ai trece şi pe la el în timpul cît vom sta acasă. S-ar bucura şi de copii.

— Vezi bine c-o să mă duc... s-ar putea să nu trec să-l văd ? Va să zică, Iosif s-a reîntors ! Abia aştept să-l văd ! Era un copilandru cînd a plecat în Italia !

— S-a întors bolnav, aşa am auzit, spuse Valentin puţin îngrijorat.

— Toţi ne întoarcem odată şi odată de unde am plecat, mai ales cînd ne încolţeşte viaţa ! vorbi rar baciul Bándy şi-şi netezi pletele, apoi întrebă : Parcă era în oastea ducelui de Milano ?

— Da, era tunar, ajunsese chiar mai mare peste tunari... Dar acum îi bolnav şi s-a întors să-l vadă pe bătrîn, răspunse îndurerat Valentin.

Spre seară, Doja porni cu Valentin şi Ferkó spre cetate. Se ducea să dea ochi cu puternicii. Cei doi îl însoţiră la poartă şi rămaseră acolo, aşteptîndu-l.

— E mai bine aşa, hotărîse Doja după ce se despărţi de cei doi credincioşi tovarăşi.

De cînd aflase ştirile în legătură cu plecarea fără veste din palat a domnişoarei Werbőczy, cu dezertarea seniorilor din tabără, cu fuga de sub supravegherea lui Martini a magnatului Werbőczy, Zapolya nu-şi mai afla locul. I se părea că totul se prăbuşeşte în jurul său, că Martinuzzy, omul care ţesea politica curţii, împleteşte cu planurile sale nesăbuite o funie din nisip. Desperat aproape, începu să-l sîcîie tot timpul pe Francisc, astrologul. Dar acesta în loc să-l liniştească ca alte dăţi, simţea acum o plăcere drăcească să-l vadă şi mai zbuciumat. Îi prezicea tot numai grave încurcături. Îi vorbea despre cruguri şi numere, despre schimbarea lunii şi intrarea soarelui într-o zodie nefericită şi despre multe altele care-l îngrozeau pe voievod, răzbunîndu-se în felul acesta pe stăpînul său care, în ultimul timp, dăduse mai multă atenţie alchimistului, în speranţa că acesta îi va face totuşi aur. Bătrînul alchimist îl lăsase să înţeleagă că-i hotărît să-şi vîndă sufletul necuratului, numai să-l servească.

— Ah, o nenorocire nu vine niciodată singură ! Da, da, o nenorocire nu vine niciodată singură, repeta tot mereu Ioan Zapolya această spusă, cînd îi asculta palavrele lui Francisc. Dracul m-a pus să mă amestec în treburile orăşenilor saşi din Sibiu ? ! Şi ticălosul de Werbőczy !... Şi sora lui !... Căţeaua aceea mîndră şi nesuferită !... E un complot organizat, Francisc, se vede cale de o poştă. Încearcă să mă doboare, ticăloşii ! Iar Martinuzzy... pe unde dracul umblă astăzi cancelarul nostru ?

Francisc ridică din umeri, clipeşte cu şiretenie din ochi şi lasă să se înţeleagă că şi cancelarul ar putea părăsi corabia într-o bună zi.

Neliniştea lui Zapolya era însă în bună parte întemeiată. Saşii nu înţelegeau să se predea cu una, cu două, se împotriveau cu bărbăţie atacurilor lui Martini. Condotierul cerea voievodului mereu ajutoare, tunuri de cetate, muniţie grea, care însemnau război în toată legea. Bucuros ar fi bătut în retragere, dar acum nu se mai putea, era în joc prestigiul său. Apoi domnişoara

Werböczy, fratele ei Imre, Kornis şi ceilalţi ? Totul numai complicaţii grave ! Iar Martinuzzy... Martinuzzy parcă intrase în gaură de şarpe. Cum să nu fie omul neliniştit ? Se înţelege, toată lumea din palat ştia încotro îşi îndreptase Martinuzzy paşii, dar niciunul nu îndrăznea să iasă din cuvîntul cancelarului şi să-i spună voievodului unde l-ar putea găsi. Zapolya îl întrebase pe Bornemisza, pe care îl trimisese chiar să-l caute ; întrebase şi pe alţii, şi tot aşa îi trimisese şi pe ei să-l caute, dar nimeni nu-i putură spune unde l-ar putea afla. Fiecare se reîntorsese cu acelaşi rezultat : cancelarul nu poate fi găsit nicăieri !

Numai o dată cu sfîrşitul zilei, Zapolya reuşi să dea ochi cu Martinuzzy. Îl găsi în cabinetul său de lucru, într-o aripă laterală a palatului voievodal, cufundat în cercetarea unor hîrtii. Ajuns la el, Zapolya începu văicărelile, şi de la văicăreli trecu la reproşuri, la învinuiri directe, chiar şi la ameninţări. Martinuzzy însă parcă nici n-ar fi avut urechi să-l audă, îl privea dintr-o parte, puţin chiorîş, cu buzele strînse, stăpînit, şi nici o cută nu i se vedea pe faţă. Cancelarul alergase călare ziua întreagă de la o tabără la alta, căci taberele magnaţilor erau împrăştiate prin satele din apropierea reşedinţei voievodale şi oamenii adăpostiţi prin casele locuitorilor. El trecuse din sat în sat, din tabără în tabără, iscodise, căutase pe toate căile să afle cum stau treburile, să vadă ce se poate face ca să preîntîmpine complicaţiile.

Voievodul vorbea într-una, cancelarul de la un timp nu-i mai dădu atenţie şi începu din nou să studieze lista cu numele magnaţilor care aveau domenii şi în Ungaria. În oamenii aceştia, deşi rămaseseră în tabere, nu putea avea încredere, căci un domeniu dincolo de graniţa Ardealului, socotea Martinuzzy, înseamnă mai întîi un loc de refugiu, apoi independenţă, puterea politică a magnatului intactă, neinfluenţată de jurisdicţia voievodului, şi trai asigurat. „Toţi, hotărîse cancelarul, trebuie îndeaproape supravegheaţi."

După ce se văicărise, căinase şi învinuise, ca totdeauna, Zapolya se mai linişti. Se plimba prin cabinetul lui Martinuzzy, tot săltîndu-şi în palmă medalionul

amuletă. Oprindu-se deodată în dreptul mesei de lucru, în spatele căreia stătea cancelarul, își aruncă ochii pe hîrtii. Văzu lista aceea și sublinierile cu roșu făcute de către Martinuzzy, și totul i se păru nespus de neobișnuit, așa că se porni :

— Nu ți-a fost de ajuns, domnule cancelar ? Ce înseamnă asta ?... Pînă unde vrei să mergi ?

Martinuzzy își ridică ochii asupra lui.

— Da, de data aceasta vreau să știu totul, absolut totul ! continuă Zapolya, privindu-l stăruitor. Să iei aminte, domnule cancelar, nu mai sînt dispus să bîjbîi prin întuneric, m-ai înțeles ?

Așa de încruntat și furios nu-l mai văzuse Martinuzzy niciodată. In ochii lui, care-i străluceau neobișnuit acum, cancelarul citi nu numai împotrivire, ci și un pic de ură și dușmănie. Dar dalmatinul nu se lăsă impresionat și nu-și abătu privirea de pe fața voievodului. Cînd voievodul i se înțepeni înainte, așteptînd un răspuns, cancelarul începu rar, cu aerul de curtean supus, dar hotărît :

— Rog pe senioria voastră să facă o vizită alteței sale, și... mi-aș permite să spun că am nevoie de liniște să duc la bun liman treburile senioriei voastre !... Ceea ce s-a întîmplat, mai curînd sau mai tîrziu, tot trebuia să se întîmple !

— Ce vrei cu seniorii al căror nume le-ai subliniat, spune-mi ! Nu-mi ascunde nimic, ți-am poruncit doar ! se răsti Zapolya.

— Nimic ! și Martinuzzy zîmbi. Era același zîmbet care-l dezarma întotdeauna pe Zapolya. Doar atît : să recomand senioriei voastre mai multă băgare de seamă asupra lor !

— Cum ! Suspectezi pe Drágffy, pe Kemény ?

— Da, suspectez pe oricine ! Și recomand senioriei voastre mai multă atenție asupra lor. Acești seniori au întîmplător unele condiții prielnice care i-ar putea hotărî să treacă lesne de partea lui Werböczy.

— Cum poți vorbi cu atîta ușurință, domnule cancelar ? Barthalon Drágffy e ruda noastră cea mai apropiată prin alianță.

— Rog pe senioria voastră să ceară în privința lui

Barthalon Drágffy şi părerea alteţei sale, surîse din nou Martinuzzy.

— S-ar putea ?! murmură Zapolya şi rămase locului, buimăcit.

— Da, mai mult ca sigur ! răspunse Martinuzzy.

— Doamne ! În cine să mai mă încred ? Pe cine să mă mai sprijin ? se căina voievodul.

— Pe nimeni şi pe nimic în afara unei politici potrivite timpului şi pe puterea suverană pe care o aveţi ! răspunse apăsat Martinuzzy.

— E în zadar, Martinuzzy, totul începe să se prăbuşească în jurul meu ! Politica ? Politica trebuie să se sprijine pe oameni !

— Priviţi cu încredere viitorul, mergem pe drumul cel bun. Cu magnaţii împotriva magnaţilor, cu poporul împotriva poporului. Fapte de ordin mărunt nu trebuie să ne preocupe, nici să le socotim piedici. Mergem înainte, senioria voastră !

— Ah ! Facă-se voia ta, doamne ! şopti Zapolya şi se trînti în fotoliul din apropierea mesei de lucru a cancelarului. Combinaţiile de politică înaltă erau prea mult pentru priceperea lui. Se dădu şi de data asta bătut.

Martinuzzy îşi trecu mîna prin păr şi se aşeză bine în scaunul său. Faţa lui palidă se împurpură puţin. Deveni mai binevoitor, mai îngăduitor faţă de omul pe care voia să-l facă suveranul absolut al unei ţărişoare, principele atotputernic.

Se auziră cîteva bătăi în uşă. Bornemisza întredeschise uşa şi-şi vîrî capul în cameră, aplecîndu-şi corpul puţin înainte. Văzîndu-l pe voievod, nobilul se retrase în grabă.

Zapolya sări din fotoliul în care se aşezase, alergă la uşă şi-o deschise repede. Surprins, nobilul se înclină pînă la pămînt. Gheorghe Doja se afla mai la o parte. Văzîndu-l pe Bornemisza înclinîndu-se, îşi ridică pălăria şi salută şi el. Voievodul îl privi în tăcere, apoi făcu calea întoarsă şi se opri în faţa lui Martinuzzy.

— Ce mai ascundeţi, Martinuzzy, cine-i omul pe

care-l aduce Bornemisza? Pentru ce vă ascundeți de mine?

— Omul pe care l-ați văzut e Gheorghe Doja! răspunse cancelarul zîmbind.

— Gheorghe Doja?! se miră voievodul. Apoi se întoarse spre ușă, strigînd: Intrați o dată, ce mai așteptați!

Cei doi păși în cameră. Bornemisza făcea fețe-fețe, căuta parcă să se dezvinovățească prin gesturi mute, căci privirile lui Martinuzzy se opriseră mustrătoare asupra lui. Gheorghe Doja părea mai liniștit ca oricînd. Tot drumul pînă la palat se gîndise la ceea ce putea să i se întîmple, însă socotise că întrucît i-au dat drumul din temniță nu de mult, ceva grav n-ar putea fi.

— Ei, s-auzim! spuse Zapolya și începu să-și plimbe privirea de la Martinuzzy la Bornemisza, parcă neîncumetîndu-se să-l privească pe Doja.

— Aș fi vrut să am o întrevedere între patru ochi cu domnul Doja, începu rar Martinuzzy. Doream să am unele informații... Aș fi vrut să stau de vorbă cu domnia sa.

— Vrei să spui că eu vă încurc? se răsti voievodul.

Cancelarul făcu un gest de nepăsare, apoi își înfundă capul în gulerul hainei. Voievodul se lăsă iarăși în fotoliul său. Văzînd cancelarul că voievodul nu are de gînd să-i lase singuri, se adresă lui Bornemisza:

— Senioria sa ar dori să facă o vizită alteței sale principesei Isabela! Fii bun, domnule Bornemisza, și anunță pe alteța sa.

Zapolya îl privi pe cancelar cu răutate și ochii lui parcă i-ar fi grăit: „Nici prin gînd să nu-ți treacă, de aici nu mă mișc!"

Bornemisza ieși ploconindu-se. Cancelarul se așeză pe scaun în dosul mesei sale de lucru. Gheorghe Doja stătea în fața lor, sprijinindu-și mîinile pe mînerul spadei. Martinuzzy întrerupse tăcerea ce se așternuse între timp:

— Domnule Gheorghe Doja, cred că știi în fața cui te afli?

— Mi s-a spus că sînt chemat de măria sa voievodul şi de domnul cancelar Martinuzzy. Am venit!

— Da, aşa este! Eşti în faţa măriei sale şi în faţa mea, cancelarul Martinuzzy. Avem nevoie de dumneata, domnule Doja. Nu te cunoaştem personal, şi doream să te cunosc, doream să stăm de vorbă! spuse cancelarul, privindu-l fix.

— Şi eu doream să văd cum arăţi! Cred că ştii cine domneşte în ţara aceasta? întrebă Zapolya.

— În ţara aceasta domneşte măria sa regele Ulászló al II-lea, răspunse Doja surprins de această întrebare fără rost.

— Ei vezi, Martinuzzy, ai auzit? sări înţepat Zapolya. În cuvintele lui se oglindea vechea lui teamă de rege şi groaza de a-şi lua în spate greul suveranităţii cu care voia să-l încarce Martinuzzy.

— Aici domneşte măria sa Ioan Zapolya, voievodul Ardealului, spuse rar, cuvînt cu cuvînt, cancelarul, continuînd să-l privească fix pe Doja. Şi adăugă: Domnule Doja, dumneata ai trăit prea mult timp departe de ţară, este deci firesc să nu dai răspunsul cuvenit. Dar nu pentru asta te-am chemat aici. Întîmplător se afla de faţă măria sa voievodul... Ai prilejul să-i mulţumeşti pentru bunăvoinţa şi mărinimia pe care ţi le-a arătat trecînd cu vederea unele fapte grave, chiar foarte grave. După cum ţi s-a spus, măria sa te-a iertat!

— Îngăduiţi-mi să spun cum a fost, răspunse Doja, fără să mulţumească voievodului, după cum i se dăduse să înţeleagă.

— Ştim! îl întrerupse Martinuzzy, nemulţumit de atitudinea lui Doja. Dumneata ai credinţa c-ai fost în dreptul dumitale, dar te înşeli! Dumneata nu eşti decît un mic nobil, un ţăran înnobilat şi nimic mai mult. Dumneata n-ai dreptul să înarmezi oameni, n-ai dreptul la o banderie de călăreţi care să te însoţească, n-ai dreptul să te aperi...

Doja tresări.

— Da, da, după lege n-ai dreptul să te aperi cînd eşti atacat de un magnat, necum să ataci dumneata, cum ai făcut în mai multe rînduri. Singurul dumitale

drept e să porți spada, liber! Dumneata însă ai înarmat oameni și i-ai luat sub comandă; ai atacat castele, te-ai războit cu seniori puternici; ai luat sub pază caravane negustorești, fără să ai o licență pentru asta. Nu mai amintesc cele petrecute cu magnatul Toroczkoy și multe altele. Pentru fiecare dintre aceste fapte ai fi putut să-ți pierzi capul, măria sa voievodul te-a iertat totuși! Te-a iertat nu pentru că dumneata n-ai fi vinovat și n-ai merita streangul, ci te-a iertat pentru că a vrut să-și arate față de omul de arme, de eroul care a adus servicii țării, grația-i suverană! Și te-a mai iertat, domnule Gheorghe Doja, și din pricină că dușmanii dumitale, acei care-ți cereau capul, au devenit întîmplător acum și dușmanii măriei sale. Înțelegi, domnule Doja?

Cancelarul vorbise ca un bun cunoscător al sufletului omenesc: în primul rînd trebuia să-i amintească lui Doja de recunoștința pe care trebuie s-o aibă față de voievod, în al doilea rînd trebuia să-l întărîte contra adversarilor săi, deveniți acum și adversarii voievodului. Gheorghe Doja însă își purta privirea ochilor de la unul la altul cu nepăsare, parcă nimic n-ar fi priceput din vorbele lui Martinuzzy.

„Poate așteaptă să-i vorbesc despre cele făgăduite mulțimii, poate nu se simte obligat cu nimic!“ gîndi cancelarul, intrigat de nepăsarea lui Doja.

— Da, asta este! se auzi glasul voievodului. Mai spune-i o dată, spune-i să înțeleagă, se adresă Zapolya lui Martinuzzy.

— Iertarea ți-a fost dată, dar faptele tale rămîn făptuite și s-ar putea întîmpla ca ele să fie judecate odată. Te-ai gîndit la lucrul acesta, Gheorghe Doja? De iertat ai fost iertat, dar judecat n-ai fost, înțelegi?

Doja făcu un gest scurt, hotărît. Apăsă și mai puternic mîinile pe mînerul spadei și-și ridică capul sus, oprindu-și privirea pe fața lui Martinuzzy: „Ce dumnezeu vrei de la mine?“ spunea parcă strălucirea din ochii săi.

— Arhiepiscopul de Esztergom te-a angajat pentru cruciada pe care o pune la cale. Cum de te-ai putut

prinde, cînd ştiai că nu dispui de libertatea ta? schimbă tonul Martinuzzy.

„Aha! gîndi Doja. Aici au vrut să ajungă!" şi tuşi scurt apoi, îşi netezi cu o mînă barba, ar fi izbucnit, însă se stăpîni.

— Dacă mă reîntorc din luptă, mă înfăţişez măriilor voastre pentru a mă judeca! răspunse Doja sfidîndu-i.

— Hm! făcu Martinuzzy, intrigat de atitudinea lui Doja. Dumneata, domnule Doja, ai ştiut că nu eşti liber, că ai fost eliberat condiţionat, cum de te-ai putut angaja? apăsă cuvintele Martinuzzy.

— Sigur! sări Zapolya. Cum ai îndrăznit s-o faci? Te-ai înhăitat cu măscăriciul acela de arhiepiscop, cu Tamás Bakács. Asta-i o greşeală de neiertat, nu-i aşa, domnule cancelar?

— Mă rog de iertare, măria ta! Dar a lupta pentru creştinătate, contra păgînilor care ameninţă la tot pasul fiinţa ţării, asta înseamnă a mă înhăita? întrebă Doja stăpînindu-şi mînia. Sîntem lupi, sîntem fiare acei care ne-am hotărît să ridicăm armele pentru a stăvili puhoiul duşmanului? Eu, măria ta, nu pot înţelege asta. Nu, căci nu-i de înţeles!

— Vezi? Vezi? îl întrebă voievodul, repezit, pe Martinuzzy, vrînd parcă să spună: „Îl vezi? Ne sfidează, ne înfruntă, pentru el noi nu sîntem ţară!"

Martinuzzy surîse cu şiretenie, greşise. Cruciada, papa, chiar arhiepiscopul erau poziţii primejdioase; atacînd prin ele, Doja putea rămîne neclintit pe poziţie. Cancelarul se ridică încet, îşi sprijini mîinile pe masă şi-şi aplecă puţin înainte trupul uscăţiv.

— Domnule Gheorghe Doja, — începu el aproape prietenos, — era firesc ca un viteaz ca dumneata să dorească noi fapte de vitejie care să-l ridice în faţa semenilor săi. Este lăudabilă hotărîrea dumitale de a lupta pentru creştinătate, pentru fiinţa ţării, dar greşeala totuşi rămîne înfăptuită, dumneata ai uitat că ţara dumitale, că suveranul dumitale este măria sa! Vrei acte de vitejie, foarte lăudabil — un viteaz trebuie să-şi menţină totdeauna la înălţime faima cîştigată — dar poţi face lucrul acesta foarte bine şi cu mult succes servindu-ţi suveranul! Între dumneata şi

suveranul țării dumitale trebuie să intervină o apropiere, pentru asta ai fost chemat. Ce-ar putea exista între dumneata și Tamás Bakács? Nimic! Cu îngăduința măriei sale aș putea să-ți spun: secuii au nevoie de un nou comite, un om nobil, viteaz, ieșit din mijlocul lor. Acești oameni cinstiți și bravi au uitat de mult străbunul obicei de a-și ține adunările sub stejarul cel mai bătrîn. Ar fi timpul să-i facem să-și aducă aminte lucrul acesta și, pe curînd, după datina veche, să-și aleagă un nou comite. Măria sa s-a gîndit la viteazul Gheorghe Doja... noi credem c-ar fi cel mai nimerit comite pentru secui!

Zapolya ascultase cu atenție cuvintele cancelarului. Era o îndrăzneală nemaipomenită din partea acestuia să propună unui țăran, chiar mic nobil fiind, scaunul de comite al secuilor, scaun rîvnit de atîția mari magnați. Voievodul își strîngea buzele să nu izbucnească, își dădea seama că Martinuzzy urmărește ceva, trebuia să-l lase să-și urmeze mai departe planul. Totuși, temător, își spuse: „Mă vîră într-o nouă încurcătură. Țăranul ar fi în stare să-l ia în serios!"

Doja dădea semne de neliniște. Martinuzzy interpretă această stare a lui Doja ca un început de înțelegere și acceptare a spuselor sale. Cancelarul făcu o mică pauză, îl privi o clipă lung cu ochii lui vii, plini de satisfacție diavolească, apoi reluîndu-și zîmbetul obișnuit, continuă învăluind în cuvinte cînd amenințătoare, cînd promițătoare, propunerea pe care intenționa să i-o facă:

— Fără îndoială, dumneata, domnule Doja, ești vinovat de fapte grave. Insă noi trebuie să fim înțelegători, fiindcă sîntem oameni și avem sufletul încărcat cu patimi și pasiuni omenești pe care însuși dumnezeu le înțelege și le iartă. Eu știu că Werböczy ți-a fost dușman de moarte și-ți este și astăzi, oriunde s-ar afla, mai dușman astăzi ca în trecut, căci arătîndu-și măria sa voievodul grația față de dumneata, l-a jignit greu. Hotărît lucru, seniorul Werböczy îți poartă sîmbetele, iar dumneata ar trebui să fii un înger coborît din cer ca să nu te gîndești la același lucru. Eu, cancelarul Martinuzzy, merg mai departe și-ți spun: Gheor-

ghe Doja, ai o datorie față de dumneata însuți ca să scapi cît mai curînd de el! Altfel, te va răpune el pe tine. Astăzi sau mîine, o răfuială între voi trebuie să aibă loc. O răfuială pe viață și pe moarte!

Gheorghe Doja nu-și poate da seama unde vrea să ajungă omul acesta palid, cu ochii vii, plini de sclipiri diavolești, cu îmbrăcămintea lui de catifea neagră, care-l face să pară o arătare din altă lume. Dar nu numai Doja, nici Zapolya nu prea înțelege bine unde vrea să ajungă cancelarul cu atîta vorbărie.

— Ce-ar fi, Gheorghe Doja, — continuă Martinuzzy cu glasul puțin stins, — dacă tu ai grăbi deznodămîntul? Werböczy a fugit! Werböczy e dușmanul tău, Werböczy e dușmanul măriei sale, dușmanul binefăcătorului tău, suveranului tău. Sîntem oameni, Gheorghe Doja. Dușmănia o privim cu dușmănie, răul cu răzbunare, binefacerea cu recunoștință! Știm foarte bine; totul în lumea aceasta se plătește, și binele, și răul. Ai mîna vînjoasă, hotărîrea dîrză, spada tăioasă, ți-ar fi ușor să te scapi de dușman, și scăpîndu-te, l-ai scăpa și pe măria sa de acest curtean vrăjmaș, viclean și sperjur. Făcînd-o, ți-ai plăti datoria față de măria sa și față de tine însuți, Gheorghe Doja!

Privirile li se încrucișară cîteva clipe. Martinuzzy tăcu și se așează pe scaun, își lăsă trupul pe speteaza înaltă și dete capul puțin pe spate. Doja făcu un gest de protest și rămase mut, împietrit, apăsîndu-și cu putere mîinile pe mînerul spadei. Nu se aștepta la o asemenea propunere. Omul acesta, umbra aceasta de om, vrea să facă din el un asasin?

Zapolya nu avu tăria să aștepte răspunsul lui Doja. Își închipuia că nu poate fi decît afirmativ. Și ca să nu fie martor, să nu se poată spune c-a fost părtaș, se gîndi să plece.

— Vă las singuri, grăi el și porni. După cîțiva pași se opri, deoarece în minte îi venise Sibiul și Martini. Ce facem cu Sibiul, cu Martini? îl întrebă pe cancelar.

— Cred că în clipa aceasta, douăzeci de tunuri se apropie de zidurile cetății săsești, răspunse Martinuzzy și, ridicîndu-se, păși spre voievod. Ajuns în apropierea lui, începu puțin mai tainic: M-am gîndit la o

despăgubire destul de frumușică pe care va trebui s-o plătească Sibiul, iar lui Martini i-am dat puteri depline ca să-i potolească pe saşi cum s-o pricepe mai bine.

— O să sară iarăşi peste cal! răspunse voievodul cu ipocrită îngrijorare.

— O să sară! zîmbi Martinuzzy.

Zapolya părăsi camera, încrederea în cancelar îi era acum pe deplin restabilită. Îndreptîndu-se spre aripa palatului în care se aflau camerele principesei, îşi făcea singur reproşuri: atîta nelinişte pentru nimic, cînd lîngă el îl are pe Martinuzzy, omul care găseşte la timp şi pentru toate dezlegarea!...

— Ei, te-ai gîndit, domnule Doja? întrebă nerăbdător cancelarul Martinuzzy, oprindu-se în faţa lui.

— Da, măria ta, treburi de felul acesta nu fac! răspunse Doja dîrz.

— Cum? tresări Martinuzzy. Ai spus că nu vrei, că respingi mîna care ţi se întinde? Îţi dai seama ce te poate aştepta?

Se lăsă o tăcere grea, apăsătoare. Martinuzzy aştepta, Doja îşi muşca buzele.

— Da, aşa am spus! grăi el şi mai dîrz.

— Şi la ceea ce te poate aştepta nu te gîndeşti?

— Ba da, dar ştiu că nu sînt ucigaş, că n-am fost niciodată ucigaş de meserie şi că ceea ce măria ta mi-a propus, nu pot face!

— Nu m-am gîndit nici o clipă că dumneata s-o faci! Ai oameni, oameni obişnuiţi cu treburi de felul acesta, aşa am auzit, şi la porunca dumitale, o vor face ei!

— Nu! Oameni de felul ăsta nu sînt alături de mine. N-au fost niciodată, în nici o împrejurare!

— Dar atuncea! îşi desfăcu mîinile Martinuzzy într-un gest care arăta toată nedumerirea lui.

Gheorghe Doja surîse pentru întîia oară în seara aceea şi ridică din umeri. Omul din faţa sa era de neînţeles. Ce-şi închipuise el?

— Gîndeşte-te, — făcu Martinuzzy o nouă încercare, — sînt zeci şi zeci care ar fi foarte fericiţi să li se dea prilejul de a-şi servi suveranul şi... pe mine!

— Sute, mii, măria ta! Dar eu nu fac parte dintre aceştia, v-am mai spus! Căutaţi pe altul, pe alţii... nu înţeleg cum de v-aţi oprit tocmai asupra mea!

— Bani, onoruri? întrebă iscoditor cancelarul.

— Zadarnic!...

Martinuzzy se uită lung la el. Dîrzenia viteazului îl impresionă. Se simţi înfrînt în faţa lui şi-şi lăsă capul în jos, apoi păşi spre fereastră, dădu draperia grea la o parte şi cîteva clipe privi îngîndurat întunericul de afară. „Iată omul!" murmură în gînd, într-un tîrziu. Şi întorcîndu-se păşi înseninat spre Doja:

— Domnule Doja, sînt foarte mulţumit că te-am cunoscut. Îţi mărturisesc cinstit, nu sînt supărat pe dumneata! Înţelegi, cu tot refuzul dumitale, nu sînt supărat pe dumneata! Ţin însă să-ţi spun: trăim pe pămînt, printre oameni, şi dumneata îmi datoreşti ceva... libertatea de care acum te bucuri.

Doja păru stînjenit; i-ar fi mulţumit şi nu i-ar fi mulţumit. Plecîndu-şi ochii, grăi cu vocea stinsă:

— Mulţimea, măria ta, ştiu! Dator nu voi rămînea... mormăi Doja.

— Bine, dar cînd, cum? întrebă Martinuzzy înseninat.

— Om vedea! răspunse scurt Doja.

Martinuzzy zîmbi şi-i puse mîna pe umăr, împingîndu-l uşurel spre uşă. Cînd fu să se despartă, îi întinse mîna:

— Rămîi aşa cum eşti, Gheorghe Doja, nu sînt supărat, nu, nu sînt supărat!

Cînd se văzu în coridorul slab luminat de cîteva făclii, Doja trase cu putere în piept aerul rece, îmbibat cu miros de răşină. Păşea rar, apăsat, se simţea stăpîn pe sine, neobligat nimănui, deşi grozav ar fi vrut ca în clipele cînd cobora treptele palatului să-i iasă magnatul Werböczy în cale; dar aceasta ar fi fost o socoteală a lui.

Bornemisza îl conduse pînă la poartă şi tot drumul încercă să-l tragă de limbă, dorind mult să afle rezultatul întrevederii: ce i s-a cerut să facă, ce răsplată i s-a făgăduit? Dar Doja rămînea surd şi mut; păşea

alăturea de el tăcut. Gîndurile îi alergau acum departe, peste cîmpiile întinse, în lungul Dunării, prin taberele iobăgeşti pe care le vedea strînse o dată cu sosirea primelor zile calde de primăvară.

2

De cîteva zile, Gheorghe Doja a rămas aproape singur. Baciul Bándy, Valentin şi alţi vreo zece au plecat prin satele săcuieşti, pînă în apropierea graniţei, ca să îndemne ţărănimea spre tabere, spre Buda şi ca să dea de ştire dacă cumva află ceva de Werbőczy şi Kornis.

Doja ţine să afle unde sînt ascunşi complotiştii sau încotro au luat-o, pe de o parte pentru că ei nu trebuia să scape de pedeapsa nelegiuirilor făptuite în Banat şi prin alte meleaguri ale ţării, şi pe de altă parte pentru că l-a rugat şi Martinuzzy.

Cînd au poposit în Vinţ, de unde urma să se despartă de Ferkó, care-şi continua drumul spre Ţara Ungurească, i-a ajuns din urmă un crainic al cancelarului, care i-a înmînat lui Doja o scrisoare adresată pompos : *„Nobilului Gheorghe Doja, din partea cancelarului Martinuzzy"*.

— Vezi ce vrea, îi spusese atunci Doja lui Valentin, întinzîndu-i scrisoarea primită. Tînărul desfăcu pecetea şi-şi aruncă ochii pe cuprinsul ei. Din conţinut îşi dădu seama că-i vorba de lucruri tăinuite. Făcu semn lui Doja şi se trase mai la o parte. Apoi citi din nou :

„Domnule Gheorghe Doja, îţi cer un serviciu cu totul onorabil. Te rog ca în drumurile dumitale să te interesezi îndeaproape de persoanele despre care am vorbit. Ţin mult să ştiu dacă nu cumva s-au îndreptat spre Moldova... Dacă aşa ar fi, răul ar fi pentru toţi, şi cred, nici pe domnia ta nu te-ar lăsa nepăsător, deci păstrează taina şi comunică-mi, rugîndu-te să

consideri intervenția mea ca un semn de omagiu. Martinuzzy."

— Nu înțeleg, spuse Valentin cînd termină de citit. Despre cine-i vorba,Gyuri baci ?

— Hm !... atît nu-i mult. Nu, nu cere mult ! Să-i facem măriei sale voia. Am putea să-i scriem cancelarului două cuvinte. Ai cele de trebuință ? îl întrebă pe Valentin.

— Vezi bine că am, iată aici tot ce trebuie : hîrtie, cerneală, pană ! răspunse tînărul, arătînd taşca.

— Bine, pune-te şi scrie ! Scrie-i aşa : Măria ta, de-oi da de urma vînatului măriei tale, îți voi aduce de ştire, de nu, tot aşa te voi încunoştiința !

— Numai atîta, Gyuri baci ?

— Numai, pecetluieşte hîrtia şi dă-o crainicului !

Gheorghe Doja a rămas singur ca un plugar care-şi calcă pămîntul. Urcă acum coastele celor două coline din apropierea casei. Sus, pe vîrful dealului, stă şi-şi roteşte privirea în jur. Peste tot e o linişte de parcă veşnicia s-a aşternut asupra văilor şi munților ! Razele soarelui au topit zăpada de pe coasta din dreapta — pămînt de răsărit, scăldat în soare. Terasele pămîntului cultivat se văd cum încing ca niște brîie coasta colinei. Asta-i strădania lui Grigorie şi a păgînului Hasan. Fel neobişnuit prin părțile acestea de a munci pămîntul, adus de Hasan de pe meleagurile lui, lipsite de binecuvîntarea rodniciei ; prin munca lui, coastele acestea înclinate au devenit roditoare. Doja se opreşte locului, priveşte terasele, semănătura de toamnă răsărită, smulge un fir, se uită la firişoarele rădăcinei. De departe pare un țăran simplu. Pacea pămîntului parcă i s-a aşternut pe suflet şi nu se simte bine, nu-şi găseşte locul. Umblă de colo-colo, abia aşteaptă să se vadă plecat.

Jos, în vale, lîngă scocul pivei, Ilina întinde la zvîntat hălcile de carne. Prăjini lungi sînt puse pe furci şi de ele atîrnă muşchii şi slăninele — provizia pentru drumul către tabăra cruciaților spre care vor porni în curînd. Ilina se mişcă sprintenă : se apleacă, se ridică, scoate bucățile din copăi şi le atîrnă de pră-

jini — mîndră fată ! Mîndră şi vrednică, bărbată !...

Fără să-şi dea seama îşi întoarce privirea spre stînga : departe, printre arborii dezgoliţi, vede mica biserică a satului. Acolo, în apropierea ei, se află mormîntul Laurei ! Un fior îi trece prin inimă, o nelinişte apăsătoare începe să-i frămînte sufletul, la fel ca şi la întoarcerea din cetatea voievodală.

În vălmăşagul vieţii lui zbuciumate, rar şi-a mai amintit de Laura. Acum însă amintirile întîmplărilor de altădată îi cuprind tot mai des sufletul. Orice face, oriunde se duce, chipul Laurei îl urmăreşte pretutindeni. Cînd se îndreaptă spre casa parohială, totdeauna taie drumul prin micul cimitir al satului — cîteva clipe stă cufundat în sine în faţa mormîntului celei pe care nu o poate uita. Doja îşi freacă cu putere ochii, căutînd să-şi alunge gîndurile. „Liniştea aceasta şi pămîntul cu vraja lui te înnebunesc !“ îşi spune parcă trezit dintr-un vis şi-şi duce mîna la şold. Dar acolo nu mai atîrnă spada lui grea : Cum aşa ? A devenit deodată un om al pămîntului, legat de casa şi brazdele acestea care schimbă firea omului şi-i dau gînduri de nimicnicie ? El ! Gheorghe Doja !

Hasan a scos caii la adăpat. Caii se zbenguie în jurul vălăului : sînt buieci de odihnă şi hrană bună. Sultan se propteşte pe picioarele dinainte, ridică capul, adulmecă în vînt. Oare să-şi fi simţit stăpînul ? Deodată începe a necheza şi, aplecîndu-şi capul, o ia nebuneşte la goană. Trece ca fulgerul pe lîngă Ilina, mai să răstoarne cărnurile puse la zvîntat. Aleargă nebuneşte, copitele zvîrlă pămîntul în lături şi pînă-n apropierea lui Doja nu se mai opreşte.

— Măi Sultan, măi ! Măi păgînule, măi ! îl mîngîie Doja, netezindu-i fruntea.

Calul îşi lărgeşte nările, sforăie, îşi miroase stăpînul.

— Hai, linişteşte-te, păgînule ! O s-o luăm din loc, pornim la drum, îi vorbeşte Doja.

Nu, nu, nu mai putea asta. Pămîntul ăsta, casa asta, cuptorul care scoate miros plăcut de pîine caldă îl hăbăucesc de cap ! Doja coboară spre casă. Calul vine liniştit în urma lui. Cu picioarele lungi, cu

trupul subțire și capul mic, pare de departe un ogar cuminte care-și urmează stăpînul.

— Valentin nu s-a întors nici astăzi! îi spune Ilina.

Doja se apropie de ea. Ar fi vrut să treacă mai departe, însă vorbele ei îi opriră pașii.

— Bine miroase! spuse Doja prinzînd o halcă de carne. Fă-mi și mie un hatîr, pune două-trei bucăți în copaie și le lasă încă o zi în paprică și usturoi pisat. Înseamnă-le cu ceva ca să le cunoști, îmi place mult bujănița bine usturoiată și pipărată.

Fata n-are urechi pentru asemenea sfaturi.

— Ar fi trebuit să sosească. Nu cumva li s-a întîmplat ceva pe acolo pe unde umblă? Rău am făcut că nu m-am dus cu dînșii! începu ea cu gîndul la Valentin.

Și iată că ochii Ilinei, care s-ar fi crezut că n-au izvorul lacrimilor la rădăcină, începură să se umezească puțin.

— Ce te-a apucat, fată dragă? Ce-i cu tine? o mîngîie, bătrînește, pe cosițe, Doja.

— Nu știu nici eu... m-a apucat, așa... să nu pată ceva...

— Cum poți să te gîndești la una ca asta? N-au nimic de făcut în drum, nu se războiesc cu nimeni! O plimbare pînă la hotarele Moldovei și înapoi. O raită prin sate, pe la castelele de pe granițăl!

— Dacă aș fi fost și eu acolo, i-aș fi oprit de la vreo năzbîtie. Nu-i cunoști pe Valentin și pe baciul Bándy? In loc de veşti și iscoade să nu auzim de cine știe ce lupte și să-l vedem adus de-a curmezișul șeii, cu pieptul sîngerînd!

— Fii fără teamă, o să se întoarcă teafăr. Sînt pe lumea asta destule greutăți, fata moșului, vorbi Doja. Nu-ți mai îngăimăci gîndurile cu altele născocite. Valentin se va întoarce nevătămat, nici nu bănuiești cînd te trezești cu el la poartă!... Ascultă... ți-i tare drag?...

— Ei... și domnia ta, acum! răspunse Ilina cu fața în pămînt.

— Bine, atunci o să-i spun să vadă de alta, că tu nu-l iubești... căută s-o cicălească Doja.

— Bade Gyuri, cînd plecăm ? schimbă vorba Ilina.

— Plecăm noi, tu rămîi cu Maria lui Grigorie, cu copiii !

— Nici vorbă nu poate fi ! se încruntă Ilina. Cum poţi să te gîndeşti c-aş rămîne aici ? Pentru asta am venit ?...

— Bine, bine, om mai vedea noi pînă atuncea. Dacă vine Valentin, să-i spui că m-am dus la taică-său !

De cînd plecase Valentin, Ilinei i se păreau zilele nesfîrşite. Între ei, dragostea nemărturisită se înfiripase pe neobservate. Unul se trezea privindu-l pe celălalt, rar cînd îşi spuncau cîteva cuvinte. Dar grija pe care şi-o purtau era prea bătătoare la ochi ca cei ai casei să nu-şi dea seama. Ilina ar fi vrut să se ducă şi ea cu Valentin şi cu ceilalţi voinici — călărea tot aşa de bine ca şi ei, spada nu i se părea grea, nici oboseala drumului — dar bătrînul Bándy se încruntase la ea cînd o auzise şi-i aduse aminte că mai sînt şi alte treburi de isprăvit, spre pildă pregătitul cărnurilor, aşa că fata nu mai avu încotro şi rămase acasă.

Doja dădu calul în seama lui Hasan şi intră în casă, unde îşi puse pieptarul de zale, şi-şi încinse spada ; cînd ieşi, Hasan aştepta cu calul înşăuat. Arabul îşi mai păstra portul, deşi şalvarii îi erau croiţi din aba şi zăbunul scurt din pănură groasă, miţoasă. În jurul capului avea totuşi înfăşurat un brîu drept turban şi se simţea tot aşa de mîndru ca şi profetul Mahomed.

Doja sări în şa şi porni la drum.

Soarele trecuse de amiază, şi pînă pe înserat mai erau numai cîteva ceasuri. Drumul avea ocolişuri şi era destul de lung, dar nopţile, nopţi cu lună plină, erau luminate ca ziua. Sultan se odihnise de ajuns ; buiac de hrană bună, alerga mîncînd pămîntul. Doja îşi făcuse socoteala că înainte de miezul nopţii va fi în curtea casei de munte a tatălui lui Valentin, şoimarul, omul care i-a fost pe timpuri ocrotitor şi îndrumător în viaţă.

Calul aleargă, urcă şi coboară coaste de munţi ; nu se întîlneşte ţipenie de om în drum. Pădurea de

brad se înalţă verde-negricioasă, acoperind munţii. Vulturii rotesc în înălţimi. Stoluri de păsări se lasă pe pelinişte ce ies din zăpada de pe marginea drumului şi ciugulesc seminţele, ciripind. Pîrîul dintre stînci îşi cîntă veşnicul cîntec; acum, cînd zăpezile au început să se topească, a devenit zgomotos şi tumultuos, aproape un torent sălbatic. Cîteva coţofene zboară îndrăzneţe şi lacome, urmăresc calul, aşteaptă bălegarul plin cu seminţe de ovăz în care să poată scurma.

Doja mai fusese în casa şoimarului cu prilejul sărbătorilor Crăciunului, dar nu putuse sta de vorbă pe îndelete cu bătrînul, căci casa era plină de oaspeţi — veniseră prea mulţi la praznic şi unii găzduiseră acolo. In apropiere era un schit singuratic, unde se ţinea praznicul, dar oamenii nu puteau fi găzduiţi aici, şi din pricina asta cei mai mulţi se adăpostiseră la şoimar.

O bufniţă de pe un vîrf de stîncă îşi strigă cîntecul. Cocoşul sălbatic dădu glas găinuşelor, chemîndu-le. E noapte şi vieţuitoarele ies din vizuini după hrană. O vulpe trecu ca o săgeată ţinîndu-şi coada întinsă în urma trupului, tăind calea călăreţului. Sultan sforăi; simţise mirosul sălbăticiunii. Doja căută să-l liniştească, vorbindu-i domol:

— Mă, mă voinicule, mă, ai ajuns să te sperii şi de-o vulpe? Apoi îl bătu de cîteva ori cu palma peste grumazul întins şi lucios. Calul se linişti şi-şi reluă trapul obişnuit.

Luna strălucea în vîrful muntelui, pădurea părea singuratică şi gînditoare. Doja lăsă calul la pas şi încercă să-şi încheie zăbunul, dar cheutorile nu-l cuprindeau, zalele de oţel îi umflaseră pieptul. Prin cotiturile văii nu sufla nici un pic de vînt, totuşi timpul se înăsprise puţin, se făcuse gheţuşcă şi potcoavele lui Sultan alunecau uneori.

Nu mai aveau mult de mers; ocolind poala unui munte, ajungeau pe valea Oltului, iar puţin mai în sus se afla casa şoimarului.

Cîinii începură să latre la apropierea călăreţului. Bătrînul nu se culcase. Împletea la o plasă de prins

păsări și nu fu surprins cînd îl văzu pe Doja intrînd. Pe o laviță de lîngă perete dormeau doi oameni. Unul era feciorul șoimarului, fratele lui Valentin, tunarul reîntors din Italia, celălalt un străin bărbos. Un perete întreg era ocupat de o cușcă cu șoimi. Păsările dormeau, dar cînd auziră zornăit de pinteni se treziră și-și ridicară capetele. Pe masa lungă din mijlocul odăii erau împrăștiate unelte de șoimărit, mănuși din piele groasă, fluierașe, un corn de vînătoare, o arbaletă, chimirul bătrînului.

Nicolaie Drag, șoimarul, fostul comandant peste o mie de oameni pe timpul regelui Matei, deși avea acum aproape optzeci de ani și trecuse prin nenumărate necazuri, se ținea tot drept, negîrbovit. Îl îmbrățișă cu dragoste pe Doja, apoi, pășind în vîrful picioarelor, îi aduse pîine, slănină și rachiu și-i făcu semn cu mîna să se așeze. Se așeză și el la masă, își deschise larg ochii săi albaștri, spălăciți, așteptînd cuvîntul lui Doja.

— Am venit, baciule Drag, începu Doja și se opri, făcîndu-și de lucru cu cuțitașul, desprinzînd o bucățică de slănină de pe șorici.

— Bănuiam că vei veni, șopti șoimarul, netezindu-și barba lui albă. Se vîntură atîtea zvonuri prin țară, încît trebuia să vii.

— Tocmai! Feciorul dumitale doarme? Cine-i omul de pe laviță?

— Nu te îngriji, un vraci, un călugăr de-al nostru. Un pribeag din munți. Eu l-am chemat să-mi vindece feciorul, poate ai aflat că s-a întors plin de boale frențești! Tu ce zici, Gyuri, parcă începe să ne vină și nouă apa la moară? Nu ești obosit? Să-ți aștern un țol pe lavița asta, mîine avem o zi de povestit.

— Nu-s obosit, putem vorbi și acum. Cu căpitanul castrului te-ai mai văzut?

— Ți-oi spune mîine, șopti bătrînul. Mi se trezesc păsările, nu-i bine să le stricăm somnul, căci nu mai pot face nimic cu ele mîine-zi.

O veveriță îmblînzită sări dintr-un cuib de sub grindă și se așeză pe umărul șoimarului. Mica lighi-

oană începu să-şi spele botişorul, privindu-l curioasă pe Doja. Bătrînul îi netezi capul mic şi lucios.

— O să se desprimăvăreze repede, spuse bătrînul cu gîndul la şoimii lui. Şi, văzîndu-l pe Doja mîncînd în tăcere, continuă: Poţi să vorbeşti în şoaptă. Două vorbe tot mai putem schimba.

— Nu, lasă, avem timp mîine. Nu vezi, am stîrnit din culcuş veveriţa. Culcă-te şi dumneata, îmi trag cizmele şi mă aciuesc şi eu pe laviţa asta.

3

A doua zi dimineaţa, cînd Doja se trezi, nu mai era nimeni în sala mare. Focul ardea în cotlon, cuştile cu şoimi fuseseră scoase afară, pe masă se făcuse oarecare rînduială. Doja dormise buştean şi nu le simţise mişcările celor ai casei, care se mişcaseră ca adevăraţi vînători.

Doja ieşi grăbit şi se îndreptă spre grajd să-şi vadă calul. Noaptea, cînd sosise, îl dăduse în seama unui băieţandru pe care-l ştia ucenicul bătrînului. Dar în locul băieţanului îi ieşi înainte miţosul şi bărbosul care dormise pe laviţă în apropierea feciorului şoimarului.

— Hei, trîndăveşte, voinicule, trîndăveşte! îl întîmpină bărbosul. Bună dimineaţa, fiule!

— Bună, moşule! Eram pesemne obosit. V-aţi mişcat ca stafiile de nu v-am simţit paşii... Unde-i taica şoimarul?

— Uite-l colo, îşi mustruluieşte păsările. Ai venit să-ţi vezi calul? Hei, cu nădejdea dumitale, ar fi răbdat sărmanul de foame şi de sete.

— Eram obosit, m-a furat somnul!

— De, aşa te fură somnul cîteodată! Vezi dumneata, Gheorghe fiule, aşa-i şi cu ogorul lui dumnezeu!

— Bine, bine, lasă dumneata la o parte vorbele acestea, le-am auzit și din gurile altora, feciorul bătrînului unde-i ?

— Unde să fie ? Uite-l colea, și bătrînul bărbos îi arătă o butie mare acoperită cu un țol prin care ieșeau șuvițe de fum argintiu.

Doja se încruntă, nu-i ardea de glume. Mormăind intră în grajd. Sultan, curățat, sforăia. Voinicul îi netezi crupa, îi ridică picioarele pe rînd, cercetîndu-i potcoavele. Mulțumit, Doja dădu să plece, dar îl opri bărbosul, care era la spatele lui.

— Acum îi rîndul dumitale să-mi ajuți, spuse acesta. Vino să-l scoatem și să-i dăm un frecuș bun!

Doja, deși nu știa despre ce-i vorba, îl urmă. Cînd ajunseră în dreptul butoiului, bătrînul dădu țolul la o parte. După ce fumul se împrăștie, se ivi din butoi capul lui Iosif, feciorul șoimarului.

In apropiere era o laviță și-o movilă de zăpadă. Vraciul bărbos își zvîrli cît colo anteriul rămînînd numai în nădragi și cămașă, luă zăpadă și-o așeză pe laviță ca pe o pătură, apoi își suflecă tacticos mînecile, lăsînd să i se vadă brațele vînjoase. Il aștepta pe tînărul Iosif să iasă afară din butoi.

— Trage-l afară și întinde-l pe laviță, s-a cam hăbăucit de cap și nu mai are putere să iasă, îi spuse bătrînul lui Doja.

Doja dîndu-și seama că nu fusese din partea bătrînului glumă, trase afară pe Iosif mai mult mort decît viu, și-l întinse pe zăpada de pe laviță.

— Ține-i mîinile bine și lasă-l în seama mea ! zise vraciul călugăr, apucîndu-se de frecat puternic corpul gol al tînărului.

De la un timp începuse să-i curgă sudorile de pe frunte, să i se prelingă pe barbă, dar nu se lăsă pînă ce Iosif nu începu să dea din picioare și din mîini. Pielea tînărului se făcuse roșie ca racul, trupul prinse viață, iar paloarea îi fugise de pe față.

— Are viață, păgînul, nu se apropie moartea de el! spuse bătrînul, care continua să-l doftoricească pe Iosif. Zvîrle țoiul pe el !

Doja se supuse și înveli bine trupul roșu ca racul al tînărului. Călugărul luă una din mîinile lui Iosif și începu s-o întindă și s-o scuture un timp, apoi făcu la fel și cu cealaltă.

— Ia-l în spate cu țol cu tot și du-l în casă, lîngă cotlon, se adresă lui Doja cînd crezu c-a fost destul. Dacă mai ține încă de zece ori, în zece zile va fi mai sănătos decît dacă ar ieși din izvorul tămăduirii!

Călugărul rămase să-și îmbrace anteriul, și cînd sosi în casă, pe tînăr începuse să-l treacă năduşelile, trupul îi era leoarcă de sudoare. Bărbosul prinse mîna lui Iosif și după cîteva clipe rînji spre Doja:

— Tari oameni îs valahii ăștia! Îl vezi, ține și la douăzeci de afumături! Dar nu-i nevoie decît de zece!

— Mare vrăjitor ești dumneata! spuse Doja, bucuros de asigurarea pe care i-o dase călugărul.

— Doamne ferește! Asta nu-i vrăjitorie, e o doftoreală pe care nu mulți o știu, numai noi cei ce-am trăit la sfîntul Munte! Vezi dumneata, asta nu-i o plagă nouă pentru noi. A mai fost cuprinsă lumea și în urmă cu vreo două veacuri și jumătate. Atunci s-au învălmășit noroadele; au venit cavalerii crucii din apus, și-n drumul lor ne-au lăsat și păcatele. Tot Balcanul a avut de suferit de pe urma bolii acesteia. Numai doftorii greci de la sfîntul Munte știu să-i vină de hac. Nu-i vorba de vrăjitorie, toată minunea stă în bucățelele de piatră roșie pe care le vezi: piatra argintului viu. Dacă pui pietricelele pisate pe jeratic bine aprins, scot un fum și un abur gros. Pune-l pe bolnav în butoi și aburește-l bine, de scapă cu viață după cincisprezece afumături, s-a mîntuit de boală. Voinicul ăsta va scăpa, a trecut peste cinci, mai are zece, dar începutul e mai greu.

— Dumneata ești, bădiță Gyuri? se auzi glasul tremurat al lui Iosif.

— Eu! Cum te simți? îl întrebă Doja, mulțumit că în sfîrșit îl auzise vorbind.

— Cum să se simtă? Bine! Dacă-i trece năduşeala, va bea două căni de lapte și se va îmbrăca, răspunse călugărul în locul tînărului. Hai să mîncăm,

voinice Gheorghe Doja, și după aia te poți duce în dumbravă, să stai de vorbă cu șoimarul.

Călugărul avea glas poruncitor, ochi sfredelitori; vorbea cu Doja ca un vechi cunoscut. Doja se așează la masă. Dintr-un ștergar de cînepă, călugărul scoase o pîine, dezveli și blidul de lemn în care se aflau afumături de căprioară. Urciorul cu rachiu era și el pe masă. Călugărul își trase cuțitul din tureatcă și începu să-și taie bucăți mari de carne și pîine; mesteca clefăind și făcea înghițiturile să alunece dînd pe gît ulcicuță după ulcicuță. După vreo zece se simți îndestulat și prinse din nou să vorbească:

— Nu mă amestec în treburi lumești, lumea asta astăzi e și mîine nu! Da, dreptate trebuie să se facă odată, pentru că dreptatea e de la dumnezeu! Eu aveam un prieten, un popă răspopit, unul popa Laurentius, dacă i-ai auzit de nume!

— Auzit! răspunse Doja.

— Strașnic om! sclipiră ochii șireți ai călugărului. Un sfînt, da, un sfînt pe pămînt, cum au fost sfinții la început! Ăla să știi, domnia ta, c-o să facă dreptate în lume! O să taie și-o să spînzure în numele domnului și n-o să păcătuiască nici de fel, totul e să facă dreptate! Domnia ta, ce gînduri ai de taci și nu-ți deschizi gura?

Doja mînca liniștit și nu-i răspunse.

— Văd după fața domniei-tale unde-ți stau gîndurile, continuă călugărul. Te frămînți și te zbați ca pasărea în colivie; ieși odată și nu te mai întreba de-i bine sau rău! Dacă pornești spre calea care duce la dreptate, totul ți-i iertat! Lumea vorbește de dumneata pretutindeni, mulți așteaptă să vadă ce ai de gînd să faci, alții spun că ai și pornit, dar mie mi se pare că-ți mai atîrnă un lanț de picior. Și crede-mă, cel mai greu lanț de rupt e acela pe care omul și-l atîrnă singur!

— Palavre, mormăi Doja. Am trăit totdeauna ca un om liber!

— Îți închipui! Domnia ta știi mai bine decît mine că nu-i așa, judecă-te singur și vei vedea că

am dreptate. Ascultă-mă pe mine, eliberează-te pe tine însuţi şi lumea se va elibera!

— Dincotro vii dumneata, părinte? întrebă Doja fără să-l privească în faţă, simţind că ochii bărbosului îl sfredelesc.

— Ei, asta-i! Domnia ta nu-ţi cunoşti căile domniei tale şi vrei să le cunoşti pe ale altora! Lumea are nevoie de doftori ca mine. Mă duc unde trebuie. Dacă nu veneai domnia ta aici, treceam eu pe la domnia ta, fiindcă trebuia să-ţi spun două vorbe din partea popii Laurentius.

— Spune-le! îl îndemnă Doja.

— De cumva ţi-ai mai schimbat din gînduri şi te-ai apropiat mai mult de domnul şi de cuvîntul lui, cînd pleci spre tabere treci prin Cluj, căci vrea să-ţi vorbească popa.

— Numai atît?! întrebă Doja, amintindu-şi de întîlnirea pe care o avusese pe timpuri cu popa Laurentius.

— Faci zîmbre, ha? se încruntă călugărul. Crezi că lumea se poate pune la cale fără cuvîntul domnului, crezi că poate fi scutită de mînia lui?

— Bine, bine, zise Doja. O să ne întîlnim, o să stăm de vorbă... Cînd te-ai despărţit de popa Laurentius?

— Cînd?! Cînd?! Or fi vreo două săptămîni!

— Bine, o să fac aşa după cum spui.

— Atunci ne-am înţeles, spuse călugărul. Acuma du-te şi stai de vorbă cu şoimarul, te aşteaptă. Eu rămîn să-mi termin prînzul şi să-l pun pe picioare pe voinicul nostru. Văd că domnia ta nu prea ai poftă de mîncare şi nici rachiul nu-ţi place.

Doja se ridică. Nu-i plăcea omul. Ieşi afară şi trecu pe la grajd. Sultan îşi primise ovăzul, bocănea cu copitele în pardoseală, pesemne i se urîse şi lui să stea singur în grajdul gol.

Drag, şoimarul, şi ucenicul său erau ocupaţi cu dresajul şoimilor. Bătrînul avea mîna stîngă vîrîtă într-o mănuşă de piele groasă şi tare; pe degetul arătător îi şedea şoimul. Ucenicul bătea într-o toacă de fier făcînd zgomot, iar doi cîini legaţi cu lanţuri

lătrau întărîtaţi de zgomotul făcut. In sunetul toacei şi lătratul cîinilor, şoimarul dresa pasărea. Din cînd în cînd Drag îi dădea mici bucăţele de carne şi-i vorbea. Apoi un fluierat scurt îl făcu pe şoim atent. Ucenicul lăsă liber un porumbel sălbatic. Drag desprinse imediat lănţişorul de care era legat şoimul şi lăsă pasărea să-şi ia zborul urmărind porumbelul. După cîteva minute se întorcea cu el în gheare. Era un şoim tînăr, care lua primele lecţii, ca de altfel întregul stol pe care-l avea acum Drag în mustru.

Spre primăvară, cînd păsările călătoare se întorceau, Drag cobora la vale, unde erau bălţi şi păduri de fag. Acolo şoimilor li se completa dresajul asmuţîndu-i împotriva păsărilor mari, a iepurilor şi altor animale mici.

Văzîndu-l pe Doja venind, Drag îşi dăscăli ucenicul şi-l lăsă să ducă treaba mai departe, iar el ieşi în calea lui.

— Gyuri dragă, să nu mai aminteşti cele petrecute între noi atuncea cînd am plecat din tabără, începu stingherit Drag.

— Înţeleg, — răspunse Doja, — dar nu pentru asta am venit!

— Aţi avut dreptate, dar poate că şi eu, în clipele acelea, aveam dreptate. Acum sînt gînd în gînd cu voi. M-ai întrebat dacă am vorbit cu căpitanul castrului. Da, am vorbit, a venit la mine pe dată ce s-a întors de la adunarea căpitanilor de castre care s-a ţinut în Alba regală. Mi-a povestit tot: oştire de ţară aproape nu se mai află, numai magnaţii cu banderiile lor. Ostaşii din castre sînt încă ai regelui, dar căpitanul castrului nu mai preţuieşte nimic în ochii puternicilor. Seniorul din apropierea castrului poate să-i poruncească ca unui supus al său. Aşa stau lucrurile, dragul meu Gyuri! In răul ăsta mare e şi-un bine, înţelegi? Numai dacă mulţimile acestea care se îndreaptă spre tabere vor căpăta arme! Mă tem că, văzînd atîta norod, cei mari să nu se răzgîndească!

— Nu, n-au cum să se răzgîndească, îl asigură Doja. N-au nici un amestec, nici regele, nici senio-

rii. Tot ce se pune la cale se pune de către papa. Nu-ți fie nici o teamă, baciule, vom ajunge la arme!

— Să dea dumnezeu! făcu Drag închinîndu-se.

— Căpitanul castrului n-a întrebat de mine?

— A întrebat și de tine, cum să nu întrebe! Vorbim totdeauna despre tine, cînd ne întîlnim.

— Ia spune-mi ce gînduri are, ce gîndesc ceilalți căpitani de castre?

— Ceilalți nu știu ce gîndesc, că nu i-am întrebat. Însă eu cred că toți gîndesc cam tot așa ca și el. Mi-a spus că abia așteaptă primăvara ca să plece. Vrea să părăsească castrul și să se îndrepte și el spre tabără. Eu i-am spus să stea locului, s-ar putea să fie nevoie de el pe valea asta... tu ce crezi?

— Bine i-ai spus. Cînd îl mai întîlnești, tot așa să-i vorbești. Și să-i mai spui să dea de știre și celorlalți ostași de-ai lui, să nu se miște din loc nici spre tabere, nici la chemarea voievodului sau regelui. O să avem noi nevoie de ei!

— Înțeleg, Gyuri, așa-i, o să fie nevoie de ei. Despre secuii din Moldova cred că n-ai auzit. Trec pe aici cîrduri, cîrduri, și se îndreaptă spre Alba. Mulți și-au lăsat acolo case și așezări, i-a momit Martinuzzy. Spun că voievodul și cancelarul le vor da și lor drepturi de oameni liberi și vor lua parte la alegerea unui nou comite. Au trecut cîteva sute pînă acum, vor să intre în oastea lui Zapolya!

— Oastea lui Zapolya! se întunecă Doja. Vom vedea!

— Da, și mulți țărani liberi săcui se duc spre tabăra voievodului acum. I-a momit cu drepturi și cu alegerea unui nou comite, după cum ți-am spus. Dracul mai știe ce vrea voievodul! Însă iobagii se îndreaptă toți spre Țara Ungurească. Merg în cete, au golit satele de pe valea Oltului: bătrîni, tineri, toți și-au pus nădejdile în ridicarea asta de țară. Mulți vorbesc și despre tine. „Ne așteaptă acolo căpitanul Gheorghe Doja!" răspund ei cînd sînt întrebați de cineva. Atunci grăbiți spre tabere, nu mai zăboviți! le-am spus eu.

— Bine-ai făcut! O să-i ajung din urmă, grăi Doja.

— Vezi bine, ei merg pe jos, şi pînă ajung acolo...

Drag se opri şi-şi înălţă privirea. Un şoim rotea deasupra. În jos, pe vale, se auzeau fluierăturile repetate ale uceniculuí. Dar şoimul nu da ascultare poruncii. Bătrînul scoase un fluieraş şi chemă prelung. Pasărea începu să coboare, rotindu-se.

— Văzuşi în ce stare m-a adus magnatul?... Dracul acela de sîrb mustăcios parcă ar fi fost prorocul Ieremia! şi ochii bătrînului se umeziră de lacrimi.

— Lasă, baciule Drag, o să plătească ei cu vîrf şi îndesat! căută Doja să-i alunge mîhnirea.

— Mă bizui pe tine, Gyuri!...

— Ce-ai zice dumneata dacă într-o bună zi ţi-aş aduce pe cap femeia lui Grigorie cu doi copilaşi? Te-ar stingheri?... Aici, în văgăuna asta, ar fi apăraţi de prigoana magnatului, căci la nevoie le-ar lua apărarea şi comandantul castrului.

— Să mă stingherească? Doamne, nici vorbă de stingherealâ! Numai vezi că... mă gîndeam... Drept să-ţi spun, mă gîndeam să plec şi eu, aş vrea să mă mai întîlnesc o dată cu castelanul meu pînă nu închid ochii!

— Lasă asta pe seama noastră! La optzeci de ani nu-i uşor să încaleci un cal din fugă şi să mînuieşti o spadă. O s-o facă Valentin pentru dumneata, poate şi Iosif. Ştii, m-am gîndit să-l iau şi pe Iosif cu mine, o să avem lipsă de tunari pricepuţi.

— Dacă trebuie, rămîn, dar să nu-ţi închipui că n-aş putea încăleca din fugă, sau că mi s-ar părea spada prea grea! vorbi ţanţos bătrînul şoimar.

Şoimul neascultător apăru iar, bătrînul îl simţi sus, deasupra capetelor lor. Acum nu mai era singur, se rotea în jurul unei păsări care căuta să scape dîndu-şi drumul în jos, ca un bulgăraş cu aripile strînse. Şoimul nu se lăsă însă înşelat şi începu şi el să coboare, sigur că peste cîteva clipe pasărea îşi va relua zborul. Doja şi Drag urmăriră cîtva timp goana celor două păsări cu toate şiretlicurile lor. Pasărea căuta să scape, cădea şi-şi lua zborul. Bătrînului şoi-

mar i se făcu milă de ea; duse fluierul la buze şi chemă de mai multe ori şoimul, dar acesta era însetat de sînge cald. Fluierul, în loc să-l potolească, mai tare îl întărîtă. Înciudat, el se repezi, prinse pasărea şi-i ciocăni de mai multe ori capul, apoi îi dădu drumul. Pasărea căzu nu departe de locul unde se aflau cei doi.

— Ticălosul! spuse Drag scrîşnit. Era sătul, n-a făcut-o decît să se răzbune pe mine. Toată domesticirea nu preţuieşte nimic cînd îi vine lui pofta de sînge.

Doja privea şoimul care se rotea deasupra, în învîrtiri line. După cîteva clipe se lăsă în jos, şi fiindcă Drag nu avea mănuşa pe mînă, i se aşeză pe umăr, înfigîndu-şi ghearele în postavul zăbunului. Şoimul era aţîţat, neastîmpărat, bătea din aripi şi pliscul coroiat şi-l purta ca pe un pieptene prin barba bătrînului.

— Hai, du-te şi sfîşi-o, grăi Drag către şoim.

Şoimul îşi luă din nou zborul; se înălţă în înaltul cerului şi de acolo căzu ca o săgeată asupra păsării. Peste puţin timp nu mai rămaseră din ea decît cîteva pene şi fulgi.

Cînd se reîntoarseră acasă, Iosif le ieşise înainte. Era palid şi mergea puţin împleticindu-se, iar ochii sticloşi îi ieşeau din orbite. Purta pe el straie străine: o tunică strînsă pe corp din postav fin, albastru închis, pantaloni din piele de căprioară şi cizme de marochin gros, roşu. Era un om încă tînăr, înalt şi subţire. Două cute îi brăzdau partea de jos a feţei, pornind sub nările nasului. Chipul îi exprima bunătate, deşi pe faţă avea un zîmbet amar.

— Nu te-am văzut de cînd erai un copilandru, începu Doja, prinzîndu-i mîna. Cînd am fost rîndul trecut pe aici, nu erai acasă.

— Plecasem după doftorul meu. Vezi unde a ajuns bătrînul? spuse Iosif şi făcu un gest larg cu mîna, arătînd casa şi împrejurimea.

— Numai sănătate să fie, şi trece totul, răspunse şoimarul.

— Sînt bucuros că te văd. Trag nădejde că te vei

mîntui în curînd de boala ta, îi mai spuse Doja lui Iosif.

— Trebuie! Înţelegi, bădiţă Gyuri, trebuie! apăsă cuvîntul tînărul, tremurîndu-i vocea.

— Numai tu să te ţii bine şi scapi, după cum mi-a spus bărbosul tău vraci, îl încurajă Doja.

— Trebuie! Înţelegi dumneata? Şi ochii tînărului i se umplură de lacrimi.

— Hai, lasă, fii bărbat, trece. După cum spune vraciul, îţi mai trebuie zece zile şi-ai scăpat! spuse Doja, care credea că din cauza suferinţei pe care i-o pricinuia boala lăcrima tînărul.

— Ah!... nu la asta m-am gîndit, spuse Iosif, frămîntat de alte gînduri. Uită-te, îl vezi pe moşneagul acesta? Să fie alungat ca un cîine!? Pentru răzbunare trebuie să am viaţă şi sănătate! şi ochii îi străluciră şi se umeziră din nou.

— Îl vezi, Gyuri? Tot aşa o ţine de cînd a venit acasă. Cum scoate două vorbe din gură şi se uită la mine îi lăcrimează ochii! Ce sînt eu, măi băiete, orb, milog, neputincios? Slavă domnului, nu mai sînt ceea ce am fost, însă de întins mîna pe la poduri nu întind. Îmi cîştig pîinea cinstit şi pot ajutora şi pe alţii. Închipuieţi, Gyuri, vrea să se furişeze în castel şi să pună foc, să-l provoace pe castelan la luptă. Nu-i asta nebunie curată?

— Hei, cinstiţi gospodari, — strigă călugărul, — se vede că nu vi-i foame de veniţi agale, parcă aţi înmormînta anul cel bun!

Tustrei intrară în casă. Pe masă, alături de blidul cu bujămiţă şi ştergarul care învelea pîinea, se afla un teanc de foi groase, plin cu însemnări şi desene. Iosif dădu să strîngă foile, însă Doja îl opri, căci deşi nu ştia latineşte îi erau cunoscute desenele.

— Te pricepi la meseria asta de tunar? îl întrebă Doja pe Iosif.

— Dacă mă pricep! De n-ar fi fost boala şi dorul de bătrîn şi de casă, astăzi comandam o baterie. Am şi patentă de maestru, pot să ţi-o arăt, semnată de

duce cu mîna lui! și tînărul dădu să-și caute patalamaua.

— Nu-i nevoie de dovadă, te cred! îl opri Doja.

— Mai am zece zile și scap, am trecut peste cinci!

— Și după asta ce faci?

— După asta?...

— Eu ți-aș spune să mergi cu mine, avem nevoie de meșteșugul tău!

— Fratele meu, Valentin, e cu dumneata. Eu n-aș vrea să rămîn mult timp pe aici. Dacă scap cu zile, plec înapoi la tunarii mei. Nu știu cum, dar am credința că eu voi scăpa... nu însă și magnatul care și-a bătut joc de părintele meu. Și cuibul lui de năpîrcă o să i-l fac praf, să nu rămînă piatră de piatră!

— Cu asta n-ai făcut mare ispravă! răspunse Doja. Vino cu mine, nu mai sta și te socoti. O să mai vorbim noi... poate și de aceea ce-ți arde inima.

— Incotro? Ce vrei dumneata să faci?

— Ții să știi dinainte? Să vedem odată norodul strîns în tabere, apoi om vedea noi ce-avem de făcut!... Înțelegi?

— Aaa! făcu Iosif.

— Prilejuri ca cel de acum nu se ivesc decît la un veac o dată și nu trebuie să-l pierdem! Cînd ți-am spus să vii cu noi, m-am gîndit că vom avea nevoie de știința ta, ce zici?

— Merg cu voi, Gyuri baci, merg! se ridică Iosif înflăcărat, scînteindu-i ochii.

— Bine! Am știut că vei veni! Dacă termină bărbosul ăsta cu doftoriceala lui, treci muntele și vino la mine. Pe magnatul tău lasă-l în pace acum, dăm noi peste el. Îi vine ticălosului rîndul să dea seama de ceea ce-a făcut cu baciul Drag!

Cei trei se așezară la masă. Călugărul ieșise afară, scotocise cîte ceva prin pivnița casei, și acuma se întorcea cu un urcior în mînă. Era pornit pe voie bună.

— Vă puserăți la masă și uitarăți pe bietul călugăr, asta-i treabă creștinească? spuse el și turnă ra-

chiu în ulceluțe. Se ține bine, dihania! rînji el către Iosif. Să nu te prind că pui rachiu pe buze c-o pățești cu mine! Lasă să bea taica părintele și pentru tine. Numai bătrînul șoimar să nu uite urciorul cît oi sta pe aici, cum l-a uitat acum, să mă facă pe mine să mă duc după el.

— Bea, omule, cît îți poftește inima. Noroc! închină Drag.

— Noroc!

— Peste zece zile n-o să-i mai sticlească ochii așa și-or să se dezumfle, nici nu o să-i mai dea lacrimile cu ușurință, îi spuse călugărul lui Doja. Așadar v-ați înțeles, merge și el!

— De unde știi? îl întrebă deodată Doja, surprins, căci nu fusese de față cînd vorbise cu Iosif.

— Vezi, asta-i vrăjitorie! rînji călugărul. El își umplu din nou ulceluța cu rachiu, închinînd: Dumnezeu binecuvînte oștile dreptății! Apoi se puse pe mîncat și băut.

Șoimarul îl tot îmbia pe Doja să mănînce, dar acesta luă doar cîteva îmbucături. Iosif se uita uimit la felul cum mînca doftorul lui și mișca tot mereu ulceluța de lut din fața sa, ceea ce-l făcu pe călugăr să i-o ia din mînă.

— Tu, lighioană, cu păcatul necuratului în tine, ai oala cu lapte, m-ai înțeles? îi spuse călugărul, oprindu-se din înfulecat.

— Vino cu foile tale să stăm de vorbă, îi spuse Doja și se ridică de la masă, lăsîndu-l pe călugăr cu șoimarul.

Pînă seara, tînărul îi dezvălui lui Gheorghe Doja toată știința sa. Îi vorbi de tunuri de cîmp și bombarde pentru cetăți, de atacuri asupra cavaleriei și de cum trebuie împroșcate gloatele de pedestrași. Felul cum întrebuințează tunurile franțujii și cum italienii. Nemții deși știu să le fabrice mai bine ca toți, nu știu însă să se bată cu ele.

Doja îl asculta atent. Punea întrebări, se interesa de amănunte, cerea lămuriri în legătură cu cele au-

zite din gura lui Ian Klepka cu privire la tactica husiților în folosirea artileriei. Tînărul își dădea seama că pe Doja îl preocupa mult artileria și de aceea căuta să-și arate toată știința.

— Bine, văd că te pricepi, o să facem ispravă, băiatule! Parcă dumnezeu ți-a dat gîndul să te întorci acasă. Iosife, ascultă-mă pe mine, ori facem dreptate, ori pierim și noi! Gîndește-te bine, nu numai eu îmi pun nădejdea în tine! Mă înțelegi, Iosife?

Spre seară se opri în fața casei o ceată de ostași secui, foști lefegii în slujba domnului Moldovei, care mergeau spre Alba. Plecaseră cu gîndul de a se înfățișa în tabăra din Rákos, dar pe drum auziseră că voievodul tocmește lefegii. Se întîlniră cu un crainic care citea oamenilor o proclamație a voievodului, prin care se făgăduia întoarcerea la vechile datini, la vechile drepturi și în care se vorbea și de scutirea de dări. Șoimarul căută să-i facă să rămînă la prima lor hotărîre, dar secuii nu voiră să mai audă de asta. In Buda nu putea fi decît o tabără a regelui Ulászló, a lui Dobje-dobje. Oare nu din cauza lui părăsiseră ei căminele și trecuseră în Moldova? Nu pleacă omul de la vatra lui de bine! Acum se întorc, o să vadă ei ce-i cu Dobje-dobje și domnii care mănîncă țara!

Șoimarul ridică din umeri, Doja tăcu. Nu voia să-și dea numele în vileag, nici nu încercă să-i abată din cale. „Lasă-i să se ducă și în tabăra voievodului. Cînd vor vedea că toate spusele crainicului nu se adeveresc, se vor gîndi ce au de făcut", își spuse el.

A doua zi în zori, Doja îl părăsi pe șoimar, întorcîndu-se acasă. Bătrînul îl însoți pînă după poala muntelui. La despărțire, îi mai spuse o dată:

— Fii fără grijă, trimite copiii la mine!

— Dumneata trimite-l pe Iosif, va trebui să grăbim plecarea, după cum văd. Apoi se îmbrățișară îndelung: „Cine poate ști, s-ar putea să nu ne mai întîlnim în viață!" avu și unul și altul gîndul.

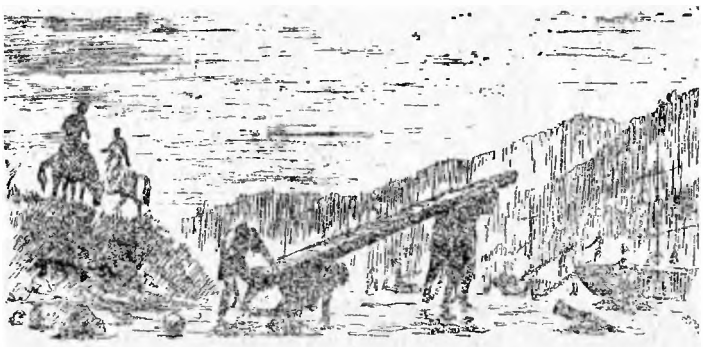

CAPITOLUL V

1

Nevasta lui Grigorie se învîrtea de colo-colo, ca o sfîrlează. Hasan, şi el, se ducea la poartă, ieşea în drum, însă Grigorie parcă intrase în pămînt de cînd plecase de acasă cu doi cai, cu samarele încărcate, spre castelul din Gurghiu. Ducea cele cuvenite pentru sesia iobăgească strămoşească, de care nu putea să se scape: muşchi afumaţi doi, slănini tot două, claponi graşi doi; apoi chiblele de ovăz şi banii cu care-şi răscumpăra munca, aşa după cum mijlocise părintele Graţian. Era ultimul drum la castel, ultima contribuţie pe care o mai da, gîndea Grigorie, şi n-ar fi vrut ca, el plecat, Maria să aibă în urmă neplăceri cu slujitorii castelanului.

Femeia nu-şi mai afla locul atît din cauza întîrzierii bărbatului său, cît şi din pricină că băiatul părea să fie tare bolnav. Îl lovise deodată boleşniţa, avea fierbinţeli mari, nu mîncase nimic toată ziua, iar ochii îi erau împăienjeniţi. Era copilul cel mai mărişor, Gyurika, favoritul lui Doja. El trebuie să-i ducă nu-

mele mai departe, după cum îi plăcea lui Doja să spună.

— Bade, bade, — se văicărea Maria, nevasta lui Grigorie, — dacă moare copilul, îmi iau lumea în cap!

Doja parcă ar fi fost de aceeaşi părere, tăcea şi-şi tot trecea mîna prin părul năclăit de sudori al copilului, ofta şi părea mai îngrijorat decît mama.

— Faceţi ceva cu băieţaşul! Eu nu mă pricep! Faceţi-i cît mai repede, se ruga Doja de Maria, de Ilina, de Hasan.

— Doamne! Ce-am putea face? Dacă cel puţin ar fi Grigorie acasă, se văicări femeia şi începu a plînge cu hohote.

Doja nu mai putu răbda, luă un ţol şi plecă spre grajd, să se culce în ieslea cailor. În casă îl părăseau puterile, iar acum, cînd vedea numai plîns şi îngrijorare, părea că tavanul cu grinzile groase se lasă asupra lui gata să-l strivească. În bătălii, vărsînd sînge, semănînd moartea cu spada lui, inima parcă i se împietrea, dar vederea unei femei plîngînd şi chinul unui copil bolnav îi înmuiau inima şi-l făceau să se simtă mai neputincios ca o gîză.

Toată noaptea arse opaiţul în casa lui Doja, iar către ziuă sosi şi Grigorie. Scăpase cu fuga, singur, fără cai. Umblase toată noaptea pe coclauri ocolind drumurile bătute, de frică să nu fie ajuns din urmă şi întors la castel. Acolo, pivniţele gemeau de iobagii închişi; mai mulţi fuseseră agăţaţi în furci, alţii spînzuraţi şi leşurile lor se balăbăneau în bătaia vîntului, atîrnate de crengile copacilor din curtea castelului. Şi nu erau numai iobagi printre ei, ci şi ţărani liberi, ridicaţi de pe la casele lor din cauza bănuielilor.

Se zvonise că un oarecare Gavriş, un haiduc cu crucea cusută pe piept, ridică satele prin părţile Lechinţei, coboară pe cîmpie şi are de gînd să intre în secuime. Cu el ar fi cîteva sute de oameni, toţi cu crucile pe piept, cruciaţi, care pîrjolesc conacele şi chiar castelele pe care le întîlnesc în drum. Castelanul din Gurghiu, care se întorcea de la şedinţa Dietei ce se ţinuse în Alba regală, văzuse pe drum, în apro-

pierea castelului său, lumea răscolită, satele răvășite. Puhoiul de foc — i se spusese — se îndrepta spre Gurghiu, și va intra în secuime. Înspăimîntat, își strînse pe dată oamenii și porni împotriva satelor iobăgești de pe domeniu, coborînd dincolo de Reghin, în cîmpie, pînă unde i se întindeau pămînturile. Iobagii trebuiau îngroziți ca să nu se alăture haiducului. De aceea castelanul ridică din fiecare sat cîte doi-trei oameni mai răsăriți împreună cu judele și în unele locuri chiar și pe popa satului.

Grigorie intrase ca șoarecele în capcană fără să-și dea seama ce-l așteaptă, și de dat îndărăt nu mai putea da, căci porțile se închiseseră în urma lui. Cine intra era bun intrat. În curte, slujbașii magnatului erau ocupați cu iscodirea celor ridicați și cu chinuirea lor. Din satul lui Grigorie mai plecaseră în aceeași zi și alți iobagi spre castel, ducînd cu ei dările. Erau și ei acolo, așteptîndu-și rîndul să fie cercetați. Erau întrebați dacă au auzit de Gavriș, nu cumva îl cunosc, n-au legături cu el? Sau dacă a trecut prin sat vreun recrutor, nu cumva au o țidulă de cruciat?

Secuii nu auziseră de Gavriș și cei ce erau în curtea castelului n-aveau țidule de cruciați. Oamenii credeau că au scăpat ușor din încurcătură, însă seniorul luă mărturisirea drept credință și supunere și-i opri, înrolîndu-i în banderia și garnizoana castelului, ca ostași împotriva cetelor lui Gavriș. Grigorie avusese și el aceeași soartă. Castelanul nu-i amintise nimic de fratele Gheorghe și nu se purtase mai aspru cu el. Doar intendentul îl întrebase într-o doară dacă nu cumva caii aduși de el sînt furați, bineînțeles, furați de Gheorghe Doja. Grigorie tăcu, primi să intre iarăși în oastea castelanului și luă din mîna păstrătorului armelor o suliță și o spadă. Se arătă chiar bucuros de cinstea care i se făcuse, de a fi pus mai mare peste zece călăreți, dar gîndul lui era la fugă.

A doua zi porni cu o mică oștire spre miazănoapte, în urmărirea cetelor haiducului. Gavriș ataca fulgerător, venea în goana năprasnică a cailor, dădea atacul și pleca. El făcea începutul, iar iobagii continuau distrugerea. Chiar în ziua aceea, Gavriș atacase ceta-

tea Lechinței. Garnizoana se ținuse însă bine și Gavriș plecase tot așa cum venise.

Era un act necugetat ca o sută cincizeci de oameni ai castelanului din Gurghiu să-l urmărească așa departe. Ostașii magnatului din Gurghiu poposiră într-un sat, iar noaptea, Grigorie reuși să se strecoare și să fugă spre casă.

Doja asculta cu mult interes spusele lui Grigorie. „Va să zică, Gavriș nu se lasă! Oamenii aceștia vor strica totul, își spuse el îngrijorat. Dar dacă castelanului i-ar veni pofta să-l urmărească pe Grigorie? Ar veni aici, se înțelege, întîi aici, și l-ar găsi pe el închis ca într-o cușcă, între două coline, singur. Ce neprevedere! se învinui Doja, gîndindu-se la oamenii lui, toți trimiși să cutreiere satele de prin văi și munți. Hm! asta mi-ar mai trebui!"

— Copilul cel mare trebuie ajutat în grabă, spuse Doja, căci îngrijorarea pentru boala copilului nu pierise o dată cu întoarcerea lui Grigorie. Du-te în sat, Grigorie, caută vreo babă care se pricepe. Dacă nu se îndreaptă pînă mîine, va trebui să-l iau cu mine pe cal și să-l duc pînă la tatăl lui Valentin. Acolo este un călugăr care se pricepe, înțelegi, copilul e bolnav!

— N-are nimic copilul, nu-ți face gînduri cu el, răspunse Grigorie, părînd nepăsător în privința bolii copilului. Mai bine te-ai gîndi ce ne facem dacă magnatul din Gurghiu trimite ostași după mine.

— De asta nu-ți bate tu capul, du-te unde ți-am spus, zise Doja și se ridică de pe laviță.

— Ce zici, să nu aduc oameni din sat? Ne-ar putea ajuta în cazul unui atac!

— Nu, lasă oamenii. Du-te după vreo babă și trimite-o pe Ilina afară.

Grigorie plecă fără nici o grabă. Era obosit și, dacă era vorba numai de copil, apoi își bătea picioarele degeaba. El știa cum sînt copiii: li se apleacă din te miri ce, bolesc o zi sau două și după aceea zburdă ca iezii. Totuși, îi făcu voia fratelui Gheorghe și plecă după ce-i spuse mai întîi Ilinei c-o așteaptă bădița în fața grajdului.

Doja se gîndi că nu trebuie să lase satul pradă furiei seniorului din Gurghiu. Chibzui bine şi-şi dădu seama că nici nu era nevoie de ajutorul iobagilor din sat. Cu Gavriş în coaste, magnatul nu va îndrăzni să pornească un atac. Însă, paza bună trece primejdia rea! Aşa că împreună cu Hasan, începu să pregătească apărarea.

— Ţine caii înşeuaţi! îi porunci lui Hasan. Poarta din dos să se poată uşor da în lături, s-ar putea să ne calce duşmanii, Hasane, înţelegi? Tu tragi bine cu arcul... vei trage din podul grajdului, să nu te vadă nimeni că iei parte la luptă, înţelegi?

Hasan îşi plecă capul şi-şi apăsă palma dreaptă pe inimă.

— Bine, Hasane! Du-te în grajd şi pune şeile pe cai.

Dinspre casă venea Ilina, îmbrobodindu-şi năframa din mers, şi părea grăbită să audă ce vrea cu ea bădiţa Gyuri. Zveltă, voinică, ea se opri ostăşeşte în faţa lui. Doja o privi cîteva clipe în ochi: „Mîndră fată!" îşi spuse el.

— Parcă m-ai chemat! grăi Ilina şi-şi lăsă ochii în jos. Iată-mă, sînt aici! spuse apoi fata ridicînd capul.

— Te-am chemat, dar mai întîi aş vrea să te întreb: ţi-e frică de focul armelor?

— Frică? Nu! Nu le-am auzit niciodată glasul. Cum să-mi fie frică?

— Ce-ar fi dacă le-ai auzi astăzi?

— Aş spune că mi s-a împlinit una dintre dorinţele mele!

— Bine, o să încercăm. Tu va trebui să ne ajuţi ca şi-un bărbat, o să înveţi cum să mînuieşti o armă de foc, nu-i cine ştie ce grozăvie, numai să nu-ţi fie frică!

— Cît despre frică, bădiţă Gyuri... se vede că nu mă cunoşti.

— Bine, bine, nu-mi plac cei ce-o fac pe voinicoşii înainte de vreme!

Doja scoase trei arhebuze dintre cele noi. Ilina luă una şi-l urmă pe Doja. „Are putere cît un voinic",

gîndi el, văzînd-o cum păşeşte cu uşurinţă. Căutară trei locuri potrivite şi aşezară arhebuzele acolo — erau trei poziţii bune. În bătaia arhebuzelor avea tot crîngul din faţă, pe unde ar fi putut veni atacatorii. După ce aşezară armele, Doja aduse pulbere şi plumbi, apoi începu să-i explice fetei cum se încarcă, cum se potriveşte cremenea, cum se sloboade cocoşul.

— Lasă-mă pe mine acum, lasă-mă, bădiţă Gyuri! spuse nerăbdătoare Ilina.

Doja se dădu la o parte. Ilina începu cu multă băgare de seamă încărcarea arhebuzelor. Cînd totul fu gata, Doja îi arătă cum să ochească şi-i dădu ca ţintă un colţ de stîncă ce se afla la o depărtare de vreo sută de paşi. Ilina ochi ca un arhebuzier priceput; nu se grăbea, făcea mişcările după regulile trăgătorului. Doja numără încet şi văzu că fata ţinea bine minte sfaturile lui... apoi trase. Lovitura nu dădu greş, pulbere şi sfărîmături de piatră zburară din stîncă. Fata îl privi pe Doja, întrebîndu-l din ochi dacă-i mulţumit de felul cum a tras.

— Bine, fata moşului, o bătu Doja pe umăr, ca pe un recrut sîrguincios. Acum pot să-ţi spun: vom pleca în curînd şi tu vei merge cu noi. Vom avea în ceata noastră un arhebuzier mai mult. Dar pînă atuncea, astăzi cred c-o să-ţi faci ucenicia de luptător aici, la arhebuza aceasta. Încarcă arma şi aşteaptă! Eu trec dincolo, la arhebuza a treia, pe Grigorie îl vom pune în mijloc... numai să vină odată din sat. Oare copilului nu i s-o face şi mai rău?

Într-un tîrziu sosi şi Grigorie; se reîntorcea din sat însoţit de părintele Graţian, de bătrînul jude şi de o babă gureşă. Doja le ieşi înainte.

— Cînd plecăm spre tabere, căpitane Gyuri? întrebă judele Ádám Csuka, întinzîndu-i lui Doja mîna.

— Plecăm, plecăm! O săptămînă, mult două, şi-am întins-o la drum. Cîţi oameni din sat s-au înscris?

— Toţi cei cu cai buni, vreo douăzeci!

— Şi dumneata?

— Eu?! Vezi bine, eu oi fi în fruntea lor! Ştii ce,

căpitane Gyuri, eu mi-am zis că n-ar fi rău să intrăm **în ceata** domniei tale, ce zici ?

— De, ce să zic ! Să mă mai gîndesc ! Va să zică, ţii morţiş să vii şi dumneata ?

— Fără mine se poate ? făcu judele.

— Il auzi cum vorbeşte ? Vrea să mă lase singur în sat, cu toate necazurile pe capul meu, se necăji părintele Graţian.

— Hai şi sfinţia ta, părinte Graţian, îi spuse glumind Doja şi prinzîndu-i mîna îl trase spre casă. Voia să audă cît mai repede, din gura babei, că băiatul nu are cine ştie ce boală rea.

— Hei, aş veni, aş veni... Nu vezi ? Abia mă mai ţin picioarele ! spuse părintele Graţian.

Baba cercetase copilul, îi scuipase de deochi, îi dăduse să bea apă de la şapte cărbuni stinşi. Cînd intrară ei, tocmai se pregătea să-i frece tot corpul cu oţet tare de mere.

— Vedeţi-vă de treburi, ce căutaţi ? Lăsaţi boleşniţa să iasă afară din casă... cu umbrele voastre o împiedecaţi ! se oţărî baba la ei cînd îi văzu intrînd.

— Se face bine, mătuşă ? întrebă Doja mai puţin îngrijorat acum.

— Ehe, ce întrebare ! Păi boleşniţa a şi ieşit din el ! Nu vă mai zbuciumaţi din pricina unui copil, lăsaţi-l să doarmă. Cînd va deschide ochii să-i daţi să mănînce lapte acru, să-i liniştească burta şi să-l scoată afară.

Doja căută în buzunar un ban de argint şi-l întinse babei, apoi spuse femeii lui Grigorie :

— Ai văzut ? N-are nimic copilul, te-ai speriat parcă nu ştiu ce-ar fi avut.

Femeia îi răspunse printr-un zîmbet. Nu-şi putea stăpîni lacrimile şi nu îndrăzni să-i spună că el fusese cel mai speriat dintre toţi.

Ieşiră în curte. Părintele Graţian părea mirat. „Hasan înarmat, fata în apropierea arhebuzei, Doja încins cu spada. Ce-o fi ?“

— Doamne, Gyuri, parcă aţi aştepta pe han-tătar ! Ce-i drăcia asta ? spuse părintele apropiindu-se de arhebuză.

— Vrei să audă sfinţia ta ce-i ? grăi Ilina. Să-i dau foc, bădiţă Gyuri ?

— Dă-i ! se auzi vocea lui Doja.

— Nu, nu, nu ! ridică părintele Graţian mîinile în sus.

Sporovăiră împreună tot restul zilei, aşteptînd ; dar nu se arăta nimenea pe vale, nici pe poteca care venea de pe coasta colinei din faţă, pe care ar fi putut coborî cei de la castel pe care-i adăstau. Seara, părintele Graţian şi judele se reîntoarseră în sat ; Doja şi Hasan stătură de veghe toată noaptea, dar nu se întîmplă nimic.

A doua zi, către amiază, se văzu venind un grup de călăreţi spre sat. Se oprise mai întîi pe vîrful colinei, apoi începu să coboare în goană. Cînd ajunse la terasa cu semănătura de toamnă, o luă în lungul ei, venind la vale. Hasan era mînios, că ticăloşii îi vor îngropa cu copitele tot grîul. Grupul de călăreţi se apropia în goană ; Doja îşi recunoscu oamenii.

Deodată, curtea se umplu de larmă, de zăngănit de arme, de nechezat de cai. Inima lui Doja tresăltă de bucurie. In sfîrşit trecuseră zilele păcătoase de gînduri şi trîndăvie, auzea iarăşi zgomotul plăcut al armelor, nechezatul cailor.

Ilina părăsise postul şi venise spre grupul lor ; crezuse că sînt cei plecaţi cu Valentin. Nu erau ei, nu era nici baciul Bándy, nici Valentin. Dar oricum, erau oamenii lui Doja şi se învioră şi ea. Va veni şi Valentin, şi Bándy, ceata va începe să prindă din nou număr.

In timpul acesta se apropiau de casa lui Doja şi doi călăreţi cu patru cai. Grigorie îşi cunoscu de departe caii lui rămaşi la castel.

Unul dintre călăreţii care aduceau caii lui Grigorie părea să fie un scrib. Era mai bine îmbrăcat şi purta la şold o sabie încovoiată. Celălalt aducea cu un ostaş de rînd, din garnizoana castelului. Scribul, înainte de a saluta după cuviinţă, întrebă de Gheorghe Doja. Părea mirat, deoarece nu se aştepta să întîlnească atîţia oameni.

— Îl caut pe Gheorghe Doja, spuse el.

— Eu sînt! răspunse Doja.

— Dumneata eşti cu adevărat Gheorghe Doja? întrebă el uimit, văzîndu-l pe Doja cu nimic deosebit de ceilalţi, un ţăran ca oricare altul, încins cu spadă. El auzise atîtea vorbindu-se! Iată ce înseamnă gura lumii: face din ţînţar armăsar!

— După cum mă vezi şi te văd! spuse Doja, înţelegînd ce-l făcuse să se mire atîta de el.

— Măria sa îţi trimite caii şi te poftеşte să vii la castel.

— Spune-i seniorului să aştepte... cîndva, într-o bună zi, dacă voi avea timp, o să trec pe acolo.

— Măria sa îţi porunceşte să vii acum, cu mine, pentru aceasta m-a trimis! spuse scribul uluit de atitudinea lui Doja.

— Dumneata eşti sluga lui?

— Nu sînt slugă, sînt slujbaşul castelului, port catastiful naşterilor, morţilor. Aveţi în casă doi copii, un băiat şi-o fată!

— Bine le mai ştii socoteala!

— Cum să nu le ştiu? Sînt doar copiii noştri! Dojeştii au sesia iobăgească pe dealul Cîrjeştilor, tot eu port şi cadastrul. Aveţi sesia înjumătăţită, aveţi şi o colibă în sat de care ar trebui să vă îngrijiţi. Cînd trecui pe acolo, mi-am aruncat ochii asupra ei, se dărîmă. Să nu treacă măria sa şi s-o vadă, că-i de rău... dacă folosinţa e a voastră, de drept proprietatea e a măriei sale şi trebuie să vă îngrijiţi de bunul stăpînului. Nu vă uitaţi că aveţi o curte aşa de mare ca asta în care staţi acum, că pînă la urmă tot în coliba din sat veţi ajunge!

Scribul avea chef de vorbă. Văzîndu-l pe Doja un ţăran ca toţi ţăranii, se gîndi că n-ar strica să-şi dea ifose de om cu rosturi mari la castel. Vorbea despre Grigorie, dar i se adresa lui Gheorghe, şi se părea că urmăreşte ceva. Tocmai asta aştepta să afle şi Doja.

— Eu totuşi ţi-aş spune să vii la castel, începu din nou scribul. De fapt nici n-ar trebui să mă întorc fără dumneata. Nu-l face pe stăpîn să se supere,

şi vino cu mine. E foarte adevărat că dumneata eşti acum nobil, dar eu ştiu mai bine ca oricine şi pot să-ţi spun şi dumitale: există o diplomă dată de marele rege Andrei al II-lea. Prin diploma aceea se dau în veşnică stăpînire castelanilor Gyorőffy pămînturile şi oamenii întinsului domeniu şi se mai spune în diplomă că, chiar dacă în veacurile următoare, unul dintre supuşi ar fi înnobilat, el trebuie să slujească şi mai departe castelul potrivit cu rangul pe care l-a căpătat. Aşa stau lucrurile cu dumneata, domnule Gheorghe Doja.

— Stăpînul tău ţi-a spus să-mi înşiri toată istoria asta, sau ai scornit-o din mintea ta?

— Eu ţi-o spun! Nu uita că fratele dumitale e iobag, înscris în catastiful castelului, şi nu uita c-a fugit de sub arme! vorbi cu ton ameninţător scribul, văzînd că Doja nu-l ia în serios.

Dar cînd Doja vru să-l repeadă, auzi sunetul cornului anunţînd întoarcerea cetei cu care plecase Valentin şi baciul Bándy. Îl lăsă pe scrib şi porni spre poartă. Toată curtea intră în fierbere. Hasan ieşi din grajd. Ilina dădu buzna pe uşă. Caii care se adăpau la vălău începură să necheze.

„Dracul să mă ia, am nimenit într-o adevărată tabără de bandiţi! îşi spuse scribul. Ăstuia nu-i pasă de diploma regelui Andrei, cum nu-mi pasă mie!"

Grigorie luase cei doi cai şi-i dusese în grajd, ca să-i hrănească. Ostaşul castelanului nu descălecase, ţinea calul scribului de frîu şi nu-şi mai lua ochii de la voinicii care începuseră să-şi frece cu şomoioage de paie caii. Mult i-ar fi plăcut să fie şi el printre ei, mai ales că nu era decît un iobag care-şi plătise la timp dările şi drept răsplată îl onorase castelanul cu cinstea de a-i fi ostaş.

Doja uitase de oaspetele său nepoftit. Stătea în poartă aşteptîndu-şi tovarăşii. Ilina era alături de el, nerăbdătoare să-l vadă pe Valentin sosind. Acum, de cînd fusese învăţată să mînuiască arhebuza şi pri-

mise îngăduința lui Doja să meargă cu el, se socotea ca făcînd parte din ceată.

Scribul magnatului din Gurghiu se apropie de Doja:

— După cum văd, — începu el iscoditor, — măria ta te pregătești temeinic de război. Te pomenești că-ți aduni aici toată oastea? Cred că te costă multe parale voinicii aceștia, sau poate merge fiecare pe ce poate pune mîna?

— Așa fac! Și mai retează și gîtul cîte unuia care-și vîră nasul unde nu trebuie!...

— Și zi, cu măria sa castelanul n-ai timp să stai de vorbă? nu se dădu bătut scribul.

— Nu! răspunse răspicat Doja.

— Nici azi, nici mîine, niciodată? O să-i spun chiar așa cum mi-ai spus. Insă te rog să mă crezi, diploma regelui Andrei există, o păstrăm la noi.

— Păstrați-o bine să n-o mănînce șoarecii. Multe diplome au dat regii de pe timpuri. Unele, puține, pentru a păstra și drepturile oamenilor acestui pămînt, pentru iobagi. Diplomele date țăranilor au fost călcate în picioare de magnați, o să le vină rîndul și celor date seniorilor să fie călcate de picioarele noastre!

— Să-i spun și asta înălțimii sale? întrebă cu ton amenințător scribul.

— Spune-i tot ce vrei și dă-mi bună pace!

Cavalcada voinicilor se apropia. Cel din frunte desfășurase un steag, iar călăreții chiuiau de răsuna valea.

„Vin parcă de la nuntă", cugetă ostașul care venise cu scribul, strunindu-și deodată calul.

— N-are nici un rost să ne mai pierdem timpul, începu din nou scribul castelanului. O să-i spun înălțimii sale cele ce mi-ai grăit. Iar în gîndul lui își spuse: „Dracul l-a pus pe ișpan să-i trimită caii. Ce, credea că zvîrle nada în calea lupului? Iată că nu s-a prins!"

— Dacă vrei să rămîi peste noapte aici, rămîi. Te-om găzdui cum vom putea, vorbi domolit Doja, gîndindu-se că nu-l poate alunga în pragul nopții.

— Mulțumesc măriei tale, mă duc la judele satului. Mai am și alte socoteli, n-am venit numai la dumneata. Dar Grigorie rău a făcut că și-a părăsit stăpînul și a fugit!

Scribul plecă urmat de ostașul care-l însoțea. Ceata lui Valentin descălecă în curtea casei. Grupul lui Doja se închegă iarăși. Grajdul adăpostea acum aproape treizeci de cai și mai erau și vitele gospodăriei. În sala cea mare, șeile se aflau înșiruite pe lîngă pereți, sulițele stăteau în colțurile de lîngă ușă, spadele erau atîrnate pe pereți. Casa nu mai părea o casă de gospodari pașnici, ci un adevărat sălaș ostășesc.

2

Morișca măcina ziua și noaptea, fumul ieșea mereu din hogeacul cuptorului de copt pîine. Cîțiva voinici frămîntau covată după covată. Ilina era neobosită, alerga de la cuptorul de copt pîine și uscat pesmeți la afumătoarea de carne. Pretutindeni o vedeai grăbind veselă și nu rareori Valentin îi ațînea calea, oprind-o locului pentru a schimba două cuvinte:

— Frumoasă vreme mai e și astăzi! spuse Valentin visător.

— Da, frumoasă! întărea Ilina.

— Va veni în curînd primăvara!

— Bine-o face!

— Ilino!

— Da!

— Bine că te-am întîlnit, parcă aș fi vrut să-ți spun ceva și mi-a zburat din minte!

— Nu crezi că ar trebui să ne grăbim, trec zilele una după alta și mai avem atîtea de făcut?

— Da, cum să nu! Ai mult de lucru? Ascultă, Ilino, ceva nu ţi-a rămas la inimă din noaptea aceea?

— Ce să-mi fi rămas?

— Mi-a spus nana Maria că, şi tu... înţelegi?... Însă... eu... aş vrea să aud din gura ta!

— Abia căzuşi de pe drum şi vrei să ştii toate! Dacă ţi-a spus nana Maria, ce să mai auzi şi din gura mea? Parcă ai fi un copil, vrei ca toată lumea să-ţi spună acelaşi lucru!

Tînărul încercă să-i cuprindă mijlocul, s-o sărute, dar Ilina se zbătu şi scăpă din mîinile lui.

— Aşaaa? No, lasă tu, sălbătăciune, te prind eu odată!

— Hai mai bine de-mi ajută. Pune şi tu mîna pe ceva, nu te foi de colo-colo fără nici o treabă!

— Nici pomeneală! Dacă eşti rea, trudeşte-te singură!

— Hai, zău, Valentine...

— Dacă mă laşi să te sărut, bine! Dacă nu, m-am întors pe călcîie şi-am plecat!

— Pune mîinile la spate şi stai drept, cu ochii închişi. Te sărut eu, vrei?

— Hai, să-ţi fac voia...

Valentin îşi duse mîinile la spate, închise ochii, dar cînd Ilina se apropie, îi înconjură mijlocul cu braţele, o strînse şi-o înălţă de la pămînt, începînd s-o sărute pe buze, pe ochi, pe frunte. Fata se zbătu cît se zbătu, apoi se lăsă moale în braţele lui.

— Du-te, fugi din calea mea! spuse cînd Valentin îi dădu drumul din îmbrăţişare.

Din drumurile umblate, Valentin şi baciul Bándy aduseseră veşti îmbucurătoare; satele iobăgeşti trimiseseră fiecare cîte un grup numeros spre tabere, iar cuvîntul lui Doja, pe care el îl împrăştiase prin sate, pornise şi pe cei întîrziaţi. Numai ţăranii liberi stăteau locului, momiţi de făgăduielile lui Martinuzzy. Oamenii lui Doja călcaseră întreaga regiune, pînă la hotarele Moldovei; pretutindeni întîlniseră oameni mergînd spre tabere, călugări care agitau pentru cruciadă, tîrgoveţi porniţi şi ei. Lumea asupriţilor se tre-

zise parcă dintr-un somn adînc și pornise, mergînd încrezătoare în puterile ei, împînzind drumurile și potecile.

Bándy căutase să afle și urmele lui Werböczy, ale comitelui Kornis și celorlalți. Iscodise pe la conacele și castelele de graniță, dar nicăieri nici o urmă. Intrase chiar în castelul comitelui Kornis; se învîrtise pe la cuhnii, pe la grajduri, iscodise pe unul și pe altul, doar de-o afla ceva, însă tot nimic. Și fiindcă bătrînul o făcea pe secuiul încăpățînat și nu pleca din curtea castelului, veni ișpanul și-l alungă.

A doua seară după sosirea lor, Valentin dădu amănunte asupra celor întîlnite în drum:

— Ceea ce m-a mirat, — începu el să povestească, — e că am întîlnit mulți țărani liberi trecuți de partea voievodului în urma proclamației pe care crainicii o citeau trecînd prin sate. Se vorbea în proclamație că drumurile secuiești vor fi libere de vămi, podurile de asemenea, dările cu care castelanii au împovărat pe țăranii liberi se vor șterge ca nedrepte, oamenii nu vor mai plăti nimic decît ceea ce se cuvine, după datină, voievodului. Atunci crainicul înșiruia: un zlot pentru vistierie, la sfîntul Gheorghe, altul la sfîntul Dumitru, un bou de la patru porți, juncanul de la două, atîta. Iar mai departe, obligațiile ostășești: două porți vor da un om călare, fiecare poartă un ostaș pedestru, cu suliță și arc. Bătrînii sînt scutiți, nevolnicii de asemenea. Și, în sfîrșit, crainicul chema în numele voievodului pe toți oamenii liberi în tabără, după sfîntul Gheorghe, cînd stejarul va fi înfrunzit. Atunci toți cei care sînt în stare să poarte o armă în mînă și sînt înscriși, după pravilele străbune, printre secui, își vor alege comitele, om pus să le apere drepturile, nu să le încalece!

— Ce-o mai fi însemnînd toate vorbele astea? Măi, măi, să aibă asemenea gînduri voievodul?! rosti Bándy neîncrezător.

Doja rămase îngîndurat.

— Politică, ce să fie! își dădu părerea Valentin.

— O fi, și nu pare să fie rău! conveni Bándy.

— Gîndurile lor pot ascunde cine știe ce. Vorbele se spun și se calcă, proștii ascultă și cred! Și fiindcă-l cunosc pe cancelar, trebuie să-i cunoaștem și gîndurile, înțelegeți? De aceea îi vom scrie o scrisoare, o să-i spunem cum am iscodit după fugari, dar că nu le-am dat de urmă, și că sîntem încredințați cum că ar fi fugit spre Buda, nu spre Moldova cum bănuia, vorbi Doja.

— O scrisoare? Pentru ce? Cred că n-are nici un rost, căpitane Gyuri. Eu aș zice să grăbim mai bine plecarea, să nu se apuce cine știe ce prin văgăunile acestea. Drept să-ți spun, nu mă simt bine aici, printre stînci, nu mai am picioare să mă cațăr ca o ciută neagră. Să ieșim mai repede la cîmp deschis! se arătă nemulțumit baciul Bándy.

— Ba are rost! spuse Valentin. Are rost, cum să nu aibă. Îi întocmim o scrisoare și mă duc eu cu ea ca să i-o duc. În drum mai iscodesc... iscodesc și pe la curte. Nu-i așa că în toată treaba asta se ascunde ceva, Gyuri baci? Nu așteptă însă răspunsul lui Doja și continuă: Cum de l-a apucat deodată dragostea față de secui? Aici trebuie să fie ceva și n-ar fi rău dacă am afla. M-aș repezi și pînă în satul Ilinei, la jude...

— O să-i dăm de veste cancelarului printr-o scrisoare, răspunde Doja, căutînd să pună capăt discuției.

— Vezi bine! Iar eu plec în zori de zi să i-o duc. Mai iau un om cu mine ca să fim doi, dacă pier eu, el vine și vă dă de știre.

— Stai, că n-ai scris nici scrisoarea, unde te grăbești? se răți baciul Bándy.

— Scrisoarea nu-i mare lucru!

— Ba îi mare lucru! Trebuie bine ticluită, vorbi măsurat Doja. Dacă-i vorba să te duci tu, ține minte că n-avem vreme prea multă de pierdut, doar cincișase zile și te întorci acasă!

— Numai o noapte o să zăbovesc în Inău. Am unele vorbe de schimbat cu tatăl Ilinei.

— Știam! făcu baciul Bándy, rîzînd pe sub mustață.

— Ce știai? se răsti Valentin la Bándy, care-l tot sîcîia.

— Hei, ce crezi că noi n-avem ochi? răspunse șugubăț Bándy.

— Trebuie bine ticluită scrisoarea, căută Doja să revină la ceea ce-și pusese în gînd. Nici acum nu știm ce vor cu mine, trebuie să fim cu băgare de seamă.

— Tocmai! Eu aș zice să le dăm bună pace și să ne vedem de drum, reîncepu baciul Bándy. Pînă ne întoarcem din Alba, cine știe ce se mai poate întîmpla, iar timpul nu stă în loc. Bat vînturile din toate părțile, e întrebarea cine rămîne pe picioare după vijelie, poate nici de nume să nu le mai auzim! Apoi mai e și alta! Băiatul ăsta să se ducă n-ar fi cu calc, te pomenești că pun mîna pe el oamenii episcopului. Dacă-i vorba să se trimită o scrisoare, apoi numai eu aș putea să mă duc. Nimeni nu-și pune mintea cu un bătrîn ca mine!

— Dar Calist?! Pesemne dumneata ai uitat. Ce ți-ar mai întinde ciolanele bătrîne, dădu din cap Valentin.

— Da, s-ar putea să ai dreptate, însă singur tot nu te las. Dacă-i vorba de trimis veste cancelarului, apoi merg și eu. Mai știi, poate am și cu cîteva vorbe să-i spun judelui din Inău!

— Văd eu bine că vă arde de ducă la amîndoi, spuse Doja. Scrisoarea trebuie dusă. O să plecați împreună, iar tot drumul, căscați-vă ochii, desfundați-vă urechile. Treceți și pe la Ian Klepka, ar putea să vă spună ce se mai aude pe la curte, să nu ne trezim luați pe nepregătite. O zi puteți rămîne și la tatăl Ilinei, dar mai mult nu.

După cină, Doja, Valentin și Grigorie stăteau pe laviță, în fața mesei pe care Valentin întinsese un sul de hîrtie alb-gălbui. Valentin își tot potrivea penele, încercîndu-le pe o bucată de hîrtie. Ilina intră cu două opaițe aprinse și le puse, unul în dreapta altul în stînga lui, apoi ocupă un loc pe capătul laviței. Tăcută ca și ceilalți, privea pregătirile pe care le făcea Valentin. Tăcerea era așa de mare, încît greie-

rașul de sub vatră crezu că toți ai casei au adormit și începu să cînte; altul, ce-și avea culcușul sub o grindă din perete, prinse a-l îngîna: gri-gri-gri!

— Gata! se auzi deodată glasul lui Valentin.

Doja tuși de două ori și-și strînse gîndurile, încrețindu-și puțin fruntea.

— Să zicem așa: Mărite domnule cancelar, eu Gheorghe Doja, după cum v-am trimis vorba...

— Nu așa, bade Gyuri, îl întrerupse Valentin. Astăzi nu se mai scrie așa. Lumea s-a schimbat și pe la noi, acum oamenilor care poartă treburile țărilor li se spune: excelență! Eu zic să începem după tipicul de astăzi, să nu rîdă dalmatinul de dumneata. Deci să zicem: Excelență! Cavalerul Gheorghe Doja, în afacerea de stat cu care l-ați însărcinat, vă comunică următoarele. Și tot așa, în limba latinească, după cum se cere. Ce zici, bădiță Gyuri?

— Măi al naibii! Ai putea să ne tălmăcești și nouă ce înseamnă toate vorbele astea? se miră baciul Bándy.

— Ce să însemne? Pînă aici nu înseamnă nimic! spuse cu multă mîndrie de sine Valentin.

— Păi dacă nu înseamnă nimic, pentru ce mai mînjești atîta hîrtie de pomană? Scrie numai ce trebuie, pe un peticel, așa după cum ai scris în Vinț, și nu face atîta risipă de parcă nu tu ai purta punga și n-ai ști că în curînd o să înceapă să sufle vîntul în ea!

— Lasă-l să scrie cum crede că-i mai bine, trebuie să ne dăm și noi cu timpul, îi tăie Doja pofta de vorbă lui Bándy. Dacă nu se spune mare lucru cu atît mai bine! Numai să ai grijă, Valentine, să nu-l faci pe cancelar să creadă cumva că mă tem de el!

Valentin se aplecă asupra hîrtiei întinzîndu-și coatele pe masă. După ce scrise cuvîntul Excelență, ridică hîrtia, plecă capul și privi literele dintr-o parte. După asta se așternu din nou înflorind scrisul și cînd desenul fu gata ridică hîrtia din nou și-o privi din depărtare.

„Grea muncă!“ cugetă baciul Bándy.

Ilina stătea de o parte, pe colțul laviței, cu mîinile

în poală şi cu ochii ţintă pe faţa lui Valentin. Toţi priveau cu băgare de seamă munca tînărului, numai Grigorie, rezemat de speteaza laviţei, se gîndea la necazurile lui.

După ce tînărul termină de scris titlul şi primele cuvinte introductive, ridică din nou capul şi-l privi pe Doja întrebător, aşteptîndu-i cuvîntul.

— Scrie cam aşa! îi porunci Doja, şi începu să-i dicteze rar, ca să fie înţeles: Am scotocit toate văgăunile. Vînatul excelenţei voastre a ieşit spre pustă, îndreptaţi-vă hăitaşii într-acolo. Spre locurile acelea ne ducem în curînd şi noi. De mai aflăm ceva, vom împărtăşi şi măriei tale cele aflate.

— Excelenţei voastre, îl întrerupse Valentin.

— Bine, bine, excelenţei voastre, mormăi Doja.

— Nu-i rău! O să priceapă de îndată cancelarul despre ce-i vorba, că-i om deştept, întări Bándy.

— Vezi bine, căci doar aşa se scriu scrisorile care ascund taine, îşi spuse părerea Valentin.

— Dă-i drumul mai departe, îi porunci Doja şi începu să-i dicteze alte cîteva cuvinte obişnuite în relaţiile cu cei mari. Valentin aşternea scrisul pe hîrtie, traducînd în latineşte.

După aproape două ore de chin, scrisoarea fu gata. Valentin o aşternu pe curat. Ceilalţi plecară la culcare. Ilina rămase să ridice opaiţele. Valentin o privea cu coada ochiului, însă nu-şi întrerupse scrisul. Fata stătea liniştită pe colţul laviţei, neîndrăznind nici să clipească din pleoape. Numai cînd Valentin împrăştie cenuşa pe hîrtie, ea se ridică şi-l întrebă:

— Treci şi pe la tătucu?

— Nu trec pe la tătucă-tu. Mă duc drept la monseniorul de Kuty, ca să-i vînd locul unde te ascunzi, să vină în grabă şi să te ridice, asta voi face, glumi Valentin.

— Bine faci! Îndeamnă-l cu vorbe, fă-l să vină încoa. Ce n-aş da să-l am în palmă!

— Nu mai spune! Îţi închipui poate că sfinţia sa vine singur, pune-ţi pofta-n cui. O să vină cu o oaste întreagă!

— Să poftească, nu mă tem! Ştiu să trag cu arhe-

buza mai bine ca tine și nici la mînuitul spadei nu mă întreci, iar dac-o fi și-o fi, o mînă de ajutor tot o să-mi dai tu!

— Ei, aș! Și dacă aș trece pe la tată-tău, ce-ai vrea să-i spun?

— Să-i spui să nu se grijească de sufletul lui Voicu că am eu grija asta, și că n-o să-mi scape căpcăunul de episcop nici în gaură de șarpe de s-o ascunde!

Fata își luase avînt. Ar fi vrut să-l aibă în mînă pe monseniorul de Kuty ca să-l supună la toate chinurile care-i trecuseră prin mintea ei frămîntată de gîndul răzbunării. Tot vorbind, vocea începu să-i tremure, ochii să-i scapere scîntei. Lui Valentin nu-i plăcea s-o vadă așa, îl îngrozea atîta pornire răzbunătoare cîtă arăta Ilina și de aceea își făcu de lucru cu penele lui și hîrtiile împrăștiate.

Ilina se sprijini pe podul palmelor de marginea mesei, părea mai liniștită, vocea și-o schimbă:

— Ascultă, Valentine, dacă treci pe la tătucu, ce vrei să-i spui?

— Ție ce ți-ar place să-i spun?

— De unde aș putea ști eu!

— Nu-mi cunoști nici acum planurile? Dacă tu ai vrea să-i spun că are o fată, pe care i-aș cere-o, eu zic că n-ar fi rău!

— N-ar fi rău! încuviință zîmbind Ilina. Ar fi cam de timpuriu, atîta numai!

— N-ar fi de fel prea de timpuriu. De spus pot să i-o spun acuma, ca să-și ia omul o grijă!

— De spus, poți să i-o spui!

— Să i-o spun?

— Da, poți să i-o spui, însă am socotelile mele. Pînă atunci trebuie să mai aștepți.

— Așa! Imi umbli cu socoteli, așteaptă numai! spuse Valentin prinzîndu-i mîinile și dînd să o îmbrățișeze.

— Voinicos mai ești! răspunse Ilina, întinzînd brațele și punînd în felul acesta o depărtare bunișoară între ei, care nu dură însă decît foarte puțin, căci în

curînd fata se apropie şi-şi aşează capul pe pieptul tînărului.

— Făgăduieşte-mi că cel puţin atuncea cînd eşti cu mine n-o să te mai gîndeşti la căpcăunul de episcop. Ştii, cînd îţi răsare în minte, ţi se schimbă faţa, devii ca o arătare, ca o stafie. Îl urăşti atît de mult ? Stăpîneşte-te !...

— Nu pot ! Poate numai dacă aş afla că nu mai este în viaţă l-aş uita. Dar vreau să trăiesc, vreau ca să-i înfig unghiile în ochi... ca să-l sugrum cu mîna mea ! spuse Ilina cu ochii în lacrimi.

3

Feciorul cel mare al şoimarului sosi într-o zi pe înserate, şi oamenii fiind pe la grajduri, prin sala cea mare, nu-l putură vedea decît a doua zi. De abia ieşise în curte şi voinicii făcură roată în jurul tunarului, minunîndu-se de hainele şi de armele lui. Cei mai îndrăzneţi încercară şi cîteva glume, dar Doja le-o reteză scurt, din două priviri aspre. Unul însă mai năzdrăvan ca ceilalţi nu se astîmpără ; ieşi în faţă şi, după cum văzuse că se provoacă cavalerii, se schimonosi şi el în faţa lui Iosif, stîrnind rîsul.

— Ei, hai să te văd, trage spada, voinice ! îi spuse Iosif, trăgîndu-şi spada din teacă. O spadă lungă, mult mai subţire decît cele obişnuite şi cu chipuri gravate pe lamă, stîrnind admiraţia voinicilor.

Spada glumeţului nu era la el. Alergă însă în fugă după ea şi, întorcîndu-se, strigă în gura mare :

— Loc, faceţi loc cavalerului Pungă-goală !

Toţi se dădură la o parte şi cei doi îşi încrucişară spadele. Voinicul se repezi la Iosif cu atîta înverşunare, încît acesta fu nevoit să facă doi paşi înapoi. Surprins, el începu jocul după toate regulile duelului cunoscute unui spadasin încercat. Iosif avea ţinută, ocolea cu sînge rece loviturile. Ostaşul lui Doja

începu să se înfierbînte. Lovea cu ciudă şi mînios, scrîşnea din dinţi din cauza neputinţei de a-l atinge pe tunar. Iosif păstra calmul, numai faţa parcă i se făcuse mai pală, poate unde era privită în contrast cu faţa roşie ca racul a potrivnicului său. Lupta continua, unul înfierbîntîndu-se şi înciudîndu-se, celălalt mai liniştit ca la început.

— Căpitane, îl pocnesc în cap! strigă omul lui Doja, înfuriat, uitînd că totul nu-i decît un joc, şi fără să aştepte răspunsul lui Doja ridică spada ca pe un ciomag şi o repezi spre capul lui Iosif.

Spadele s-au lovit şi au scînteiat, s-a auzit un sunet de oţel care a pătruns inimile tuturora, iar cînd privitorii îşi plecară ochii, la pămînt zăcea frîntă spada tovarăşului lor. Omul îşi strîngea pumnii între genunchi; dintr-un pumn izvora sîngele.

— Asta-i dracul gol! icnea el.

Iosif ţinea spada în sus, deasupra capului; ea strălucea ca şi cum ar fi fost de argint, numai vîrful era înroşit.

— N-am avut încotro, spuse Iosif. Nu sînt vinovat de mica împunsătură pe care i-am dat-o. Voinicul m-ar fi omorît dacă nu ocoleam lovitura şi nu-l împungeam puţin în podul palmei!

Nimic nu era mai preţuit în ceata lui Doja ca un bun luptător. Din ziua aceea, Iosif se bucura de respectul tuturor celor din ceată. Nu li se mai părea acum o cioară bălţată între ei, deşi purta aceleaşi haine cu care venise. Era socotit cavalerul lor, şi seara oamenii îl chemau în hambarul în care dormeau şi-l puneau să le povestească pînă tîrziu întîmplări din ţări străine, luptele dintre cetăţi, războiul cu franţujii, vitejiile pe care le-a făcut. Gheorghe Doja era comandantul, căpitanul, cel care se afla deasupra tuturor. Dar al doilea după Doja începuseră să-l privească acum pe Iosif, cu înfăţişarea şi măiestria căruia se mîndreau.

Valentin şi baciul Bándy, ţinînd valea Mureşului, se apropiau de Uioara. Luaseră drumul de pe vale, căci li se păruse mai potrivit: regiunea era mai populată, locurile mai umblate, aveau mai multe de văzut şi auzit. Ceaţa se ridicase şi începuse să fulguiască fulgi grei care se topeau cînd atingeau pămîntul. Mureşul se dezgheţase, apa tulbure curgea lin. Pe alocuri se strînseseră sloiuri de gheaţă, unele peste altele, astfel că apa se revărsa peste maluri, inundînd crîngurile.

Bătrînul Bándy călărea înaintea lui Valentin cu doi-trei paşi. Văzîndu-i aşa, oricine şi-ar fi închipuit că-s tată şi fiu. Un ţăran secui, om liber şi ostaş, ducîndu-şi fiul în tabăra voievodului. Pe drumuri, călătorii întîlniţi vorbesc numai despre chemarea lui Zapolya, despre alegerea noului comite, despre taberele din jurul Cetăţii de scaun şi, bineînţeles, despre cruciadă.

Ajunşi în drumul mare, cei doi întîlniră pîlcuri răzleţe de oameni pribegi cu cruci de postav roşu cusute pe umeri, care mergeau cîntînd un cîntec tărăgănat, născocit de călugări. Dincolo de Vinţul de sus dădură peste un şir de care încărcate cu trunchiuri de stejar, lungi şi drepte, groase că abia puteau doi oameni să le cuprindă. Carele erau însoţite de oameni cu topoare pe umeri, iar cîţiva ostaşi călări le urmau.

— Cine clădeşte, oameni buni? întrebă baciul Bándy.

— Nu clădeşte nimeni, cine să clădească! răspunseră de mîntuială oamenii.

— Atuncea pentru cine atîta pădure?

— Dumneata de pe ce lume vii de nu ştii? Sînt ale nemţilor!

— Ale nemţilor? Şi care-s nemţii aceia?

— Parcă noi ştim! Cioplesc plute, caiace, ca să

ducă eu ele la vale sarea din băişag. O trimit nemţii păgînului, ca să-şi săreze rişcaşul[1] !

— Mă, al naibii, zi aşa, o trimit păgînului ca să-şi săreze rişcaşul !

Valentin îşi alătură calul de calul lui Bándy.

— Ce-o fi însemnînd asta, măi băieţaş ? îl întrebă baciul Bándy.

Valentin ridică din umeri, nu putea şti despre ce nemţi vorbeau oamenii, dar cînd vor ajunge în Uioara, se vor lămuri, o să întrebe, o să iscodească.

In marginea satului Casa Fugger începuse construirea năvilor lungi cu care urma să transporte sarea pe Mureş, pe Tisa şi apoi pe Dunăre pînă în schelele turceşti. Oamenii nu vorbiseră anapoda.

Mai mult ca o sută de meşteri bărdaşi ciopleau de zor trunchii de stejar, încheiau bărcile, le cătrăneau. Şase luntre lungi şi nu prea late, cu fundurile drepte, pluteau pe apă, priponite de mal. Ceea ce atrase mai mult mirarea călăreţilor noştri erau oamenii care ajutau cioplitorilor şi care aveau atîrnaţi de picioare, cu lanţuri grele, bolovani de piatră. Erau vîslaşii condamnaţi la muncă pe galere, cumpăraţi de Fuggeri ca să tragă la vîsle, imediat ce apele rîurilor se vor dezgheţa. Pînă la începerea transporturilor ajutau cioplitorilor şi încheietorilor, ca să nu mănînce de pomană pîinea lor amară.

Şi în băişag se lucra de zor. La gura ocnei se construiseră adăposturi lungi, încăpătoare. Sarea pe care o scoteau iobagii era depusă în aceste şandramale, aşteptînd terminarea luntrelor ca să poată fi încărcată.

— Repede se mai mişcă şi se schimbă lumea, măi Valentine ! N-au trecut nici două luni de cînd am trecut pe valea asta şi iată ce ne văd ochii !

— Da, aşa-i, se schimbă, răspunse într-o doară Valentin.

Începuse o adevărată vijelie. Fulgii grei de zăpadă erau învîrtejiţi. Drumul era plin de băltoace, noroios, vîntul le sufla zăpada în ochi, caii abia mai înaintau.

[1] Rişcaş — pilaf. (N. A.)

— Măi, ce vreme ! Ce vreme ! Eu aș zice să poposim în noaptea asta aici, mîine pînă-n zori plecăm, pe la prînz sîntem în Alba, și poimîine ne înfățișăm ăluia, cum i-ai spus ?

— Excelenței sale !

— Așa, așa, excelenței sale ! Oare o fi știind voievodul ce se petrece pe aici ?

— Doar n-ai de gînd să te duci dumneata și să-i spui, răspunse Valentin.

— De ce nu, adică n-am dreptul ? Auzi, sarea noastră să fie trimisă de nemți păgînilor, ca să-și săreze rișcașul !

— Eu aș zice să tragem în sat, să ne odihnim și să ne hrănim caii, să ne uscăm puțin hainele de pe noi și s-o întindem iarăși la drum. Timpul o să se schimbe, nu trece un ceas de vreme și vijelia parcă n-ar fi fost. Dacă plecăm în seara asta, pînă de către ziuă sîntem în satul județului, în Inău... o palmă de loc pînă în Alba. De data asta nici nu mai tragem la han, să mai cheltuim parale, hotărî Valentin. Știi bine că de-o bucată bună de vreme am dat destui guldeni din pungă. De unde tot iei și nu mai pui, se sfîrșește de la un timp !

— Asta așa-i, dar caii ce zic ? Pe ei nu-i întreabă nimeni ? Nu te gîndești că și ei sînt din carne și oase ? grăbi bătrînul.

— O să mergem pe îndelete, după ce i-am hrănit și adăpat în satul de lîngă băișag. Gîndește-te și dumneata, n-avem timp de pierdut.

— Fie cum spui ! Măi Valentine, măi, mari lucruri se fac pe aici... atîta lemnarie ! Zidești o cetate cu atîția trunchi... și cîți oameni chinuiți ! Dracului i-ar fi trecut prin minte treaba asta, auzi... să ducă sarea noastră tocmai în țara păgînului ! Oare o fi adevărat sau numai vorbe de clacă ?

Vremea de sfîrșit de iarnă se liniști tot așa de repede după cum se învolburase. Vîntul mai sufla, dar cerul se înseninase. Pe deal se vedeau turnurile castelului regal care acum aparținea voievodului, iar garnizoana făcea paza băișagului. Jos, pe vale, satul împărțit în mai multe așezări : în partea de sus erau casele iobagilor plugari, cu garduri în jurul caselor și cu cotețe prin

curți. La mijloc era o piață mare și un han, acolo se ținea și tîrgul sării. În apropierea băișagului erau bordeiele abia ieșite puțin deasupra pămîntului, ale iobagilor băieși. În ele nu era loc nici pentru familiile lor numeroase, așa că nici vorbă să poată adăposti doi drumeți. Băieșii își primeau săptămînal premînda [1], atîta pîine, atîta legumă, odată pe săptămînă carne și cîțiva pitaci pentru îmbrăcămintea cu care se înveșmîntau cînd ieșeau din mină — în afund oamenii munceau goi. N-aveau pe lîngă bordeie nici garduri, nici cotețe cu păsări sau porci, duceau viața cea mai urgisită. Cu pîinea pe care o primeau, abia își puteau duce zilele.

Dar în afara așezărilor iobăgești — plugari și băieși — mai țineau de băișag alte două : una era mica colonie a băieșilor liberi, meșteri și tăietori, oameni de meserie ; iar a doua era colonia ceva mai numeroasă a navigatorilor, a aventurierilor, cum li se mai spunea. Ei erau acei ce conduceau micile nave pînă la Tisa și Dunăre.

Meșterii băieși și tăietorii liberi mai toți erau străini: boemi, nemți, moravi, erau organizați în breaslă și la fiecare început de an încheiau un protocol de muncă cu cămărașul. [2] Condițiile lor de muncă și viață erau grele, dar erau neasemuit mai bune decît ale băieșilor iobagi. Ei primeau o plată în bani, care se schimba de la an la an, dar tot cam în jurul sumei de 20 dinari pentru 1000 drobi de sare. 1000 de drobi era norma stabilită pentru o lună de muncă și, prin protocolul încheiat, băieșul era obligat s-o îndeplinească, răspunzînd unul pentru altul de neîndeplinire. În afară de simbrie mai primeau anual 8—9 coți de pănură — de aceea băieșilor liberi li se mai spuneau și „pănurari". La angajare, ei mai primeau, cu toții împreună, un butoi cu vin și de fiecare cîte un florin. Prin luptă reușiseră să obțină și alte foloase — spre pildă, cu prilejul sărbătorilor mari, cum ar fi : Crăciunul, Paștele, Rusaliile și sărbătoarea tuturor sfinților, primeau de asemenea, cu toții împreună, cîte un butoi de vin, un bou pentru tăiat

[1] Premîndă — hrană în natură, în alimente. (N. A.)
[2] Cămăraș — administratorul minei, în cazul de față. (N.A.)

și o sută de pîini. Iar cînd se întîmpla ca voievodul să-l înlocuiască pe cămăraș, cel nou venit avea și el datoria să dea băieșilor un butoi de vin.

Navigatorii, aventurierii, erau și ei organizați în breaslă. Unii dintre ei se pricepeau și la construirea navelor pentru transportul pe Mureș și Tisa. Nava era construită din lemn tare de gorun, avea o lungime pînă la 30 picioare, o lățime de 15 picioare. Pe asemenea nave se puteau încărca pînă la 1000 drobi de sare, iar echipajul primea pentru un transport pînă la Seghedin între 40—50 florini. Navigatorii erau oameni care-și trăiseră viața pe ape, cînd ici, cînd dincolo. Mulți dintre ei cutreieraseră lumea, navigaseră pe Dunăre pînă la Chilia, unii serviseră și în flota de război a lui Matei. Acum, ajunseseră să ducă viața grea a cărătorilor de sare. Dar ceva din trecutul lor aventuros tot se mai vedea la ei. Iubeau libertatea, nu se lăsau cu ușurință îngenuncheați. Erau totdeauna gata de harță și împotrivire și în încăierările lor cu cei care încercau să-i nedreptățească, mergeau uneori pînă la omor. Fiindcă erau greu de înlocuit, regele dăduse o diplomă prin care se hotăra că, în cazul cînd navigatorul ucigaș s-a refugiat în casa cămărașului sau a preotului coloniei, să nu poată fi urmărit. Mai tîrziu, cele cuprinse în diploma aceasta regală s-au extins și asupra băieșilor, căci și aceștia erau oameni greu de înlocuit. Măsura părea în aparență un privilegiu pentru ei, în realitate însă, ea era izvorîtă din interesul stăpînirii de a-și asigura brațele de muncă. Sarea era o bogăție aducătoare de venituri ; un om oarecare, dacă era ucis, nu prețuia cît cele cîteva mii de drobi de sare scoși de băieși sau transportați de navigatori.

Concesiunea către Fuggeri căzu deodată din senin pe capul celor ce-și aveau viața legată de băișag. Fuggerii aduseseră băieși noi ca să lucreze pentru ei, aduseseră alți navigatori, cei mai mulți dintre ei erau dintre acei condamnați la muncă pe galere. Atît printre vechii navigatori, cît și printre băieși, neliniștea era mare. Ce se vor face ? Încotro vor trebui s-o apuce ? Cui trebuie să se adreseze pentru a li se respecta dreptul la pîine ?

Starostele navigatorilor ţinuse cu oamenii breslei sale mai multe tururi — mai multe adunări. Erau în iarnă, rîul era îngheţat, aveau vreme destulă să se sfătuiască ; dar sfatul nu ducea la nici un rezultat. Unii fuseseră de părere să se încerce alungarea oamenilor trimişi de neguţătorii nemţi, dar comandantul care făcea paza băişagului puse oameni de strajă în jurul locului unde se lucrau navele şi ei nu îndrăzniră să atace pe oamenii aduşi de Fuggeri. Merseseră cu toţii la casa cămăraşului, se căinară, dar cămăraşul era şi el necăjit ca şi ei, aştepta din zi în zi ca omul Fuggerilor să-i ia locul ; aşa că în afara cuvintelor mîngîietoare nu le spuse prea multe.

Băieşii, meşterii şi tăietorii lucrau mai departe, căci producţia trebuia mărită, dar un nou legămînt nu încheiaseră, deşi trecuse de mult sărbătoarea sfîntului Ion, zi în care se încheiau astfel de legăminte, iar după cîte auziseră, toate înlesnirile de care se bucuraseră înainte urmau să le piardă. În afara simbriei, Fuggerii nu erau dispuşi să mai dea nimic. E adevărat, în loc de 20 de dinari pentru 1000 de drobi primeau 25 de dinari, dar mărirea aceasta a simbriei nu acoperea nici în parte valoarea obiectelor şi alimentelor primite înainte. Din această pricină erau şi ei tot aşa de îngrijoraţi şi neliniştiţi ca şi navigatorii. Ţinuseră şi ei un tur, două, trei, dar omul Fuggerilor văzînd că n-o poate scoate cu ei la capăt, s-a adresat comandantului însărcinat cu paza şi adunările băieşilor au fost oprite.

Corăbierii şi băieşii au hotărît atunci să ducă lupta împreună. Staroştii celor două bresle, folosindu-se de faptul că comandantul plecase spre Alba, au chemat la o adunare cele două bresle, la care veni şi omul Fuggerilor.

Cînd Bándy şi Valentin au ajuns în dreptul unui şopron în care se depozita sarea, văzură acolo peste o sută de oameni din cele două bresle strînşi laolaltă pentru a hotărî ce au de făcut în faţa noii situaţii în care erau puşi. Cu toţii vociferau, iar glasul omului Fuggerilor care vorbea abia se mai auzea.

Baciul Bándy opri calul.

— Măi Valentine, — şopti el, cînd tînărul veni

alături, — ce naiba se întîmplă în țară, măi băiete? Lumea e în fierbere, pînă și ăștia se frămîntă.

Valentin strînse genunchii, calul făcu cîțiva pași apropiindu-se de marginea șopronului. Mulțimea izbucni deodată în strigăte și înjurături la adresa Fuggerilor. Pesemne, omul Fuggerilor căuta să le arate că ceea ce a fost în trecut nu mai poate fi, că toate s-au schimbat și că ei trebuie să primească noile condiții pe care le impuneau negustătorii nemți. Dar oamenii nu se lăsau convinși, se împotriveau, zbierau, înjurau.

Unul dintre staroști se trudea să facă liniște, strigînd tot mereu cu voce puternică:

— Fraților, fraților, țineți-vă gura! Iar apoi, scos din fire, începu și el să înjure: Diavolilor, nu înțelegeți de cuvînt, să nu vă mai aud gura!

— Noi plătim, noi dăm bani! începu din nou omul Fuggerilor, cînd spiritele se mai potoliră. Noi nu ne putem lua obligații care nu se mai întîlnesc nicăieri. N-avem nici vin, nici pănură, nici boi, nici pîine de dat; dar vă dăm bani, cu bani vă puteți tîrgui. 1000 de drobi fac 25 de dinari... Iar corăbierii să aibă răbdare... O să vă tocmim, avem nevoie de cîrmaci, avem nevoie de oameni care să cunoască apele; pentru tras la vîsle avem robii, pentru asta i-am adus. Nu mai plătim pentru un drum atîta cît se plătea, dar munca cea mai grea o fac oamenii noștri, vîslașii noștri!

— Ați robit oamenii, ticăloșilor! urlă unul.

— N-am robit pe nimeni, am plătit cu bani buni!

— Noi n-avem inimă să vedem alături de noi oameni cu lanțuri și butuci la picioare! strigă starostele corăbierilor.

— Nouă să ni se dea ceea ce ni s-a dat înainte, așa după cum ne-a fost înțelesul cu cămărașul, vorbi mai domol starostele băieșilor. Noi sîntem oameni liberi, nu sîntem iobagi!

— Nu sînteți iobagi și vreți să trăiți ca iobagii care lucrează alături de voi. Dacă sînteți oameni liberi, grăiți ca oamenii liberi; cine muncește cîștigă, cumpără și trăiește, nu așteaptă premînda sau miluiala! Iar celui ce nu-i place, este liber să plece unde vrea, nu ca

iobagul care-i legat de băişag, care nu poate să facă un pas dincolo de marginea băişagului.

Băieşii nu se lăsau convinşi, iar corăbierii nu se mulţumeau cu asigurările date. Aceştia din urmă ştiau una şi bună : dacă nu poate fi mai bine de cum a fost în trecut, cel puţin să nu fie mai rău, căci pe baza spuselor reprezentantului Fuggerilor şi celor văzute de ei, cădeau din lac în puţ, din rău în mai rău.

Începură sporovăielile, socotelile, unul socotea cît preţuieşte pănura, altul vinul şi pîinea, altul îşi aducea aminte de cum era datina pe timpul lui Matei, cînd băieşii aveau dreptul ca o zi din lună să taie sare pentru ei şi s-o neguţătorească pe seama lor.

— Da' cu schimbul banilor ce-i ? puse deodată întrebarea starostele corăbierilor. Am auzit că se schimbă banii, că pentru un dinar n-o să mai poată cumpăra nici o găină, la asta nu v-aţi gîndit ?

— Asta-i treaba regelui !

— Mai bine, fraţilor, mergem cu toţii şi ne înscriem în Oastea Crucii ! propuse unul dintre corăbieri.

— De bună seamă, de bună seamă ! răspunseră ceilalţi. Vreţi să ne luaţi toată vlaga din oase, asta vreţi ! îi dădea mereu cu gura starostele băieşilor.

— Sîngele ni-l sugeţi, după cum sugeţi sîngele iobagilor care trudesc cu noi, tîlharilor ! se mai auzi un glas.

Hărmălaia şi înjurăturile izbucniră din nou.

— Mă, că sărat li-i sufletul ! şopti către Valentin moşul Bándy. Hai s-o luăm din loc, să ne vedem de treburi, cine ştie ce s-ar mai putea să iasă de aici !

— Doar n-ai început să te temi ! spuse Valentin dornic să afle cum se vor sfîrşi lucrurile.

— La naiba, de cine să mă tem ? Am plecat pe un drum, n-are nici un rost să ne pierdem timpul.

În şopron, larma deveni şi mai mare. Apoi, deodată, parcă cu toţii ar fi amuţit, nu se mai auzi nici un cuvînt. Prin capătul celălalt al şopronului intraseră mai mulţi ostaşi împreună cu birăul băişagului, omul însărcinat cu împărţirea dreptăţii în toate pricinile, în legătură cu sarea.

— Măria ta, domnule birău, se auzi glasul starostelui băieşilor, noi...

— Nimic ! strigă birăul. Nici un cuvînt mai mult, staroste !

— Cum aşa ? întrebară deodată, surprinşi de purtarea birăului, cei doi staroşti.

— Mai întîi aţi fost opriţi de a ţine asemenea tururi ! Acum vin eu cu legea şi pentru ultima oară vă spun : grele pedepse cad asupra voastră dacă mai îndrăzniţi ! Înţelegeţi ? El îşi drese glasul tuşind de cîteva ori, apoi începu să citească din pravila tăietorilor de sare — o diplomă veche dată de rege pe la 1435. Glasul lui răsuna piţigăiat în mijlocul oamenilor întărîtaţi. Birăul apăsa cuvintele, dar oricît se trudea nu putea reda greutatea celor citite : ...*„In afară de acestea, tăietorii noştri să nu îndrăznească în viitor a ţine acea adunare pe care ei o numesc tur şi din care obişnuieşte a proveni pentru cămara noastră totdeauna pagubă, iar pe cei care împotriva prezentei oprelişti a noastre vor îndrăzni a chema la astfel de adunare, ca şi pe cei care ar lua parte la ea, comitele sau cămăraşul să-i poată aresta şi să-i poată lovi cu pedeapsa tăierii braţelor, cu scoaterea ochilor şi alte pedepse potrivite pentru aceasta, iar cu învoirea noastră să le poată cuprinde şi lua, pe seama măriei noastre, toate averile lor moştenite sau altele“*.

— Oho ! Asta a fost pe timpuri ! sări starostele corăbierilor.

Începură toţi deodată :

— Vezi de alţii, măria ta. Cine mai judecă cu asemenea pravile ?

— Oho, — strigă unul, — nici puricele nu mai strănută astăzi ca pe vremea aceea !

— Da' ce, îi vorba de rege aici? Aici îi vorba de neguţătorii nemţi ! se răţoi la omul legii starostele corăbierilor.

— Ţine-ţi gura, ţine-ţi gura, se auzea glasul piţigăiat al birăului. Mai scoate o vorbă şi te leg ! M-ai înţeles ?

Hărmălaia corăbierilor şi băieşilor începu mai tumultuoasă. Se vedea îndîrjirea şi hotărîrea lor de a nu ceda nici în faţa ameninţărilor cu străşnicia legii.

— Ia s-o luăm din loc, măi băiete, ne răcesc caii, îs asudaţi, uzi de ploaie, zise baciul Bándy temător.

Valentin dădu ascultare sfatului. Îşi struni calul şi amîndoi porniră spre mijlocul satului, unde se afla hanul cu grajdul pentru cai.

— Mă gîndeam c-o să-ţi vîri nasul unde nu-ţi fierbe oala, începu bătrînul Bándy. Altcum mi-ar fi plăcut să văd sfîrşitul. Oare cum o să iasă pînă la urmă ? O să se împace cu nemţii sau n-o să se împace ?

— Fii fără grijă, o să ştie ei, pănurarii, s-o scoată la capăt, răspunse Valentin şi porni calul în trap.

Ajunşi în piaţă văzură oameni abătuţi în jurul carelor. Aveau saricile pe umeri întoarse cu miţele în afară, stăteau rezemaţi de loitrele carelor, posomorîţi şi nemişcaţi, aşteptînd parcă o nenorocire care trebuia să se abată asupra lor şi căreia hotărîseră cu toţii să nu i se împotrivească.

Sub streaşina hanului, mai mulţi neguţători cu şube lungi, cu căciulile trase pe ochi, stăteau şi ei tot aşa de posomorîţi şi abătuţi ca şi oamenii de pe lîngă care, aşteptau parcă de multă vreme pe cineva care întîrzia să sosească.

Vederea celor doi călăreţi înarmaţi, cu înfăţişare de haiduci, puse pe unii neguţători fricoşi pe alte gînduri negre. După toate nenorocirile, s-ar mai putea să rămînă şi fără pungi, cugetau ei.

— Ce-o fi cu oamenii aceştia, măi băieţaş ? Mie nu-mi prea miroase a bine ! şopti baciul Bándy, apropiindu-se de Valentin. Aş zice să ocolim hanul. Dracu ştie ce se cerne pe aici !

— Nu te teme, baciule, cine ştie ce li s-o fi întîmplat ! Le-o fi murit starostele, mai ştii ! ?

Ei merseră drept spre grajdul din spatele hanului. Un rîndaş le aţinu calea ; părea tare uluit văzîndu-i.

— Ia ascultă, om bun, fîn se găseşte pe la voi ?

— Pe bani se găsesc de toate, răspunse omul strîngînd furcoiul în mîini şi privindu-l în faţă pe Valentin.

— Vezi bine că pe bani !

— Parcă aţi fi ostaşi, aşa săbii purtaţi la şold. Vă duceţi la oaste, sau sînteţi de cei ce bat drumurile ? îi întrebă rînjind grăjdarul.

— Aşa-i, parcă am fi cum spui. Ia dă-ne fîn şi ovăz şi nu întreba prea multe ca să nu afli cumva cine sîntem şi să-ţi pară rău mai apoi, se răsti la el Valentin.

— Întreb şi eu, umblă multe feluri de oameni, muie glasul rîndaşul şi-şi ridică puţin căciula de pe ochi, descoperindu-şi fruntea netedă.

— Umblă... şi ce-i dacă umblă ? Îţi calcă vîrful opincilor ?

— Nu, dar trebuie să plătiţi înainte, ca să-i duc jupînului banii. Cîte cupe de ovăz vă trebuie, două sau patru ?

— Dă-ne patru, şi dacă ai otavă bună, dă-ne otavă în loc de fîn, ai înţeles ? Te-aş mai întreba ceva : în coliba ta ai foc ? Am putea să ne zvîntăm hainele pînă pornim la drum ?

— Păi, nu intraţi în han ?

— Nu, nu prea ne plac neguţătorii ! Nici cînd sînt mohorîţi şi abătuţi nu te poţi încrede în ei !

— Plătiţi banii înainte, pentru ovăz şi pentru otavă, nu vreau să am de furcă cu domniile voastre după ce vă hrăniţi caii. Daţi banii să-i duc jupînului, să nu mi-i tragă din sîmbria mea.

— Ne crezi în stare să ne bucurăm de sîmbria ta ?

— De, multe se întîmplă cu drumeţii care nu vor să dea ochii cu oamenii ! rînji rîndaşul.

— Hai, nu lungi vorba şi adă ovăzul şi otava. Unde să vîrîm caii că să-i curăţăm puţin ?

— Poate nici caii voştri nu vor să stea la un loc cu ceilalţi ? rînji din nou rîndaşul. Dacă-i aşa, vîrîţi-i în poiata jupînului, nu-i decît o vacă stearpă acolo.

— Măi, da' gureş mai eşti ! făcu baciul Bándy. Vorba ceea: am dat peste un tătar, m-aş lăsa de el, dar nu se lasă el de mine ! Dacă întrebi atîtea, de bună seamă că ştii multe. Ia spune, omul lui dumnezeu, pe cine jelesc neguţătorii care stau sub streaşina hanului şi căruţaşii rezemaţi de căruţe ?

— Hei, domnule, îşi jelesc zilele bune de altădată, cînd puteau neguţători cu sarea după plac, dar se pare

c-a înţărcat bălaia. Sarea au luat-o nemţii, le-a vîndut-o toată voievodului nostru !

— Ce tot spui tu, măi omule ! se minună moşul Bándy.

— Păi aşa ! S-a închis tîrgul, nu se mai vinde sare. Sarea, după cum se spune, se trimite turcului ca să-şi săreze rişcaşul. Nemţii au luat-o de la voievod... ei o scot, ei o duc. N-aţi văzut ce mai corăbii se încheie pe malul apei ?

— Nu mai spune ! Şi creştinii cu ce-şi vor săra pita ?

— Treaba lor... Daţi-mi, rogu-vă, banii căci sînt om sărman, nu vă bucuraţi la munca mea, spuse rîndaşul, trăgînd cu ochiul hoţeşte către baciul Bándy. Cît despre partea mea, n-aude, n-a vede, să n-aveţi nici o teamă ! În coliba mea vă puteţi usca hainele. Dacă vreţi, daţi ceva, dacă nu, prietenia preţuieşte bani de aur !

— Bine zici, uite un ban de argint pentru tine, îi făcu cu ochiul baciul Bándy, întinzîndu-i o jumătate de zlot de argint. Du şi jupînului banii, ca să nu-ţi oprească din sîmbrie.

Fuggerii opriseră vînzarea sării înăuntrul ţării. Tot ce scoteau din salină trebuia să ia calea exportului. Măsura fusese luată numai de cîteva zile ; lumea nu prea aflase, ştiau foarte puţin, mai mult cei interesaţi, neguţătorii. Aceştia trimiseseră o delegaţie să se plîngă voievodului. Oamenii aşteptau întoarcerea ei, mai trăgeau nădejde. Căpitanul castelului şi vameşii erau alături de neguţători şi căruţaşi. Tîrgul de sare le aducea venituri bune, şi iată că deodată, din pricina Fuggerilor şi a voievodului, toate luaseră sfîrşit.

Baciul Bándy îşi usca sumanul şi se tot mira. Valentin se gîndea la Fuggerii de care auzise că îşi întindeau ghearele tot mai adînc în trupul ţării.

— Măi, măi, mare pacoste şi istoria asta cu sarea ! Parcă n-ar fi fost lumea şi aşa împovărată pînă peste putere, cine ştie ce-o mai ieşi şi din asta, nu mai poate răsufla bietul creştin ! Hm, de... Şi tot bodogănind, baciul Bándy se apropiase prea mult de para focului.

— Vezi că-ţi pîrleşti sumanul ! îi atrase atenţia Valentin.

— Mare păcătoşenie, măi băiete, să ştii că se apropie sfîrşitul lumii, auzi... să le ia oamenilor şi sarea !

— Lasă să se adune cît mai multe. Sarea toată n-o poate scoate nimeni din fundul pămîntului ; nici pămîntul nu-l poate duce din loc, nici pădurile, nici peştii din ape, nici fiarele din codru, nici aerul, nici apa... ţara rămîne ! Oamenii se pot schimba, azi stăpîneşte unul, mîine altul, poimîine de... o veni şi unul mai de dai doamne !

Bătrînul lăsă sumanul în jos ca să-i poată privi faţa.

— Ce tot îndrugi ? De peşti şi de fiare îi arde omului necăjit ? Ce-i cu tine, măi băiete, unde-ţi stau mînţile ? Eu spun una şi tu îndrugi o sută, şi dacă ar fi cel puţin cu rost !

Valentin în loc de răspuns mormăi :

— Aşa-i, aşa-i, îndrug o sută... Vezi-ţi de treabă şi lasă-mă să-mi văd şi eu !

Bătrînul tăcu şi-şi întoarse sumanul cu poalele în sus. Asta nu s-a mai pomenit ca Valentin să-i vorbească ursuz şi să-i răspundă anapoda.

Rîndaşul intra şi ieşea mereu din colibă. Ar fi vrut parcă să spună ceva şi nu îndrăznea. Punea surcele pe foc, se mai învîrtea în jurul vetrei, arunca cîte o privire piezişă către Bándy, apoi ieşea şi iar intra, parcă nu-şi afla locul.

— Omul ăsta se cam teme de noi, caută să ne dibuiască, îşi netezi mustaţa Bándy.

— Lasă-l să se teamă, pesemne unde te vede pe dumneata aşa de fioros, vorbi Valentin.

— Ba pe tine aşa de ursuz şi hărţăgos. Nici eu nu ştiu ce să mai cred, tot pe dos vorbeşti !

— De-ar răsări luna să ne vedem odată la drum, grăi Valentin morocănos.

— Ţi-a făcut cineva cu sucala, nu mai poţi sta locului, glumi baciul Bándy.

— De ţi-ar face şi dumitale, n-ar strica. Prea te lungeşti la vorbă.

Tot ciorovăindu-se, li se uscau sumanele. Caii mîncau ovăzul şi se odihneau. După vreo două ceasuri de la lăsarea nopţii apăru şi luna după creasta dealului, chiar deasupra turnului castelului, împrăştiin-

du-şi razele argintii pe întinsa vale a Mureşului, făcînd revărsările de ape să strălucească.

— A răsărit luna, spuse rîndaşul intrînd în colibă.

— Pe ea o aşteptam. Ai adăpat caii ? Plecăm la drum, spuse Valentin.

— Plecaţi ? întrebă omul cu un zîmbet viclean.

— Iată şi din partea mea un bănuţ de argint şi dumnezeu să-ţi ajute, îi ură Valentin.

Omul îi mulţumi şi începu să clipească cu înţeles. Bándy îi făcu rîndaşului haiduceşte din ochi, ceea ce-i dădu curajul să întrebe :

— Cu bogătanii cum rămîne ? şopti rîndaşul. Mă pregătisem şi eu, aş fi plecat pe urmă după domniile voastre, m-am săturat să tot slugăresc. Au pungile groase, veniseră să cumpere sare, 10.000 de drobi.

Valentin era gata să-l suduie, dar bătrînul Bándy începu tot în şoaptă :

— Lasă-i naibii, ne-am răzgîndit de data asta, nu i-ai văzut cît sînt de amăriţi ? Sîntem creştini, cum o să ne punem mintea cu nişte mîhniţi loviţi de soartă ? Chiar dacă ar avea pungile pline, avem şi noi suflete omeneşti ! Scoate mai bine caii şi-ţi vezi de furcoi şi de măturoi, dragul meu, mai trecem noi pe aici, cînd lumea va avea mai multă voie bună !

Rîndaşul rămase cu gura căscată, ieşi şi scoase caii din poiată. Cei doi săriră în şa. Moşul Bándy, ca să întărească credinţa rîndaşului că găzduise doi haiduci, îşi înfipse pintenii în burta calului şi-l struni ; calul făcu un salt voinicesc, luînd-o apoi din loc, în goana mare.

5

Pe vîrful dealului, înconjurată de stejari ca să nu se vadă, era biserica schismaticilor. Pereţii bisericuţei nu erau mai înalţi de un stat de om şi erau construiţi din grinzi groase de gorun care durau de veacuri. Şindrila veche a acoperişului, puţin ţuguiat şi cu streşinile

ieşite mult în afară, era îmbrăcată în muşchi verzui şi dădea impresia că bisericuţa a răsărit din pămînt o dată cu stejarii bătrîni. Între trunchiurile a doi goruni era atîrnată o toacă de lemn. Pe timpuri, bisericuţa iobagilor valahi avusese şi un clopot, dar monseniorul de Kuty trimisese oameni să-l ridice. I se păruse episcopului că îngîna diavoleşte cu sunetul lui, sunetul armonios al clopotului bisericii romano-catolice.

Cînd cei doi călăreţi intrară în sat, tocmai bătea toaca. Pe jude nu-l găsiră acasă. Uşa colibei era închisă cu un zăvor de lemn, fum nu ieşea pe coş. Un dulău mare, ciobănesc, ieşi în cale, se gudură, dar nu scoase nici un lătrat; bătea numai aerul cu coada stufoasă, frecîndu-se de carîmbii cizmelor lui Valentin.

In curtea judelui se afla un grajd bun pentru opt vite. Era mult mai ridicat decît coliba în care locuia judele şi părea temeinic clădit, cu pereţii mărginaşi din piatră. Judele avea o oarecare stare : mai multe vite, o vie pe deal şi cîţiva stupi în livadă.

Cei doi călăreţi îşi vîrîră caii în grajd, îşi potriviră straiele, îşi mai strînseră cingătorile de care le atîrnau spadele. Valentin îşi lepădă şi sumanul şi cojocelul de miel care-i acopereau zalele. Bătrînul Bándy nu se lăsă mai prejos şi făcu şi el acelaşi lucru ; peste cămaşa şi împletitura de lînă, zalele străluceau. Era cam frig, nu-i vorbă, dar oamenii veniseră în peţit.

Sătenii erau cu toţii la biserică.

In faţa bisericuţei era strînsă toată suflarea omenească a satului, pînă şi bătrînii care abia se mai puteau ţine pe picioare se găseau acolo.

— Mare lucru trebuie că pun la cale de s-a strîns toată iobăgimea, cu mic cu mare! mormăi moşul Bándy.

— Dumneata nu vezi ? întrebă Valentin.

— Ba văd, cum să nu văd ! răspunse puţin supărat de tonul lui Valentin baciul Bándy.

— Vezi şi totuşi nu vezi. Uite-te mai bine şi spune-mi unde ai mai pomenit atîţia oameni purtînd săbii la şold.

— Măi al naibii, bine zici ! Uite spadele scurte de pe timpurile lui Matei. Unde ciorile le-au ţinut ascunse

pînă acum ? Valentine, dragule, să ştii că ăştia iar pregătesc vreo răzmeriţă !

— Uite-te mai bine şi-ţi vei da seama ce se pregăteşte. Se gătesc de ducă, nu vezi pe umărul lor drept cusută crucea ? Ăştia ne-o iau înainte, baciule !

Cînd sătenii strînşi în jurul bisericuţei îi văzură urcînd poteca, avură o tresărire. Cei ce veneau erau oameni străini, necunoscuţi. Şi în afară de asta aveau zale şi curele late de care atîrnau spade lungi, pinteni şi cizme. Cizme ! Cizme nu poartă sătenii, cizme poartă numai duşmanii lor ! Cine-or fi ?

Dar se pare că judele i-a recunoscut. Uite-l cum grăbeşte în calea lor ! Treaba lui. Cîtă lume nu cunoaşte judele ! Şi pe cei dinafara satului, pe care-i cunoaşte, numai necazuri are cu ei. De bună seamă, nici aceştia nu vin cu gînduri bune !

Oamenii se strînseră roată în jurul preotului, patru porniră hotărîţi în apărarea judelui. S-ar putea ca aceşti doi ostaşi, acum cînd totul îi gata de plecare, să le ridice judele, ca ei să nu aibă pe nimeni să-i conducă pe drumurile străine pe care pornesc.

Dar iată că judele le vorbeşte prietenos şi ei de asemenea se arată binevoitori. Îşi strîng mîinile şi se întreabă unul pe altul de sănătate. Doamne ! Oare nu s-au întors din nou timpurile de vitejie cînd tot omul era ostaş ? Cei patru se apropie şi ei, ascultă şi tac.

— Păi ăştia îs oamenii lui Doja ! izbucneşte unul.

Popa vine şi el tîrîndu-şi opincile, îndesîndu-şi bine comănacul pe cap. E adus de spate din pricina bătrîneţii şi crucea care-i atîrnă de gît i se bălăbăneşte în chip de talangă, căci e încovoiată ca un arc.

— Bine aţi venit, voinicilor ! vorbeşte popa acum piţigăiat, dar limpede.

— Multă sănătate îţi poftim, părinte, îi răspunse Valentin, aplecîndu-se, chip ca să-i sărute mîna.

— Te ţii bine, moşule, cîţi ani ai ? întrebă baciul Bándy, uitînd că el însuşi nu mai era de mult tînăr.

— Ani ai întrebat ? Nu prea aud bine, eram cam de o seamă cu Iancu, că eu mă trag de prin părţile Hunedoarei. Dacă ţi-aş spune c-am copilărit împreună,

ce-ai zice ? Fă socoteala : asta a fost pe la o mie patru sute douăzeci, eram copilandri amîndoi pe timpul acela. Am fost şi după tătări împreună. Apoi am fost cu Iancu şi cu craiul ungurilor şi la apa mării celei negre, ne-am bătut cu turcii. I-am bătut, dar ne-au bătut şi ei pe noi, craiul a căzut în bătaia aceea. Mă luai cu vorba şi tu mă întrebaşi de ani, fă socoteala, or fi mai binişor peste o sută !

— Nu-s prea mulţi, grăi cu voie bună Valentin.

— Nu, dacă n-ar fi atîtea necazuri. Acum ne iau nu numai pîinea, ci şi sarea, poate aţi auzit !

— Auzit ! răspunse Bándy oftînd.

— Mare bătaie de la dumnezeu pe capul sărmanilor oameni ! Pe episcopul ăsta papistaş îl ştiţi ? Îi zice monseniorul de Kutya[1], rîse bătrînul, schimonosind numele episcopului. Dracul a mai auzit aşa nume la o faţă bisericească ! Îmi zice într-o zi : „Bătrînule, nu mai batjocori pîinea şi vinul lui dumnezeu cu mîinile şi buzele tale spurcate de iobag !“ Ai mai auzit aşa ceva ? Aşa să vorbească cu un preot bătrîn ca mine, de împărtăşania lui Hristos, domnul nostru, al tuturora ? Da' pe Calist îl cunoaşteţi ?

— Nu, nu-l cunoaştem, se prefăcu Valentin amintindu-şi de încăierarea din palatul episcopului, unde Calist fusese din gros burdujit.

— Un surcălău al episcopului, un cîine spurcat, un nemernic ! se mînie bătrînul, şi barba începu să-i tremure. Vine la mine în biserică şi zice : „O să te ard în cuibul tău de năpîrcă, schismaticule ! Tu îndemni pe iobagi să nu dea ascultare poruncilor noastre !“... Auzi, biserica mea, cuib de năpîrci ! Şi dacă ar fi drept, spuneţi voi, măi oameni buni, eu vă îndemn ? se adresă el iobagilor.

— Doamne fereşte, adeveri judele pentru toţi. Ne îndeamnă gîrbaciul şi nevoile.

— Să vă spună el, că văd că-l cunoaşteţi. I-au răpit fata. Asta-i treabă de episcop ?

— Spune-le, părinte, şi de cei doisprezece, se vîri

[1] Kutya în ungureşte înseamnă cîine. (N.A.)

în vorbă unul dintre iobagii care se aflau alături de popă.

— Și de cei doisprezece, vezi bine! Le-au tăiat capetele ca la cîinii turbați, hei... Da' n-o să-l mai rabde mult pămîntul, o să ne socotim noi cu el! Zice Calist: „Urs bătrîn, ești iobag, ieși la muncă! Cine te pune să faci umbră pămîntului seniorului atîția ani! Mori, sau dacă nu, ieși la muncă!"... Se cade asta? Vă întreb pe domniile voastre, ca ostași și ca oameni străini, se cade asta?

— Asta nu se cade! răspunse încurcat baciul Bándy.

— Vezi bine, da' toate vin de sus! Li se întorc mințile. Se înverșunează împotriva norodului, se ticăloșesc, da' nu de florile mărului, ci pentru o pricină: ca să se ridice norodul și să pedepsească!

Lui Valentin îi plăcea vorbăria bătrînului, îl odihnea și-i alunga urmele de mîhnire care-l stăpîniseră tot drumul.

— Cînd norodul își va face singur, cu mîna lui dreptate, apoi atuncea s-a sfîrșit! spuse mai departe popa. Are să vie o ploaie de sînge și după asta are să se aprindă pămîntul. Nouă coți în afund o să ardă, să se pîrjolească bine, după asta va cădea o ploaie din cer de patruzeci de zile și patruzeci de nopți și pe urmă pămîntul va rodi din nou, și bucate, și dobitoace, și oameni... Dar pînă atuncea, mai avem de așteptat un picuț!

Baciul Bándy își tot făcea de lucru cu mustățile, le tot mîngîia și netezea, iar ochii i se roteau pe sub sprîncene, iscoditori. „Mocnește!" cugetă el. Bătrînul popă îi da mereu înainte înșiruind necazuri și pedepse, îndemnuri și nădejdi. Valentin îl asculta cu atenție și cînd îl întreba bătrînul cîte ceva, sau punea el întrebări, o făcea cu multă bunăcuviință. Asta îi plăcea baciului Bándy, care nu-l scăpa nici pe el din ochi.

Bándy îl trase pe jude mai la o parte, îi citise în ochi nerăbdarea de a afla vești de la Ilina, căci din ziua cînd se despărțise de Bándy și Valentin în tîrgul din Alba, judele nu mai avusese nici o știre de

la fiică-sa ; știa doar atît, că se află în loc bun, la rudele lui Doja.

— Fie-ta îi sănătoasă, — îi spuse tăinuit Bándy, — să nu-i porți grijă. Mai mult pentru ea ne-am abătut pe la voi. Băiatul ăsta, Valentin, ar vrea să-ți spună cîteva vorbe, din partea lui și din partea ei! făcu cu ochiul baciul Bándy, apoi schimbă vorba : Ia spune-mi și mie, pentru ce s-au strîns oamenii aici ? Nu-i sărbătoare după cîte știu !

— Mîine pleacă spre tabără șase care cu cai și pînă la cincizeci de oameni. Plecăm mai toți bărbații din sat... Popa vrea să meargă și el cu noi, ai mai auzit una ca asta ?

— A mîncat ceapa ciorii, pesemne ! se miră Bándy.

— Spune că vrea să moară pe cîmpul de bătaie, să-l întîlnească în cer pe Iancu, tot îi dă într-una de cîteva zile. Acum venise să sfințească oamenii care pleacă și carele cu care se duc în bătaie.

— Și cu episcopul vostru ce aveți de gînd ? iscodi Bándy.

— Să ne vedem mai întîi plecați...

— Fie-ta spune să-l lăsați pe seama ei.

— Nu se dorește acasă ? întrebă judele.

— Ei, s-o fi dorind, dar nu se poate. Ar pune din nou gheara pe ea ! E în casă cu muierea lui Grigorie, fratele căpitanului Gyuri, nu-ți fie teamă ! Vrea să meargă cu noi spre tabere. Dacă nu ți-i cu supărare, ți-oi spune la ureche una : Valentin ăsta vrea să ți-o ceară. Așa se cuvine, să ți-o ceară și tu trebuie să i-o dai, doar el a scăpat-o din ghearele căpcăunului. Și în afară de asta, își sînt dragi unul altuia... Noi nu putem pricepe lucrul ăsta, dar așa se spune și asta face mult ! Despre fecior să n-ai grijă, îl cunosc cum îmi cunosc calul ; altul mai bun nici că s-ar putea afla ! Nu zic, și fata îi de preț, dar feciorul îi de neam, îi băiatul lui Drag ! Poate i-ai auzit de nume, că-i din neamul vostru. Pe timpul lui Matei era cineva în țară, era primul șoimar al regelui și ostaș de frunte. E o mare cinste pentru tine, asta trebuie să recunoști !

— Mulţumim dumitale, dar fata ce zice? întrebă judele puţin amuţit de vorbăria lui Bándy.

— Ce să zică tinereţea? Pară-ţi bine că păstrează datina şi te mai întreabă şi pe tine. Tu fă-te că nu ştii nimic, încheie cu înţeles baciul Bándy, dăscălindu-l pe jude. Cînd o începe băiatul să-ţi spună ce l-a adus la tine, tu împotriveşte-te un picuţ, să i se pară mai preţioasă comoara! Mult mai staţi cu popa al vostru? îl întrebă deodată. Sîntem rupţi de oboseală, de mîncat avem în desagii noştri, da' de odihnit n-avem unde.

— Doamne, cum îţi închipui! Aţi venit doar la casă de om. Străini să fiţi şi tot nu v-aş lăsa să vă mîncaţi merindea din desagi! Părinte, — strigă judele şi păşi spre grupul unde se afla şi Valentin, — eu zic să începi slujba. Mă reped pînă acasă cu oaspeţii noştri să-i găzduiesc, n-au dormit toată noaptea şi n-au mîncat nimic, nu-i mai ţine de poveşti.

Baciul Bándy o porni înainte spre sat. Îi lăsase pe cei doi în urmă ca să se lămurească în voie. Valentin ar fi început, dar aflîndu-se lîngă tatăl Ilinei şi fiind vorba de el şi de Ilina, nu găsea cuvintele potrivite. Lumea se mişcă şi se frămîntă iar el să vorbească despre peţit. Nu i se părea de loc potrivit. Mai bine ar fi să se lase păgubaş de îngăduinţa judelui. Dar coborînd drumeagul alături de bătrîn îşi schimbă gîndul.

— Ştii ce ne-am gîndit, eu şi cu Ilina? spuse deodată şi pe neaşteptate Valentin. Ne-am gîndit să ne luăm. Pentru asta am venit la dumneata, ca să-ţi spunem şi dumitale, să ştii!

— Dumnezeu să vă ajute! răspunse judele fără să pară surprins.

— Da, aşa-i! spuse Valentin şi se opri locului. Neştiind ce să mai facă de bucurie, prinse mîna judelui şi o duse la buze.

— Bine, foarte bine! murmură Bándy, care se oprise mai la o parte. Dumneata ai treabă şi noi ne grăbim, îi spuse judelui cu glas tare. Intoarce-te la oamenii dumitale, noi ne ducem la treburile noastre spre Alba.

— Ba la asta nu mă învoiesc, se împotrivi judele. Odihniți-vă în casa mea și dacă isprăvim ale noastre treburi, vom ospăta împreună cu oamenii, așa cum se cade. Mai e și mîine zi de plecat la drum!

6

După amiază fu ospăț mare la casa judelui. Ospăț fără mireasă și fără muieri. Tineri și bătrîni închinau și beau. Vinul era bun. Oamenii își uitaseră necazurile și grijile; mîine-zi plecau la drum, la luptă. Astăzi se veseleau. Unii aveau un cuvînt de spus despre mireasă, despre jude, însă cei mai mulți se întreceau în cuvinte de laudă despre mire și mai ales despre Gheorghe Doja. Cîțiva țigani cu lăute cîntau sub streașină. Feciorii aprinseră un foc mare în curte și încinseră jocul în jurul lui.

Cînd voia bună era mai în toi, apărură în fața porții trei călăreți. Erau doi nobili mici de la curtea monseniorului de Kuty, care-l însoțeau pe intendent.

Sosirea oaspeților neașteptați aduse neliniște printre oameni. Ei știau din pățite că trimișii episcopului nu vin cu gînduri bune. Cei ce se aflau în casă ieșiră afară în curte, iar judele merse să-i întîmpine pe cei trei.

— Cine v-a spus că venim, de v-ați adunat aici? se răsti intendentul la jude, care îi ieșise în întîmpinare, mirat de prezența unui număr atît de mare de iobagi în curte.

Oamenii văzură catastiful dărilor în mîna lui, dar tăcură. Nici judele nu răspunse. Dacă au venit pentru dări, apoi n-au avut de ce, dările sînt plătite pînă la sfîntul Dumitru; pînă atunci oamenii nu mai datorează nimic. Doar cu muncile și fînul care urmează să-l coseașcă de pe lunci, dar asta în vară, nu acum.

— Poftiți în casă, îi îmbie judele.

— Adă masa afară, sub streașină! Stăm afară!

porunci intendentul, care se temea să intre gîndind că între cei patru pereți cu greu ar fi putut trage săbiile din teacă, dacă vor fi încolțiți.

— Trebuie să vă schimbați banii, spuse el aspru. Regele a bătut alți bani de argint. Am venit să-i strîngem din tot satul, iar cu prilejul ăsta facem și desocotirea dărilor.

Oamenii se uitară unul la altul. Auziseră ei despre o schimbare a banilor. Lumea vorbea și se căina. Regele schimba des de tot banii săi de argint. Bătea alții noi și pentru zece bani vechi dădea opt de cei noi, care parcă totdeauna erau mai mici și mai ușori. Dar dacă așa-i porunca regelui, n-ai încotro, își are și regele socotelile lui, pesemne. Destul că din schimbul banilor, oamenii ieșeau cu puținul lor înjumătățit: doi din zece lua regele, unul lua comitele, mai lua unul din zece și stăpînul domeniului, căci el strîngea de la supușii săi banii vechi și-i schimba cu noi, mai erau și slujitorii mai mărunți și scriitorii vistieriei — așa că, dacă omul vedea cinci din zece, era bun-bucuros.

— Și să vă pregătiți să plătiți și dările totodată. Mai întîi ne socotim cu cei ce au țidule de cruciați. Nu pleacă nimeni pînă nu-și plătește dările!

— Dările noastre sînt plătite, spuseră într-un glas cei adunați acolo.

— Sînt, dar dacă nu vă mai întoarceți, cine plătește? Cel care pleacă se socotește plecat pentru totdeauna și de aceea trebuie să achitați tot ce datorați ca oameni strămutați. Noi vom prețui totul în bani: nonele, vitele, precum și robotele. Plătiți și puteți pleca, nu vă oprește nimenea!

— Cum să dăm pe ceea ce-o fi? întrebă revoltat un iobag mai curajos. Bucatele nici nu-s semănate, fînul nici n-a dat colțul ierbii!

— Dați în bani, dați din găbănașe. Fînul rămîne să-l dea muierile, de el vă îngăduim pînă la coasă.

Valentin și baciul Bándy stăteau rezemați de ușorii ușii, ascultau și ei cele spuse de intendent. Poate că cei trei slujbași ai episcopului nici nu-i observaseră, de vreme ce rămaseră foarte mirați cînd Bándy se

propti în fața lor, încovoindu-se puțin, sprijinindu-se pe mînerul spadei.

— Este o pravilă din bătrîni, începu baciul Bándy rar, cum îi era obiceiul cînd avea ceva straşnic de grăit. Măriile voastre, poate ştiți, cînd gloatele sînt chemate în tabere, dările nu se mai strîng. Nimeni n-are dreptul să le mai ceară. Văd că stăpînul măriilor voastre face tocmai dimpotrivă. Asta nu-i cu lege, nici nu-i cinstit ce faceți! Lăsați oamenii în pace, bucurați-vă că se mai găsesc dintre ei care să lupte pentru credință, că altcum ar intra păgînii şi ne-ar batjocori în casele noastre!

Bătrînul avea dreptate, aşa era! Ştiau şi cei doi nobili lucrul acesta. „Există o lege", spuseseră ei episcopului. Dar monseniorul de Kuty nici n-a vrut să audă. El şi intendentul au rămas neclintiți în hotărîrea luată. Monseniorul de Kuty se gîndise să-i împiedice pe iobagi să plece, iar dacă nu s-ar putea, să le ia din agoniseală şi ultima para. Prilejul îi era bun: acum cînd se schimbau banii, se putea vedea ce se află în punga fiecăruia, iar cel care nu vrea să plătească, nu pleacă. Episcopul răstălmăcise înțelesul legii celor doi nobili ca un adevărat fariseu spunînd că, întrucît războiul e al bisericii şi papa stă în fruntea cruciaților, oamenii trebuie să plătească; iar cei ce nu pot, sau din răutate nu vor, să fie ținuți la muncile domeniilor episcopiei, contribuind în felul acesta la reuşita cruciadei.

— Războiul acesta nu-i războiul țării, înțelegi dumneata? începu cu temătoare bunăvoință intendentul. Ştim şi noi de pravila despre care vorbeşti... ştim mai bine ca dumneata. Da, există o pravilă din bătrîni care spune precum dumneata ai arătat, însă acolo e vorba de războiul regelui, iar acesta de acum nu-i războiul regelui!

— Tocmai, fiindcă-i războiul vostru, al papei, oamenii nu numai că n-ar trebui să plătească pentru acest an abia început, ci ar trebui să-i scutiți şi pe cîțiva ani înainte... doar pleacă să lupte pentru biserică, pentru creştinătate, pentru papă şi episcopi! răspunse Valentin înciudat.

Intendentul roti capul în jur, să vadă cine îndrăznește să-i vorbească cu asemenea cuvinte. Avea o față lungă ca de cal, mîncată de vărsat. Buza de sus îi era puțin crăpată, iar cea de jos atîrna de i se vedeau dinții galbeni, găunoși. Se mîniase și mînia îl făcuse și mai hidos. Își dădu pe dată seama că înfruntarea nu putea veni decît de la tînărul țăran care avea pieptul acoperit cu zale și purta o spadă la șold. Figura lui Valentin i se păru cunoscută. Avu o tresărire și era gata să se dea îndărăt, dar nu mai putea, prea sărise ca un cloncan. De tălmăcit legea, așa cum încercase cu baciul Bándy, nu mai putea fi vorba : era doar intendentul monseniorului de Kuty, episcop de Alba, și nu se putea lăsa înjosit.

— Puneți mîna pe el ! strigă intendentul.

Cei doi mici nobili n-aveau însă poftă de harță. Stăteau ca și cînd porunca ar fi fost adresată iobagilor, și nu lor.

— Mișcați-vă odată, domnilor ! strigă din nou intendentul și-și trase sabia să dea un îndemn. Așteptați poate să fiu din nou jignit în fața iobagilor noștri de acest țărănoi îmbrăcat în zale de furat ?

Valentin n-avea nici el chef de harță și rămase pe loc.

— Zvîrle arma din mînă ! se adresă intendentul lui Valentin, lovind furios cu latul săbiei în masă.

Unul dintre însoțitorii intendentului își trase sabia și păși spre Valentin.

— Stai binișor, măria ta, spuse Bándy, tăindu-i calea. Dacă ai ceva cu feciorul, grăiește-mi mie !

— Spune-i, moșule, să dea arma. N-am venit aici ca să ne hărțuim cu țăranii liberi ca domniile voastre, căci asta îmi închipui că sînteți. Să-și ceară iertăciune și să nu se amestece în treburile noastre, asta vrea măria sa domnul intendent ! glăsui împăciuitor micul nobil.

— Ia-i arma și tîlharului acestuia bătrîn ! răcni intendentul, încurajat de atitudinea nebătăioasă a celor doi voinici și, sărind din dosul mesei, păși spre Valentin.

— Dacă mai faci un pas, te străpung, strigă Valentin scoţîndu-şi spada.

Al doilea nobil trase şi el spada, dar nu îndrăznise să înainteze. Intendentul făcu totuşi cîţiva paşi înainte, încrezut în puterea autorităţii sale şi poate şi în spada pe care o avea în mînă. Valentin nu atacă, el se îndreptă spre mijlocul curţii, unde ardea focul împrospătat cu vreascuri de către feciori.

Moş Bándy crezu la început că Valentin s-a cuminţit şi înţelege mai bine să se retragă decît să se încaiere provocînd cine ştie ce încurcătură. Intendentul, încurajat de retragerea tînărului, vru să-şi arate voinicia şi porni după el. Valentin se puse în gardă şi-şi potrivea paşii ca să-l tragă pe intendent cu spatele în dreptul focului. Cînd ceea ce plănuise în gînd îi veni la îndemînă, făcu două mişcări iuţi şi-l răsturnă pe intendent cu dosul pe grămada de vreascuri arzînde. Apoi îi puse vîrful spadei în dreptul inimii, ţinîndu-l aşa cîteva clipe, pînă hainele de pe el se încinseră bine. Intendentul urla de răsuna curtea. Hainele de pe el se aprinseră, iar pantalonii de catifea scumpă îşi pierduseră turii.

Cei doi mici nobili nu mai ştiau ce să facă. Ar fi intrat poate şi ei în luptă, dar bătrînul Bándy le sta în cale cu spada lui lungă, gata să împungă şi pe necuratul. Judele alarmat sări în ajutorul intendentului, strigînd către iobagi, suduindu-i, căci oamenii căscau gura şi rîdeau. Trimise chiar în grabă pe unul dintre ei după o babă, pe altul după ulei de cînepă şi cîrpe, iar cînd veni baba, puse de îl obloji pe intendent cum se pricepu mai bine.

— Scoate caii, Valentine! strigă moşul Bándy, stînd tot cu spada trasă, gata să-i înfrunte pe cei doi care, la drept vorbind, erau bucuroşi că nu se repede la ei, necum să-l atace.

Doi flăcăi se desprinseră dintre iobagi şi intrară în grajd după Valentin, ca să-i ajute la pusul şeilor, şi împreună cu el scoaseră caii.

— Cum răsare luna, înhămaţi şi porniţi la drum, îi sfătui Valentin. Nu mai aşteptaţi ziua de mîine!

— Puneți mîna pe ei, începură să strige într-o doară cei doi mici nobili.

Glasurile lor însă spuneau: „Vedeți-vă de treabă, bine i-au făcut cîinelui acestuia!“ căci nici ei nu-l înghițeau de fel pe intendent.

Călăreții o luară peste cîmp spre cetate. Cînd satul rămase mult în urmă și turnurile cetății voievodului începură să se vadă limpede în zare, baciul Bándy mai potoli goana calului și se dădu lîngă Valentin, clipind șiret din ochi:

— Să știi că-i un făcut cu noi! Cum ne apropiem de sfinția sa episcopul de Alba, cum o pățim. Numai de n-o avea judele nostru vreun necaz pe urma noastră.

— Nu te teme, la noapte mă întorc și-i pornesc la drum, răspunse liniștindu-l Valentin.

— Așa te-ai gîndit?

— Așa, moșule! Dii, murgule! și Valentin dădu pinteni calului, care porni în galop peste cîmpia dezgolită.

7

Valentin, baciul Bándy și picherul Ian Klepka stăteau cu capetele deasupra zidului ce împrejmuia locul unde erau custile cîinilor și priveau spre piața orașului. De coborît în oraș, după isprava din seara trecută, nu îndrăzneau să coboare. Stăteau acolo la adăpost de primejdie și priveau forfoteala, așteptînd să treacă ziua, căci abia spre seară cancelarul putea să-i primească. Numai bine, pînă atunci poate se trezea și picherul, căci era afumat de băutură.

Soarele încălzea binișor moleșindu-l pe Ian Klepka, făcîndu-l să-și închidă ochii, așa că dintre cele trei capete de pe marginea zidului, al lui părea capul unui mort.

În curtea cetății alergau ostași și curteni înzorzonați. Se organiza o paradă militară pentru primirea

condotierului Martini și a mercenarilor săi întorși victorioși de la asediul Sibiului. Nu era chiar o primire triumfală, dar nici mult nu mai trebuia. Oștirea voievodului, arcașii, călăreții, banderiile magnaților așteptau înșiruiți cu toții în lungul drumului. Ideea o avusese Martinuzzy și ea fusese bună, căci pe lîngă pilda de răsplată a eroismului pe care o da oștirii, mai făcea pe magnați să-și dea seama de adevărul că voievodul mai are un sprijin de temut în Martini.

Și în oraș era zarvă mare în ziua aceea. Sosise, însoțită de sumedenie de ostași și slujbași, caravana cu carele vistieriei regelui. Se schimbau banii vechi de argint. Regele avea nevoie de bani, la fel și magnații curteni care primiseră concesiunea strîngerii banilor vechi, baterea celor noi și a schimbului. Din operația aceasta, regele, curtenii și în parte și vistieria se îmbogățeau cu jumătate din argintul țării, iar tîrgoveții, țăranii și micii nobili fără sprijin pierdeau jumătate din agoniseala lor.

Valentin și baciul Bándy trăseseră la Ian Klepka, și picherul fusese fericit să-i găzduiască. I se ivise prilejul să-și plătească datoria. Și cum s-ar fi putut plăti mai bine decît printr-un chef straşnic? Au băut toată noaptea. A băut baciul Bándy cu măsură, iar Ian Klepka fără nici o măsură. Valentin a lipsit cîteva ceasuri — se dusese în satul judelui ca să-i pornească pe iobagi la drum și să vadă ce-au mai făcut oamenii monseniorului de Kuty. De altfel, mare pagubă nu fusese lipsa lui la chef, căci tînărul nu ținea la băutură: „E o slăbiciune nepotrivită pentru un ostaș!" spunea Ian Klepka, dar de silit să bea nu-l silea.

Cancelarul era ocupat pînă peste cap. Dimineața luase parte la parada militară alături de voievod, după masă se închisese în cabinetul său de lucru cu reprezentantul Fuggerilor, care fusese și el chemat la o serie de calcule nesfîrșite în legătură cu schimbul banilor. Hotărîrea regelui lovea greu țărișoara Ardealului. Dar ce putea face? Nu sosise încă timpul nimerit de împotrivire sau de baterea de bani proprii. Socotelile cancelarului se învîrteau în jurul despăgu-

birii țăranilor liberi, a micilor nobili, și dacă va fi cu putință și a unor magnați mai scăpătați, credincioși politicii sale, căci Martinuzzy, din lăcomia regelui, voia să aibă un folos politic. Trebuia să se știe de toată țara, și mai ales de țăranii liberi, pe care începuse să-și sprijine politica, că regele i-a pungășit și că voievodul îi despăgubește cu mărinimie.

Argintul de care dispunea vistieria voievodului și cel ce se afla în cămările băilor exploatate de Fuggeri va acoperi suma necesară despăgubirilor. Fuggerii puteau fi mulțumiți, vor primi noi concesiuni și, punîndu-le în exploatare, silind puțin munca în cele vechi, vor ieși mai avuți din afacerea asta. Și ca totul să fie bine, Martinuzzy însuși asigură Fuggerilor și brațele de muncă trebuitoare.

Cancelarul era încîntat. Dacă ar fi putut, i-ar fi mulțumit regelui Dobje-dobje pentru neghiobia lui. „Din greșelile și lăcomia altuia, un politician înțelept trage nu numai învățăminte, ci și foloase", cugeta Martinuzzy. Intr-adevăr, folosul ar fi putut fi mare, și nu numai politic, ci și economic. Multe dintre băile de argint stăteau în nelucrare sau se lucra prea puțin în ele. Fuggerii vor scoate acum atîta argint, încît vor umple nu numai lăzile lor, ci și vistieria voievodului.

Și mai erau și alte motive de mulțumire. Sosiseră vești bune de la ambasada care se afla la Constantinopol. Trimișii se întorceau acasă. Un ispravnic, pornit înainte de omul cancelarului, îl informa printr-o scrisoare că voievodul și casa lui se pot bizui pe prietenia sultanului. Era tot ce dorea Martinuzzy ca prim pas în relațiile cu înalta poartă.

Ian Klepka nu se dezmeticise, abia se ținea pe picioare, și ceasul pentru a se înfățișa cancelarului se apropia. Cei trei coborîră spre palat. Ostașul de pază de la ușa lui Martinuzzy le făcu semn să intre, însă baciul Bándy se tot codea. Își trăgea mereu mustățile potrivindu-și-le și-și netezea pletele, părînd că-și pune în rînduială ținuta. Insă nu era așa. El se tot întreba și socotea spunîndu-și: „Dacă intră cu noi și bețivanul ăsta de Ian Klepka, ce-o să zică cancelarul?

Mai întîi, în faţa lui n-o să putem vorbi, căci cum am ţine în taină istoria cu Werbőczy? Apoi o să ne creadă şi pe noi nişte beţivani în care nu poţi avea nici o încredere şi-o să ne privească ca atare." Dar Klepka, deşi afumat de băutură, se ţinea scai de ei, aşa că baciul Bándy nu mai avu încotro şi-i spuse:

— Ştii ce, meştere Klepka, eu aş spune să rămîi binişor pe laviţa asta şi să ne aştepţi, nu cumva să se supere măria sa că te-am amestecat şi pe dumneata în treburile noastre.

Ian Klepka nici nu vru să audă căci avea multe de spus cancelarului şi socotea prilejul bine venit. Ba chiar plănuise să-i povestească păţania sa cu monseniorul de Kuty şi să-i prezinte pe cei doi ca mîntuitorii lui.

Pînă reuşi să-l facă să înţeleagă că trebuie să-i lase singuri cu cancelarul, Bándy avu multă bătaie de cap. Îmbufnat şi mîhnit, Ian Klepka se lăsă pe laviţa de lîngă perete, şi pînă cei doi îşi mai potriviră straiele şi-şi strînseră curelele, adormi buştean.

— Excelenţă, avem o scrisoare din partea nobilului Gheorghe Doja, se ploconi Valentin cum păşi în camera de lucru a cancelarului Martinuzzy.

Martinuzzy îi privi cu multă pătrundere: „A, da! îşi aminti el. Este tînărul acela care a încercat să-mi vorbească latineşte, în ziua cînd gloata gălăgioasă cerea eliberarea lui Doja".

— O scrisoare de la nobilul Gheorghe Doja? păşi spre ei Martinuzzy. Ce face căpitanul vostru?

— Da, măria ta! O scrisoare de la căpitanul nostru! Mulţumim de întrebare: face bine! răspunse Bándy, strîngîndu-şi căciula cu amîndouă mîinile.

Cancelarul surîse şi îl bătu pe umăr. Îşi dădea seama că are în faţă o lume apusă şi alta care se ridică. Ca să-l pună la încercare pe Valentin, întrebuinţă un grai nou.

Tînărul se ţinu bine şi-i răspunse în acelaşi grai, reuşind să atragă interesul cancelarului. Martinuzzy ceru amănunte cu privire la familia lui. Valentin aminti de tatăl său şi de păţania pe care bătrînul Drag o avusese cu magnatul, care-l alungase din

casa şi de pe pămîntul său. El arătă că bătrînul îşi cîştigase nemeşia drept răsplata pentru faptele de bravură săvîrşite în luptele purtate de Matei Hunyadi.

— Dumneata eşti acela care s-a întors din Italia ? îl întrebă deodată cancelarul.

— Nu, excelenţă, acela e fratele meu, Iosif, răspunse surprins Valentin. „Iată c-a aflat şi asta !" îşi spuse el.

— Să mi-l trimiţi imediat ce vă reîntoarceţi acasă. Dumneata eşti în slujba domnului Gheorghe Doja ?

— N-aş putea spune ! Sînt cu el, atît. Între noi sînt alte rînduieli !

— Am şi eu nevoie de oameni tineri, puteţi veni împreună.

— Excelenţă, atît eu cît şi fratele meu plecăm spre tabăra din Rákos.

— Tabăra din Rákos ? se încruntă Martinuzzy. Apoi desfăcu scrisoarea şi citi rîndurile scrise de Valentin. Rămase cîteva clipe tăcut, după care se aşeză pe scaun.

Complotiştii nu se aflau în Buda, avea informaţii sigure în privinţa aceasta. S-ar putea ca faptele arătate în scrisoarea lui Doja să nu fie adevărate. Trecuse atîta timp şi urmările complotului nu se vedeau. De nicăieri, nici un semn că fugarii ar lucra într-un chip sau altul. Îşi punea întrebare peste întrebare : „Dacă nu sînt în Buda, la curtea regelui, atunci unde sînt ? Şi pentru ce n-au făcut nici un pas ? Nu cumva sînt pe aici, pe aproape, sau poate numai la un pas dincolo de graniţa Ardealului ? În sus, în jos, unde-or fi !"

— Moşule, — se adresă baciului Bándy, — du-te dumneata şi spune unui ostaş să te conducă la nobilul Bornemisza şi cheamă-l la mine.

Valentin înţelese intenţia lui Martinuzzy : voia să rămînă singur cu el.

— Du-te fără teamă, te voi aştepta pe banca unde stă Ian Klepka, îi spuse lui Bándy.

Bătrînul ieşi fără să se ploconească, se vedea după felul cum îşi înfundase căciula pe cap că-i nemulţumit.

„Ce-o fi vrînd să-mi spună?“ se întrebă Valentin.

— În latineşte, numai dumneata ai putut scrie această scrisoare, spuse cancelarul după ieşirea lui Bándy, privindu-l în ochi pe tînăr. Aşadar, cu siguranţă eşti în măsură să cunoşti adevăratele gînduri ale lui Gheorghe Doja. Spune-mi adevărul! Nu cumva urma celor despre care-i vorba în scrisoare a fost aflată, şi Gheorghe Doja, dintr-un sentiment de cavalerism rău înţeles, preferă să tacă, făptuind o mai mare greşeală, inducîndu-mă pe mine în eroare?

— Excelenţă! Cum v-aţi putea închipui una ca asta despre Doja! Jur pe sfînta cruce! Eu însumi am iscodit drumurile, castelele, graniţa, le-aş fi dat de urmă chiar dacă s-ar fi ascuns în fundul pămîntului!

— În cazul cînd i-aţi fi întîlnit, ce s-ar fi întîmplat?

— Asta n-aş putea să vă spun! Căpitanul Gheorghe Doja nu se găsea cu noi şi n-am fi putut face nimic fără voia lui.

— Ei v-ar fi plătit! i se uită în ochi Martinuzzy. Voi aveţi totdeauna nevoie de bani!

— Vă înşelaţi, excelenţă! Nevoie de bani avem totdeauna, aşa precum spuneţi, fiindcă noi n-avem pe nimeni care să adune pentru noi dări şi să ne muncească domeniile pe care nu le avem, dar de vîndut nu ne vindem niciodată. Nu ştiu dacă oamenii aceia sînt duşmanii excelenţei voastre sau ai senioriei sale voievodului, dar că sînt duşmanii noştri, asta o ştiu!

— Bine! Te cred. Spune-i nobilului Doja că-i mulţumesc. Spune-i că de găsit tot îi voi găsi!

— Aşa gîndim şi noi, excelenţă!

— Să-i mai spui să nu-şi piardă timpul pe acolo. Să nu se încurce prea mult cu cruciada lui Tamás Bakács, ai înţeles, tinere? Iar tu şi fratele tău să veniţi la mine pe dată ce vă întoarceţi, am nevoie de voi.

— Pot pleca, excelenţă?

— Da, însă trebuie să-l aştepţi pe Bornemisza. Îi trimit lui Doja un om ; să aibă grijă de el, să-l predea lui Tamás Bakács. E un tînăr foarte preţios pentru arhiepiscop ; a plătit pentru el un mare preţ de răscumpărare, aşa de mare încît aproape l-a îmbogăţit pe condotierul Martini.

Valentin ieşi. Bătrînul Bándy nu se reîntorsese. Tînărul nu ştia unde să-l caute, trebuia să aştepte, deşi ar fi dorit să se vadă cît mai în grabă scăpat din palat. Se aşeză pe laviţa pe care aţipise Ian Klepka ; picherul nu se vedea nici el. Un ostaş de gardă se plimba prin faţa lui Valentin cu paşi măsuraţi lovind cu coada alebardei pietrele. Era un om tînăr, îmbrăcat pompos. Avea coiful de aramă şi părea mîndru de penajul său. Valentin urmări paşii ostaşului şi-şi dădu seama că omul voia să-şi alunge urîtul lovind cu coada alebardei tot a treia lespede de piatră, ochind mijlocul.

Bornemisza trecu pe lîngă Valentin fără să-l privească. Poate nici nu-l zărise. Părea grăbit şi preocupat. Bándy venea şi el din capătul coridorului.

— Unde-i picherul Ian Klepka ? întrebă Valentin cînd Bándy fu alături de el.

— Ne aşteaptă jos, la scară, s-a aşezat pe trepte şi stă cu capul descoperit, ca să se răcorească. Straşnică lighioană de om ! Ce ţi-a spus ? arătă Bándy cu ochii spre uşa cancelarului.

— Mai nimic. Bine că s-a isprăvit şi treaba asta, să ne putem întoarce acasă ! Hai să mergem, ştii pe unde trebuie să ieşim ?

— Da !

Cînd se aflau aproape de capătul coridorului care dădea spre ieşire se auziră chemaţi. Întorcîndu-se amîndoi deodată, îl văzură pe Bornemisza făcîndu-le semne cu mîna să aştepte.

— Ce dracu' mai vor cu noi ? ridică din umeri Bándy.

— Vor să ne dea în seamă un om. Aşa mi-a vorbit cancelarul.

Bornemisza venea rîzînd ; iuţea pasul, iar pelerina pe care o avea pe umeri fîlfîia în urma lui.

— Voinicilor, vă dau în seamă o pasăre rară, răspundeți cu capul pentru ea! O duceți lui Doja, iar el o va preda lui Tamás Bakács, i-ați auzit de nume?

— O pasăre! se minună Bándy. Are și colivie?

— Nu, merge călare alături de voi, dar să aveți grijă de ea ca de ochii din cap! Hai, veniți după mine.

Bornemisza se îndreptă spre o clădire care servea drept închisoare nobililor. Paznicul îi ieși înainte ploconindu-se.

— Du-te și adă-l aici pe domnul Moise Hosza, porunci cu glas tare Bornemisza.

Oamenii lui Doja se uitară unul la altul. „Te pomenești c-o fi cel despre care tot vorbea Doja?" spuneau privirile lor.

După puțin timp, tînărul Moise Hosza ieși urmat de paznic. Era furios, ținea pălăria în mînă și amenința cu ea.

— Ce mai vreți de la mine? Cînd îi văzu pe cei doi, se îmbujoră. „S-a sfîrșit, mă vor duce la spînzurătoare!" gîndi el, rămînînd țintuit locului.

— Domnule Moise, acești doi ostași te vor conduce în tabăra lui Doja. Cu el împreună vei merge spre stăpînul dumitale, arhiepiscopul. Află c-ai fost răscumpărat. Eu n-aș fi dat doi zloți buni pentru dumneata. Tamás Bakács a dat o avere. L-a îmbogățit pe Martini. Dar chiar dacă nu te-ar fi răscumpărat, tot îți dădea libertatea cancelarul, ar fi plătit el lui Martini pentru dumneata... ține foarte mult la vechii săi prieteni! rînji dezvelindu-și dinții Bornemisza.

— Lăsați glumele nepotrivite la o parte și isprăviți ce aveți de isprăvit, sînt gata! grăi cu demnitate Moise Hosza.

— Vezi cum vorbești! Toți se trudesc să-ți facă pe voie și dumitale tot gărgăuni îți umblă prin cap. Oamenii aceștia te vor duce pînă la Gheorghe Doja, iar Doja te va conduce la stăpînul dumitale, arhiepiscopul, înțelege ce-ți spun. Ne pare rău că nu putem să-ți dăm călăuză și zapis pentru Țara Nicăieri, unde dumneata ai vrea să ajungi, dar ce putem face pentru dumneata, facem.

— Măria sa spune adevărul, se vîrî în vorbă baciul Bándy. Pregătește-te de plecare, că sîntem grăbiți foarte. Îi chiar așa precum spune măria sa, te ducem la Doja, căpitanul nostru.

Hosza îi privi pe toți înmărmurit.

— Ai avut mare noroc, domnule Hosza. Dacă Martini n-ar fi așa de lacom, astăzi fără îndoială ai fi în țara pe care o cauți și ți-o dorești așa de mult. Mirosise talianul că se poate obține un preț bun pentru dumneata, pentru asta te-a păstrat și tîrît cu el. Cine dracu te-a pus să te amesteci cu tîrgoveții din Sibiu? Ai făcut pe voinicosul pe zidurile cetății, o faci pe mofturosul aici, dracu te mai înțelege! grăi batjocoritor Bornemisza.

Un grăjdar aduse un cal înșeuat pentru Moise Hosza. De-abia atunci își dădu seama Hosza că spusele nobilului sînt adevărate. Era gata să pună piciorul în scară, însă Bornemisza îl opri:

— Primește din partea cancelarului banii ăștia, ca să ai pentru drum. Merindea oamenilor acestora viteji și cinstiți nu-i potrivită pentru o persoană așa de însemnată ca dumneata, care, mîine-poimîine, poți ajunge cancelar în Țara Nicăieri! glumi iarăși Bornemisza.

— Nu primesc banii lui! răspunse răstit Moise Hosza.

Aici baciul Bándy trebui să se amestece din nou:

— Primește banii, domnișorule, îl sfătui Bándy. Prind tare bine, crede-mă!... Are dreptate măria sa, cu pită uscată și cu carne afumată, un domnișor ca dumneata nu se poate hrăni. Noi avem hrană de ostași... ia banii, omule, și nu mai face mofturi, pară-ți bine că este cine să ți-i dea, că nu trebuie să ți-i cîștigi singur!

— Voi mînca și eu ceea ce voi găsi, nu-mi trebuiesc banii lui spurcați, răspunse Hosza în timp ce vîra vîrful cizmei în scară. Reuși să se așeze în șa, însă abia după două salturi.

— Ia dumneata banii și ai grijă de el, îi spuse apoi Bornemisza baciului Bándy. Îi scrîntit puțin, mai șopti el lui Valentin.

Dar picherul nu era acolo și nu puteau pleca.

Ian Klepka așteptase pe trepte cît așteptase și văzînd că cei doi tovarăși nu mai vin, porni să-i caute. Se dezmeticise, dar știa că era numai o răcoreală trecătoare, trebuia să caute cît mai în grabă să se dreagă de-a binelea. Ostașul care făcea de pază pe coridor îi spuse că cei doi au plecat împreună cu Bornemisza spre grajduri. Spre grajduri? Dar tot acolo e și închisoarea! Și bătrînul picher o luă grăbit într-acolo, temîndu-se că li s-a întîmplat ceva prietenilor săi.

Alchimistul voievodului tocmai ieșea dintr-un iatac unde dusese băieșiței o alifie pentru principesă. Nici nu se putea o întîlnire mai binevenită.

— Maestre, — îi spuse Ian Klepka, — mă cam doare capul, aș avea nevoie de cîteva pahărele ca să mă dreg, ce zici? Ce-ar fi să bem împreună? Dar mai întîi îmi caut niște prieteni.

— Meștere Ian, tocmai la asta mă gîndeam și eu! Am lucrat toată noaptea, știi? M-am hotărît! Trebuie să-i fac voievodului aur. Îmi vînd sufletul și-i fac aur. Mi-a spus: „Meștere, am nevoie de aur, de aur mult, dă-ți sufletul necuratului și apucă-te de treabă. Dacă e nevoie dă-i și sufletul meu, numai aur să iasă din oalele tale!" Acum însă, domnule Klepka, se naște întrebarea: prețuiește oare sufletul meu ceva în fața necuratului sau nu? Dacă nu, toată strădania mea e în zadar, păcat de salamandre și de timpul pierdut!

— Prețuiește! Îți spun eu că prețuiește, încearcă, îl asigură Ian Klepka.

— Ei! Nu se știe, nu se știe! Asta numai un mare teolog ar putea-o ști! Mă tem că pentru treaba asta va trebui să-mi plătească voievodul cheltuielile pînă la Roma.

— Făgăduiește-i și sufletul meu și nu mai sta la gînduri. De bună seamă sufletul meu prețuiește mult în fața necuratului, glumi Klepka.

Bătrînul își pregătea fuga. Nu mai putea scăpa de stăruințele voievodului. Îi cerea să-i scoată din oalele lui aur, cît mai mult aur și cît mai repede. Voievo-

dul vrea să aibă aur în tezaurul lui, aur pe care l-ar putea duce în caz de primejdie. Bogăţiile pe care i le făgăduia cancelarul prin concesiunile făcute Fuggerilor nu i se păreau temeinice, aşa după cum nu i se părea temeinică nici politica acestuia. „Martinuzzy, fă ce ştii, eu însă ştiu una şi bună, fii bine cu toată lumea, şi ce-i în lada ta, e al tău!“ spunea tot mereu Zapolya, cînd cancelarul îi făcea încurcate teorii politice şi economice.

— Ei, ereticule, te-ai răcorit, îşi îndreptă glumele Bornemisza asupra lui Klepka, cum îl văzu apropiindu-se. Mult mai ai pînă stingi rugul pe care l-au pîrjolit pe Huss? Pocăieşte-te, bătrîn ticălos, cît mai ai timp, dacă mori, o să-ţi iasă flăcări din mormînt.

Ian Klepka nu-şi punea mintea cu un nobil zevzec! asta era spusa lui. Îşi îndesă mîinile în buzunare şi se apropie de Bornemisza, pufnind pe nas.

— Duhneşti ca un butoi. Nu te vîrî în sufletul meu. Ce vrei?

— Ce ai de gînd cu oamenii aceştia? Sînt prietenii mei, să nu te atingi de ei, că ai de furcă cu mine!

— Chiar cu dumneata? îl întrebă ironic Bornemisza.

— Chiar cu mine, s-o ştii! Haideţi acasă, se adresă deodată celor doi.

— Pe dumneata te aşteptam, domnule picher, grăi baciul Bándy. Plecăm la drum, nu mai avem de stat. Iată, trebuie să-l ducem şi pe domnişorul cu noi, aşa-i porunca măriei sale.

— Ei, vezi? Pe dumneata te aştepta. Te zburleşti fără să ştii despre ce-i vorba, căută să-l împace Bornemisza, căci bătrînul părea supărat foc pe nobil.

8

Baciul Bándy tăie trei felii de pîine, puse pe fiecare cîte o bucăţică de slănină şi-l îmbie pe Moise Hosza să-şi aleagă una. Era tot ce-i putea da, iar de găsit ceva mai bun nu putea fi vorba.

— Mă rog frumos, cum ar trebui să-ţi spun eu dumitale, începu baciul Bándy clipind din ochi, uitîndu-se la Valentin, nu la Moise Hosza. Să-ţi spun domnule, poate te superi, să-ţi spun măria ta, nu prea ai înfăţişare...

— Spune-mi cum vrei, numai măria ta nu! răspunse Moise Hosza, neputîndu-şi da seama unde vrea bătrînul să ajungă.

— Aşa! Şi ce căutai dumneata în Sibiu? Acolo sînt nemţi, doar n-ai fi şi dumneata neamţ? Ştii că nemţii ne-au luat sarea, o vînd păgînilor ca să-şi săreze rişcaşul, ce zici de asta?

Moise Hosza nu se mai putu stăpîni şi începu a rîde:

— Ascultă, moşule, lasă iscodeala şi spune-mi ce vrei de la mine? Neamţ nu sînt şi habar n-am de sarea de care vorbeşti.

— Păcat, pari om învăţat!... Dar în Sibiu ce ai făcut?

— Am luptat împotriva mercenarilor voievodului care asediaseră cetatea. Acolo m-au prins şi numai dumnezeu ştie cum am scăpat de streang. Eşti mulţumit acum?

— Dumneata ai luptat în Sibiu? întrebă şi Valentin fără să-şi ascundă mirarea.

— Aproape trei săptămîni. Cetatea a căzut numai datorită trădării fruntaşilor oraşului. De n-ar fi fost ei, cu uneltirile lor, rezistam mult şi bine. Voi n-aţi auzit? Acolo era să punem în scaun puterea dreptăţii!

— Puterea dreptăţii! Cum vine asta? Fă-mă să înţeleg! continuă să se mire Valentin.

Moise Hosza îl privi de sus: „Tînărul acesta şi-o fi închipuind poate că treburile lumii se orînduiesc de pe cal, ca pe timpul lui Arpád, cu spada în mînă.“ gîndi Moise Hosza şi începu deslușirile:

— A fost un început şi poate rămînea în fiinţă dacă voievodul nu trimitea mercenarii să-i ajute pe bogătani. După trei săptămîni de asediu, după ce tunurile au spart zidurile în mai multe locuri, ce-

tatea a căzut. Trei zile a fost o grozăvie în oraş. Unii au fost spînzuraţi, multora li s-au tăiat capul, alţii au fost puşi în lanţuri şi familiile au fost nevoite să-i răscumpere cu bani grei. Eu aş fi avut aceeaşi soartă, dacă nu s-ar fi aflat că sînt trimisul arhiepiscopului Tamás Bakács. Asta m-a scăpat de streang. Am fost, după cum afirmă şi Bornemisza, răscumpărat.

— Şi dumneata zici că ai luptat acolo? Hm, nu mi-aş fi putut închipui, vorbi Bándy.

— Am luptat pînă în ziua cînd mercenarii au năvălit în oraş. Am tras cu arhebuza, am zvîrlit bolovani de pe zid, am aruncat săgeţi la rînd cu arcaşii... Pentru ce te miri aşa?

— De! făcu baciul Bándy, potrivindu-şi mustăţile şi părînd neîncrezător. N-aş fi crezut una ca asta! Dumneata nu ştii să te ţii în şa, nu te supăra că ţi-o spun, dar cînd eşti pe cal, trebuie să-ţi potriveşti săltăturile după mersul lui: unu, doi, unu, doi, după cum păseşte calul, altfel îi bai. Lasă că-ţi arăt eu cînd pornim, acum mănîncă. Îţi place pita noastră?

— De ce să nu-mi placă? Ce naiba sînt eu de vă uitaţi aşa la mine?

— Ei, nu te supăra, gîndeam şi noi. Unui asemenea domnişor, cu asemenea straie pe el şi care nu ştie călări, cum o să-i placă pita noastră? De aceea am luat banii. Dacă ştiam că poţi mînca dintr-un blid cu noi, poate n-o făceam. Dar să nu-ţi pară rău, banii prind bine în punga omului. Dacă zici c-ai luptat ca un adevărat ostaş, o să ne înţelegem, nu-i aşa, Valentine?

— Spuseşi de arhiepiscop, poate că-l cunoşti mai de aproape, ştii dumneata ce vrea? îl iscodi din nou Bándy. Vrea cu adevărat să se războiască cu păgînii, sau ce vrea? Eu am auzit c-ar vrea să-i ia tronul lui Dobje-dobje, de aceea strînge norodul fără alegere, ca să-l ridice mulţimea pe scaunul lui Mateias.

— Da' dumneata ai putea să-mi spui ce vrea norodul? Că te văd mare tudós[1] şi meşter de întrebări, ocoli răspunsul Moise Hosza.

---

[1] Tudós — ştiutor, în ungureşte. (N.A.)

— Norodul, de, ar vrea să fie bine! Să fie cît mai puțini domni și să domnească dreptatea! răspunse baciul Bándy.

— Vezi, asta vrea și arhiepiscopul! i-o întoarse și Moise Hosza.

— Mai ia o bucată de pîine și slănină, se făcu Bándy că nu aude. Noi am mai mîncat și în casa picherului. Norodul de, să se vadă strîns laolaltă, apoi om vedea ce vor unii și ce vor alții. Dumneata parcă îl cunoști pe căpitanul nostru, pe Doja, mergem și noi cu el cum se duc și alții. Drept să-ți spun, nu ne prea arde de harță cu păgînul, dar ne ducem. Măi Valentine, tu de ce taci? Du-te mai bine și adă una din plosce, parcă pusese vin în ele judele. Dă-i domnișorului să tragă o dușcă, să se mai înzdrăvenească un picuț.

Valentin aduse plosca. Tăcea și-l privea pe Moise Hosza, îi cîntărea vorbele și gesturile.

— Vezi dumneata, acum au venit și cu sarea, ne-au luat sarea. Ai mai auzit una ca asta? Știi că încep să vîndă oamenii ca pe vite pentru galere? Numai păgînii mai fac treburi de felul ăsta și nu cu oamenii lor! Mare bătaia lui dumnezeu pe capul bietului norod! Zici că arhiepiscopul vrea să facă dreptate? De, s-ar putea, dar parcă mă îndoiesc!

— Arhiepiscopul vrea ca lumea să fie cum îi grădina lui dumnezeu, asta vrea! spuse Moise Hosza ca să-l înțeleagă mai bine baciul Bándy, și fața i se lumină de o mulțumire lăuntrică.

— Nu mai spune! Grădina lui dumnezeu! Știe arhiepiscopul cum e grădina lui dumnezeu? Vezi, și de asta mă îndoiesc! Eu ți-aș spune altceva: dacă dumneata stai de vorbă cu arhiepiscopul să-i spui că oamenii vor mai bine să se isprăvească cu robia. Omul să știe numai de dreptate. Spune-i că nimănui nu-i trece prin minte și nici nu vrea să se plimbe cu Adam prin rai, cum spui că vrea arhiepiscopul.

Moise Hosza se opri din mestecat.

— Așa să-i spui, continuă baciul Bándy. Să se lase omului sarea și pîinea cîștigată cu sudoarea frun-

ţii, şi vita crescută cu trudă, şi atuncea o să fie bine în lume şi pace în ţară.

Moise Hosza gîndi: „Cum s-ar putea să-i vîr în minte acestui bătrîn ostaş secui frumuseţea ideii? Iată măzuinţele lor: pîine, sare, vita crescută cu trudă. Străduinţe zădarnică, nici Gheorghe Doja nu putuse înţelege multe din plănuita republică a lui dumnezeu, darămite aceşti doi!"

— O să facem aşa fel ca să fie cît mai puţin rău în lume şi cît mai mult bine! spuse el, crezînd că va pune capăt discuţiei cu Bándy.

— Nu-i vorbă de nici o grădină, moşule, nici de rai, îi vorba de lume, înţelegi dumneata? căută Valentin să-l lămurească şi el pe baciul Bándy. De lumea asta, care ar putea deveni ca o grădină a lui dumnezeu, dacă ar fi întocmită cum gîndeşte dumnealui.

— Nu mă crede chiar aşa tare de cap, se arătă supărat Bándy. Nu vezi că nu se potriveşte. Una vrea dumnealui şi arhiepiscopul şi alta vrea norodul. Dacă te apuci să faci ceea ce vrei tu şi nu ceea ce vrea norodul, iese cum a mai fost şi tot acolo sîntem.

Tinerii se priviră între ei, apoi amîndoi îşi îndreptară ochii spre Bándy.

— Ce vă uitaţi aşa la mine? Pe cine vrea dumnealui să fericească? După cît pricep eu, norodul vrea să-l fericească. Apoi s-ar putea să-l fericeşti nefăcîndu-i voia? Dacă vreţi să faceţi ceva pentru norod, apoi aplecaţi-vă urechile la şoaptele lui. Şi să faceţi ceea ce vrea el.

— Bine-ai spus, baciule Bándy! îl aprobă Valentin.

— Norodul nu ştie niciodată ce vrea, spuse cu autoritate de atotştiutor Moise Hosza. Nici dumnezeu n-a întrebat pe oameni cînd s-a apucat să zidească lumea!

— De aceea au ieşit lucrurile aşa de prost, zîmbi Valentin şi-i făcu semn cu ochiul baciului Bándy.

— După cum văd, pe aici se glumeşte şi în privinţa bunului dumnezeu! Multă libertate mai aveţi voi!

— Ne-o luăm, așa sîntem noi, ne luăm slobozenie! Nu găsești și dumneata că chiar dumnezeu ar mai trebui să întrebe și pe oameni cîteodată, să nu facă una și alta după cum îl taie capul, fără vrerea oamenilor?

Hosza își rumega răspunsul. Ar fi vrut să-l uimească pe tînărul acesta care se părea că știe cîte ceva. Să-i vorbească de cartea domnului Morus ar fi fost o nerozie, n-avea nici priceperea, după cîte se părea, nici bunăvoința să primească adevărul. Un exemplu din biblie ar fi mai nimerit:

— Moise a adus cuvîntul lui Dumnezeu scris pe cele două table ale legii, tot așa arhiepiscopul de Esztergom va aduce cuvîntul lui dumnezeu pentru legea republicii lui dumnezeu! Oamenii trebuie să se supună! Așa a fost și la început, omul abia mai tîrziu a început să păcătuiască!

— Ceea ce înseamnă că omul va mai păcătui atîta timp cît ceea ce se face pentru el e împotriva voinței și firii lui!

— Dacă ar fi lăsat să facă după voința lui, astăzi ar face și mîine ar desface, răspunse cu convingere Moise Hosza.

— Ba dimpotrivă! susținu Valentin. Omul năzuiește să desfacă ceea ce s-a făcut pe deasupra capului lui, împotriva voinței sale.

— Aș vrea să mai stăm de vorbă, trag nădejdea că ne vom înțelege, începu Moise Hosza, aducîndu-și aminte de discuțiile avute cu Gheorghe Doja.

— Eu trag nădejde că intrînd în tabără, o să te luminezi dumneata singur, fără ajutorul nimănui. Eu nu sînt decît ostaș și nu mă prea pricep, poate nici cît baciul Bándy. Ce zici, moșule?

— Zic să plecăm la drum, fiule!

Ilustrații de POP-SILAGHI V. și BĂLĂU M.
Coperta de POP-SILAGHI V.

T 240

Nr. 2243
Redactor de carte : Damîrescu A. Gr.
Tehnoredactor : Adrian Riza
Corector. I. Marinescu

Dat la cules 13.XII.955. Bun de tipar 20.II.956. Tiraj 10.080+5020 legate. Hîrtie tipar de 52 gr. m.p. pt. exempl. broşate. s. velină de 65 gr. m.p. pt. exempl. legate. Coli de tipar 21,25. Coli de editură 18,18. Fl. 32/84×108. Com. editurii 1724. Ediţia II-a. A. 05909. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare (8 R)

Tiparul executat sub com. nr. 2668 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN", Bucureşti — R.P.R.